

PUBLII
TERENTII AFRI
COMOEDIAE SEX

Ad Optimorum Exemplarium
fidem recensitæ:

Et Argumentis in singulas Scenas
illustratæ.

Accessit INDEX Vocabum Antiquarum apud
TERENTIUM.

LONDINI
Excudebat R. B. pro Societate Sta-
tionariorum. 1716.

LIBRARY

157873841.

1000

Gordon, New Zealand

3/5

PUB. TERENTII Vita
EX
ÆLLO DONATO.

U. B. TERENTIUS Afer, Carthaginē natus servivit Rōmā: Terentio Lucano Senatori: à quo ob ingenitum & formam, non institutus modo liberaliter, sed & mature est manumissus. Quidam captiūm esse existimant: quod fieri nullo modo potuisse Fenestella docet, cum in fine secundi belli Punici, & ante initium tertii natus sit, & mortuus. Nec si à Numidis, aut Getulis captus sit, ad ducem Romanum pervenire potuisse: nullo commercio inter Italicos & Africos, nisi post deletam Carthaginem, cœpto. Hic cum multis nobilibus familiariter vixit, sed maximè cum Scipione Africano, & cum Lælio: quibus etiam corporis gratiâ conciliatus existimatur; quod ipsum Fenestella arguit, contendens utroque maiorem natu fuisse: quamvis & Cornelius Nepos æquales omnes fuisse tradat, & Porcius suspicionem de confuetudine per hæc faciat:

Dum Lasciviam nobilium; & fucosus Laudes petit,
Dum Africani voci divina inbiat avidis auribus,
Dum ad Furiū se oenitare, & Lalium pulchrum putat,
Dum se amari ab hisce credit, crebro in Albanum rapè
Ob florem atatis sua: ad summam inopiam redactus est.
Itaque è conspectu omnium abiit in Graciam, terram ultimam.
Mortuus est in Stymphalo Arcadia oppido: nil Publius
Scipio profuit, nihil ei Lalius, nil Furius;
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillime.
Eorum ille opera ne domum quidem habuit conductitiam,
Saltem ut ejerit, quò referret obitum domini servulus.

Scripsit Comœdias sex: ex quibus primam Andriam cum ædili bus daret, jussus ante Cæcilio recitare, ad coenantem cum venisset, dictus est initium quidem fabulae, quid erat contemptiore vestitu, subsellio juxta lectulum residens legisse: post paucos verò versus, invitatus ut accumberet, coenasse una, deinde cætera percurrisse non sine magna Cæciliī admiratione: & hanc autem, & quinq; reliquas equaliter populo probavit. Quamvis Volcatius de enumeratione omnium ita scribit,

Sumetur Hecyra sexta ex his fabula,

Eunuchus quidem bis acta est, meruitque pretium quantum nulla mea cujusquam Comœdia, i. e. octo millia nummorum. Propriera summa quoque titulo adscribitur.. Nam Adelphorum principium

PUB. TERENTII.

Varro etiam præfert principio Menandri. Non obscura fama est, adiutum Terentium in scriptis à Lælio & Scipione, quibuscum familiariter vixit; eadem ipse auxit: nunquam enim, nisi leviter, se tutari conatur: ut iū Prologo Adelphorum:

*Nam quod isti dicunt malevoli, homines nobiles
Hunc adjutare, affidueque undā scribere;
Quod illi maledictum vehemens existimant:
Eam laudem hic ducit maximam; cum illis placet,
Qui vobis universis, & populo placent:
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quisque tempore usus est sine superbia.*

Videtur autem se levius defendisse, quia sciebat, Lælio & Scipioni non ingratam esse hanc opinionem: quæ tamen magis, & usque ad posteriora tempora valuit. Q. Memmius in oratione pro se ait: P. Africanus, qui à Terentio personam mutuatus, quæ domi luserat ipse, nomine illius in scenam detulit. Nepos auctore certo competit se ait, C. Lælium quondam in Puteolano Calendis Martiis admonitum ab uxore temporius ut discumberet, petuisse ab ea, nè interpellaretur: serius tandem ingressum triclinium, dixisse, non sæpe in scribendo magis successisse sibi: deinde rogatum ut scripta illa proferret, pronunciasse versus qui sunt in Heauton.

Sati' pol proterve me Syri promissa buc induxerunt.

Santra Terentium existimat, si modo in scribendo adjutoribus indigerit, non tam Scipiōne & Lælio uti potuisse, qui tunc adolescentuli fuere, quam Sulpicio Gallo, homine docto, & qui consularibus Iudis initium fecerit fabularum dandarum: vel Q. Fabio Labeone, & M. Popilio, consulari utroq; & poeta. Ideo ipsum non juvenes designasse, qui se adjuvisse dicerentur; sed viros; quorum operam & in bello, & in otio, & in negotio populus sit expertus. Post editas Comœdias nondum quintum atq; trigesimum egressus annum, causa evitanda opinionis, quia videbatur aliena pro suis edere, seu percipiendi Græcorum instituta moresq; quos perinde exprimeret in scriptis, egressus urbe est, neq; amplius rediit. De morte ejus Volcatius tradit:

*Sed us Afer sex populo edidit Comœdias,
Iter hinc in Asiam fecit: navim cum semel
Conscendit, vijus nunquam est: sic vita vacat.*

Q. Conserius redeuntem è Græcia periisse in mari dicit cum centum & octo fabulis conversis è Menandro. Cæteri mortuum esse in Arcadia Stymphalo, sive Leucadia, tradunt, Cn. Cornelio Dolabelli, & M. Fulvio Nobiliore Consulibus, morbo implicitum acri, dolore ac tædio amissarum fabularum, quas in navi præmiserat, ac simul fabularum, quas novas fecerat. Fuisse dicitur mediocri statura, gracili corpore, colore fulco. Reliquit filiam, quæ equiti Romano nupsi. Item Hortulos viginti jugerum, via Appia, ad Martis villam: quo magis miror Porcium scribere: — *Nil Publius*

Scipio profuit, nihil ei Lalius, nil Furius.

Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillimè.

Eorum

VITA.

Eorum ille opera ne domum quidem habuit conductitiam,
Saltem ut esset, quod referret obitum domini servulu.

Hunc Atranius quidem omnibus Comicis praesert, scribens in Compitalibus : *Terentio non similem dices quempiam.*

Volcatius autem non solum Naevio, & Plauto, & Cæcilio, sed Licio quoq; postponit. Cicero in Limone hacenus laudat :

*Tu quoque, qui solus lecto sermone Terenti,
Conversum, expressumque Latina voce Menandrum
In medio populi sedatis vocibus effers,
Quidquid come loquens, ac omnia dulcia dicens.*

Item C. Cæsar.

*Tu quoque in summis, O dimidiate Menander,
Poneris ; & meritò, puri sermonis amator.
Lenibus atq; utinam scriptis adjuncta foret vis
Comica, ut equato virtus polleret honore
Cum Gracis, neque in bac despitue parte jaceret :
Unum hoc maceror, & doleo tibi deesse, Terentii.*

Hæc Suetonius Tranquillus, nam duos Terentios Poetas fuisse scribit Metius: quorum alter Fregellanus fuerit Terentius Libo; alter Libertinus Terentius, Afer patria, de quo nunc loquimur. Scipionis fabulas edidisse Terentium, Valgus in Actæone ait :

*He que vocantur fabulae, cujus sunt ?
Non has, qui jura populis recensens dabant
Summo honore affectu, fecit fabulas !*

Dux ab Apollodoro translate esse dicuntur Comico, Phormio & Hecyra : quatuor reliqua a Menandro : ex quibus magno successu, & pretio stetit Eunuchus : Hecyra siepe exclusa, vix acta est.

ANDRIÆ PERSONÆ.

Earumque Interpretatio.

Simo, senex, ἀπὸ τῆς Σιμῆ, à simo naso.

Sofia, libertus, ἀπὸ τῆς σάζεδαι, à conservatione & salute.

Davus, servus, gentile nomen, à Dacis vel Daïs.

Mysis, ancilla, gentile, à Mysia regione.

Pamphilus, adolescens, ἥ πασιφίλος τις ἄν, ἥ πάντας φίλων, i.e. omnibus charus, aut omnium amicus, adv. nemini.

Charinus, adolescens, gratiosum nomen, ἀπὸ τῆς χάριτος.

Byrrbia, servus, ἀπὸ τῆς πυρρὸς, id est, rubens, seu rubicundus, mutato π in β.

Lesbia, obstetrix, gentile, à Lesbo, insula.

Glycerium, Chremetis filia, ἀπὸ τῆς γλυκερῆς, à dulcedine.

Chremes, senex, vel à χρηματεδαι, quod est enixè ex-puere, vel potius χρηματους hinnitus: studio enim alendi equos Athenienses maximè delectabantur.

Crito, hospes, ονομαστης, quod controversiam dirimat. *Dromo*, lorarius, ονομαστης δεμης, id est, cursu.

Atque hi fabulae sunt Interlocutores: reliquarum personarum tantum mentio fit.

Archillis, ancilla, ονομαστης αρχης, vel verius, αρχυας ονομαστης αρχιας, id est, segnitie, sive ut alibi reperitur, *Achylis*, Phrygiam significat.

Chrysis, meretrix αρχος, id est, auro.

Niceratus, adolescens, a voto victoriæ nomen habere videtur.

Pasibula, eadem quæ Glycerium, ονομαστης βελενεδη, id est, omnibus consulens.

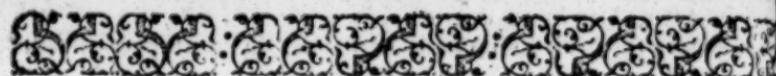
M. ANTONII MURETI in ANDRIAM TERENTII.

Argumentum.

Chremes & Phania fratres Athenienses fuerunt; eorum Chremes profecturus in Asiam, Pasibulam filiolam, quam tum unicum habebat, fratri fidei credidit: profecto eo, contingit ut in Græcia magni bellorum motus excitarentur: quos fugiens Phania cum, impetu secum in navem puellam, ad fratrem iter cepisset, vi tempestatis fracta nave, apud Andrum insulam ejactus est: ibi applicat se ad Andrium quendam hominem haud magna in re, à quo tamen benignè humaniterq; exceptus, non ita multò post moritur. Hospes Andrus reliktā apud se puella, commutat nomen, &c pro Pasibula Glycerium nominat; cumq; per aliquot annos eam cum filia Chrysida, pari utramq; studio educasset, decedit ipse quoq; de vita. Chrysis, que se & orbam & inopem videret, abreptā secum Glycerio, Athenas navigat, ubi cum aliquandiu vitam lanā telaq; tolerasset, ad postremum adolescentum blanditiis & pollicitationibus viēta, quæstum corpore facere incepit. Ventitabat ad eam inter ceteros Pamphilus Simonis filius, probus, & liberali prædictus ingenio adolescens qui non Chrysidi ille quidem, sed ipsius Glycerii mirifico quadam amore percussus, primus, solusq; cum ea rem habuit, fidemque jam gravide dedit, eam sibi uxorem fore. Suscepserat & postea Chremes alias filiam, Philumenam nomine, eamq; (jam enim nubilis erat) Pamphilo, bonâ adolescentis impulsus fama, collocare cupiebat. Quid mul-

* Argent. I. 1610

alit? utro ad Simonem venit, cum re negotium
Pamphilo, de communi senum sententiā faciendis nuptiis constitui-
dies. Adhuc hæc erant, cum Chrysis moritur: ibi primum Simo
filii amore cognovit; nam cum ambo unā in funus prodiissent,
accidit ut positi in ignem Chryside, Glycerium se, p̄e doloris im-
patientiā, eodem conjectura videretur. Accurrit Pamphilus, eam-
que medium amplexus, ita consolari cœpit, ut plurimas minimeq;
dubias totius rei significations daret: itaq; venit ad Simonem po-
stridie Chremes, conditionem renunciat, comperisse se Pamphilum
peregrinam illam habere in uxoris loco, nescius ex se natam esse
eam, quam ita contumeliam causā peregrinam nominaret: gaudere,
et re intellecta, Pamphilus; dolere contra ac ringi Simo: advenit
interea dies, qui nuptiis initio fuerat p̄stitutus. Simo, veteratoria
quādam calliditate, simulandas sibi, ad pertentandum filii animum,
nuptias statuit, hoc cogitans, si abnueret filius, veram sibi objurgandi
illius causam fore, quæ ad eum diem nulla satis justa fuerat: si an-
nueret, facile se quod vellet à Chremete impetraturum, atq; ita ve-
ras nuptias, diis adjuvantibus, factum iri. Præteriens igitur apud
forum, fecuro jam & nihil tale metuente filio, Pamphilo, inquit, abi-
domum, ac deos comprecare; uxor tibiducenda hodie est. Hoc dicto
velut improviso quodam jaculo sauciatus adolescens, quid ageret, aut
quid consilii caperet, nesciebat: cum ad eum Davus, vairo admo-
dum ac versuto ingenio servus, animadversa senis astutiā, accurrit.
Erat tum uia cum Pamphilo Charinus, qui adolescens miro quodam
amore Philumene incensus, trultra. s̄pē tentatis illius nuptiis, ad
postremum audito eam eo die nupturam Pamphilo, in suminam dé-
spirationem adductus, eum orabat, si se salvum vellet, ut vel eam
nē duceret, vel saltem nuptiis dies aliquot produceret. Pamphilus
eum sua quidem causa bono esse animo, atq; omnia ad impediendas
nuptias moliri jubebat: se, quantum in se esset, effecturum, ea ut
nē daretur sibi. Adveniens, ut dixi, Davus, Charinum, jam spei ple-
num, abire ad ambiendos senis amicos jubet, deinde seorsum Pam-
philo conjecturas suas aperit, persuadetque, ut patri dicat, se para-
tum esse uxorem ducere: nam ea pacto, inquit, & patri omnem
jurgandi occasionem præcideris, & non erit tamen verendum, nē
nuptiae fiant: nunquam enim Chremes tibi, semel repudiato, filiam
suam iterum commissurus est. Hæc ita de servi consilio acta, longè
aliter cecidere, ac putabatur: exorat enim Chremetem Simo; ita res
in verarum nupiarum discrimen adducitur. Fortè eo ipso die Gly-
cerium, exactis temporibus, puerum peperit: eum puerum Davus,
cum aliter nuptias disturbare non posset, pro foribus ædium Simo-
nis ab ancilla collocandam curat: in eum cum incidisset Chremes,
& è Pamphilonatum esse cognosset, rursum abducit animum à nup-
tiis. Turba maximæ concitantur donec advenit Crito Andrius, qui,
quod Chrysidi genere proximus fuisset, ad cernendam illius hæreditatē
Athenas venerat: ejus interventu Chremes filiam cognoscit:
ià summâ omnium lœtiā, Charino Philumena, Glycerium Pam-
philo nubit.

ANDRIÆ

Argumentum

C. SULP. APOLLINARI

A U C T O R E .

SOrorem falsò creditam meretriculæ,
Genere Andriæ, Glycerium vitiat Pam-
philus:

Gravidâque factâ, dat fidem uxorem sibi
Fore hanc: nam aliam pater ei desponderat.
Gnatam Chremetis: atque, ut amorem com-

perit,

Simulat futuras nuptias, cupiens, suus
Quid haberet animi filius, cognoscere,
Davi suasu non repugnat Pamphilus.
Sed ex Glycerio natum ut vidit puerulum
Chremes recusat nuptias, generum abdicat:
Mox filiam Glycerium insperatò agnitam,
Dat Pamphilo hanc, aliam Charino conjugem.

A N

ANDRIA TERENTII.

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS, M. FULVIO ET M. GLABRIONE AEDILIBUS CURULIB. EGERUNT L. AMBIVIUS TURPIO, L. ATTILIUS PRÆNESTINUS. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDII F. TIBIIS PARIB. DEXTRIS, ET SINISTRIS ET EST TOTA GRÆCA. EDITA M. MARCELLO ET C. SULPICIO COSS.

PROLOGUS.

Prologus hic relativus est, quando maledicta in adversarium regeruntur. Exordium, cogi se ad respondendum adversario.

Iambici Trimetri.

Poëta, cum primum animum ad scribendum appulit,
Id sibi negoti credidit solum dari,
Populo ut placerent, quas fecisset fabulas.
Verum aliter evenire mulio intelligit;

Nam in Prologis scribundis operam abutitur,
Non qui argumentum narret, sed qui malevoli
Veteris poëta maledictis respondeat.
Nunc, quam rem vitio dent, quo^{ero} animum advortite.

Menander fecit Andriam, & Perinthiam;
Qui utramvis recte nōrit, ambas noverit:
Non ita dissimili sunt argumento; sed tamen
Dissimili oratione sunt factæ ac stylo.

Quæ convenere, in Andriam ex Perinthisia
Faretur transtulisse, atque usum pro suis.
Id isti vituperant factum: atque in eo disputant
Contaminari non decere fabulas.

Faciunt nō intelligendo, ut nihil intelligent.
Qui cum hunc accusant, Nævium, Plautum, Ennium
Accusant, quos hic noster auctores habet:
Quorum amulari exoptat negligenciam
Potius, quam istorum obscuram diligentiam.
Debet ut quiescant porrò, monco, & desinant

Malg-

Maledicere, Malefacta nè noscant sua.

*Favete, adeste aequo animo, & rem cognoscite,
Ut pernoscatis, ecquid spei sit reliquum,
Posthac quas faciet de integro Comædias,
Spelrandæ, an exigendæ sint vobis prius.*

ACT. I. SCENA I.

Arg. Simo narrat liberto primum honestam filii vitam, deinde amatoriam; ad postremum etiam aperit, quo consilio se daturum illuxorem simulare statuerit.

Iambici Trimeteri.

Simo, Sofia.

*Si. VOS isthac intro auferite: abite. Sofia,
Adestum; paucis te volo. So. dictum puta.
Nempe ut currentur restè hæc. Si imo aliud. So. quid est,
Quod ribi mea ars efficere hæc possit amplius?
Si. Nihil isthac opus est arte ad hanc rem, quam paro:
Sed bis, quas semper in te intellexi sitas,
Fide & taciturnitate. So. experto quid velis.
Si. Ego postquam te emi, à parvulo, ut semper tibi
Apud me justa & clemens fuerit servitus,
Scis: feci, è servo ut esse libertus mibi,
Propterea quod serviebas liberaliter.
Quod habui summum pretium, persolvi tibi.
So. In memoria babeo. Si. haud muto factum. So. gaudeo,
Si tibi quid feci, aut facio, quod placeat, Simo; &
Id gratum fuisse aduersum te, habeo gratiam.
Sed mihi hoc molestum est: nam isthac COMmemoratio
Quasi exprobratio est immemoris beneficij.
Quin tu uno verbo dic, quid est, quod me velis?
Si. Ita faciam. Hoc primum in hac re prædicto tibi,
Quas credis esse has, non sunt veræ nuptiæ.
So. Cur simulas igitur? Si. rem omnem à principio audies;
Eo pacto & gnati vitam, & consilium meum
Cognosces, & quid facere in hac re te velim.
Nam is postquam excessit ex ephebis, Sofia,
Liberius vivendi fuit potestas. nam antea
Qui scire posse, aut ingenium noscere,*

Dum

ANDRIÀ

3

Dum ætas, metus, magister, prohibebant? So. ita est.

Si. Quod plerique omnes faciunt adolescentuli,
Ut animum ad aliquod studium adjungant, aut equos
Alere, aut canes ad venandum, aut ad Philosophos:
Horum ille nihil egregie præter cetera
Studebat, & tamen omnia hæc mediocriter.

Gaudebam. So. non injuriâ: nam id arbitror
Adprime in vita esse utile, ut NE QUID nimis.

Si. Sic vita erat: facile omnes perferre ac pati,
Cum quibus erat cùnque unà, bis sese dedere,
Eorum obsequi studiis, aduersus nemini,
Nunquam præponens se aliis. ita facilimè

Sine invidia invenias laudem, & amicos pares.

So. Sapienter vitam instituit: namque hoc tempore
OBSEQUITUM amicos, veritas odium parit.

Si. Interea mulier quedam abbinc triennium
Ex Andro commigravit huc viciniæ,
Inopiâ, & cognitorum negligentiâ
Coacta, egregiâ formâ, atque ætate integrâ.

So. Hei vereor, nè quid Andria apparet mali.

Si. Primum hæc pudicè vitam, pariè ac duriter
Agebat, lanâ ac telâ victum queritans.

Sed postquam amans accessit, pretium pollicens,
Unus, & item alter; (ITA ut ingenium est omnium
Hominum, à labore proclive ad lubidinem)
Accept conditionem: dein questum occipit.

Qui tum illam amabant, foris, ita ut sit, filium
Perduxeré illuc secum, ut unâ esset, meum.

Egomet continuò mecum: Cerè captus est:

Habet. Observabam manè illorum servulos
Venientes, aut abeuntes: rogitarbam, Heus puer,
Dic sodes, quis heri Chrysidem habuit? nam Andriæ
Illi id erat nomen. So. teneo. Si. Phædrum, aut Clinians
Dicebant, aut Niceratum. nam hi tres tum simul
Amabant. Ebo! quid Pampkilus? quid? symbolam
Dedit, cœnavit: gaudebam. Item alio die
Quarebam: comperiebam nihil ad Pampkilum

Quid.

PUB. TERENTII

Quidquam attinere. *Enimvero spectatum satis
Putabam, & magnum exemplum continentiae.
Nam, qui cum ingenio conflictatur ejusmodi,
Neque commovetur animus in ea re tamen,
Scias posse habere jam ipsum suæ vitæ modum.*
*Cum id mibi placebat, tum uno ore omnes omnia
Bona dicere, & laudare fortunas meas,
Qui gnatum haberem tali ingenio præditum.
Quid verbis opus est? hæc fama impulsus Chremes
Ultrò ad me venit, unicam gnatam suam
Cum dote summâ filio uxorem ut daret.
Placuit: despundi: hic nuptiis dictus est dies.
So. Quid obstat, cur non veræ fiant? Si. Audies.
Ferè in diebus paucis, quibus hæc acta sunt,
Chrysis vicina hæc moritur. So. ô factum bene!
Beasti: metui à Chryside. Si. ibi tum filius
Cum illis, qui amabant Chrysidem, unà aderat frequens;
Curabat unà funus: tristis interim,
Nonnunquam conlacrumbat: placuit tum id mibi.
Sic cogitabam: hem! hic parvæ consuetudinis
Causâ mortiem hujus tam fert familiariter:
Quid si ipse amasset? quid mibi hic faciet patri?
Hæc ego putabam esse omnia humani ingenii
Mansueiique animi officia. Quid multis moror?
Egomet quoque ejus causâ in funus prodeo,
Nil suspicans etiam mali. So. hem! quid est? Si. scies.
Effertur. imus. interea inter mulieres,
Quæ ibi aderant, fortiè unam adspicio adolescentulam,
Formâ. So. bonâ fortasse. Si. & voltu, Sosia,
Adeò modesto, adeò venusto, ut nihil supra.
Quia tum mibi lamentari præter cæteras
Vita est, & quia erat formâ præter cæteras
Honestâ, & liberali; accedo ad pedissequas;
Quæ sit, rogo. Sororem esse aiunt Chrysidis.
Percussit illico animum, at at, hoc illud est,
Hinc illæ lacrumæ, hæc illa est misericordia.
So. Quam timeo, quorsum evadas! Si. Funus interim*

Procedit : sequimur : ad sepulcrum venimus.

In ignem posita est. Fletur. interea bæc soror,
Quam dixi, ad flammarum accessit imprudentius
Sati cum periclo. Ibi tum exanimatus Pamphilus

Bene dissimulatum amorem celatum indicat :

Accurrit : medium mulierem complebitur :

Mea Glycerium, inquit, quid agis ? cur te is perditum ?

Tum illa, ut consuetum facile amorem cerneret,

Rejetit se in eum, flens, quam familiariter.

So. Quid ais ? Si. redeo inde iratus, atque ægrè ferens.

Nec satis ad objurgandum causæ. Diceret,

Quid feci ? quid commerui, aut peccavi, pater ?

Quæ sese voluit in ignem injicere, prohibui ;

Servavi. Honestæ oratio est. So. rectè putas :

Nam si illum objurges, vitæ qui auxilium tulit,

Quid facias illi, qui dederit damnum, aut malum ?

Si. Venit Chremes postridie ad me, clamitans,

Indignum facinus comperisse, Pamphilum

Pro uxore habere hanc peregrinam. Ego illud sedulè

Negare factum. ille instat factum. Denique

Ita tum discedo ab illo, ut qui se filiam

Neget daturum. So. non tu ibi gnatum ? Si. nè bæc quidem

Sati vehementis causa ad objurgandum. So. qui, cedo ?

Si. Tute ipse his rebus finem præscripsi, pater ;

Prope adest, cum alieno more vivendum est mibi :

Sine nunc meo me vivere iniuria modo.

So. Qui igitur relitus est objurgandi locus ?

Si. Si propter amorem uxorem nolit ducere,

Ea primùm ab illo animadverienda injuria est.

Et nunc id operam do, ut per falsas nuptias

ura objurgandi causa sit, si deneget.

Simul, sceleratus Davus si quid consili

Habet, ut consumat nunc, cum nihil obsint dolit :

Quem ego credo manibus pedibusque obnoxie omnia

atturum, magis id adeò, mibi ut incommodet,

quam ut obsequatur nato. So. quapropter ? Si. rogas ?

PRO ALA mens, malus animus : quem quidem ego si sensero.

*Sed quid opus est verbis? Sin eveniat, quod volo,
In Pamphilo ut nihil sit moræ, restat Chremes,
Qui mihi exorandus est; Et spero confore.
Nunc tuum est officium, has bene ut adsimiles nuptias;
Perterrefacias Davum: observes filium,
Quid agat, quid cum illo consilii capiet. So. Sat est;
Curabo: eamus jam nunc iniro. Si. i præ, sequar.
Non dubium est, quin Uxorem nolit Filius:
Ita Davum modo timere sensi, ubi nuptias
Futuras esse audivit. Sed ipse exit foras.*

ACT. I. SCENA II.

Ag. Filii amorem explorat pater: simulat futuras nuptias: imminatur Davo pistrinum, si quid fallacie in ipsis conatus fuerint nuptiis.

Iambici Senarii & Octonarii, unus Quaternarius, omnes Acalellia

Davus Simo.

Mirabar, hoc si sic abiret; & huius semper lenitas,
Verebar, quorsum evaderet.

*Qui, postquam audierat non datum iri filio uxorem suo,
Nunquam cuiquam nostrum verbum fecit, neq; id ægrè tulit
S. At nunc faciet ; neque ut opinor, sine tuo magno malo.*

D. Id voluit, nos sic nec opinantes duci falso gaudio,
Sperantes jam amoto metu, interea oscitantes opprimi,
Ut nō esset spatum cogitandi ad disturbandas nuptias;
Astutè. S. carnufex quæ loquitur? D. berus est, neq; prævideram
S. Dave. D. hem! quid es? S. ebodus ad me. D. quid hic vol
S. id est. D. id est. S. id est.

S. quid ais? D. qua de re? S. rogas?

Meum gnatum rumor est amare. D. id populus curat scilicet

S. Hoccine agis, an non? D. ego vero istuc. S. sed, nunc can
exquirere,

*Iniqui patris est : nam, quod antehac fecit, nihil ad me attinet.
Dum tempus ad eam rem tulit, sibi animatum ut exploreret suum*

*Nunc hic dies aliam vitam adserit: alios mores postulat. (vian
Dehinc postulo, sive agnum est, te oro. Dave, ut redeat iam*

D. Hoc quid sit? S. omnes qui amant, graviter sibi dari Uxrem ferunt. (probabilis)

D. Ita aiunt. S. tum si quis magistrum cepit ad eam rem in
Ipsum animum ægrotum ad deteriorem partem plerumq; app-
eat.

ANDRIA.

D. Non hercle intelligo. S. non? hem! D. non: DAVUS
sum, non Oedipus.

S. Nempe ergo aperi& vis, quæ restant, me loqui. D. sanè quidem.

S. Si sensero hodiè, quidquam in his te nuptiis
fallaciæ conari, quo fiant minus;

Aut velle in ea re ostendi, quam sis callidus;

Verberibus cæsum te in pistrinum, Dave, dedam usque ad necem;

Ea lege atque omne, ut si te inde exemerim, ego pro te molam.

Quid? hoc intellextin? an nondum etiam nè hoc quidem?

D. imo callidè.

His aperte ipsam rem modo locutus: nihil circuitione usus es.

S. Ubivis facilius passus sim, quam in hac re, me deludier.

D. Bona verba quæso. S. irrides? nihil me fallis, sed dico tibi,

Nè temerè facias; neque tu hoc dicas tibi non predictum. cave.

ACTUS I. SCENA III.

Arg. In hac Scena deliberat Davus, velutne Pamphilo esse adjutor,
an auscultare seni.

Lambici Octonarii & Senarii.

Davus.

Nimvero, Dave, nihil loci est segnitiæ, neque socordiæ,

Quantum intellexi modò sensis sententiam de nuptiis:

Quæ si non astu providentur, me aut herum pessundabunt.

Sec, quid agam, certum est, Pamphilumne adjutem, an au-
seuliem seni.

Ilum relinquo, ejus vita timeo: sin opitulor, hujus minus:

Si verba dare, difficile est. primum jam de amore hoc compe-

re infensus servat, nè quam faciam nuptiis fallaciam. (rit.

senserit, perii: aut si libitum fuerit, causam ceperit,

uo jure, quâque injuriâ, præcipitem me in pistrinum dabit.

Hæc mala hoc mi accedit etiam: hæc Andria,

Sive ista uxor, sive amica est, gravida è Pamphilo est:

Udireque eorum est operæ pretium audaciam:

Am incepio est amentium, haud amantium:

Quidquid peperisset, decreverunt tollere:

Sinjunt quandam inter se nunc fallaciam,

Ven Atticam esse banc. Fuit olim quidam senex

ercator; nevem is fregit apud Andrum insulam:

*Is obiit mortem: ibi tum hanc ejectam Chrysidis
Patrem recepisse orbam, parvam. Fabula.*

Mibi quidem hercle non fit verisimile:

Atqui ipsi commentum placet.

*Sed Mysis ab ea egreditur. At ego hinc me ad forum, ut
Conveniam Pamphilum, ne de hac re pater imprudentem oppri-
mat.*

ACT. I. SCENA IV.

Arg. Narrat Mysis quamobrem a Glycerio exierit: & hic docet Terentius immoderatum vini usum fugiendum iis esse qui seriis praesunt negotiis. Nihil est enim, quod recte agi ab ebrio possit.

Trochaei, Octonarii, Cataleptici.

Mysis.

AUdivi, Archilis, jamdudum: Lesbiam adduci jubes.
*Sane pol illa temerata est mulier, & temeraria,
Nec sati digna, cui committas primo partu mulierem:
Tamen eam adducam. importunitatem spectate aniculæ:
Quia compotrix ejus est. Dì date facultatem, obsecro,
Huic pariundi, atque illi in aliis porius peccandi locum.
Sed quidnam Pamphilum exanimatum video? vereor quid sit
Opperior, ut sciam, num quidram hæc turba tristitia adferat.*

ACT. I. SCENA V.

Arg. Habet hæc scena Pamphili dolorem de nuptiis: fidem datur

Glycerio servaturum pollicetur, vel invito, si res exigat, patitur

Iambici & Trochaici Octonarii, varie mixti, binarius unus,

Quaternarii quatuor,

Pamphilus, Mysis.

Hoccine est humanum factum aut inceptum? hoccine est
M. Quid illud est? (officium patris?)

P. Prob Deum atque hominum fidem! quid est, si hoc non
contumelia est?

Uxorem deciderat dare sese mihi hodie: nonne oportuit

Præcisere me antè? nonne prius communicatum oportuit?

M. Misera me! quod verbum audio? **P.** quid Cibrem est
qui denegarat

Se commissurum mibi gnatam suam uxorem, id mutavit,
Quoniam me immutatum videt.

Itane obstinate operam dat, ut me à Glycerio miserum abstrahat?
Quod si sit, pereo funditus. (ego sum)

Adeón' hominem invenustum esse, aut infelicem quenquam,

ANDRIA:

9

ob Deum atque hominum fidem ! nullon^o ego
tremetis pacto affinitatem effugere potero ? quo modis
Contemptus, spretus ? facta, transalta omnia. hem,
Repudiatus repetor. quamobrem ? nisi si id est, quod suspicor :
ut Aliquid monstri alunt : ea quoniam nemini obtutripi potest,
opprietur ad me. M. oratio hæc me miseram exanimavit metu.
P. Nam quid ego dicam de patre ? ab !

Tantamne rem tam negligenter agere ? præteriens modò
Mibi apud forum, Uxor tibi ducenda est, Pamphile, hodie, in-
quit : para :

Abi domum. Id mihi visus est dicere, Abi citò & suspende te.
Obstupui. censem' ullum me verbum potuisse proloqui ? (tui.
Aut illam causam, ineptam saltem, falsam, iniquam ? obmu-
quid si ego prius id rescissim; quid facerem, si quis nunc me roget;
Aliquid facerem, ut hoc ne facerem. Sed nunc primum quid
execuar ?

Tot me impediunt curæ, quæ meum animum divorsè trahunt :
Amor, misericordia hujus, nuptiarum solicitatio,
cum patris pudor, qui me tam leni passus est animo usq; adhuc,
ue meo cunque animo libitum est, facere : eine ego ut advor-
ser ? hei miki !

meritum est quid agam. M. misera timeo, incertum hoc quor-
sum accidat.

ad nunc perop^u est, aut hunc cum ipsa, aut me aliiquid de illâ
adversum hunc loqui. (litur,

Dum in dubio est animus, paulo momento huc vel illuc impel-
ne ei. Quis kic loquitur ? Nysis, salve. M. ô salve, Pamphile.

atris? P. Quid agit ? M. rogas ?

boc non horat è dolore : atque ex hoc misera solicita est die,

ia olim in hunc sunt constituta nuptiæ. tum autem hoc iimet,
deseras se. P. hem, egone istuc conari queam ?

t? emesi o propter me illam decipi miseram sinam ?

vit, se mibi suum animum, atque omnem vitam credidit,
am ego animo egregie caram pro uxore habuerim,

ne pudicè ejus doctum atque eductum sinam.

estum egestate ingenium immutarier ?

trahat in faciam. M. baud verear, si in te solo sit situm :

B

Sed

Sed vim ut queas ferre. P. adeūn' me ignavum putas?

Adeūn' porro ingratum, aut inhumanum, aut ferum,

Ut neque me consuetudo, neque amor, neque pudor

Commoveat: neque commoneat, ut servem fidem?

M. Unum hoc scio, meritam esse, ut memor essem sui,

P. Memor essem? ô Mysis, Mysis, etiam nunc mibi

Scripta illa dicta sunt in animo Chrysidis

De Glycerio. jam ferme moriens me vocat:

Accessi: vos semotæ: nos soli: incipit:

Mi Pamphile, hujus formam atque ætatem vides:

Nec clam te est, quām illi utræque inutiles

Et ad pudicitiam, & ad rem tutandam sient.

Quōd ego te per banc dextram oro, & ingenium tuum,

Per tuam fidem, perque hujus soliditudinem

Te obtestor, nè abs te hanc segreges, neu deseras:

Si te in germani fratribus dilexi loco,

Sive hæc te solum semper fecit maxumi,

Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus.

— Te isti virum do, amicum, tutorem, patrem:

Bona nostra hæc tibi committo, & tua mando fidei.

Hanc mibi in manum dat: mors continuò ipsam occupat.

— Accepi: acceptam servabo. M. ita spero quidem.

P. Sed cur tu ab illa? M. obstetricem accerso. P. propera:

Atque audin? verbum unum cave de nuptiis,

Nè ad morbum hoc etiam. M. teneo.

ACTUS II. SCENA I.

*Arg. Charinus intelligit Pamphilo nupturam Philumenam: idem
rogat Pamphilum, ne ducat. Hic Charinus & Byrrhia fabula ad-
jiciuntur, ne spreta relinquatur Philumena.*

Iambici senarii, & Octonarii, & unus Quaternarius:

Item trochaici Iambicis permixti.

Charinus, Byrrhia, Pamphilus.

Quid ais, Byrrhia?

*Daturne illa Pamphilo bodie nuptum? B. sic est. C. qui
scis, Byrrhia?*

B. Apud forum modò è Davo audivi. C. vae, misero mibi!

Ut animus in spe atque in timore usque antebac attentus fuit,

Jia, post quam adempta spes est, lassus, cura confertus stupet.

B. Quaso

B. Quæso ædepol, Charine, quoniam non potest id fieri, quod vis
velis quod possit. C. nihil volo aliud, nisi Philumenam.
B. Ab! quantò satius est, te id operam dare,
si istum amorem ex animo amoveas tuo, quam id loqui
no magis libido frustra incendatur tua!

C. FACILE omnes, cum valemus, recta consilia regrotis damus;
tasi sic sis, aliter sentias. B. age, age, ut lubet. C. sed Pamphilum
video. omnia experiri certum est prius, quam pereo. B. quid
hic agit?

C. Ipsum hunc orabo: huic supplicabo: amorem huic narrabo me-
redo, impetrabo, ut aliquot saltem nuptiis prodat dies.

interea fiet aliquid, spero. B. id aliquid nihil est. C. Byrrhia,
quid tibi videtur? adeon' ad eum? B. quidni? si nihil impetreris,
si te arbitretur sibi paratum moxchum, si illam duxerit.

C. Abin' hinc in malam rem cum suspicione istac, scelus,
Charinum video. salve. C. o salve, Pamphile:
ad te advenio, spem, salutem, auxilium, consilium expetens.

. Neque pol consilii locum habeo, neque auxilii copiam.
d'istuc quidnam est? C. hodie uxorem ducis? P. aiunt.
C. Pamphile,

id facis, hodie postremum me vides. P. quid ita? C. kei miki!
neor dicere huic: dic quæso, Byrrhia. B. ego dicam. P. quid est?

Sponsam hic tuam amat. P. næ iste haud mecum sentit.
ebdom, dio miki,

imquidnam amplius tibi cum illa fuit, Charine? C. ab
Pamphile,

bil. P. quam vellem! C. nunc te per amicitiam, & per
amorem obsecro,

incipiò, ut nè ducas. P. dabo equidem operam. C. sed si id
non potes,

tibi nuptiae haec sunt cordi; P. cordi! C. saltem aliquot dies
fer, dum proficiſcor aliquò, nè videam. P. audi nunc jam:

Charine, neuiquam officium liberi esse hominis puto,
nis nil promereat, postulare id gratiæ apponi sibi.

nibi!
tias effugere ego istas malo, quam tu adipiscier.
us fuit,
ipet. Reddidisti animum. P. nunc si quid potes aut tu, aut hic
Quæſo

*Facite, singite, invenite, efficite, qui detur tibi:
Ego id agam, mihi qui ne detur. C. sat babeo. P. Davum optum
Video. hujus consilio fretu' sum. C. at tu berkle haud quid.
quam mibi,* (lubens)
Nisi ea, qua nihil opu' sunt sciri. fugin' hinc? B. ego verò a-

ACTUS II. SCENA II.

*Arg. Davus cum ex variis conjecturis & signis comperisset, nupria
non cohærere, Pamphilum toto querens oppido, exultat ins-
tans.* Lambici Othonarii Catelectici.

Davus, Charinus, Pamphilus.

DI boni, boni quid porto? sed ubi inveniam Pamphilum;
Ut metum, in quo nunc est, adimam, atque expleam
animum gaudio?

C. Lætus est, nescio quid. **P.** nihil est. nondum hac rescivit mala.
D. Quem ego nunc credo, si iam audierit sibi paratas nuptias.
C. Audin' iu illum? **D.** toto me oppido exanimatum querens.
Sed ubi quoram? aut quò nunc primam intendam? **C.** cessa
alloqui?

D. Abeo. **P.** Dave, ades, resiste. **D.** quis homo est, qui me?
ô Pamphile,

Te ipsum quaro. euge, ô Charine! ambo opportunè: vos volo.
P. Dave, perii. **D.** quin tu hoc audi. **P.** interii. **D.** quid in
meas, scio.

C. Mea quidem berkle certè in dubio vita est. **D.** S quid tu scio.
P. Nuptiae mihi. **D.** S id scio. **P.** bodie. **D.** obtundis, ta-
metsi intellego.

Id paves, ne ducas tu illam: tu autem, ut ducas. **C.** rem tenes.
P. Iste ipsum. **D.** atqui iste ipsum, nil pericli est: me vide.
P. Obsecro te, quam primum hoc me libera miserum metu. **D.** hem
Libero. uxorem tibi jam non dat Chremes. **P.** qui scis? **D.** scio.
Tuus pater modo me prebendit: ait, tibi uxorem dare Hodie:
item alia multa, que nunc non est narrandi locus.

Continuo ad te properans, percurro ad forum, ut dicam tibi haec.
Ubi te non invenio, ibi ascendo in quandam excelsum locum.

Circumspicio: nusquam. forte ibi hujus video Byrrhiam:
Rogo: negat vidisse. mihi molestum. quid agam, cogito.
Redeunii interea ex ipsa re mi incidit suspicio. hem,
Paululum opsoni, ipsus tristis, de improviso nuptiae.

Non coherent. P. quorundam istuc? D. ego me continuo
ad Chremem.

Cum illo advenio, solitudo ante ostium. jam id gaudeo.

P. Recte dicas, perge. D. maneo. interea introire neminem
Video, exire neminem, matronam nullam, in cibis
Nil ornati, nil tumuli. accessi, introspexi. P. scio.

Magnum signum. D. num videntur convenire hæc nuptiis?

P. Non opinor, Dave. D. opinor, narras? non recte accipis.

Certa res est. etiam puerum inde abiens conveni Chremis,

Olera, & pisciculos minutos ferre obolo in cœnam seni.

C. Liberatus sum, Dave, hodie tuâ operâ. D. at nullus quidem.

C. Quid ita? nempe huic prorsus illam non dat. D. ridicu-
lum caput!

Quasi necesse sit, si huic non dat, te illam uxorem ducere.

Nisi vides, nisi senis amicos oras, ambis. C. bene mones.

Ibo: et si bercele sepe jam me spes hæc frustrata est. vale.

ACT. II. SCENA III.

Arg. Suadet Pamphilo, atque etiam persuadet Davus, ut patri dicat
uxorem se ducendum. Trochaici Otonarii Cataleptici, Lambici fe-
narii & Otonarii Cataleptici.

Pamphilus   Davus.

Quid igitur sibi volt pater? cur simulat? D. ego dicam tibi.
Si id succenseat nunc, quia non dat tibi uxorem Chremes,
Ipsi sibi esse injurius videatur: neque id injuria:
Prisquam tuum, ut se habeat, animum ad nupias perspicerit.
Sed si tu negaris ducere, ibi culpam in te transferet:
Tum illæ turbæ fient. P. quid vis? patiar? D. pater est, Pamphile:
Difficile est. Tum hæc sola est mulier: dictum ac factum inve-
nerit.

Aliquam causam, quamobrem ejiciat oppido. P. ejiciat? D. citio.
P. Cedo igitur, quid faciam, Dave? D. dic te ducendum.

P. hem! D. quid est?

P. Ego dicam? D. cur non? P. nunquam faciam. D. ne nega.

P. Suadere noli. D. ex eâ re quid fiat, vide.

P. Ut ab illâ excludar, hic concludar. D. non ita est.

Nempe hoc sic esse opinor dicturum patrem:

Ducas volo hodie uxorem, tu, ducam, inquies:

Cedo, quid jurgabit tecum? hic reddes omnia;

*Quæ nunc sunt certa ei consilia, incerta ut sient,
Sine omni periclo. nam hocce haud dubium est, quin Chremes
Tibi non det gnatam: nec tu eā causā minueris
Hoc quæ facis, ne is suam mutet sententiam.*

*Patri dic velle: ut, cùm velit tibi jure irasci, non queat.
Nam quod tu spares, propulsabo facile: uxorem his moribus
Dabit nemo. inopem inveniet potius, quam te corrumpi sinat.
Sed si te æquo animo ferre accipiet, neglegentem feceris.*

Aliam otiosus quaret. interea aliquid acciderit boni.

P. Itan' credis? **D.** haud dubium id quidem est. **P.** vide
quò inducas. **D.** quin taces?

P. Dicam. puerum autem ne resciscat mibi ex illâ, cautio est:
Nam pollicitus sum suscepturum. **D.** ò facinus audax!

P. hanc fidem

Sibi, me obsecravit, quî se sciret non deserturum, ut darem.

D. Curabitur. sed, pater adest. cave te esse tristem sentiat.

ACT. II. SCENA IV.

*Arg. Hæc Scena consiliorum executionem habet. Monet Pamphilum
Davus, apud patrem ne titubet, sed animo præsentí loquatur.*

Iambici Senarii.

Simo, Davus, Pamphilus.

R Eviso, quid agant, aut quid capient consili. **D.** Hic nunc non dubitat quin te ducturum neges.
Venit meditatus alicunde ex solo loco:
Orationem sperat invenisse se,
Quî differat te: proin' tu fac, apud te ut sies.
P. Modò ut possim, Dave. **D.** crede, inquam, hoc mibi, Pamphile,
Nunquam hodie tecum commutaturum patrem
Unum esse verbum, si te dices ducere.

ACT. II. SCENA V.

*Ag. Pamphilum Byrrhia observat. idem Pamphilus patri responderet,
facturum quæ volet ille omnia. Charino eadem renuntiat Byrrhia.*

Byrrhia, Simo, Davus, Pamphilus.

H Eru' me, relictis rebus, jussit Pamphilum
Hodie observare, ut, quid ageret de nuptiis,
Scirem. id propterea nunc hunc venientem sequor:
Ipsum adeo prestò video cum Davo. hoc agam.

S. Utrumque adesse video. **D.** hem, serv. **S.** Pamphile.

D. Quaf

ANDRIA.

D. Quasi de improviso respice ad eum. P. ehem pater.
D. Probe. S. hodie uxorem ducas, ut dixi, volo.
B. Nunc nostræ parti timeo, quid hic respondeat.
P. Neque istic neq; alibi tibi erit usquam in me mora. B. hem!
D. Obmutuit. B. quid dixit? S. facis ut te decet,
Cùm istuc, quod postulo, impetro cum gratiâ.
D. Sum verus? B. herus, quantum audio, uxore excidit.
S. I jam nunc intro, ne in morâ, cùm opu' sit, sies.
P. Eo. B. nullane in re esse homini cuiquam fidem?
Verum illud verbum est, volgò quod dici solet,
Omnes sibi malle melius esse, quam alteri.
Ego illam vidi virginem: formâ bonâ
Memini videre; quo æquior sum Pamphilo,
Si se illam in somnis, quam illum, amplecti maluit.
Renunciabo, ut pro hoc malo mibi det malum.

A C T . II . S C E N A VI.

Arg. Davus Simonem, & Davum Simo fallit; quæ res non injucunda est.
Ejusdem Metri.

Davus, Simo.

HIC nunc me credit aliquam sibi fallaciam
Portare, & ea me hic restitisse gratiâ.
S. Quid Davus narrat? D. æque quidquam nunc quidem.
S. Nibilne? hem. D. nihil prorsus. S. atqui exspectabam quidem.
D. Præter spem evenit: sentio: hoc malè habet virum.
S. Potin' es mibi verum dicere? D. nihil facilius.
S. Num illi molestæ quidpiam hæ sunt nuptiæ,
Hujusc propter consuetudinem hospitæ?
D. Nihil hercle: aut si adeo, bidui est, aut tridui
Hæ sollicitudo: noſtin' ? deinde definet:
Etenim eam secum rem redâ reputavit viâ.
S. Laudo. D. dum licitum est illi, dumque ætas tulit,
Amavit: tum id clam. cavit ne unquam infamie
Ea res sibi esset, ut virum fortem decet.
Nunc uxore opus est; animum ad uxorem appulit.
S. Subtrixis visu' est esse aliquantulum mibi.
D. Nihil propter hanc rem: sed est, quod succenset tibi.

PUB. TERENTII

S. Quidnam est? D. puerile est. S. quid est? D. nihil
S. quin dic, quid est?

D. Ait nimium parcè facere sumtum. S. mene? D. te,
Vix, inquit, drachmis est opsonatus decem:
Num filio videtur uxorem dare?

Quem, inquit, vocabo ad cœnam meorum æqualium
Potissimum nunc? S. quod dicendum hic siet,
Tu quoque perparcè nimium. non laudo. S. tace.

D. Commovi. S. ego, istec rectè ut siant, videro.

Quidnam hoc rei est? quidnam hic volt veterator sibi?

Nam si hic mali est quidquam, hem illuc est huic rei caput.

ACT. III. SCENA I.

Aig. Simo præ nimia sagacitate mirum in modum fallitur, partum
simulari credens, qui verus erat.

Eiusdem Mensura.

Mysis, Simo, Davus, Lesbia, Glycerium.

IT A pol quidem res est, ut dixi, Lesbia:

Fidelem haud ferme mulier invenias virum,

S. Ab Andriâ est ancilla hæc. quid narras? D. ita est.

M. Sed hic Pamphilus. S. quid dicit? M. firmavit fidem. S. hem.

D. Uinam aut hic surdus, aut hæc muta facta sit.

M. Nam quod poperisset, jussit tolli. S. ô Jupiter!

Quid ego audio? actum est, si quidem hac vera predicat.

L. Bonum ingenium narras adolescentis. M. optimum.

Sed sequere me intro, ne in morâ illi sis. L. sequor.

D. Quod remedium nunc huic malo inveniam? S. quid hoc?

Adeon' est demens? ex peregrinâ? jam scio: ab!

Vix tandem sensi stolidus. D. quid hic sensisse ait?

S. Hæc primum adfertur jam mibi ab hoc fallacia.

Hanc simulant parere, quo Chremetem absterrent.

G. Juno Lucina, fer opem: serva me, obsecro.

S. Hui, tam citò? ridiculum. postquam ante ostium

Me audivit stare, approparet. Non sat commodè

Divisa sunt temporibus tibi, Dave, hæc. D. mikin'?

S. Num immemores discipuli? D. ego, quid narres, nescio.

S. Hiccine, si me imparatum in veris nuptiis

Adortus esset, quos mibi ludos redderet?

Nunc hujus periclo fit. Ego in portu navigo.

ACT.

ANDRIA.

ACT. III. SCENA II.

17

Lesbia egrediens narrat, quo in statu sit Glycerium puerpera; simul agit de danda illi potionem, imitata medicos, qui præscribere solent ægrotis omnia ad esum potumque pertinentia: deinde Simo & Davus de pueru nato callice altercantur.

Trochaici, Iambici, mixti Senarii & Octonarii, Acatalecticci & Catalecticci, quibus interpositi suis locis bini quaternarii.

Lesbia, Archilis, Simo, Davus.

ADHUC, Archilis, quæ adsolent, quæque oportet
Signa ad salutem esse, omnia huic esse video.

Nunc primum fac, istæ ut lavet: post deinde,
Quod jussi ei dare bibere, & quantum imperavi,
Date: mox ego hoc revertor.

Per, ecclastor, scitus puer est natus Pamphilo.

Deos quoq[ue], ut sit superstes: quandoquidem ipse est ingenio bono;
Cumque huic veritus est optumæ adolescenti facere injuriam.

S. Vel hoc quis non credat, qui nōrit te, abs te esse ortum?
D. quidnam id est?

S. Non imperabat coram, quid opus facto esset puerperæ:
Sed postquam egressa est, illis, quæ sunt intus, clamat de via.
O Dave, itan' contemnor abs te? aut itane tandem idoneus
Tibi videor esse, quem tam aperte fallere incipias dolis?

Saltem accurati, ut metui videar ceriè, si resciverim.

D. Cericè hercle nunc hic se ipsus fallit, baud ego. S. edixin' tibi?
Interminatus sum, ne faceres? num veritus? quid retulit?

Credon' tibi hoc nunc, peperisse banc è Pamphilo?

D. Teneo, quid erret: quid ego agam, habeo. S. quid taces?

D. Quid credas? quasi non tibi renunciata sint hec sic fore.

S. Mihin' quisquam? D. eko, an tute intellectii hoc alsimulari? S. irrideor.

D. Renuntiatum est: nam quî istæ tibi incidit suspicio?

S. Qui? quia te nōram. D. quasi tu dicas, factum id consilio meo.

S. Certe enim scio. D. non satis me pernösti etiam, qualis sim, Simo.

S. Egone te? D. sed, si quid narrare cœcepisti, continuò dari
tibi verba cœses. S. falso. D. itaq[ue] hercle nihil jam mutire audeo.

Hoc ego scio unum, neminem peperisse hic. D. intellectuin'

S. nihil secius mox deferent puerum buc ante ostium.

18

*Id ego jam nunc tibi renuncio, here, futurum, ut sis sciens:
Ne tu hoc mibi posterius dicas Davi factum consilio, aut dol
Prorsus à me opinionem hanc tuam esse ego amotam volo.
S. Unde id scis? D. audivi, & credo. multa concurrunt simu
Qui conjecturam hanc nunc facio. Jam primū bæc se
Pamphilo*

*(vid)
Gravidam dixit esse. inventum est falsum. nunc, postqua
Nuptias domi apparari, missa est ancilla illico
Obstetricem accersitum ad eam, & puerum ut adferret simul.
Hoc nisi sit, puerum ut tu videas, nil moventur nuptie.*

*S. Quid ais? cùm intellexeras,
Id consilii capere, cur non dixii extemplò Pamphilo?
D. Quis igitur eum ab illâ abstraxit, nisi ego? nam om
nos quidem*

*Scimus, quam miserè hanc amârit. nunc sibi uxorem expeti
Postremò id mibi da negotiū. tu tamen idem has nuptias
Perge facere ita, ut facis: & id spero adjuturos Deos.*

*S. Imo abi intrò: ibi me opperire, & quod parato opus est, para
Non impulit me, hæc nunc omnino ut crederem.*

*Atque haud scio, an, quæ dixit, sint vera omnia:
Sed parvi pendo. illud mibi multo maximum est,
Quod mibi pollicitu' est ipius gnatus. nunc Chremem
Conveniam: orabo gnato uxorem. id si impetro,
Quid alias malim, quam bodie has fieri nuptias?
Nam gnatus quod pollicitu' est, haud dubium est mibi,
Si nolit, quin eum merito possim cogere.*

Atque adeo in ipso tempore eccum ipsum obviām.

ACT. III. SCENA III.

*Arg. Congressu duorum senum, ex falso vero sunt nuptie.
Iambici Othonarii, & senariz Catalepticz, unus quaternarius
ad finem Othonarii Catalepticz.*

Simo, Chremes.

*J Ubeo Chremetem. C. ob! teipsum quererebam. S. & ego tu
C. optatò advenis.*

*Aliquot me adiere, ex te auditum qui aiebant, bodie filiam
Meam nubere tuo gnato. id viso, tune, an illi insaniant.*

*S. Auscultia paucis, quid ego te velim; & tu, quod queris, scies.
C. Ausculo: loquere, quid velis.*

S. Per

ANDRIA.

19

Per te Deos oro, & nostram amicitiam, Chreme,
que incepta à parvis cùm ætate accrevit simul,
que unicam gnatum tuam, & gnatum meum,
tibi potestas summa servandi datur;
me adjuves in hac re, atque ita, ut nuptiæ
erant futura, fiant. C. ab, ne me obsecra:
uasi hoc te orando à me imperare oporteat.
Ium esse censes nunc me, atque olim, cùm dabam &
in rem est utrique, ut fiant, accersi jube.
ad si ex eâ re plus mali est, quām commodi
trique; id oro te, in commune ut consulas,
uasi illa tua sit, Pamphilique ego sim pater,
Imo ita volo, itaque postulo ut fiat, Chreme:
que postulem abs te, ni ipsa res moneat. C. quid est?
Iræ sunt inter Glycerium & gnatum. C. audio.
Ita magnæ, ut sperem posse avelli. C. fabulae.
Profecto sic est. C. sic hercle, ut dicam tibi:
MANTIUM iræ, amoris integratio est.
Hem, id te oro, ut antè eamus, dum tempus datur,
cumque ejus lubido occlusa est contumeliis;
iusquam harum scelera & lacrumæ confitæ dolis
educunt animum agrotum ad misericordiam.
xorem demus. spero consuetudine, &
in jugio liberali devinctum, Chreme,
ebinc facile ex illis sese emersurum malis.
Tibi ita hoc videtur: at ego non posse arbitror,
que illum hanc perpetuò habere, neque me perpeti.
Qui scis ergo istuc, nisi periculum feceris?
At istuc periculum in filiâ fieri, grave est.
Nempe incommoditas denique hic omnis reddit;
eveniat, quod Di prohibeant, discessio. at
corrigatur, quot commoditates, vide.
incipiò amico filium restitueris:
bi generum firmum, & filiæ invenies virum.
Quid isti? si ita istuc animum induxi esse utile,
lo tibi ullum commodum in me claudier.
Meritò te semper maxumi feci, Chreme.

C. Sed

C. Sed quid ais? **S.** quid? **C.** qui scis eos nunc discordare int̄?
S. Ipsa' mibi Davus, qui int̄im' est eorum consiliis, dixit:
 Et is mihi suadet, nuptias, quantum queam, ut maturem.
 Num, censes, faceret, filium nisi sciret eadem hac velle?
 Tute adeo jam ejus audies verba. heus, evocate hic Davum
 Atque ecum, video ipsum foras exire.

ACT. III. SCENA IV.

Avg. Davus seni insultans, hortatur eum ad faciendas nuptias; enim putabat fore, ut sic agerentur: cum igitur videt herum serio tradenda filia colloqui cum Chremete anxius & exanimatus reddi-

Lambici Octonarii. & unus quaternarius.

Davus, Simo, Chremes.

A D te ibam. **S.** quidnam est?
D. Cur non accersitar? jam advesperascit. **S.** audin' tu illa
 Ego dudum non nil veritus sum, Dave, abs te, ne faceres id
 Quod volgus servorum solet, dolis ut me deluderes,
 Propterea quod amat filius. **D.** egon' istuc facerem? **S.** credi
 Idq; adeo metuens vos celavi, quod nunc dicam. **D.** quid? **S.** sic
 Nam prope modum habeo jam fidem. **D.** tandem agnōsti, quis
 S. Non fuerant nuptiae futuræ. **D.** quid? non? **S.** sed ea gra
 Simulavi, vos ut pertentarem. **D.** quid ais? **S.** sic res est. **D.** vi
 Nunquam istuc quivi ego intelligere. vah consilium callidam
S. Hoc audi. ut hinc te jussi introire, opportunè hic sit m
 obviām. (narrasti mi

D. Hem, numnam periimus? **S.** narro huic, quæ dudu
 D. Quidnam audio? **S.** gnatum ut det oro, vixq; id exoro. **D.** occi
S. Hem, quid dixi? **D.** optumè inquam factum. **S.** nunc
 hunc nulla est mora.

C. Domum modò ibo: ut apparentur, dicam: ainq; hic renunt
S. Nunc te oro, Dave; quoniam solus mibi effecisti has nupii
D. Ego verb̄ solus. **S.** corrigere mibi gnatum porro enitere.
D. Faciam hercle sedulò. **S.** potes nunc, dum animus irritatus
D. Quiescas. **S.** age igitur; ubi nunc est ipfus? **D.** miran
 ni domi est.

S. Ibo ad eum; atque eadem hac, quæ tibi dixi, dicam itide
 illi. **D.** nullus sum.

Quid cause est, quin hinc in pistrinum restâ proficiscar via
 Nihil est preci loci relictum: jam perturbavi omnia:

ANDRIA.

21

rum fecelli: in nupicias conjecti herilem filium:
i bodie, ut fierent, insperante hoc, atque invito Pamphilo.
n astutias! quod si quiessem, nihil evenisset mali.
ecum: ipsum video: occidi:
nam mihi esset aliquid hic, quo nunc me præcipitem darem.

ACT. III. SCENA V.

Stomachatur Pamphilus, quod dolosum Davi consilium fecutus,
responderit patri, se dueturum uxorem.

Iambici Octonarii, permixti Trochaicis.

Pamphilus, Davus.

DBI illic scelus est, qui me perdidit? D. perii. P. atque
hoc confiteor

ne obtigisse; quandoquidem tam iners, tam nulli consili
am servon' foruntas meas me commisiss' futili? (aufereet.
go precium ob stultitiam fero: sed inultum id nunq; à me
Postbac in columem sat scio fore me, nunc si evito hoc malum.
Nam quid ego nunc dicam patri? negabon' velle me, modo
sum pollicitus ducere? quā fiduciā id facere audeam?
quid me nunc faciam, scio. D. nec de me equidem;
et que id ago sedulò.

eam aliquid jam inventurum, ut huic malo aliquam pro-
ducam moram. P. Oh! (silius tuis
Visus sum. P. ebodium, bone vir, quid aīs? viden' me con-
serum impeditum esse? D. at jam expediam. P. expedites?
D. Certe, Pamphile.

Nempe ut modō. D. imo melius spero. P. cb, tibi ego ut
credam, furcifer?
rem impeditam & perditam restituas? hem, quo fretu' sum,
i me bodie ex tranquillissimā re conjectisti in nupicias.
non dixi hoc esse futurum? D. dixi. P. quid meritus:
D. crucem.

et sine paululum ad me redeam: jam aliquid dispiciam.
P. bei mihi,
m non habeo spatium, ut de te sumam supplicium, ut volo:
unque hoc tempus, præcavere mihi me, haud te ulcisci, sinit.

ACT. IV. SCENA I.

E. Hæc Scena potissimum continet iurgium Charini in Pamphilum.
atio Cresci, postea Octonarii Trochaici, & Iambici, demum Iambici
Senarii, & rursus Octonarii.

Cha-

Charinus, Pamphilus, Davus.

Hoccine credibile est, aut memorabile,
Tanta recordia innata cuiquam ut siet,
Ut malis gaudeant, atque ex incommodis
Alterius sua comparent ut commoda? ab,
Idne est verum? imo id genus est hominum pessimum,
In denegando modo queis pudor est paululum:
Post ubi jam tempus est promissa perfici,
Tunc coacti necessariò se aperiunt, & timent:
Et tamen res cogit denegare. Ibi
Tum impudentissima eorum oratio est:
Quis tu es? quis mibi es? cur meam tibi? heus,
Proximus sum egomet mibi. attamen, ubi fides,
Si roges, nihil pudet. hic, ubi opus est,
Non verentur: illuc, ubi nihil opus est, ibi verentur. (stulem
Sed quid agam? adeamne ad eum, & cum eo injuriam bane exp
Mala ingeram multa? atque aliquis dicat, nihil promoveri
Multum. molestus cerè ei fuero, atque animo morem gessen
P. Charine, & me & te imprudens, nisi quid Dii respicium
perdidì. (fidem

C. Itane, imprudens? tandem inventa est causa: solvi
P. Qui tandem? C. etiam nunc me ducere istis dictis postulus
P. Quid istuc est? C. postquam me amare dixi, complacita est tibi
Heu me miserum, cum tuum animum ex animo spectavi meo
P. Falsus es. C. non tibi satis esse hoc visum solidum est gaudium.
Nisi me lactasses amantem, & falsa spe produceres?
Habeas. P. habeam? ab, nescis quantis in malis verter miser,
Quantasque hic suis consiliis mibi confecit solicitudines
Meus carnifex. C. quid istuc tam mirum, de te si exem
plam capit?

P. Haud istuc dicas, si cognoris vel me, vel amorem meum.
C. Scio cum patre alterasti dudum, & is nunc propterea tibi
Succenset, nec te quivit hodie cogere, illam ut duceres.
P. Imo etiam, quo tu minus sis aerumnas meas,
Haec nuptiae non apparabantur mibi;
Nec postulabat nunc quisquam uxorem dare.
C. Scio: coactus tua voluntate es. P. mane;

Non-

dum scis. C. scio eisdem illam ducrum esse te.

Cur me enecas? hoc audi. nunquam destitit
lare, ut dicerem, esse ducrum, patri:
adere, orare, usque adeo, donec perpulit.

Quis homo istuc? P. Davos. C. Davos? P. Davos omnia.
Quamobrem? P. nescio: nisi mibi Deos satis
io fuisse iratos, qui auscultaverim.

Factum est hoc, Dave? D. factum est. C. hem, quid ait, scelus?
tibi Di dignum factus exitium duint.

so, dic mibi, si omnes hunc conjectum in nuptias
imici vellent, quod, ni hoc, consilium darent?

Deceptus sum, at non defatigatus. C. scio.

Hac non successit, alia aggrediemur viâ:

si id putas, quia primò processit parum,
in posse jam ad salutem converti hoc malum.

Imo etiam: nam sati' credo, si advigilaveris,
unus geminas mihi conficies nuptias.

Ego, Pamphile, hoc tibi pro servitio debeo,
ari manibus, pedibus, noctesque 5 dies

sitius periculum adire: dum proxim tibi.

sum sit, si quid præter spem evenit, mi ignoscere.
sum succedit quod ago; at facio sedulò.

melius tute reperi, me missum face.

Cupio. restitue in quem me accepisti locum.

Faciam. P. at jam hoc opus est. D. hem, st, mane: cre-
puit à Glycerio ostium.

Nihil ad te. D. quæro. P. hem, nuncinc demum?

D. at jam hoc tibi inventum dabo.

ACT. IV. SCENA II.

exem. Pollicetur hic Pamphilus Mysili. Nunquam se deserturum Gly-
eum, etiam si omnes homines sibi ob id infestos sit habiturus.

Iambici Oltoravii Cataleptici.

Mysis, Pamphilus, Charinus, Davus.

AM, ubi ubi erit, inventum tibi curabo, 5 mecum ad-
ductum

am Pamphilum: tu modò, anime mi, noli te macerare.

Mysis. M. quid est? hem Pamphile, optumè mihi te offers.

P. quid est?

M. Orare

M. Orare jussit, si se ames, hera, jam ut ad se se venias?
Videre ait te cupere. **P.** vah, perii. hoc malum integrascit.
Siccine me, atque illam operâ tuâ nunc miseros solicitariet.
Nam idcirco accersor, nuptias quid mî apparari sensit.

C. Quib' quidem quam facile poterat quiesci, si hic quiesce.
D. Age, si hic non insaniat satis suâ sponte, instiga. **M.** atq; ader.
Ea res est; proptereaq; nunc misera in mærore est. **P.** Mys.
Per omnes tibi adjuro Deos, nunquam eam me deserturum:
Non, si capiundos mibi sciam esse inimicos omnes homines.
Hanc mibi expetivî, contigit: convenientiunt mores: valeant
Qui inter nos discidium volunt: hanc, nisi mors, mî adim
nemo,

M. Resipisco. **P.** non Apollinis magi' verum, atq; hoc, respo
sum est.

Si poterit fieri, ut ne pater per me stetisse credat,
Quo minus b.e fierent nuptiae, volo. sed si id non poterit;
Id faciam, in proclivi quod est, per me stetisse ut credat.
Quis videor? **C.** miser aque atque ego. **D.** Consilium qua
C. fortis.

P. Scio quid conere. **D.** hoc ego tibi profectò effectum reddam
P. Jam hoc opus eft. **D.** quin jam habeo. **C.** quid est? **D.** kui
non tibi, habeo; ne erres.

C. Sat habeo. **P.** quid facies, cedo? **D.** dies hic mî ut sa
sit, vereor,

Ad agendum: ne vacuum esse me nunc ad narrandum ereda
Proinde hinc vos amolimini: nam mî impedimento estis.

P. Ego hanc visam. **D.** quid tu? quò hinc te agis? **C.** verum
vis dicam? **D.** imo etiam:

Narrationis incipit miki initium. **C.** quid me fiet?
D. Ebo tu impudens, non satis habes, quondam tibi dieculam alibi
Quantum huic promoteo nuptias? **C.** Dave, attamen. **D.** qui
ergo?

C. Ut ducam. **D.** ridiculum. **C.** huc face ad me venias, si qu
poteris.

D. Quid veniam? nihil habeo. **C.** attamen, si quid. **D.** age
veniam. **C.** si quid,

Domiero. **D.** Tu, Mysis, dum exeo, parumper me opperire bi
M. Quapropter? **D.** ita factò est opus. **M.** natura. **D.** jam
inguam, hic adero.

ACT

ACT. IV. SCENA III.

Mysis heræ suæ de Pamphilo male, ut videatur, metuentis fortunam deplorat.

Iambici Senarii.

Mysis.

NIL NE esse proprium cuiquam? Di vostram fidem!
Summum bonum esse heræ putabam hunc Pamphilum,
amicum, amatorem, virum, in quovis loco
eratum: verum ex eo nunc misera quem capit
dolorem? facile hic plus mali est, quam illuc boni.
Davus exit. mi homo, quid istuc, obsecro, est
quò portas puerum?

ACT. IV. SCENA IV.

Consistit hæc Scena in gestu potissimum: Davus enim puerum ad ostium Simonis defert, ut ita Chremes à nuptiis deterreatur.

Ejusdem mensura.

Davus, Mysis.

MYSES, nunc opus est tuâ
Mibi ad hanc rem expromtâ memoriam atque astutiam.
Quidnam incepturnus? D. accipe à me hunc ocium,
que ante nostram januam appone. M. obsecro,
umine? D. ex arâ hinc sume verbenas tibi,
que eas substerne. M. quamobrem id tute non facis?
Quia, si forte opu' sit ad herum jurandum mibi
in apposuisse, ut liquidò possim. M. intellego.
ta nunc religio in te istæc incœfit. cedo.

Move ocium te, ut, quid agam, porro intellegas.
Jupiter! M. quid? D. sponsæ pater intervenit.
pudio quod consilium primum intenderam.

Nescio quid narres. D. ego quoque hinc ab dexterâ
ire me adjulabo. tu, ut subservias
ationi, utcunque opu' sit, verbis, vide.

Ego, quid agas, nihil intellego: sed, si quid est,
ad mea opera opus sit vobis, aut tu plus vides,
mebo, ne quid vostrum remorer commodum.

ACT. IV. SCENA V.

In hac scena Chremes puerum ex Glycerio natum audit, & ilam civem esse Atticam, ut sic à nuptiis deterreatur.

Iambici Senarii, quibus permixti videntur bini Septenarii.

C

Chremes,

Chremes, Mysis, Davus.

REvertor, postquam, quæ opus fuere ad nuptias
Gnatæ, paravi, ut jubeam accersi. sed quid hoc?
Puer berkle est. mulier, tun' apposuisti hunc? M. ubi
Illic est? C. non mibi respondes? M. bem, nusquam est,
miseræ mibi,
Reliquit me homo, atque abiit. D. Di vostram fidem,
Quid turbæ est apud forum? quid illic hominum litigant?
Tum annona cara est. quid dicam aliud, nescio.
M. Cur tu, obsecro, hic me solam? D. bem, quæ hac est fabula
Eho, Mysis, puer hic unde est? quisve hic attulit?
M. Satin' Janus es, qui me id rogites? D. quem ego igitur
Qui hic neminem alium videam? C. miror, unde sit. (ga)
D. Dicturan' quod rogo? M. au. D. concede ad dexteram
M. Deliras. non tute ipse? D. verbum si mibi
Unum, præterquam quod te rogo, faxis, cave.
M. Male dicis. D. unde est? dic clare. M. à nobis. D.
Mirum vero, impudenter mulier si facit. (ba, f)
C. Ab Andriâ est ancilla hac, quantum intellego.
D. Adeon' videmur vobis esse idonei,
In quibus sic illudatis? C. veni in tempore.
D. Propera adeo puerum tollere hinc ab januâ.
Mane: cave quoquam ex istoc excessis loco.
M. Dii te eradicent: ita me miseram territas.
D. Tibi ego dieo, an non? M. quid vis? D. at etiam rogo
Cedo, cujum puerum hic apposuisti, dic mibi.
M. Tu nescis? D. mitte id, quod scio: dic, quod rogo.
M. Vestri. D. cuius vestri? M. Pamphili. D. bem, quid Pamphili
M. Eho, an non est? C. rectè ego semper fugi has nuptias.
D. O facinus animadvertisendum! M. quid clamitas?
D. Quemne ego heri vidi ad vos adferri vesperi?
M. O hominem audacem! D. verum. vidi Cantharam
Subfarcinatam. M. Diis pol kabeo gratias,
Cum in pariundo aliquot adfuerunt liberæ.
D. Ne illa illum haud novit, cuius causâ hac incipit.
Chremes, si positum puerum ante ædes viderit,
Suam gnatam non dabit: tanio berkle magis dabit.
C. Non berkle faciet. D. nunc adeo, ut tu scis sciens,

Si puerum tollis, jamjam ego bunc medium in viam
 rovolvam, seque ibidem per volvam in luto.
 A. Tu pol, homo, non es sobrius. D. fallacia
 illa aliam trudit. jam susurrari audio,
 nem Atticam esse hanc. C. hem! D. coactus legibus
 iam uxorem ducet. M. au, obsecro, an non civis est?
 Focularium in malum insciens penè incidi.
 D. Quis hic loquitur? A. Cbreme, per tempus advenis:
 uscula. C. audivi jam omnia. D. anne tu omnia?
 Audivi, inquam: à principio. D. audistin' obsecro? hem
 celera: hanc jam oportet in cruciatum hinc abripi.
 sic ille est: non te credas Davum ludere.
 Me miseram: nihil pol falsi dixi, mi senex.
 Novi omnem rem. est Simo intus: D. est.
 Ne me attingas, scelesti. si pol Glycerio non omnia hæc.
 Ebo inepta, nescis quid sit actum. M. quid sciam?
 Hic socer est. alio paço haud poterat fieri,
 sicut et hæc, quæ volumus. M. hem, prædiceres.
 Paulum interesse censes, ex animo omnia,
 fert natura, facias, an de industria?

ACT. IV. SCENA VI.

Crito veniens ex Andro Athenas, de Glycerio percontatur, an
 parentes repererit suos; audiens nondum reperisse, dolet, quod videat
 hoc sibi obtuturum in adeunda hæreditate.

Iambici Senarii.

Crito, Mysis, Davus.

IN hac habitasse plateâ dictum est Chrysidem,
 Quæ se in honeste optavit parere hic divitias
 tuis, quam in patriâ honeste pauper vivere.
 us morte ea ad me lege redierunt bona.
 al quos perconter, video. salvete. M. obsecro,
 em video? estne hic Crito, sobrinus Chrysidis?
 est. C. A. Mysis, salve. M. salvos sis, Crito.
 Itan' Chrysis? hem. M. nos quidem pol miseras perdidits
 Quid vos? quo pacto hic? sati' ne recte? M. nos ne? sic
 quisimus, aiunt; quando, ut volumus, non licet.
 Quid Glycerium? jam hic suos parentes repperit? (puli.
 Utinam. C. an nondum etiam? haud auspiciatò kuc me ap-

Nam pol, si id scissem, nunquam buc retulisse pedem:
 Semper enim dicta est ejus hæc atque habita est soror:
 Quæ illius fuerunt, possidet. nunc, me hospitem
 Lites sequi, quæm bic mihi sit facile atque utile,
 Aliorum exempla commonent. simul arbitror,
 Jam esse aliquem amicum, & defensorem ei: nam fere
 Grandiuscula jam profecta est illinc. clamitent,
 Me sycophantam hereditatem persequi,
 Mendicum. tum, ipsam despoliare non libert.
M. O optume hospes, pol, Crito, antiquum obtines.
C. Duc me ad eam, quando buc veni, ut videam. **M.** maxum.
D. Sequar bos: nolo me in tempore hoc videat senex.

ACT. V. SCENA I.

Avg. Simo cupit fieri nuptias: generum recusat Chremes, ob natu-
 ex Glycerio puerum.
 Trochaici, Octonarii, Catalecticæ.

Chremes, Simo.

S. Ati' jam, sati' Simo, spectata erga te amicitia est ma-
 San' pericli cœpi adire: orandi jam finem face.
 Dum studeo obsequi tibi, penè illusi vitam filia. (Chremes)
S. Imo enim nunc quam maxumè abs te oro atque postulu-
 Ut beneficium, verbis initum dudum, nunc re comprobos.
C. Vide quam iniquus sis præ studio. dum efficias id quod cupis.
 Neque modum benignitatis, neque quid me ores, cogitas:
 Nam si cogites, remittas jam me onerare injuriis.
S. Quibus? **C.** ab rogitas? per pulisti me, ut homini adolescen-
 In alio occupato amore, abhorrenti ab re uxoriâ, (tali)
 Filiam darem in seditionem, atque incertas nuptias;
 Ejus labore, atque ejus dolore gnato ut medicarer tuo.
 Impetrasti: incepi, dum res tetulit. nunc non fert; feras.
 Illam hinc civem esse aiunt: puer est natus: nos missos face.
S. Per ego te Deos oro, ut ne illis animum inducas credere,
 Quibus id maxume utile est illum esse quam deterrium.
 Nuptiarum gratiâ hæc sunt fita atque incepia omnia.
 Ubi ea causa, quamobrem hæc faciunt, erit adempta his, desinent.
C. Erras. cum Davo egomet vidi jurgantem ancillam
 S. scio. **C.** at
 Vero volui; cùm, ibi me adesse, neuter dum persenserat.
 S. Credo

ANDREA.

Credo; Quid facturas, Davus dudum prædictus mihi:
nescio quid tibi sum oblitus hodie ac volui dicere.

ACT. V. SCENA II.

Ag. In hac Scena Simo cum audit venisse qui Glycerium dicat ci-
vem esse Atticam, ira accensus, Davum intro raptum conjicit in
vincula: & miro hinc artificio, patris ac domini offensu consuetu-
dinem exprimit Terentius.

Davus, Chremes, Simo, Dromo.

A Nimo jam nunc otioso esse impero. C. hem Davum tibi.

A S. Unde egreditur? D. meo præsidio, atque hospitis.

S. quid illud mali est? (S. scelus,

D. Ego commodiorem hominem, adventum, tempus non vidi.

Quemnam hic laudat? D. omnis res est jam in vado. S. cesso

alloqui?

D. Herus est: quid agam? S. o salve, bone vir. D. hem,
Simo, o noster Chremes,

Omnia apparata jam sunt intus. C. curasti probe.

D. Ubi voles, accerse. S. bene sanè. id enim vero hinc nunc abest.

Eiam tu hoc respondes, quid istuc tibi negoti est? D. mihin?

S. ita.

D. Mihine? S. tibi ergo. D. modò introii. S. quasi ego,
quam dudum, rogem. (miser.

D. Cum tuo gnato una. S. anne est intus Pamphilus? crucior

Ebo, non tu dixti esse inter eos inimicitias, carnufex? (gat.

sunt. S. cur igitur hic est? C. quid illum censes? cum illâ liti-

D. Imo verò indignum, Chreme, jam facinus faxo ex me audias.

Nescio qui senex modò venit: ellum, confidens, catus:

Sum faciem videas, videtur esse quantivis preti:

Friscis severitas inept in voltu, atque in verbis fides.

Quidnam apportas? D. nil equidem nisi quod illum audiri

dicere. (cam?

Quid ait tandem? D. Glycerium se scire civem esse Atti-

S. Hem Dromo, Dromo. D. quid est? S. Dromo. D. audi.

S. verbum si addideris. Dromo. (quantum potes.

D. Audi obsecro. Dromo. quid vis? S. sublimem hunc intrare,

Dromo. Quem? S. Davom. D. quamobrem? S. quia iubet. rape,

inquam. D. quid feci? S. rape.

D. Si quidquam mentium invenies, occidito. S. nihil audio.

Ego jam te commotum reddam. D. tamen eti hoc verum est?

S. tamen.

Cura adserandum vinctum: atque audin' quadrupedem co-
Age, nunc jam ego pol bodie, si vivo, tibi (Stringi
Ostendam, berum quid si pericli fallere, &
Illi, patrem. C. ab, ne sœvi tantopere. S. Chreme,
Pietatem gnati! nonne te miseret mei?
Tantum laborem capere ob talem filium?
Age, Pamphile: exi, Pamphile: ecquid te pudet?

ACT. V. SCENA III.

*Arg. Simo acriter objurgat filium: confessus crimen filius, venia
 petit, ac se totum pateinæ subjicit voluntati: nimis commotus
 Simonem placare uititur Chremes.*

Iambici Senarii, & ad finem Trochaici, Odonarii.

Pamphilus, Simo, Chremes.

Quis me volt? perii, pater est. S. quid ais, omnium? C.
 Rem potius ipsam dic, at mitte male loqui.
 S. Quasi quidquam in hunc jam gravius dici possiet.
 Ain' tandem? civis Glycerium est? P. ita prædicant.
 S. Ita prædicant? ingentem confidentiam!
 Num cogitat, quid dicat? num facti piget?
 Num ejus color pudoris signum usquam indicat?
 Adeon' impotentii esse animo, ut præter civium
 Morem, atque legem, & sui voluntatem patris,
 Tamen hanc habere cupiat cum summo probro?
 P. Me miserum! S. hem, modone id demum sensi, Pamphile
 Olim istuc, olim, cum ita animum induxi tuum,
 Quod cuperes, aliquo pacto efficiendum tibi,
 Eodem die istuc verbum vere in te accidit.
 Sed quid ago? cur me excrucio? cur me macero?
 Cur meam senectam hujus solicito amentiam? an
 Pro hujus ego ut peccatis supplicium sufferam?
 Imo habeat, valeat, vivat cum illâ. P. mi pater.
 S. Quid, mi pater? quasi tu hujus indigeas patris.
 Domus, uxor, liberi inventi, invito patre:
 Adducti, qui illam civem hinc dicant. viceris.
 P. Pater, liceatne pauca? S. quid dices mibi?
 C. Tamen, Simo, audi. S. ego audiam? quid audiam,
 Chreme? C. at tandem dicat sine. S. age, dicat, sino.
 P. Ego me amare hanc fateor. si id peccare est, fateor id quoque.

ANDRIA.

31

Tibi pater me dedo. quidvis oneris impone: impera.

In me uxorem ducere? hanc amittere? ut potero, feram.

Hoc modo te obsecro, ut ne credas à me adlegatum hunc senem.

Sic me expurgem, atque illum huc coram adducam. S. adducas? P. sine, pater.

Equum postulat: da veniam. P. sine te hoc exorem. S. si non
quidvis cupio, dum ne ab hoc me falli comperiar, Chreme.

C. Pro peccato magno paulum supplicii satis est patri.

ACT. V. SCENA IV.

Ag. Hæc Scena continet Andrii Critonis cum Simone & Chremete congressum, in quo error omnis fabulae aperitur: nam Glycerium ostenditur hic filia esse Chremetis.

Trochaici & Iambici Octonarii h̄i Acataleictici, illi Cataleictici,
Iambicus quaternarius.

Crito, Chremes, Simo, Pamphilus.

Cr. **M**itte orare. una harum quævis causa me, ut faciam,
monet.

Ch. Tu. vel quod verum est, vel quod ipsi cupio Glycerio.

Ch. Andrium ego Critonem video? cerie is est. Cr. salvos
sis, Chreme.

Ch. Quid tu Athenas insolens? Cr. evenit, sed hiccine est Simo?

Ch. Hic est. S. men' queris? ebo, tu Glycerium hinc civem esse ait?

Ch. Tunegas? S. Itane buc paratus advenis? Cr. quare. S. regas?

Ch. Tunc impunè h̄ec facias? tunc h̄ic homines adolescentulos,

imperitos rerum, eductos liberè, in fraudem illicis? (es?)

Ch. solicito, & pollicitando eorum animos lataas? Cr. sanun'

Ch. Ac meretricios amores nuptiis conglutinas?

Ch. Perii: metuo, ut subfret hospes. Ch. si, Simo, hunc nōris satis,

non ita arbitrere. bonus est hic vir. S. hic vir sit bonus!

Ch. Itane adtemperate venit hodie in ipsis nuptiis,

Ch. veniret antebac nunquam? est verò huic credendum, Chreme?

Ch. Ni metuam patrem, babeo pro illâ re, illum quod mo-

neam probè.

Ch. Sycophanta. Cr. hem. Ch. sic Crito, est hic: mitte.

Cr. videat, qui siet.

Ch. mibi pergit, que volt, dicere: ea, que non volt, audiet.

Ch. Igo istac moveo, aut curio? non tu tuum malum a quo ani-

mo feres?

Ch. Iam ego que dico, vera, an falsa audieris, jam sciri potest.

Atticus quidam olim navi fracta ad Andrum ejus est,
 Et istae una parva virgo. tum ille egens forte applicat
 Primum ad Chrysidis patrem se. S. fabulam incepit. Ch. fin
 Cr. Itane verò obturbat? Ch. perge. Cr. tum i. mibi cognati
 Qui eum recepit. ibi ego audivi ex illo, se esse Atticum. (fui
 Is ibi mortuus est. Ch. ejus nomen? Cr. nomen tam citò tibi
 Cr. Phania. Ch. hem, perii. Cr. verum hercle opinor fuisse Phanian
 Hoc certò scio, Rhamnusium se aiebat esse. Ch. ô Jupiter!
 Cr. Eadem hæc, Chreme, multi alii in Andro tum audiven
 Ch. utinam id sit.
 Quod spero. echo, dic mibi, quid eam tum? (filiam
 Suam esse aiebat? Cr. non. Ch. cujam igitur? Cr. fratrem
 Ch. Certè mea est. Cr. quid ait? S. quid tu? quid ait
 P. arrige aures, Pamphile.
 S. Qui credis? Ch. Phania ille, frater meus fuit. S. noram fin
 Ch. Is hinc bellum fugiens meq; in Asiam persequens, proficisci co
 Tum illam hic relinquere est veritus postilla nunc primum audi
 Quid illos sit factum. P. vix sum apud me: ita animus com
 motus est metu,
 Spe, gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino bono.
 S. Næ istam multimodis tuam inveniri gaudeo. P. credo pater
 Ch. At mibi unus scūpulus etiam restat, qui me male habet
 P. dignus es (istud est?
 — Cum tua religione odio. Nodum in scirpo queris. Cr. qui
 Ch. Nomen non convenit. Cr. fuit hercle aliud parva
 Ch. quod, Crito?
 Nunquid meministi? Cr. id quero. P. egone bujas memo
 riam patiar meæ
 Voluptati obstat, cum ego possim in hac re medicari mibi?
 Non patiar. beus Chreme: quod queris, Pasibula est. Cr. ip
 est. Ch. ea est.
 P. Ex ipsa millies audivi. S. omnes nos gaudere hoc, Chreme.
 Te credo credere. Ch. ita me dii ament, credo. P. quid restat pater?
 S. Jamdudum res reduxit me ipsa in gratiam. P. ô lepidum
 patrem! (opuma est?
 De uxore ita, ut possedi, nihil mutat Chremes. Ch. causa
 Nisi quid pater aliud ait. P. nempe. S. scilicet. Ch. dos,
 Pamphile, est

Dicem talenta. P. accipio. Ch. propero ad filiam. ebo mecum, Crito:
 Nam illam me credo haud nosse. S. cur non illam buc trans-
 ferri jubes?
 Ch. sine cognata. Redit ad mones. Davo ego istuc dedam jam negoti. S. non potest.
 Quis? S. quia habet aliud magis ex se, & majus. P. quid-
 nam? S. virtus est. (vi, obsecro.
 P. Pater, non recte virtus est. S. haud ita jussi. P. jube sol-
 iter! Age, fiat. P. at matura. S. eo intro. P. o faustum &
 felicem diem.

ACT. V. SCENA V.

Arg. Exultat Pamphilus de optato amoris successu.
 Lambici & Trochaici Octonarii permixti.

Charinus, Pamphilus.

P. Roviso, quid agat Pamphilus: atque eccum. P. ali-
 quis forsan me putet
 Non hoc putare verum: at mihi nunc sic esse hoc verum lubet.
 Ego vitam Deorum propterea sempiternam esse arbitror,
 Quod voluptates eorum proprie sunt. nam mihi immortalitas
 Parva est, si nulla huc agitudo gaudio intercesserit. (dari?)
 Sed quem ego potissimum exoptem nunc mihi, cui haec narrem,
 Quid illuc gaudium est? P. Davom video. nemo est, quem
 mallem, omnium:
 Nam bunc scio mea solidè solum gavisurum gaudia.

ACT. V. SCENA VI.

Narrat Pamphilus Davo & Charino, Glycerium inventam esse
 civem Atticam, seque illam ducturum uxorem. Petit ab eodem
 Charinus, uti se & suos amores socero commendet.

Eiusdem mensura.

Davus, Pamphilus, Charinus.

P. Amphilius ubinam hic est? P. Dave. D. quis homo'ft?
 P. Ego sum. D. o Pampibile. (gerit scio.
 Nescis quid mihi obtigerit. D. certè: sed, quid mihi obti-
 Et quidem ego. D. more hominum evenit, ut quod sim
 natus mali
 nis rescisceres tu, quam ego, tibi quod evenit boni.
 Mea Glycerium suos parentes reperit. D. o faustum bene.
 Hem. P. pater amicus summus nobis. D. quis? P.
 Chremes. D. Narras probè. (niat
 Nec mora ulla est, quin jam uxorem ducam. C. num ille som-
 Ea,

Ea, quæ vigilans voluit? P. rum de puerō, Dave? D. ab, defint
Solus est, quem diligunt Di. C. salvus sum, si hæc vera sunt.
Conloquar. P. quis homo est? Charine, in tempore ipso mihi
venis.

C. Bene factum. P. hem, audisti? C. omnia. age, mihi
tuis secundis respice.

Tuus est nunc Chremes. fatturum, quæ voles, scio omnia.
P. Memini: atque adeo longum est, nos illum exspectare, du-
exeat.

Sequere bac me intus ad Glycerium nunc. tu Dave, abi domum
Propere accerse, binc qui auferant eam. quid stas? quid cessas?

D. eo.

Ne exspectetis, dum exeant hic: intus despondebitur:
Intus transigetur, si quid est, quod restet. Plaudite.

EUNUCHI PERSONÆ.

Earumque Interpretatio.

Laches, senex, ἀπὸ τῆς λίξις, ab hereditate, lite, patrimonio.

Phædria, adolescens, ἀπὸ τῆς φαεδρεῖ, ab hilaritate.

Chærea, adolescens, ὁ χαιρῶν, latus.

Farmeno, servus, ἀπὸ παροῦ τῷ δεσμότῃ, ab assiduitate.

Dorus, Eunuchus, ἀπὸ τῆς δώρου, à munere, à dono.

Dorias, ancilla. quod Doride regione orta fit.

Thais, meretrix, ἀπὸ Σαντοῦ γῆς θαυμασὸν ἔχει τὸ

σῶμα, de formæ specie, quæ omnium ora in se convertere.

Pythias, ancilla, ἀπὸ πυθεῖσαι, à sciscitando.

Thraso, miles, ἀπὸ τῆς θρασύτητος, ab audacia.

Sanga, lixa, à quodam Phrygiæ fluvio.

Gnatho, parasitus, ἀπὸ τῆς γνάθων, à buccis.

Chremes, adolescens, à χειρὶς hinnio, ab hinnitu equorum.

Sophrona, nutrix, ἀπὸ τῆς σωφροσύνης, casta & proba.

Antipho, adolescens, ἀπὸ τῆς ἀντί καὶ φάσης, lumen contrahens.

Sequens

Sequentium Personarum tantum hic mentio sit.

*sunt, militis servus, ἀπὸ τῆς εργῆς, exercitu.
ομιλίῳ, servus, ἀπὸ τῆς Στρῆ.*

max, servus, ἀπὸ τῆς ὁρανθός, fistula, seu calamo piscatorio.

, me, servus, diminutivum à Syro.

annio, servus, ἀπὸ τῆς σπαθῆς, ab hasta.

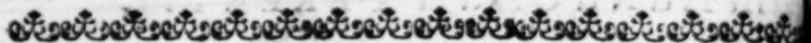
pampila, adolescentula, omnibus amica.

M. ANTONII MURETI in EUNUCHUM TERENTII.

Argumentum.

Ivis quidam Atheniensis filiam, cui Pamphilæ, & filium cui Chremeti nomen erat, habuit: ex iis Pamphilam adhuc infantulam redones rapuere è Sunio, & mercatori cuidam Rhodio vendidere: Rhodum advectam meretrici, quam amabat, dono dedit: hæc ac-pam puellam pari curâ ac studio, cum Thaide filia cœpit educare; mo ut esset, qui non utramq; ex ipsa genitam esse arbitraretur. Thais, grandiuscula erat, cum ad eam ætatem pervenisset, ut viris placere set; maternam, ut fit, vivendi rationem insecura, cum hospite quo- Athens venit, qui eam postea moriens hæredem reliquit: inter miles, Thraso nomine, ad eam adjecit animum: cumq; cum ea per quod tempus consueisset, in Cariam profectus est. Thaidis mater eos dies vitam cum morte commutaverat, fraterque ipsius Pamphi- venalem proposuerat, sperans eam, quod & formosa esset, & fidi- scirer, præclare à se venditum iri: forte accidit, ut eo ipso tem- Thaidis amator miles esset Rhodi; qui harum omnium rerum cius, Pamphilam emit ut esset quod amicæ, Athenas reversus dono et. Thais, profecto milite, aliam conditionem quæsierat, adjunxe- sibi Phædriam, adolescentem Athenensem, Lachetis filium. In- laverat interim etiam aliquid de Pamphila: jamq; cum fratre ipsius remete aliquoties collocuta, eō pervenerat, ut non dubiis indiciis in- figeret, sororem illius esse, quæ secum in maternis ædibus educata erat. Summopere cupiebat igitur occasionem sibi aliquam dari, quæ philam suis restitueret, eodemq; facto & puellam summo afficeret hæc, & propinquorum illius amicitia fortunas constabiliret suas. illi miles, sed cum cognosceret de amore Phædriæ, puellam se, nisi eo ullo daturum negat. Thais, quid ageret, nescire: nam & Phæ- am amabat ex animo, & Pamphilæ recipiendæ gratiâ quidvis sibi endum putabat. Tandem cum speraret, se postea facile consilium mi-

militi gratificaretur, excludit. Postridie accersito ei, atq; ægre se tandem se purgat ; multisq; precibus ab eo impetrat, ut per priores partes habere Thrafonem fineret : ubi primum eripuisse lam, nihil sibi cum illo amplius fore. Phædria ut hujus bidui am aequiore animo ferret, rus sibi abeundum esse statuit, itaq; ab mandat Parmenoni ut Eunuchum & Æthiopissam ad Thaidem, qui emerat, duceret. Pamphilam, cum ex ædibus Thrafonis ad Thaidem dederetur, conspicatus in via Phædriæ frater natu minor Chærea, ejus amore flagrare cœpit, nihil ut pensi haberet, dum eâ potiretur, prius conquievit quām, ejus rei causā, ad Thaidem pro Eunuchus ductus est. Quid plura ? Thaide ad coenam cum milite profectā, vi à Chærea per vim vitium affertur : turbæ undiq; mirabiles : donec re patefactā, Thais à Lachete in fidem & clientelam recipitur : Chærea agnitarum Pamphilam dicit uxorem. Thrafo diu illusus, tandem amoris meretricii partem, Gnathonis parasiti operā, admittitur.

C. SULPITIÖ APOLLINARI AUCTORE

Sororem falsò dilitatam Thaidis,
Id ipsum ignorans, miles advexit Thrafo,
Ipseque donat. erat hæc civis Attica.
Eidem Eunuchum, quem emerat, tradi jubet
Thaidis amator Phædria, ac rus ipse abit,
Thrafoni oratus biduum concederet.
Ephebus frater Phædriæ, puellulam
Cum deperiret dono missam Thaidi,
Ornatu Eunuchi induitur : suadet Parmeno :
Introit : viciat virginem. sed Atticus
Civis repertus frater ejus, conlocat
Viciatam ephebo : Phædriam exorat Thrafo.

A ΔΗΛΟΝ.

Meretrix adolescentem, cuius mutuo amore tenebatur, exclu-
eq; revocato exclusionis causas reddidit : ejus frater minor
virginem, quam miles meretrici dono miserat, amare cœpit;
ductusque in domum meretricis pro Eunicho, viciat : re itaq; cognitum
cum illusam se meretrix doleret, ab eodem adolescente placatur : in-
ventuque fratis ejus civem cognitam Athenensem dicit uxori
miles quoque in partem meretricii amoris receptus illuditur.

P. T.

P. TERENTII EUNUCHUS.

TA LUDIS MEGALENSIBUS, L. POSTUMIO ALBINO, L. CORNELIO MERULA ÆDILIBUS CURULIBUS. EGERE L. AMBIVIUS TURPIO, L. ATTILIUS PRÆNESTINUS. MODULAVIT FLACCUS CLAUDII, TIBIIS DUXIBUS DEXTRIS. GRÆCA MENANDRU. ACTA 2. M. VALERIO, C. FANNIO COSS.

PROLOGUS.

I quisquam est, qui placere se studeat bonis

Quam plurimis, & minime multos ledere;

In his poeta hic nomen profitetur suum.

Tum si quis est, qui dictum in se inclementius

existimat esse, sic existimet,

responsum, non dictum esse, quia latet prior,

ut bene vertendo, & easdem scribendo male, ex

racis bonis Latinas fecit non bonas.

em Menandri Phasma nunc nuper dedit,

tque in Thesauro scriptit, causam dicere

iūs unde petitur, aurum quare sit suum,

uām illic, qui petit, unde is sit thesaurus sibi,

ut unde in patrium monumentum pervenerit.

ebinc ne frustretur ipse se, aut sic cogitet;

efundus jam sum, nihil est quod dicat mibi.

ne erret, moneo, & definat laceſſere:

abeo alia multa, quæ nunc condonabitur:

ua proferentur post, si perget ledere

z, ut facere instituit. nunc quam acturi sumus

enandri Eunuchum, postquam ædiles emerunt,

perfecit, sibi ut inspiciundi esset copia.

cognitatus cum ibi adesset, accepta est agi.

: uelamat, furem, non poetam fabulam

: edisse, & nil dedisse verborum iamen:

T lacem esse Nævi, & Plauii veterem fabulam:

trasiti personam inde ablatam, & militis.

id est peccatum, peccatum imprudentia est

PUB. TERENTII

Poeta, non quò furtum facere studuerit.
 Id ita esse, vos jam judicare poteritis.
 Colax Menandri est: in eā est parasitus Colax,
 Et Miles gloriōsus: eos se non negat
 Personas transtulisse in Eunuchum suam
 Ex Gracā: sed eas fabulas factas prius
 Latinas scisse sese, id verò pernegat.
 Quòd si personis isdem uti aliis non licet:
 Qui magi licet currentes servos scribere,
 Bonas matronas facere, meretrices malas,
 Parasitum edacem, gloriōsum militem,
 Puerum supponi, falli per servum senem,
 Amare, odisse, suspicari? denique
 Nullum est jam dictum, quod non sit dictum prius.
 Quare æquum est vos cognoscere, atque ignoscere,
 Quæ veteres factitarunt, si faciunt novi.
 Date operam, & cum silentio animaduortite,
 Ut pernoscaitis, quid sibi Eunuchus velit.

ACT. I. SCENA I.

Arg. Phædria exclusus consultat, an redire debeat ad Thaidem:
 Parmeno suadet, ut animo æquo amoris molestias ferat.
Iambici senarii,

Phædria, Parmeno.

Ph. Quid igitur faciam? non eam? ne nunc quidem,
 Cùm accersor ultro? an potius ita me comparem,
 Non perpeti meretricum contumelias?

Exclusit, revocat. redeam? non, si me obsecret.

Pa. Siquidem berkle possis, nil prius, neque fortius:
 Verùm si incipies, neque periendes gnaviter,
 Atque, ubi pati non poteris, cùm nemo experiet,
 Infelix à pace, ultro ad eam venies, indicans
 Te amare, & ferre non posse; actum est, illicet,
 Peristi: eludet, ubi te vixum senserit.

Ph. Proin tu, dum est tempus, etiam atque etiam cogita.

Pa. Here, que res in se neque consilium neque modum
 Habet ullum, eam consilio regere non potes.

In amore hac omnia insunt vitia, injuria,
 Suspiciones, inimicitiae, inducīe,

EUNUCHUS.

39

illum, pax rursum. incerta bæc si tu postules
tione certa facere, nibilo plus agas,
quam si des operam, ut cum ratione insanias.
quod nunc tute tecum iratus cogitas :
pone illam ? quæ illam ? quæ me ? quæ non ? sine modo :
tori me malim : sentiet qui vir siem.
te verba unâ mebercle falsâ lacrumulâ,
uam, oculos terendo misere, vix vi expresserit,
extinguet ; Et te ultro accusabit : Et ei dabis
ultro supplicium. Ph. indignum facinus ! nunc ego Et
jam scelestam esse, Et me miserum sentio :
et tædet : Et amore ardeo : Et prudens, sciens,
vus, vidensque pereo : nec, quid agam, scio.
a. Quid agas ? nisi ut te redimas captum quam queas
sinimo : si nequeas paululo, at quanti queas :
utne te adflites. Ph. itane suades ? Pa. si sapis :
neque, praterquam quas ipse amor molestias
sabet, addas : Et illas, quas habet, rectè feras.
ad ecca ipsa egreditur, nostri fundi calamitas :
jam quod nos capere oportet, bæc intercipit.

ACTUS I. SCENA II.

Thaidis blando sermone vietus Phædria pollicetur se bidauna
concessurum, ut Thrasoni interim locus sit apud illam.

Lambici Senarii.

Thais, Phædria, Parmeno.

Miseram me ! vereor ne illud gravius, Phædria
Tulerit, neve aliorum, atque ego feci, acceperit,
quod beri intromissus non est. Ph. totus, Parmeno,
emo horreoque, postquam aspexi hanc. Pa. bono animo es :
cedde ad ignem hunc, jam calesces plus satis.
. Quis hic loquitur ? hem, tun' hic eras, mi Phædria ?
uid hic stabas ? cur non rectè introibas ? Pa. cæterum
exclusione verbum nullum. T. quid rases ?
Sane quia verò bæ mibi patent semper fores,
ut quia sum apud te primus. T. missa istæc face.
Quid, missa ? ô Thais, Thais, utinam esset mibi
ut aqua amoris tecum ; ac pariter fieret,
aut hoc tibi doleret iidem, ut niki dolet :

Aut

Aut ego istuc abs te factum nibili penderem.

T. *Ne crucia te, obsecro, anime mi, Phaedria.*

*Non pol, quod quenquam plus amem, aut plus diligam,
Eò feci? sed ita erat res: faciendum fuit.*

Pa. *Credo, ut sit, misera præ amore exclusisti hunc foras.*

T. *Siccine agis, Parmeno? age, sed, buc quâ gratia*

Te accersi jussi, ausculta. Ph. fiat. T. dic mibi

Hoc primùm, potin' est hic tacere? Pa. egone? optumè.

Verum heus tu, lege hac tibi meam adstringo fidem:

Quæ vera audivi, raceo, & contineo optumè:

Sin falsum, aut vanum, aut fictum est, continuò palam,

{ Plenus rimarum sum, hac atque illac perfluo.

Proin tu, taceri si vis, vera dicio.

T. *Samia mibi mater fuit: ea habitabat Rhodi.*

Pa. *Potest taceri hoc. T. ibi tum matri parvolum*

Puellam dono quidam mercator dedit,

Ex Atticâ binc abreptam. Ph. civemne? T. arbitror:

Certum non scimus: matris nomen & patris

Dicebat ipsa: patriam & signa cætera

Neque scibat, neque per ætaiem etiam potuerat.

Mercator hoc addebat, è prædonibus,

Unde emerat, se audisse, abreptam è Sunio.

Mater ubi accepit, cœpit studiosè omnia

Ducere, educere, ita uti si esset filia.

Sororem plerique esse credebant meam.

Ego cum illo, quo cum tum uno rem habebam, hospite

Abii buc, qui mibi reliquit hæc, quæ babeo, omnia.

Pa. *Utrumque hoc falsum est: effluet. T. qui istuc?* **Pa.** *temp*

Neque tu uno eras contenta, neque solus dedit:

Nam hic quoque bonam magnamque partem ad te attulit.

T. *Ita est. sed sine me pervenire, quò volo.*

Interea miles, qui me amare occuperat,

In Cariam est profectus. te interea loci

Cognovi. tute scis, postilla quām intumum

Habeam te, & mea consilia ut tibi credam omnia.

Ph. *Ne hoc quidem tacebit, Parmeno. Pa. ob, dubium* **ancil**
id est?

T. *Hoc agite, amabo. mater mea illuc mortua est*

Nup

super. ejus frater aliquantum ad rem est avidior.
 ubi hanc formâ videt honestâ virginem,
 fidibus scire, precium sperans, illico
 traducit, vendit. forte fortunâ adfuit
 sic meus amicus: emit eam dono mibi,
 imprudens barum rerum ignarusque omnium.
 venit: postquam sensit me tecum quoque
 rem habere, fingit causas, ne det, sedulò:
 sit, si fidem babeat, se iri præpositum tibi
 apud me, ac non id metuat, ne, ubi eam acceperim,
 lam se relinquam, velle se illam mihi dare;
 nüm id vereri. sed, ego quantum suspicor,
 ad virginem animum adjecit. Ph. etiamne amplius?
 T. Nil: nam quæsivi. nunc ego eam, mi Phædria,
 Multa sunt causæ, quamobrem cupiam abducere.
 Primum, quod soror est dicta: præterea, ut suis
 restituam ac reddam. sola sum: babeo hic neminem,
 Neque amicum, neque cognatum. quamobrem, Phædria,
 Cupio aliquos parere amicos beneficio meo.
 Ita, amabo, adjuta me, quo id fiat facilius.
 Sine illum priores partes bosce aliquot dies
 Apud me habere. nihil respondes? Ph. pessuma!
 Ego' quidquam cum istis factiu tibi respondeam?
 Pa. Eu noster! laudo. tandem perdoluit: vir es.
 Ph. Haud ego nescibam, quorsum tu ires. parvola
 Hinc est abrepia: eduxit mater pro suâ:
 Soror est dicta: cupio abducere, ut reddam suis.
 Pa. Nempe omnia hæc nunc verba buc redeunt denique:
 Ego excludor, ille recipitur. quâ gratiâ,
 ult. Nisi illum plus amas, quam me, Et istam nunc times,
 Quæ advecta est, ne illum tam præripiat tibi?
 T. Ego id timeo? Ph. quid te ergo aliud sollicitat, cedo?
 Num solus ille dona dat? nuncubi meam
 Benignitatem sensisti in te claudier?
 Nonne, ubi mihi dixti cupere te ex Aethiopia
 ubium ancillulam, relictis rebus omnibus,
 Quæsivi? porro Eunuchum dixii velle te,

D

Quia

Quia solæ utuntur bis reginae. repperi.

Heri minas viginti pro ambobus dedi:

Tamen contemptus abs te, hæc babui in memoriam:

Ob hæc fasta abs te spernor. T. quid istuc, Phædria?

*Quanquam illam cupio abducere, atque hac re arbitror
Id fieri posse maxime; verum tamen,*

Potius quam te inimicum babeam, faciam uti jussoris.

Ph. Utinam istuc verbum ex animo ac verè dices,

Potius quam te inimicum babeam. si istuc crederem

Sincerè dici, quidvis possem perpeti.

Pa. Labascit, vultus uno verbo, quam citò!

T. Ego non ex animo misera dico? quam joco

Rem voluisti à me tandem, quin perfeceras?

Ego imperare nequeo hoc abs te, biduum

Saltem ut concedas solum. Ph. si quidem biduum.

Veram ne fiant isti viginti dies.

T. Profectò non plus biduum, aut. Ph. aut? nihil morum.

T. Non siet. hoc modò sine te exorem. Ph. scilicet

Faciendum est, quod vis. T. merito te amo. bene faci.

Ph. Rus ibo: ibi hoc me macerabo biduum:

Ita facere certum est: mos gerundus est Thaidi.

Tu, Parmeno, hic fac illi adducantur. Pa. maxime.

Ph. In hoc biduum, Thais, vale. T. mi Phædria,

Et tu. numquid vis aliud? Ph. egone quid velim?

Cum milite isto præsens, absens ut sis:

Dies noctesque me ames: me desideres:

Me somnies: me exspectes: de me cogites:

Me speres: me te oblectes: mecum tota sis:

Meus fac sis postremò animus, quando ego sum tuus.

T. Me miseram! forsitan hic mibi parum habeat fidem,

Atque ex aliarum ingenii nunc me judicet.

Ego pol, qua miki sum conscientia, hoc certò sis,

Neque me finxisse falsi quidquam, neque meo

Cordi esse quenquam cariorem hoc Phædriam:

Et quidquid hujus feci, causâ virginis

Feci: nam me ejus fratrem spero propemodum

Jam repperisse, adolescentem adeo nobilcm: C

Is bōdie venturum ad me constituit domum.

Concedam hinc intro, atque exspectabo, dum venit.

ACT. II. SCENA I.

Arg. Phædria rus concedit, id quod Thaidi se facturum dixerat : illius ex amore immutationem miratur Parmeno, & militis donum ita laudat, ut heri seu Eunuchō præferat.

*Trochaici permixtā Lambici, cum Octonarii tum Senarii.
unus quaternarius.*

Phædria, Parmeno.

FAC ita, ut jussi, dedicantur isti. Pa. faciam. Ph. at diligenter.

Pa. Fiet. Ph. at mature. Pa. fiet. Ph. satin' hoc mandatum est tibi?

Pa. Ah, rogitate? quasi difficile siet, utinam Tam aliquid facile invenire possis, Phædria, Hoc quam peribit. Ph. ego quoq; unā pereo, quod m̄ est carius; Ne istuc tam iniquo patiare animo. Pa. minimè, quin Effectum dabo. sed numquid aliud imperas?

P. Munus nostrum ornato verbis, quod poteris: Et Iustum æmulum, quod poteris, ab eā pellito.

Pa. Au, memini, tametsi nullus moneas. Ph. ego rus ibo, atque ibi manebo.

Pa. Censo. Ph. sed heus tu. Pa. quid vis? Ph. censem' posse me obfirmare

Perpeti, ne redeam interea? Fa. tene? non hercle arbitror: Nam aut jam revertere, aut mox noctu te adiget horsum insomnia.

Ph. Opus faciam, ut defatiger usque, ingratias ut dormiam. Pa. Vigilabis lassus: hoc plūs facies. Ph. ab, nil dicis, Parmeno. Ejicunda hercle hæc mollities animi. nimis me indulgeo. Tandem ego non illâ caream, si sit opus, vel totum triduum?

Pa. huī!

Universum triduum! vide quid agas. Ph. stat sententia.

Pa. Dii boni! quid hoc morbi est? adeon' homines immutari.

Ex amore, ut non cognoscas eundem esse? hoc nemo fuit Minus ineptus, magis severus quisquam, nec magi' continens.

Sed quis hic est, qui huc pergit? at at, hic quidem est parasitus Gnatho

Militis. ducit secum unā virginem dono huic: pap.e!

*Facie honestā. mirum, ni ego me turpiter bodie hic dabo
Cum meo decrepito hoc Eunucbo. hæc superat ipsam Thaidem.*

ACT. II. SCENA II.

Arg. Quasi ambulantem Gnathonis personam inducit, sub cuius verbis corrupti hominum mores ostenduntur, maxime assentatorum qui patellam sequuntur, & ad epulas praesto sunt.

Trochaici & lambici Octonarii, Catalecticci, additis aliquot Lambicis.

Gnatho, Parmeno.

DII immortales! homini homo quid præstat! stulto intellegens!

*Quid interest! hoc adeo ex hac re venit in mentem mibi:
Conveni bodie adveniens quendam mei loci binc atque ordinis,*

*Hominem haud impurum, itidem patria qui abligurierat bona.
Video sentum, squalidum, agrum. pannis annisque obsitum.*

Quid, istuc, inquam, ornati est? Quoniam miser, quod habui, perdidī,

Hem, quō redactus sum! omnes noii me atque amici deserunt.

Hic ego illum contemsi præ me: Quid, homo, inquam, ignorissime,

*Itane parasti te, ut spes nulla reliqua in te siet tibi? (loco?)
Simul cōsilium cum re amisti? viden' me ex eodem ortum*

Qui color, nitor, vestitus, quæ habitudo est corporis?

O M N I A babeo, neque quidquam babeo: nil cūm est, nihil desit tamen.

At ego infelix neque ridiculus esse, neque plagas pati possum. Quid? tu his rebus credis fieri? totā erras viā.

*Olim isti fuit generi quondam questus apud seclum prius.
Hoc novum est aucupium: ego adeo hanc primus inveni viam.*

*Est genus hominum, qui esse primos se omnium rerum volunt,
Nec sunt. hos consessor: hisce ego non paro me ut rideant,*

Sed eis uliro arrideo, & eorum ingenia admiror simul:

*Quidquid dicunt, laudo: id rursum si negant, laudo id quoque:
Negat quis? nego: ait? aio: postremo, imperavi egomet mibi,*

Omnia assentari. is questus nunc est multo uberrimus.

P. Scitum hercle hominem! hic homines prorsum ex stultis insanos facit. (mus,

G. Dum hæc lequimur, interea loci ad macellum ubi adveni-

Con-

Concurrunt leti mi obviam cupedinarii omnes,
 Cetarii, laniii, coqui, fastores, piscatores, aucupes.
 Quibus & re salvâ & perditâ profuetam & prorsum sape:
 Salutant: ad cœnam vocant: adventum gratulantur.
 Ille ubi miser, famelicus, videt me esse tanto bonore,
 Et iam facilem virtutem querere; ibi homo cœpit me obsecrare,
 Ut sibi liceret discere id de me. sectari jussi:
 Si potis est, tanquam Philosophorum habent disciplinæ ex ipsis
 Vocabula, parasiti itidem ut Gnatbonici vocentur.
 P. Viden', otium & cibus quid facit alienus? G. sed ego cessò
 Ad Thaidem hanc deducere, & rogare ad cœnam ut veniat.
 Sed Parmenonem ante ostium Thaidis tristem video,
 Rivalis servum. salva res est: nimirum homines frigent.
 Nebulonem hunc certum est ludere. P. hinc hoc munere arbitrantur
 Suam Thaidem esse. G. plurimâ salute Parmenonem
 Summum suum imperit Gnatbo. quid agitur? P. statur.
 G. video:
 Numquidnam hinc, quod nolis, vides? P. te. G. credo. at
 numquid aliud?
 P. Qui dum? G. quia tristi' es. P. nihil equidem. G. ne
 sis. sed quid videtur
 Hoc tibi mancipium? P. non malum hercle. G. uro homi-
 nem. P. ut falsus animi est?
 G. Quàm hoc munus gratum Thaidi arbitrare esse? P. hoc
 nunc dicis,
 Ejectos hinc nos. omnium rerum, heus, vicissitudo est.
 G. Sex ego te totos, Parmeno, hos menses quietum reddam;
 Ne sursum, deorsum cursites; neve usque ad lucem vigiles.
 Ecquid beo te? P. men? papæ! G. sic soleo amicos. P. laudo.
 G. Detineo te: fortasse tu profectus aliò fueras.
 P. Nusquam. G. tum tu igitur paululum da mibi operæ: fac
 admittar (ducis.
 Ad illam. P. age, modò nunc tibi patent fores hæ, quia istam
 G. Numquem evocari hinc vis foras? P. sine biduum hoc
 prætereat;
 Qui mibi nunc uno digitulo fores aperis fortunatus,
 Ne tu istas, faxo, calcibus sape insultabis frustra.

G. Etiam nunc hic stas, Parmeno? ebo, nummam hic reliqua custos,
 Ne quis forte internuncius clam à milite ad istam cursit?
 P. Facetè dictum! mira vero, militi que placeant.
 Sed video berilem filium minorem hac advenire.
 Miror, qui ex Piraeo abierit: nam ibi custos publice est nunquam
 Non temere est: & properans venit: nescio quid circumspello.

ACT. II. SCENA III.

Arg. Chærea laudat forte conspectam virginem: queritur subductam
 Parmeno ostendit, qui fieri possit, ut illâ potiatur.
 Iambici Octonarii & Senarii, item Trochaici Octonarii, &
 unus Iambicus quaternarius.

Chærea, Parmeno.

Ccidi.

O Neque virgo est usquam, neque ego, qui illam è conspectu amisi meo. (viam
 Ubi queram? ubi investigem? quem perconter? quam insister? Nequ
 Incertus sum: una hac spes est; ubi ubi est, diu celari non posse. felici
 O faciem pulchram! deleo omnes dehinc ex animo mulierum. P. Qua
 Tadet quotidianarum barum formarum. P. ecce autem alterum
 Nescio quid de amore loquitur. & infortunatum senem!
 Hic vero est, qui si occuperit, ludum jocumque dices
 Fuisse illum alterum, prout hujus rabies qua dabit.

C. Ut illum dì Deaque senem perdant, qui me hodie rem
 ratus est; (rit
 Meque adeo, qui restiterim: tum autem qui illum flocci senem
 Sed eccum Parmenonem. salve. P. quid tu es tristis, quia
 alacris? (quorsum eam

Unde is? C. egone? nescio berle, neque unde eam, ne
 Ita profractus sum oblitus mei.

P. Qui, quæso? C. amo. P. ehem! C. nunc, Parmeno,
 ostendes qui vir sis.

Scis te mihi sèpe pollicitum esse: Chærea, aliquid inveni
 Modò, quid ames: in eâ re utilitatem ego faciam ut cognoscas meam:

Cum in cellulam ad te patris penum omnem congregem clausum.

P. Age, inepte. C. hoc berle factum est. fas sis nunc premi
 appareant.

Sive

Hau

Dem

Si qu

Tame

haque

P.

C. CC

C.

P. FF

Fac

P. Qu

C.

C. N

C. Id

Nequ

felici

P. Qu

Patro

Nostri

P. In

Nam

Hum

Sex,

Nissi

Ebo,

C. C

Incur

Heus

Sain

Judi

Pair

Dun

Rect

Illa

In

Hui

P.

Sive adeo digna res est, ubi tu nervos intendas tuos. (dent)
 Haud similis virgo est virginum nostrarum: quas matres stu-
 Demissis humeris esse, vincto pectore, ut gracilæ sient.
 Si qua est habitiior paulò, pugilem esse aiunt: deducunt cibum:
 Tametsi bona est natura, reddunt curaturâ junceras:
 Iaque ergo amantur. P. quid tua ista ec? C. nova figura oris.
 P. papæ?
 C. Color. verus, corpus solidum, & succi plenum. P. anni?
 C. sedecim.
 P. Flos ipse. C. hanc tu mibi vi, clam, precario,
 Fac tradas: mea nil refert, dum potiar modò.
 P. Quid, virgo cuja est? C. nescio berkle. P. unde est?
 C. tantundem. P. ubi habitat? amisisti?
 C. Ne id quidem. P. ubi vidisti? C. in via. P. quâ ratione
 C. Id equidem adveniens mecum stomachabar modò:
 Neque ego quenquam bominem esse arbitror, cui magis bona
 Felicitates omnes adversæ sient. (gas?)
 P. Quid hoc sceleris est? C. perii. P. quid factum est? C. ro-
 Pairis cognatum aique aqualem Archidemidem
 Nostin? P. quidni? C. is, dum sequor hanc, fit mibi obviam.
 P. Incommode berkle. C. imo enim vero infeliciter:
 Nam incommoda alia sunt dicenda, Parmeno.
 Illum, liquet mibi dejerare, his mensibus
 Sex, septem prorsum non vidiss proxumis,
 Nisi nunc, cum minime vellem, minimeque opus fuit.
 Ebo, nonne hoc monstri simile est? quid ais? P. maxumè.
 C. Continuò accurrit ad me, quam longè quidem,
 Incurvus, tremulus, labiis demissis, gemens:
 Heus, heus, tibi dico, Charea, inquit. Restiti.
 Stein' quid ego te volebam? Dic. Cras est mibi
 Judicium. Quid tum? Ut diligenter nuncies
 Patri, advocatus manè mibi esse ut meminerit.
 Dum hæc loquitur, abiit bora. rogo, numquid velit?
 Reste, inquit. Abeo. cum buc respicio ad virginem,
 Illæ se interea commodum buc advorterat
 In nostram hanc plateam. P. mirum, ni hanc dicit, modò
 Huic que data est dono. C. buc cum advenio, nulla erat.
 P. Comites secui scilicet sunt virginem?

C. Verum, parasitus cum ancillâ. P. ipsa est: ilicet,
Desine, jam conclamatum est. C. alias res agis.

F. Istuc equidem ago. C. nostin' quæ sit? dic mibi: aut
Vidistin'? P. vidi, novi: scio quò abducta sit.

C. Ebo, Parmeno mi, nostin'? P. novi. C. & scis, ubi sies?

P. Huc deducta est ad meretricem Thaidem: ei dono data es.

C. Quis is est tam potens cum tanto munere hoc? P. mil-

Thraso

Phædriæ rivalis. C. duras partes fratris prædictas.

P. Imo enim, si scias quod donum huic dono contrâ compare
Tum magis id dicas. C. quodnam, quo se bercle? P. Eun-

chum. C. illumne, obsecro,

In honestum hominem, quem mercatus est beri, senem, mulierem

P. Istunc ipsum. C. homo quatietur certè cum dono foras.

Sed istam Thaidem non scrivi nobis vicinam. P. haud diu est.

C. Perii. nunquamne etiam me illam vidisse? ebodus, dic mihi.

Estne, ut fertur, forma? P. sane. C. at nihil ad nostram
hanc. P. alia res est.

C. Obsecro te bercle, Parmeno, fac ut potiay. P. faciam sed
Dabo operam, adjuvabo. numquid me aliud? C. quo nun-

is? P. domum,

Ut mancipia hæc, ita ut jussit frater, deducam ad Thaidem.

C. O fortunatum istum Eunuchum, qui quidem in hanc deu-

domum!

P. Quid ita? C. rogitas? summâ formâ semper conservam domum.

Vidobit, conloquetur, aderit unâ in unis ædibus,

Cibum nonnunquam capiet cum eâ, interdum propter dormitum.

P. Quid, si nunc rute fortunatus fias? C. quæ se, Parmeno?

Responde. P. capias tu illius vestem. C. vestem? quid tum postea?

P. Pro illo te deducam. C. audio. P. te illum esse dicam. C. intellego.

P. Tu illis fruare commodis, quibus tu illum dicebas modò:

Cibum unâ capias, adsis, tangas, ludas, propter dormias:

Quandoquidem illarum neque quisquam te novit, neque sibi
qui sies.

Præterea forma, ætas ipsa est, facile ut te pro Eunuco probeam.

C. Dixisti pulchre: nunquam vidi melius consilium dari.

Age, eamus intro nunc jam: orna me, abduc, duc, qua-

tum potes.

P. Quid?

*Quid agis? jocabar eisdem. C. garris. P. perii: quid
ego egī miser!*

Quo trudis? perculeris jam tu me? tibi eisdem dico, mane.

*C. Eamus. P. Pergin? C. certum est. P. vide ne nimium
calidum hoc sit modus.* (ab,

*C. Non est profecto. sine. P. at enim iste in me cuditur faba.
flagitium facimus! C. an id flagitium est, si in domum
meretriciam*

Deducar, & illis crucibus, quæ nos, nostramque adolescentiam

Habent despiciatam, & quæ nos semper omnibus cruciant modis,

*Nunc referam gratiam, atque eas itidem fallam, ut ab illis
fallimur?*

An potius hec pati? æquum est fieri, ut à me ludatur dolis.

Quod qui rescierint, culpen: illud meritò factum omnes puient.

P. Quid istuc? si certum est facere, facias. verum ne post conferas

*Culpam in me. C. non faciam. P. jubesne? C. jubeo, imo
cogo, atque impero.*

Nunquam defugiam auctoritatem sequere. C. dii vortant bene.

ACT. III. SCENA I.

*Aug. Assentatur Gnatho, assentanti credit Thraso, seq; & facta sua
immodice jaicit: consulit item Gnatho, ne miles purget se Thaidi
de amore Pamphilæ, imo potius augeat suspicionem, ita par pari
relaturus.* Lambici Senarii.

Thraso, Gnatho, Parmeno.

M. Agnas vero agere gratias Thais mihi? (dem

G. Ingentes. T. ain' tu, lata est? G. non tam ipso qui-

Dono, quam abs te datum esse: id vero serio

Triumphat. P. buc proviso, ut, ubi tempus siet,

Deducam. sed ecum militem. T. est istuc datum

Profecto, ut grata mibi sint quæ facio omnia.

G. Advorti bercele animum. T. vel rex semper maxumas

Mibi agebat, quidquid feceram: aliis non item.

G. Labore alieno magno partam gloriam

Herbis saepe in se transmovet, qui habet salem;

Qui in te est. T. habes. G. rex te ergo in oculis. T. scilicet,

G. Gestare. T. verum, credere omnem exercitum,

Consilia. G. mirum. T. tum sicubi eum satietas

Hominum, aut negoti si quando olim ceperat,

Requiscere ubi volebat, quasi: nescin? G. scio.

Quasi

PUB. TERENTII

50

Quæst ubi illam expueret miseriam ex animo. T. tenes.
 Tum me convivam solum abducebat sibi. G. hui!
 Regem elegantem narras. T. imo sic homo
 Est perpaucorum hominum. G. imo nullorum, arbitror,
 Si tecum vivit. T. invidere omnes miki,
 Mordere clanculum: ego non flocci pendere:
 Illi invidere misere. verum unus tamen
 Impensè, elephantis quem Indicis præfecerat.
 Is ubi molestus magis est, queso, inquam, Sirato,
 Eone es ferox, quia habes imperium in bellus?
 G. Pulchre mehercle dictum, & sapienter. papæ!
 Jugularas hominem. quid ille? T. mutus illico.
 G. Quidni esset? P. Di vostram fidem! hominem perdimus.
 Misericordia; & illum sacrilegum! T. quid? illud, Gna.
 Quo pacto Rhodium tetigerim in convivio,
 Nunquam tibi dixi? G. nunquam: sed narra, obsecro.
 Plus millies jam audivi. T. una in convivio
 Erat hic, quem dico, Rhodius adolescentulus:
 Forte habui scortum: cœpit ad id alludere,
 Et me irridere. quid agis, inquam, homo impudens?
 Lepus tute es, & pulpamentum queris. G. ha, ha, ha.
 T. Quid est? G. facetè, lepidè, lautiè, nihil supra.
 Tuumne, obsecro te, hoc dictum erat? vetu' credidi.
 T. Audieras? G. sape; & fertur in primis. T. meum
 G. Dolet dictum imprudenti adolescenti, & libero.
 P. At te Di perdant. G. quid ille, quaso? T. perditus.
 Risu omnes, qui aderant, emoriri. denique,
 Metuebant omnes jam me. G. non injuria.
 T. Sed heus tu, purgon' ego me de istac Thaidi,
 Quod eam me amare suspicata est? G. nihil minus:
 Imo magis auge suspicionem. T. cur? G. rogas?
 Scin' si quando illa mentionem Phædriæ
 Facit, aut si laudat, te ut male urat: T. sentio.
 G. Id ut ne fiat, hæc res sola est remedio.
 Ubi nominabit Phædriam, tu Pamphilam
 Continuò. si quando illa dicet, Phædriam
 Intrmittamus comissatum; Pamphilam
 Cantatum provocemus. si laudabit hæc

EUNUCHUS.

51

ius formam; tu bujus contrâ. denique
ar pro pari referio, quod eam mordeat.
Siquidem me amaret, tum istuc prodesset, Gnatho.
Quando illud, quod tu das, exspectat, atque amat,
amidum te amat: jamdudum illi facile fit
quod doleat. metuet semper, quem ipsa nunc capit
fustum, ne quando iratus tu aliò conferas.
Bene dixti. at mibi istuc non in mentem venerat.
Ridiculum: non enim cogitaras. ceterum,
sem hoc tute melius quanto invenisses, Thrafo!

ACT. III. SCENA II.

Parmeno Eunuchum & Aethiopissam, Phædræ munera, tradit
Thaidi, &c, uti jussus erat, verbis ornat: eidem Thraso & parasitus
insultant.

Ejusdem generis.

Thais, Thraso, Parmeno, Gnatho, Pythias.

A Udire vocem visa sum modò militis:
Atque eccum. salve, mi Thraso. Thr. ò Thais mea,
num suavium, quid agitur? ecquid nos amas
Defidicinâ istac? Pa. quam venustè! quod dedit
Principium adveniens! Tha. plurimùm merito tuo.
Eamus ergo ad cœnam: quid stas? Pa. hem alierum:
Ex homine hunc natum dicas. Tha. ubi vis, non moror.
Adibo, atque ad simulabo, quasi nunc exeam.
wan' Thais, quopiam es? Tha. ehem, Parmeno, (vides?)
Bene pol fecisti: hodie itura. Pa. quò? Tha. quid hunc non
Video, & me tædet. ubi vis, dona adsunt tibi
A Phædrâ. Thr. quid stamus? cur non imus hinc?
Pa. Quiso hercle ut liceat, pace quod fiat tuâ,
Dare huic quæ volumus, convenire & conloqui.
Thr. Per pulchra credo dona, haud nostris similia.
Pa. Res indicabit. heus, jubete istos foras
Exire, quos iussi. ocios procede tu buc.
Ex Aethiopiam est usque hac. Thr. hic sunt tres minx.
G. Vix. Pa. ubi iu es, Dore? accede buc. hem Eunuchum
tibi:
Quam liberali facie, quam ætate integrâ!
Tha. Ita me Dii ament, honestus. Pa. quid tu aies, Gnatho?
Numquid babes, quod contemnas? quid iu autem, Thrafo?

Ta-

Tacent : satis laudant. fac periculum in literis,
 Fac in palestrâ, in musicis. quæ liberum
 Scire æquom est adolescentem, solerter dabo.
 Thr. Ego illum Eunuchum, si opu' siet, vel sobrius.
 Pa. Atque hæc qui misit, non sibi soli postulat
 Te vivere, & suâ causâ excludi cæteros :
 Neque pugnas narrat, neque cicatrices suas
 Ostentat, neque tibi obstat : quod quidam facit.
 Verùm, ubi molestum non erit, ubi tu voles,
 Ubi tempus tibi erit, sat habet, si tu m recipitur.
 Thr. Apparet servom hunc esse domini pauperis,
 Miserique. G. nam hercle nemo posset, sat scio,
 Qui haberet qui pararet alium, hunc perpeti.

— Pa. Tace tu, quem ego esse infra infimos omnes puto
 Homines. nam, qui huic animum assentari iuduxeris,
 E flamma petere te cibum posse arbitror.

Thr. Jamne imus ? Tha. hos prius introducam, & queror, ba
 Simul imperabo. postea, continuò exeo.

Thr. Ego binc abeo : tu istam opperire. Pa. haud conveniunt majora
 Una cum amicâ ire imperatorem in via.

Thr. Quid tibi ego multa dicam ? domini similis es.
 G. Ha, ha, ha. Thr. quid rides ? G. istuc, quod dixi mihi
 Et illud de Rhodio dictum in mentem venit.

Sed Thais exit. Thr. abi, præcurre, ut sint domi
 Parata. G. fiat. Tha. diligenter, Pythias,
 Fac cures, si Chremes hoc forte advenerit,
 Ut ores, primùm ut maneat : si id non commodum est,
 Ut redeat : si id non poterit, ad me adducito.

Py. Ita faciam. Tha. quid ? quid aliud volui dicere ?
 Hem, curate istam diligenter virginem.

Domi adfatis. facite. Thr. eamus. Tha. vos me sequimini.

A C T . III . S C E N A III .

Arg. Chremes potius adolescens amari se à Thaide suspicatur, q
 amore effugere studet.

Iambici Senariz.

Chremes, Pythias.

Profec̄o, quanto magi' magisque cogito,
 Nimirum dabit hæc Thaïs mīhi magnum malum :

me video ab eâ astutè labefaltarier.
 tum, cùm primùm jussit me ad se accersier,
 get quis, quid tibi cum illâ? ne nôram quidem)
 veni, causam, ut ibi manerem, repperit:
 rem divinam fecisse, & rem seriam
 agere mecum. jam tum erat suspicio,
 malo hæc fieri omnia. ipsa accumbere
 cum, mibi sese dare, sermonem quarere.
 friger, buc evasit, quâm pridem pater
 i. & mater mortui essent. dico, janæ diu.
 Sunii ecquod habeam, & quâm longe à mari.
 do ei placere hoc: sperat se à me avellere.
 tremò, ecqua inde parva periisset soror;
 quis cum eâ unâ; quid habuisset, cùm perit;
 quis eam posset noscere. hæc cur querit?
 si illa forte, quæ olim periit parvola
 querit, hanc se intendit esse, ut est audacia.
 Æmea, si vivit, annos nata est sedecim,
 major: Thais, ego quâm sum, majuscula est.
 sit porro orare, ut venirem, serio.
 dicat quid volt, aut molesta ne siet.
 berle veniam tertio. heus, heus; ecquis hic?
 sum Chremes. P. ô capitulum lepidissimum!
 Dico ego mi insidias fieri? P. Thais maxumo
 rabat opere, ut cras redires. C. rus eo.
 ac, amabo. C. non possum, inquam. P. at apud nos hic mane,
 redeat ipsa. C. nihil minus. P. cur, mi Chremes?
 Malam in rem hinc ibis. P. si istuc ita certum est tibi,
 abo, ut illuc transeas. ubi illa est. C. eo.
 Abi, Dorias, citò hunc deduce ad militem.

ACT. III. SCENA IV.

Inducit personam, cui narraturus est Chærea, quæ intus patitur; hoc ideo fit, ut populus percipiat auribus, quod honestis suis subjici nequit.

Lambicë Octonarii Cataleptici.

Antiphon.

Eri aliquot adolescentuli coiimus in Piraeum,
 In hunc diem ut de symbolis essemus: Chæream ei rei
 P.R.E.

*Praefecimus : dati annuli : locus, tempus constitutum
Præterit tempus: quo in loco dictum est, parati nihil est.
Homo ipse nusquam est : neque scio, quid dicam, aut quid
Nunc mibi hoc negoti ceteri dedere, ut illum queram.
Ibo ad eum ; visam, si domi est. quisnam hinc à Thaidem
Is est, an non est? ipsu' est. quid hoc hominis est? qui hic
Quid illud mali est? nequo satis mirari, neque conjicere.
Nisi quidquid est, procul hinc libet priu', quid sit, sciscitur.*

ACT. III. SCENA V.

*Arg. Chærea foras prosiliens exultat; quod virgine potitus sum
intus patravit, narrat forte obvio Antiphoni.*

*Trochaici & Iambici Octonarii Acatalepticæ, & Catalepticæ
Chærea, Antipho.*

NUM quis hic est? nemo est. num quis hinc me sequi
nemo homo est.

Jamne erumpere hoc licet mihi gaudium? prob Jupiter!
Nunc est profecto, interfici cum perperi me possum,
Ne hoc gaudium contaminet vita xgritudine aliquâ.
Sed neminemne curiosum intervenire nunc mibi,
Qui me sequatur, quoquò eam, rogitando obtundat, em
Quid gestiam, aut quid latus sim, quò pergam, unde
gam, ubi sim.

Vestitum hunc natus, quid mibi queram, sanus sim an
saniam?

A. Adibo, atque ab eo gratiam hanc, quam video velle, i
Chærea, quid est quod sic gestis? quid sibi hic vestitus que
Quid es, quod latus sis? quid tibi vis? sati' ne sanus? qui
Aspectas? quid taces? **C.** ò festus dies hominis! amice
Slave: nemo est omnium, quem ego magis nunc cuperem
A. Narra istuc, quæso, quid siet. **C.** imo ego te obsecro
ut audias. (*Tha*)

Nostin' hanc, quam frater amat? **A.** novi: nempe, op
C. Istam ipsam. **A.** sic commenineram. **C.** quedam
est ei dono data

Virgo. quid ego ejus tibi nunc faciem prædicem, aut la
Antipho,

Cum ipsum me nōris, quām elegans formarum spectator
In hac commoquis sum. **A.** ain' tu? **C.** primam dices, ja
videris.

um est quid multa verba? amare cœpi. forte fortunâ domi
est. Quidam erat Eunuchus, quem mercatus fuerat frater Thaidis:
quidque is deductus etiam cum ad eam. summonuit me Parmeno
iservus, quod ego arripui. A. quid id est? C. rase sis, ci-
uis audies.

vestem cum illo mutem, & pro illo jubeam me illuc deducier.
Pro enuchon? C. sic est. A. quid ex eâ re tandem ut cape-
res commodi?

C. Rogas? viderem, audirem, essem una, quacum cupiebam, —
Antiphon.

Sum parva causa, aut parva ratio est? traditus sum mulieri.
Illa illico, ubi me accepit, lœta vero ad se abducit domum,
commendat virginem. A. cui? tibine? C. mihi. A. satis tutò tamen,
Edicit, ne vir quisquam ad eam adeat; & mihi, ne absce-
dam, imperat,
in interior parte ut maneam solus cum solâ. adnuo, (eo:
terram intuens modestè. A. miser. C. ego, inquit, ad cœnam hinc
Abducit secum ancillas: paucæ, que circum illam essent, manent
Novitiae pueræ. continuo hæc adornant, ut lavet.

Adborior, properent. dum apparatur, virgo in conclavi sedet,
suspectans tabulam quandam pictam, ubi inerat pictura hæc,
Jovem

Quo pacto Danaæ missæ aiunt quondam in gremium imbreu-
aureum.

Somet quoque id spectare cœpi. & quia consimilem lusserat
am olim ille ludum, impendiò magis animus gaudebat mihi,
Deum sese in hominem convertisse, atque per alienas regulas
enisse clanculum per impluvium, fucum factum mulieri.

At quem Deum? Qui tempora cœli summa sonitu concutit.
Tha ego homuncio hoc non facerem? ego vero illud feci, ac lubens.
Dum hæc mecum reputo, accersit surlavatum interea virgo.
lavit, redit: deinde eam in lectum illæ conlocant.

Si expectans, si quid mihi imperent. venit una; heus tu,
inquit, Dore,

Cape hoc flabellum, ventulum huic sic facito dum lavamur.

Ibi nos laverimus, si voles, lavato. accipio triflis. (lemon
A. Tum equidem istuc os tuum impudens videre nimium vel-
Qui esset status, flabellulum tenere te asinum tantum.

C. Vix

C. Vix elocuta est hoc, foras simul omnes proruunt se :
Abeunt lavatum, perstrepunt, ita ut sit, domini ubi absun-
Interea somnus virginem opprimit. ego limis specto
Sic per flabellum clanculum : simul alia circumspecto,
Satin' explorata sint. video esse : pessulum ostio obdo.

A. Quid tum ? **C.** quid ? quid tum, fatue ? **A.** fateor. **C.** *ego occasionem*
Mibi ostentam tantam, tam brevem, tam optatam, tam
speratam,
Amitterem? tum pol ego is essem verè, qui assimulabar.
A. Sanè, hercle, ut dicas. sed interim de symbolis quid adum
C. Paratum est. **A.** frugi es. ubi? domin? **C.** imo apud
bertum Discum.

A. Perlonge est : sed tanto oculis properemus. muta vestem.
C. Ubi mutem? perii : nam domo exsulo nunc. metuo fram
Ne intus sit : porro autem, pater ne rure redierit jam.

A. Eamus ad me : ibi proximum est ubi mutes. **C.** restet
Eamus : & de istac simul, quo pacto porro possim
Potiri, consilium volo capere unà tecum. A. fiat.

ACT. IV. SCENA I.

Arg. Dorias ancillæ hic narrat, quid in convivio militis actum
Ejusdem generis.

Dorias.

Ita me Dii ament, quantum ego illum vidi, non nihil tu
Ne quam ille hodie insanus turbam faciat, aut vim Th
Nam postquam iste advenit Chremes, adolescens frater virgin
Militem rogat, ut eum admitti jubeat. ille continuò irasci locin
Neq; negare audere. Thais porro instare, ut hominem invi
Id faciebat retinendi illius causâ : quia, illa quæ cupiebat
De sorore ejus indicare, ad eam rem tempus non erat.
Invitat tristis : mansit. ibi illa cum illo sermonem occipi
Miles vero sibi putare addulcum ante oculos æmulum :
Voluit facere contra huic ægrè : heus, inquit, puer, Pamphil
Arcessé, ut delebet hic nos. illa exclamat, Minime genti
In convivium illam? miles tendere. inde ad jurgium.
Interea aurum sibi clam mulier demit, dat mibi ut auferam
Hoc est signi, ubi primùm poterit, se illinc subducet, scio.

AC

EUNUCHUS

57

ACT. IV. SCENA II.

Secum cogitans Phædria quæ sit intercepto amore passurus in-
commoda, si totum biduum ruri manerit, vincente amore in urbem
venis.

Iambici Senarii.

Phædria.

UM rus eo, cœpi egomet mecum inter vias,
Ha ut sit, ubi quid in animo est molestia,
tam iam rem ex alia cogitare, & ea omnia in
ejusmodi partem. quid opus est verbis? dum hac puto,
aberrans imprudens villam. longè jam abieram,
altum am sensi. redeo rursum male vero me habens.
Si ad ipsum veni diverticulum, constiti:
Accipi mecum cogitare; hem, biduum hic
estem danendum est soli sine illâ? quid tum postea?
fratibus nihil est. quid? nihil? si non tangendi copia est,
etiam ne videndi quidem erit? si illud non licet,
estè dñm hoc licebit. certe, extremâ linea
mare, haud nihil est. villam prætero sciens.
Ad quid hoc, quod timida subito egreditur Pythias?

ACT. IV. SCENA III.

Pamphilam ab eunuco vitiata magnopere queritur Pythias:
miratur Phædria: atque ita ex illius querela, & hujus errore mul-
tum delectationis spectator capi.

(misericordia Otonarii, quibus adjunt Trochaici, Iambicus Senarius unus.

Pythias, Phædria, Dorias,

Thes. BI ego illum scelerosum misera atque impium inve-
niam? aut ubi quaeram?
irasci docine tam audax facinus facere esse ausum? perii. Ph. hoc
quid sit, vereor. (nem,
piebat. Quin etiam insuper scelus, postquam ludificatus est virgo-
stem omnem miseræ discidit, tum ipsam capillo conscidit.

Hem. Py. qui nunc si detur mihi,

ego unguibus facile illi in oculos involem venefico?

Nescio quid profecto, absente nobis, turbatum est domi.

dabo. quid istuc? quid festinas? aut quem queris, Pythias?

Ehem Phædria, ego? quem quaeram? i hinc quo dignu-

re? cum donis tuis

am inlepidis. Ph. quid istuc est rei?

Py. Rogas me? eunuchum quem dedisti nobis, quas turbas

E

Vira-

Virginem, quam heræ dono dederat miles, vitiavit. Ph. quid Henefer
Py. Perii. Ph. temulenta es. Py. utinam sic sint, qui Dudum
Nunc male volunt.

D. Au. obsecro, mea Pythias, quid istucnam monstri fai Py. Ta
Ph. Insanis: qui istuc facere eunuchus potuit? Py. illa Ad nos
nescio

Qui fuerit: hoc, quod fecit, res ipsa indicat.

Virgo ipsa lacrumat, neque, cum rogites quid sit, audet dicere Colore

Ille autem bonus vir nusquam appareat. etiam hoc misera suspi Eò redi

Aliquid domo abeuntem abstulisse. Ph. ne queo mirari Ebo tu

Quò ille abire ignavos posset longius, nisi si domum (s) Respon

Fortè ad nos rediit. Py. vise amabo, num sit. Ph. jam At illa

D. Perii, obsecro. tam infandum facinus, mea tu, ne an quem

quidem.

{ Py. At pol ego amatores mulierum esse audieram eos ma (n) Primù

Sed nihil potesse: verum miseræ non in mentem venerai: Monstr

Nam illum aliquò conclussem, neque illi commissem virginem Ph. Fr

duam.

ACT. IV. SCENA IV.

Arg. Hic ridiculo quodam & perjuncto errore spectatores obligatur. Phædria enim credit Eunuchum queri, quem dono Thaid derat, & hunc iratus adoritur, ut virginis stupratorum: signum & argumentis comperit à Chæreà fratre perpetratum scelum

Iambici senariz & Trochaici otonariz.

Phædria, Eunuchus, Pythias, Dorias.

E XI foras, scelestè: at etiam restitas,
Fugitive? prodi, male conciliaie. E. obsecro. Ph.
Illud vide, os ut sibi distorsit carnufex!

Quid buc redditio est? quid vestis mutatio?

Quid narras? paulum si cessasset, Pythia,

Domì non offendissem: ita jam adornarat fugam.

Py. Habesne hominem, amabo? Ph. quidni? Py. ô fata!

D. Istuc pol vero bene. Py. ubi est? Ph. rogitas? non videt

Py. Videam, obsecro, quem? Ph. bunc scilicet. Py. quis est homo?

Ph. Qui ad vos deductus bodie est. Py. bunc oculis suis
Nostrarum nunquam quisquam vidit, Phædria.

Ph. Non vidit? Py. an tu bunc credidisti esse, obsecro,

Ad nos deductum? Ph. namque alium babui neminem.

Ne comparandus hic quidem ad illum est. ille erat

EUNUCHUS.

59.

quid honestâ facie, & liberali. Ph. ita visus est
qui Dudum, quia variâ veste exornatus fuit :

Nunc tibi videtur fœdus, quia illam non habet.
Py. Tace, obsecro : quasi verò paulum intersiet.

Py. ill. Ad nos deductus hodie est adolescentulus,
Quem tu videre verò velles, Phædria.

Hic est vetus, vietus, veterosus, senex,
Colore mustelino. Ph. hem, quæ hac est fabula?

Eò redigis me, ut, quid egerim, egomet nesciam.

Ebo tu, emin' ego te? E. emisti. Py. jube, mibi denuo
Respondeat. Ph. roga. Py. venistin' hodie ad nos? negat.

At ille alter venit annos natus sedecim,
Quem secum adduxit Parmeno. Ph. agendum, hoc mibi expedi:

Primum istam, quam babes, unde babes vestem? taces?
Monstrum hominis, non dicturus? E. venit Chærea.

Ph. Fraterne? E. ita est. Ph. quando? E. hodie. Ph. quam
dudum? E. modo.

Ph. Quicum? E. cum Parmenone. Ph. norasne eum prius?
E. Non: nec, quis esset, unquam audieram dicier.

Ph. Unde igitur, meum fratrem esse, sciebas? E. Parmeno
Dicebat eum esse: is dedit mibi hanc. Ph. occidi.

E. Meam ipse induit: post unâ ambo abierunt foras.

Py. Jam sati' credis sobriam esse me, & nil mentitam tibi?
Jam sati' certum est virginem vitiatam esse? Ph. age nunc,

bellua,

Credis huic quod dicat? Py. quid isti credam? res ipsa indicat.

Ph. Concede istuc paululum. audin'? etiam paululum. sat est.
Dic dum hoc rursum: Chærea tuam vestem destraxit tibi?

E. Factum. Ph. & ea est induitus: E. factum. Ph. & pro te
buc deductu' est? E. ita.

Ph. Jupiter magne! ô scelestum, atque audacem hominem!
Py. vae mibi!

Etiā nunc non credis indignis nos irrisas modis?

Ph. Mirum ni tu credas quod iste dicat. quid agam, nescio.
Heus tu, negato rursum. possumne ego hodie ex te exculpere?

Verum? vidistine fratrem Chæream? E. non. Ph. non
potest

Sine malo fateri, video. sequere me hac. modo ait, modo negas.

Ora me. E. obsecro te verd, Phaedria. Ph. i intrò. E. H
bei.

Ph. Alio pacto honestè quo modo hinc nunc abeam, nescio:
Altum est siquidem. tu me hic etiam, nebulo, ludificabere
Py. Parmenonis tam scio esse hanc technam, quam me vivi
D. Sic est. Py. inveniam pol bodie parem ubi referam gratia
Sed nunc quid faciendum suades, Dorias? D. de istac rogas
Virgine? Py. ita: uirum taceamne, an prædicem? D. tu
si sapis,

Quod scis nescis, neque de Eunicho, neque de vitio virginis,
Hac re & te omni turbâ evolves, illi gratum feceris.
Id modo dic, abiisse Dorum. Py. ita faciam. D. sed video
Chremem?

Thais jam aderit. Py. quid ita? D. quia, cum inde ab
jam tum inceperat (quid si
Turba inter eos. Py. tu aufer durum hoc: ego scibo ex

ACT. IV. SCENA V.

Arg. A cœna militis vino semigravis egreditur Chremes adolescentem
in cuius persona Terentius exprimit egregie temulentorum confu-
tudinem, quipriorum memores, in presentibus titubant.
Iambici Octonarii.

Chremes, Pythias.

AT at, data hercle verba mibi sunt: vicit vinum qu
bibi.

At dum accubabam, quam videbar mibi esse pulchrè sobria.
Postquam surrexi, neq; pes, neq; mens sati' suum officium fac
P. Chremes. C. quis est? ebem, Pythias, vab, quanto nu
formosior

Videre, quam dudum? P. certe quidem tu pol multo hilarior

C. Verbum hercle hoc verum est: sine Cerere & Libero fig
Venus.

Sed Thais multo ante venit? P. an abiit jam à milite?

C. Jamdudum ætatem. lites factæ sunt inter eos maxima.

P. Nil dixit, tu ut sequerere fese? C. nihil, nisi abi
mibi innuit. (nisi qu

P. Ebo, nonne id sat erat? C. at nesciebam id dicere illam

. Correxit miles, quod intellexi minu': nam me extrusisti for

Sed eccam ipsam video: miror, ubi huic ego antevorterim.

ACT

E. **ACT. IV. SCENA VI.**

Ag. Colloquuntur Thais & Chremes: contra militem se muniunt, quem venturum putant, ut virginem eripiat. Timidior hic Chremes inducitur, quam Thais.

Trochaici & Lambici Otonarii, Trochaicus quaternarius,
& Lambicus quaternarius.

Thais, Chremes, Pythias.

C Redo equidem illum jam adfuturum esse, ut illam à me
eripiat: sine veniat:

Atqui si illam digito attigerit uno, oculi illico effodientur.

Uisque adeo ego illiu' ferre possum ineptias & magnifica verba,

Vuba dum sint. verùm enim si ad rem conferentur, vapulabit.

C. Thais, ego jamdudum hic adsum. T. ò mi Chreme, teipsum exspecto:

Sin' tu turbam hanc propter te esse factam? & adeo ad te
attinere hanc

Omnem rem? C. ad me? qui? quasi istuc. T. quia, dum
tibi sororem studeo

Reddere, ac restituere, hæc atque bujusmodi sum multa passa.

C. Ubi ea est? T. domi apud me. C. ebem. T. quid est?

Eduta ita, uti teque illâque dignum est. C. quid ais? T. id
quod res est.

Hanc tibi dono do, neque repeto pro illâ abs te quidquam precii.

C. Et habetur, & referetur, Thais, à me, ita ut merita es,
Gratia. T. at enim cave, ne prius, quam hanc à me accipias,
amittas, Chreme.

Nam hæc ea est, quam miles à me vi nunc ereptum venit.

Abi tu, cistellam, Pythias, domo effer cum monumentis.

C. Viden' tu illum, Thais, P. ubi sita est? T. in risco, odiosa,
cessas?

C. Militem secum ad te quantas copias adducere? (sis,

At at. T. num formidolosus, obsecro, es, mi homo? C. apage-

Ego' formidolosus? nemo est hominum, qui vivat, minus.

T. Atque ita opu' est. C. ab, metuo, qualem tu me esse homi-

nem existumes.

T. Imo hoc cogitato: quicum res tibi est, peregrinus est, (bens.

Minu' potens quam tu, minu' notus, minus amicorum hic ha-

C. Scio istuc: sed tu quod cavere possis, stultum admittere

Malo ego nos prospicere, quam hunc ulcisci acceptâ injuria.

*Tu abi, atque obsera ostium intus, ego dum hinc transcum
ad forum:*

Volo ego adesse hic advocatos nobis in turbâ bac. T. mane.

C. Melius est. **T. mane.** **C.** omitte, jam adero. **T.** nil op
est istis, Chremes:

Hoc modò dic, sororem illam tuam esse, & te parvam virginem

Amisisse, nunc cognoscere: signa ostende. P. adsunt. T. cape,

Si vim facies, in jus ducito hominem: intellexisti? C. prob.

T. Fac animo bac presenti dicas. **C.** faciam. **T.** attolle pallium

Perii; huic ipsi opus patrono est, quem defensorem paro.

ACT. IV. SCENA VII.

Arg. Inepti militis vanitatem optime hic exprimit Terentius, cu
tarenti similis ad amicam, tanquam ad hostilem pergit exercitum,

Iambici & Trochaici Ottomariz.

Thraso, Gnatho, Sanga, Chremes, Thais.

HAncine ego ut contumeliam tam insignem in me am
piam, Gnatho?

Mo i me satius est. Simalio, Donax, Syrisce, sequimini.

Primum aedes expugnabo. G. recte. Thr. virginem eripiam

G. probet.

Thr. Male mulcabo ipsam. **G.** pulchre. **Thr.** in medium
buc agmen cum velti, **Donax;**

Tu Simalio, in sinistrum cornu; **tu** Syrisce, in dexterum.

Cedo alios: ubi centurio est Sanga, & manipulus furum
S. eccum, adestr.

Thr. Quid ignave? peniculon' pugnare, qui istum buc portu
cogitas?

S. Egone? imperatoris virtutem neveram, & vim militum

Sine sanguine hoc fieri non posse: qui abstegerem volnera.

Thr. Ubi alii? **S.** qui, malum, alii? solus Sannio servat dom

— **Thr.** Tu hosce instrue hic: ego ero post principia: inde om
bu' signum dabo.

— **G.** Illuc est sapere: ut hosce instruxit, ipsus sibi cavit loco.

Thr. Idem hoc jam Pyrrhus factitavit. **C.** viden' tu, Thais
quam hic rem agit?

Nimirum consilium illud rectum est de occludendis aedibus.

Tha. Sanè, quod tibi nunc vir videatur esse, hic nebulo ma
pus est:

BONIUS

anscum ametias. Thr. quid videtur? G. fundam tibi nunc nimis vellem dari?

ane. tu illos procul hinc ex occulto cæderes: facerent fugam.

nil op. Thr. Sed eccam Thaidem ipsam video. G. quam mox irrui-

virgine mus. Thr. mane.

cape. annia prius experiri, quæm armis, sapientem decet.

prob. nisis, an, qua jubeam, sine vi faciat? G. di vostram fidem!

balliu manti est sapere! nunquam accedo, quin abs te abeam dotor.

ro. Thr. Thais, primùm hoc mibi responde: cùm tibi do istam virginem,

ixtin' hos dies mihi soli dare te? Tha. quid tum postea?

us, c. Thr. rogitas,

citum. que mī ante oculos corām amatorem adduxti tuum?

ne an. Tha. Quid cum illoc agas? Thr. Et cum eo clam te subduxisti

ni. mī? (eripi.)

ripiam. Tha. Libuit. Thr. Pampbilam ergo buc redde, nisi si mavis

zediu C. Tibi illam reddat? aut tu eam tangas, omnium? G. ab,

m. quid agis? tace.

urum Tha. Quid tu tibi vis? ego non tangam meam? C. tuam

portu autem, furcifer? (abius?)

litum G. Cave sis, nescia cui maledicas nunc viro. C. non tu binc —

era. Sin' tu, ut tibi res se babeat? si quidquam hodie hic turbæ cœpe-

dom. juiam, ut hujus loci, dieique meique semper meminerū. (ris,

omni G. Misericordia tua me, qui hunc tantum hominem facias inimi-

o. cum tibi. (canis?)

Tha. Diminuam ego caput tuum hodie, nisi abis. G. ain' verò,

is. succine agis? Thr. quis tu homo es? quid tibi vis? quid

tu cum illâ rei tibi est?

Tha. Scibis. principio eam esse dico liberam. Thr. hem! C. cito

vera. vam Atticam. Thr. hui? (tibi,

dom. Meam sororem. Thr. os durum! C. miles, nunc adeo edico

omni Nuvim facias ullam in illam. Thais, ego eo ad Sopronam

Tha. Nutricem, ut eam adducam, Et signa ostendam hac. Thr. tun'

me probibeas,

Meam ne tangam? C. prohibeo, inquam. G. audin' tu?

Tha. bic furti se alligat.

Tha. Satis hoc tibi est. Thr. idem tu hoc ais, Thais? Tha. quare,

qui respondeat.

Tht. Quid nunc agimus? **G.** Quin redeamus: jam hac
aderit supplicans

{ **Ultro.** **Thr.** credin'? **G.** imo certe. novi ingenium mul-
rum:

Nolunt, ubi velis: ubi nolis, cupiunt ultro. **Thr.** bene puto.
G. Jam dimitto exercitum? **Thr.** ubi vis. **G.** Sanga, ita
fortes decet

Milites, domi focique fac viciissim ut memineris.

S. Jamdudum animus est in patinis. **G.** frugi es. **S.** vos
bac sequimini.

ACT. V. SCENA I.

Arg. Ex Pythia ancilla Thais à Chærea vitiatam cognoscit Pam-
philam.

Iambici Senarii.

Thais, Pythias.

Pergin', scelesta, mecum perplexè loqui?

Scio; nescio: abiit: audivi: ego non adfui.

Non tu istuc mibi dictura aperie es, quidquid est?

Virgo conscißâ veste lacrumanis obticet,

Eunuchus abiit. quamobrem? quid factum est? taces?

P. Quid tibi ego dicam misera? illum eunuchum negant
Fuisse. **T.** quis fuit igitur? **P.** iste Chærea.

T. Qui Chærea? **P.** iste ephebus frater Phædrus.

T. Quid ais, venefica? **P.** atqui cerio comperi.

T. Quid is obsecro ad nos? quamobrem adductu' est? **P.** ne

Nisi amasse credo Pamphilam. **T.** hem misera occidi,

Infelix, si quidem tu istac vera prædicas.

Num id lacrumat virgo? **P.** id opinor. **T.** quid ais, sacrilego?

Istuccine interminata sum binc abiens tibi?

P. Quid facerem? ita ut tu iusti, soli credita est.

T. Scelesta, ovem lupo committi. dispudet,

Sic mibi data esse verba. quid illuc hominis est?

P. Hera mea, race, race, obsecro, salvæ sumus: (ran, De vi

Habemus hominem ipsum. **T.** ubi is est? **P.** hem ad sinistram

Viden'? **T.** video. **P.** comprehendi jube, quantum potest.

T. Quid illo faciemus, stulta? **P.** quid faciam, rogas?

Vide anabo, si non, cum aspicias, os impudens

Videtur: non est? tum, quæ ejus confidentia est?

ACT.

ACT. V. SCENA II.

Ag. Thais cum Chærea contendit ob viciatam Pamphilam: deinde condonat noxiā petenti uxorem, quam viciaverat.

Eiusdem generis.

Chærea, Thais, Pythias.

A Pud Antiphonem uerque, mater, & pater,
Quasi deditâ opera, domi erant, ut nullo modo
introire possem, quin viderent me. interim.
Dum ante ostium sto, notus mibi quidam obviâm
enit: ubi vidi, ego me in pedes, quantum queo,
In angiportum quoddam deserum: inde item
In aliud, inde in aliud. ita miserrimus
Eui fugitando, ne quis me cognosceret.

Sed estne hæc Thais, quam video: ipsa est. bæreo.

Quid faciam? quid meâ autem? quid faciet mibi?

T. Adeamus. bone vir Dore, salve: dic mibi,
Aufugisti? C. hera, factum. T. sati' id tibi placet? (am
C. Non. T. credi' te impune habiturum? C. unam banc noxi-
Amitte: si aliam admiserò unquam, occidito.

T. Num meam sœvitiam veritus es? C. non. T. quid igitur?
C. Hanc metui, ne me criminaretur tibi. (impudens?
T. Quid feceras? C. paululum quiddam. P. echo, paululum,
An paulum hoc esse tibi videtur, virginem
Tutare civem? C. conservam esse credidi.

(sci) P. Conservam? vix me contineo, quin involem in
P. Capillum. monstrum; etiam ictro derisum advenit.
T. Abi' hinc insana? P. quid ita vero? debeam,
Cedo, isti quidquam furcifero, si id fecerim;
rilego Passerim cùm se servom fateatur tuum.

T. Misra hæc faciamus. non te dignum, Chærea,
Iustifi: nam si ego digna hac contumeliam
Sum maxime, at tu indignus qui faceres tamen.

Neque, edepol, quid nunc consiliī capiam, scio,

(ran) De virginē istac: ita conturbasti mibi
S. lationes omnes, ut eam non possim suis,
T. aut aequum fuerat, atque ut studui, tradere, ut
Solidum parerem hoc mihi beneficium, Chærea.

C. At nunc de hinc spero æternam inter nos gratiam
T. Thais. sèpe ex hujusmodi re quapiam, &

Malo principio magna familiaritas

Conflata est. Quid, si hoc quispiam voluit Deus?

T. Evidem pol in eam partem accipioque & volo.

C. Imo ita queso. unum hoc scito, contumeliae

Non me fecisse causa, sed amoris. T. scio:

Et pol propterea nunc magis ignosco tibi.

Non adeo inhumano ingenio sum, Chærea,

Neque ita imperita, ut, quid amor valeat, nesciam.

C. Te quoque jam, Thais, ita me Di bene amant, amo.

P. Tum pol ab istoc tibi, bera, cavendum intellego.

C. Non ausim. P. nihil tibi quidquam credo. T. desinas,

C. Nunc ego te in hac re mihi oro, ut adjutrix sies:

Ego me tue commendo & committo fidei:

Te mibi patronam capio, Thais: te obsecro:

Emoriar, si non banc uxorem duxero.

T. Tamen si pater. C. ab, quid? volet, certo scio,

Civis modò hæc sit. T. paululum opperirier

Si vis, jam frater ipse hic aderit virginis:

Nutricem arcessitum iit, que illam aluit parvolum;

In cognoscendo tute ipse hic aderis, Chærea.

C. Ego vero maneo. T. visne interea, dum venit,

Domi opperiamur potius, quam hic ante ostium?

C. Imo percupio. P. quam tu rem actura, obsecro, es?

T. Nam quid ita? P. rogitas? hunc tu in ædes cogitas

Recipere postbac? T. cur non? P. crede hoc meæ fidei,

Dabit hic aliquam pugnam denuo. T. au, tace, obsecro.

P. Parum perspexisse ejus videre audaciam.

C. Non faciam, Pythia. P. non pol, credo Chærea,

Nisi si commissum non erit. C. quin, Pythias,

Tu me servato. P. neque pol servandum tibi

Quidquam dare ausim, neque te servare. apage te.

T. Optumè. adest ipse frater. C. perii hercle. obsecro,

Abeamus intro, Thais: nolo me in viâ

Cum bac veste videat. T. quamobrem tandem? an

pudet?

C. Id ipsum. P. id ipsum? virgo vero. T. i præ, sequor.

Tu istic mane, ut Chremem introducas, Pythias.

EUNUCHUS.

67

ACT. V. SCENA III.

Pythias secum cogitat, quo dolo Parmenonem ulcisci possit.
Lambici senarii.

Pythias, Chremes, Sophrona.

Uid? quid venire in mentem nunc possit mibi?
Quidnam, qui referam sacrilego illi gratiam,
bunc supposuit nobis? C. move vero ocium
nutrix. S. moveo. C. video, sed nil promoves.
Jamne ostendisti signa nutriti? C. omnia.

Amabo, quid ait? cognoscitne? C. ac memoriter.
Bene edepol narras: nam illi faveo virgini.
intro: jamdudum bera vos exspectat domi.
rum bonum eccum Parmenonem incedere
deo. viden' ut otiosus sit, si Dis placet.
ero me habere, qui bunc meo excruciem modo:
intro, de cognitione ut certum sciam:
et exibo, atque bunc perterrebo sacrilegum.

ACT. V. SCENA IV.

Gloriatur Parmeno, quod Chæream pro eunicho ad Thaidem
leduxerit: meretricum fordes commemorat, quam rem iniquo fert
animo Pythias.

Eiusdem Rationis.

Parmeno, Pythias.

Eviso, quidnam Chærea hic rerum gerat.
Quod si astu rem tractavit, Di vostram fidem,
quam veram laudem capiet Parmeno?
ut mittam, quod ei amorem difficultimum, &
rissimum ab meretrice avara; virginem
amabat, eam confeci sine molestiâ,
sumtu, sine dispendio: tum hoc alterum,
vero est, quod ego mibi puto palmarium
repperisse, quo modo adolescentulus
meretricum ingenia & mores posset noscere;
sure ut cum cognoscat, perpetuo oderit.
tum foris sunt, nihil videtur mundius,
magi' compositum quidquam, nec magis elegans:
cum amatore suo cum cœnant, liguriunt:
tum videre inluiuem, fordes, inopiam,
tum in honesta solæ sint domi, atque avidæ cibi,

Quo

*Quo pacto ex jure hesterno panem atrum vorent :
Nōesse omnia bēc, salus est adolescentulis.*

*Py. Ego pol te pro istis dictis & factis, scelus,
Ulciscar ; ut ne impunē in nos inluseris.*

ACT. V. SCENA V.

*Arg. Parmenonem terret Pythias, confingens intus colligatum à
mete Chæream propter oblatum Pamphilæ vitium.
Trochaici Octonarii Catalecticī.*

Pythias, Parmeno.

*P*rob Deūm fidem ! facinus fædum ! ô infelitem adolescentem
O scelerum Parmenonem, qui istum buc adduxit ! P. quid
Py. Misericordia tua, ut ne viderem, misera huic effugis !
Quæ futura exempla dicunt in eum indigna ? P. ô Jupiter ! X m
Quæ illæ turba est ? numnam ego perii ? adibo. quid istuc, Py. Neq
Quid ais ? in quem exempla fient ? Py. rogitas, audacissima satia
Perdidisti istum, quem adduxti pro eunicho, adolescentulus estne
Dum studes dare verba nobis. P. quid ita ? aut quid faciūm pro
est ? cedo.

*Py. Dicam. virginem istam, Thaidi bodie que dono data
Scis eam civem hinc esse ? & fratrem ejus esse ad primè nobis id est
P. Nescio. Py. atqui sic inventa est. eam iste vitiavit mihi. Here,
Ille ubi id rescrivit frater violentissimus,
P. Quidnam fecit ? Py. configavit primum eum miseris m
P. Configavit ? Py. atque equidem orante, ut ne id faciat
Thaide.*

*P. Quid ais ? Py. nunc minitatur porro se se id, quod me
folet :*

*Quod ego nunquam vidi fieri, neque velim. P. quâ audem
Tantum facinus audet ? Py. quid ita tantum ? P. an non
maximum est ?*

*Quis homo pro mæclo unquam vidit in domo meretriciā
Prebendi quenquam ? Py. nescio. P. at ne hoc nesciatis, Py. vivo. j
Dico, edico vobis, nostrum esse illum berilem filium. Py. Is pro
Obsecro, an is est ? P. ne quam in illum Thais vim fieri suam
Atq; adeò autem cur non egomet intro eo ? Py. vide Par... preber...
Quid agas, ne neq; illi profis, & tu pereas. nam hoc putant Audaci...
Quidquid factum est, ex te esse ortum. P. quid igitur faciūd me
miser ?*

Ille incipiam? ecce autem, rure video redeuntem senem.
nam huic, an non? dicam hercle; eis mibi magnum malum
paratum. sed necesse est, huic ut subveniat. Py. sapis:
gabeo intro: tu isti narrato omnem ordine rem, ut factum
sit.

ACT. V. SCENA VI.

A villa otioso & quieto redit ad urbem animo hic senex, neque
mores suorum clamitat, neque mali quidpiam suspicatur: sed
tempore suo gratias agit, cuius beneficio ignorat, quid in urbe agant
quorum mores & facta nunc demum cognoscit ex Parmenone.

Iambici senarii.

Laches, Parmeno.

X meo propinquo rure hoc capio commodi:
Neque agri, neque urbis odium me unquam percipit.
acquisitatis cœpit fieri, commuto locum.
estne ille noster Parmeno? Et certe ipsus est.
I fabrum præstolare, Parmeno, hic ante ostium?
Quis homo est? hem, salvum te advenisse, here, gaudeo.
Quem præstolare? P. perii. lingua baret metu. L. hem,
nihil est? quid trepidas? sat? ne salva? dic mihi.
Here, primum te arbitrari id, quod res est, velim:
nihilquid bujus factum est, culpâ non factum est mea.
Quid? P. rectè sane interrogasti: oportuit
l faciem prænarrasse me. emit quendam Phædria
mucum, quem dono huic daret. L. Cui? P. Thaidi.
Emit? perii hercle. quanti? P. viginti minis.

Autum est. P. tum quandam fidicinam amat hic Chærea.
Hem, quid? amat? an scit jam ille, quid meretrix fieri?
in astu venit? aliud ex alio malum.

Here, ne me speles: me impulsore hac non facit.

Omitte de te dicere. ego te, furcifer,

sed istuc, quidquid est, primum expedi.

Pro illo eunicho ad Thaidem hanc deductus est.

Pro eunuchon? P. sic est. hunc pro maecto postea

prehendere intus, & constrinxere. L. occidi.

Audaciam meretricum specta. L. numquid est

mali damnive, quod non dixeris,

Quom? P. tantum est. L. cesso hic intro irrumpere?

P. Non

P. Non dubium est, quin mibi magnum ex hac resit malum.
Nisi, quia necesse fuit hoc facere. id gaudeo,
Propter me hisce aliquid esse eventurum mali:
Nam jamdiu aliquam causam quererebat senex,
Quamobrem insigne aliquid ficeret iis: nunc repperit.

ACT. V: SCENA VII.

Arg. Pythias egrediens irridet Parmenonem plus satis credidit
fimul populum docet, quid intus egerit senex.

Iambici Octonarii Cataleptici.

Fythias, Parmeno.

Nunquam edepol quidquam jamdiu, quod magi
evenire,
Mi evenit, quam quod modò senex intro ad nos venit emere
Mibi solæ ridiculo fuit, que, quid timeret, scibam.
P. Quid hoc autem est? Py. nunc id prodeo, ut conveniam
Parmenonem.

Sed ubi, obsecro, est? P. me querit hæc. Py. atque ecum
deo. adibo.

P. Quid est, inepta? quid tibi vis? quid ridest? pergin? Py.
Defessa jam sum misera te ridendo. P. quid ita? Py. rogi
Nunquam pol hominem stultiorem vidi, nec videbo. ab
Non sati potest narrari, quos ludos præbueris intus.

At etiam primò callidum ac disertum credidi hominem.
Quid? illicone credere ea, que dixi, oportuit te?

An pœnitiebat flagitiis, te auctore quod fecisset
Adolescens, ni miserum insuper etiam patri indicares?

Nam quid illi credis animi tum fuisse, ubi vestem vidit
Illam esse eum indutum pater? quid? jam scis te perisse?

P. Ebem, quid dixi, pessima? an mentita es? etiam
Itan' lepidum tibi visum est, scelus, nos irridere? Py. nimis

P. Siquidem istuc impunè babueris. Py. verum. P. rebus dedi
bercle. Py. credo:

Sed in diem istuc, Parmeno, est fortasse, quod minitare:
Tu jam pendebis, qui stultum adolescentulum nobilitas

Flagitiis, & eundem indicas: uterque in te exempla erat?

P. Nullus sum. Py. hic pro illo munere tibi bonos est
abeo.

P. Egomet meo indicio miser, quasi sorex, bodie perii.

EUNUCHUS.

71

ACT. V. SCENA VIII.

Statuit hic miles ulro se dedere Thaidi, Herculis exemplo, qui
Omphalæ servivit in lanificio, pro clava & leonis tegmine, ab ea
calatho & colo acceptis.

Trochaic Octonarii Catalectic.

Gnatho, Thraso.

Uid nunc? quâ spe, aut quo consilio hoc imus? quid
ceptas, Thraso? (est?
Igone? ut Thaidi me dedam, & faciam quod jubeat. G. quid
Quâ minu', quam Hercules servivit Ompkale? G. exem-
plum placet.

i' viam tibi commitigari videam sandalio caput.

Foras crepuerunt ab ea. T. perii, quid hoc autem est mali?
errau' ego nunquam videram etiam. quidnam properans hinc
profili?

ACT. V. SCENA IX.

Qui alias gaudebat a se vitiatam puellam Chærea, eandem quod
permissu' sit parentis habiturus uxorem, nunc exultat.

Chærea, Parmeno, Gnatho, Thraso.

Populares, ecquis me vivit hodie fortunatior? (suam
Nemo hercle quisquam: nam in me planè Di potestatem
cum ostendere, cui tam subito tot contigerint commoda.

Quid dic latus est? C. ô Parmeno mi, ô mearum volupta-
tum omnium
utor, inceptor, perfector, scin' me in quibus sim gaudiis?
Pamphilam meam inventiam civem? P. audivi. C. Scis
sponsam mibi?

Bene, ita me Dii ament, factum. G. audin' tu, hic quid
erissem? C. tum autem Phædriae (domus:
am in fratri gaudeo amorem esse omnem in tranquillo: una est
nisi patri se commendavit: in clientelam & fidem
P. reliquias dedit se. P. fratri igitur Thais tota est. C. scilicet.

Iam hoc aliud est, quod gaudeamus: miles pellitur foras.

Tum tu, frater, ubi ubi est, fac quamprimum bæc audiat.

P. visam domi. (rim?

Namquid, Gnatho, tu dubitas, quin ego nunc perpetuo perie-
st bene dubio, opinor. C. quid commemorem primum, aut
laudem maxime?

qui mihi dedit consilium ut facerem; an me qui id ausu-

sim In-

*Incipere? an fortunam collaudem, quæ gubernatrix fuit,
Quæ tot res, tantas, tam opportune in unum conclusit diem
Mei patris festivitatem & facilitatem? ô Jupiter,
Serva, obsecro, hæc nobis bona.*

ACT. V. SCENA X.

In partem amoris recipitur à Thaide miles Thraso.

Phædria, Chærea, Gnatho, Thraso.

DI vostram fidem! incredibilia.
Parmeno modò quæ narravit! sed ubi est frater? **C.** pro
P. Gaudio. **C.** satis credo, nihil est Thaide hac, frater, in
Dignius quod ametur: ita nostræ omni est fautrix familiæ.
Mibi illam laudas? **T.** perii; quanto minu' spei est, tanto m
amo.

Obsecro, Gnatho, in te spes est. **G.** quid vis faciam? **T.** perfia
Precibus, precio, ut baream in parte aliquâ tandem apud Tha
C. Difficile est. **T.** si quid conlibuit, novi te. hoc si effec
Quodvis donum, præmium à me opiatō, id optatum feru
G. Itane? **T.** sic erit. **G.** si efficio hoc, postulo ut tua mibi don
Te præsente, absente, pateat, invocatio ut sit locus
Semper. **T.** do fidem futurum. **G.** accingar. **P.** quem
O Thraso. **T.** salvere. **P.** tu fortasse, quæ facta hic sient,
Nescis. **T.** Scio. **P.** cur te ergo in his ego conspicor region
T. Vobis freius. **P.** scis quām fretus? miles, edico tibi,
Si te in plateâ offendero hac post unquam, quod dicas mil
Alium quærebam, iter hac habui: periisti. **G.** eia, baud sic
P. Dictum est. **G.** non cognosco vostrum tam superbum. **P.** sic
G. Prius audite paucis: quod cūm dixero, si placuerit,
Facitore. **P.** audiamus. **G.** tu concede paulum istuc, Thra
Principio ego vos ambos credere hoc mibi vehementer veli
Me, bujus quidquid faciam, id facere maxumè causâ mu
Verum si idem vobis prodest, vos non facere inscitia est.
P. Quid id est? **G.** militem ego rivalem recipiendum cens
Recipiendum? **G.** cogita modo. tu hercle cum illâ, Pba
Et libenter vivis, etenim bene libenter vicitas.

*Quod des paululum est, necesse est multum accipere Tha
Ut tuo amori suppeditare possit sine sumtu tuo; ad
Omnia hæc magis opportunus, nec magis ex usu tuo,
Nemo est. principio & habet quod det, & dat nemo largius
Fatuus est, insulsus, tardus, sterit noctes & dies:*

que tu istum metuas ne amet mulier: pellas facile, ubi velis.
quid agimus? G. præterea hoc etiam, quod ego vel primum puto;
igit homo nemo melius prosum, neque prolixius. (tror.
Nirum, ni illoc hominc quoquo pacto opus est. C. idem arbi-
Rede facitis. unum etiam hoc vos oro, ut me in vostrum
gregem

impatis. satis diu hoc jam saxum volvo. P. recipimus.
Ac libenter. G. at ego pro istoc, Phædria, & tu Chærea,
ac comedendum & deridendum vobis propino. C. placet.
Dignus est. G. Thrafo, ubi vis, accede. T. obsecro te, quid agimus?
Quid? isti te ignorabant. postquam eis mores ostendi tuos,
collaudavi secundum facta & virtutes tuas,
et ravi. T. bene fecisti. gratiam habeo maximam. (mùm.
quam etiam fui usquam, quin me omnes amarent pluri-
Dixin' ego vobis, in hoc esse Atticam elegantiam?
Nil præter promissum est. G. ite hac. Vos valete, & plaudite.

HEAUTONTIMORUMENI PERSONÆ Earumque Interpretatio.

senes, senex.
nedenmus, senex, ἥτοι τὸ τῆ δίμενος αὐτός, ἢ αὐτῶν πατέρα τῷ
tibi, Nuv, vel robur populi, vel apud populum manens.
s mili tippo, adolescens, κλητός φῶς, claritas lucis.
ad sic de mia, adolescens, παρὰ τὸ κλεινόν, à celebritate.
eris, rus, servus, nomen gentile.
omo, servus.

Thra uabis, meretrix, Σπότε βίκχε.
r veli stiphila, amasia, εὐ πο μέρει φιλέσσα, redamans, vel con-
tra amans.
est. (trata, matrona, η σεξτού σωζοντα, à salute copiarum:
cens seminimum est, de masculinis factum.
, Pha mix. Pbyrgia, ancilla, gentile nomen.

Sequentium Personarum tantum hic mentio fit.
Thalibonides, senex, ἀπὸ τῆ ἀρχῶν παρωνύμος, est principa-
lis in eo nomine significatio.

Argius, senex, φαρεγγὸν τὸ κεφάλη, manifestum seu
illustre robur.

M. ANTONII MURETI
IN
HEAUTONTIMORUMENON TERENTI

Argumentum.

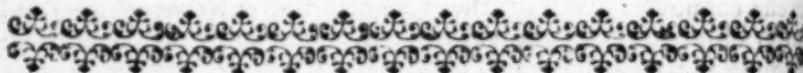
Chremes Sostratae uxori gravidae preceperat, si puellam parentem statim interficeret. Fuit haec immanitas in veterum modis, ut, cum fera nulla sit, quae foetus suos non diligit, ipsi, quos alere liberos, eos recens natos aut interficeret, aut exponere fas putarem, strata puellam enixa (ut est maternus semper animus clementior tam ei adimere non sustinuit; sed pauperculae cuidam anisi Cor Philterae nomine, exponendam dedit, etiamque muliebri quadam fictione, annulum de digito derractum suo, jussit, ut una cum pueris poneret; id quod tum stulte factum videri poterat, postea pueris tuit: ejus enim annuli ope tandem agnita est a suis. Anus accipit pueram, Antiphilam dominat, educatque ut suam: eam, cum adolescentem, illius filia putaretur, Menedemus filius Clinia perditam amavit, prope jam ut pro uxore haberet: quod ubi rescivit pater, ita rite tulit, ut filium affiditare jurgandi clam militatum in Asiam coegerit: tum vero, qui filii amorem iniquo animo tulerat, multo quiore ejusdem absentiam ferre coepit. Itaque ut de se supplicium a filio daret, qui eum favitiam suam exegisset ex comedibus, cedes, supellebit familiam vendit prater, qui servi ad opus ruri faciendum utiliter ingentemque sibi agrum comparat, ubi a prima luce ad noctem novos modo exerceret, verum etiam homo sexagenarius, senectutem modis excruciat suam. Profecto Cliniā, Philtera quae, ut dixi, philae putabatur mater, extremum vitae diem morte confecit. Cum jam menses tres absuisset, amicæ desiderio reversus, non a patre se in conspectum dare, antiquam illius asperitatem verius, Clitiphonem Chremetis filium, divertit quicum magna ipsi a puellaritas intercesserat. Clitipho, sodalis reditu latus, Syrum & monem servos (jam autem advesperascebatur) in urbem, ad accersit Antiphilam mittit. Exposuerat ed ipso die Menedemus Chremeti, to sibi desiderio esset filius; parum ut abfuerit quin Chremes, cum mun de reditu Cliniae accipit, mitteret, qui ei nunciarent: contamen se in diem posterum, quod ita magis è re illius fore censeret, summam servus & audaciā, & astutiā, qui cum Antiphilam accersere jussus esset, etiam Bacchidem adduxit: erat haec mem procax, potens, sumptuosa, nobilis, cuius se amore haud ita pridererat Clitipho. Quò autem res Chremetem lateret, hoc conficiunt, ut Bacchidem quidem amicam Cliniae, Antiphilam vero ex illius ancillis esse simularent. Postridie manè Chremes ad Medium diluculo proficiuntur, & rediisse Cliniam nunciat: gaudio

sum jamjam videre, jamjam amplecti, jamjam ei se suaq; omnia per-
 ttere cupiebat : at Chremes, **cave**, inquit, faxis : istoc enim modo
 te, & eum, & rem una perdideris tuam : simul ei ostendit, quot in-
 commoda capturus sit, si tam molli esse se, tamq; infraet animo ostendit.
 Cliniae amicam (eam enim Bacchidem existimabat) non jam pau-
 perculam esse, aut parvo contentam, ut antea, sed sumptuosam, gemmis
 auro collucentem, cum familia numerosissima. Una, inquit, mihi
 tantum non paupertatem attulit, nedum tu te censeas oneri ferun-
 fore, si te illi perpetuo sumptibus suppeditare oporteat : quin tu ita
 agito, humanè quidem & comiter excipito filium ; istud tamen
 impotens illius desiderium occultum habeto, tum si ille, quod amicæ
 habeat, machivam aduersum te aliquam struet, falli te finito, ita
 eum commodius retinebis apud te, & sumptuum facies minus. Hæc
 Chremes, nescius (ut sunt humana) oculatum foris esse se, cæcum domi:
 interea enim meditabatur Syrus decem minas quas Bacchidi pollicitus
 dare, eas quomodo illi à Chremete ipso conficeret, jamq; inibi erat,
 eum Chremes arreptum blande compellat, hortaturque, aliquam ad
 Menedemum fallaciam moliatur. Injecit in sermone Syrus mendacium
 pro tempore cōfictum ; anum Corinthiam, Antiphilæ (ita enim
 matrem, mille drachmarum mutuò accepisse à Bacchide : ea
 mortua puellam pro pecunia illa arrhaboni reliqtam. Dum hæc agun-
 tur, annulum suum agnovit Soltrata, ejusq; indicio, Antiphilam filiam
 esse cognovit : gaudio exiliens, omnem rem defert ad virum : qui,
 leviter objurgatā, repartam tamen esse filiam, ipse quoq; gavisus est.
 omnia in tranquillo erant, absq; Bacchide fuisset : sed & illi quo-
 modo decem excudendæ erant argenti minæ : & periculum erat, nè
 eam Chremes filii amicam esse rescisceret : ibi Syrus audax con-
 sum init, quomodo & utriq; seni rem, ut erat, patefaceret, & com-
 mode se è tam impedito negotio expediret : primum igitur Chremeti,
 inquit, quomodo argentum à Menedemo eripiam ; dicemus ei,
 Bacchidem hanc tui Clitiphonis amicam esse : orabimusq; ut eam domi-
 ne dies aliquot esse patiatur, teq; id celatum velit : porro Clinia filiæ
 quæ modo reperta est, formam sibi complacitam esse dicat, eamq;
 uxorem. Quid tum ? Pecuniam, inquit, petet à patre suo, qui novæ
 ornamenta coemat : eam pecuniam numeraturus est Bacchidi : jam
 ad Menedemum, Syri hortatu transferat Bacchis, & ed pompam
 suam traduxerat. Chremes primo non satis consilium illud pro-
 pteat : at illam certè, inquit Syrus, pecuniam, pro qua filia tua opposita
 pignori, quin dissolvias, facere honestè non potes. Ego vero, inquit
 Chremes, & libenter quidem. Imo vero, inquit Syrus, dabo eam Clitiphoni
 qui ad Bacchidem deferat : ita enim facilius credet Menedemus eam
 esse. Sit ita sane, numeratur à patre Clitiphoni pecunia quam ad
 meretricem perferret : interea tota res detegitur : indignari Chremes,
 tremere, & minitari se omnia atrocissima exempla editurum. Tan-
 sum prius Antiphilam Cliniae collocasset, partim Menedemi, partim
 precibus delenitus, ignoscit. Clitiphon se relicis meretriciis amo-
 bus, uxorem dueturum pollicetur. Cum autem cæterarum fabularum
 momentum uno die contineri soleat, hujus non nisi biduo explicari po-

C. SULPICIO APOLLINARI AUCTORE,

IN militiam proficisci gnatum Cliniam,
Amantem Antiophilam, compulit durus pater:
Animique sese angebat, facti pœnitens.
Mox ut revorsus est, clam patre divertitur
Ad Clitipbonem. is amabat scortum Bacchidem.
Cum arcesseret cupitam Antiphilam Clinia,
Ut ejus Bacchis venit amica, ac servolæ
Habium gerens Antiphila. factum id, quo patrem
Suum celaret Clitipho. hic technis Syri
Decem minas mereetriculæ aufert à sene:
Antiphila Clitiponis reperitur soror.
Hanc Clinia, aliam Clitipho uxorem accipit.

HEAUTONTIMORUMENOS TERENTII.

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS L. CORNELIO LENTULO
L. VALERIO FLACCO ÆDILIBUS CURULIBUS. EGERE
AMBIVIUS TURPIO, L. ATTILIUS PRÆNESTINUS. MO-
FECIT FLACCUS CLAUDI. GRÆCA EST MENANDO
ACTA PRIMUM TIBIIS IMPARIBUS, DE INDE DUA
DEXTRIS. ACTA ETIAM TERTIO, TI. SEMPRONIO,
JUVENTIO COSS.

PROLOGUS.

Ecce cui sit vostrum mirum, cur partes seni
Poeta dederit, quæ sunt adolescentium:
Id primum dicam: deinde, quod veni, eloquor
Ex integrâ Græcâ integrâ Comœdiâ
Hodie sum alturus Heautontimorumenon;
Duplex quæ ex argumento facta est simplici.
Novam esse ostendi, & quæ esset. nunc, qui scripserit,
Et cuja Græca sit, ni partem maxumam

HEAUTONTIM.

77

existimarem scire vostrum, id dicerem.
Quam nobrem has partes didicerim, paucus dabo.
Autorem esse voluit me, non prologum:
Strum judicium fecit: me adorem dedit.
RE Ad hic actor tantum poterit à facundiâ,
Quantum ille potuit cogitare commode,
Qui orationem hanc scripsit, quam dicturu' sum.
Nam quod rumores distulerunt malevoli,
Multas contaminaisse Græcas, dum facit
Græcas Latinas: id factum esse hic non negat,
Neque se id pigere, & deinde facturum autumatur.
Habet bonorum exemplum: quo exemplo sibi
Licere id facere, quod illi fecerunt, putat.
Tum quod malevolus verius poeta dicitat,
Repente ad studium bunc se applicasse musicum,
Amicum ingenio fretum, haud naturâ suâ:
Arbitrium vostrum, vostra existimatio
Valebit. quare omnes vos oratos volo,
Ne plus iniquum possit quam æquum oratio.
Existe æqui sitis, date crescendi copiam,
Novarum qui spectandi faciunt copiam
Sne vitiis: ne ille pro se dictum existumet,
TII Qui nuper fecit servo currenti in viâ
Decessere populum. cur insano serviat?
UL De illius peccatis plura dicet, cum dabit
ERE Alias novas, nisi finem maledictis facit.
MO Adeste æquo animo: date potestatem mibi,
AND Statariam agere ut liceat per silentium:
DUA NIO Ne semper servus currens, iratus senex,
Edax parasitus, sycophanta autem impudens,
Avarus leno, assidue agendi sint seni
Clamore summo, cum labore maximo.
Mé causâ, causam hanc justum esse, animum inducite,
Ut aliqua pars laboris minuatur mibi.
OQUE Nam nunc novas qui scribunt, nihil parcunt seni:
Si que laboriosa est, ad me curritur:
In lenis est, ad alium defertur gregem.
Hoc est pura oratio. experimini,
In utramque partem ingenium quid possit meum.

F 3

Si

*Si nunquam avarè premium statui arti meæ,
Et eum esse quæstum in animum induxi maxumum,
Quam maxumè servire vostris commodis;
Exemplum statuite in me, ut adolescentuli
Vobis placere studeant potius, quam sibi.*

ACT. I. SCENA I.

Arg. Menedemum excruciantem se in agro laboribus Chremes alloquitur, sedulo causam inquirens, cur præter ætatem ille suam faciat: respondens Menedemus, sui mœroris causam dicit esse filii abitionem, quem jurgiis & contumeliis domo ejectum impotenciam desiderat.

*Lambici Senarii.**Chremes, Menedemus.*

*Quanquam hæc inter nos nuper notitia admodum est,
Inde adeo quod agrum in proximo hic mercatus es,
Nec rei fere sane amplius quidquam fuit:
Tamen vel virtus tua me, vel vicinitas,
Quod ego in propinquâ parte amicitiæ puto,
Facit, ut te audacter moneam, & familiariter,
Quod mibi videre præter ætatem tuam
Facere, & præter quam res te abdortatur tua.
Nam, prob Deum atque hominum fidem? quid vis tibi?
Quid queris? annos sexaginta natus es,
Aut plus eo, ut conjicio. agrum in his regionibus
Meliorem, neque precii majoris, nemo habet:
Servos complures. poinde quasi nemo siet,
Attenè tute illorum officia fungere.
Nunquam tam manè egredior, neque tam vesperi
Domum revertor, quin te in fundo conspicer
Fodere, aut arare, aut aliquid ferre denique:
Nullum remittis tempus, neque te respicis.
Hæc non voluptati esse, satis certò scio.
At enim, Me, quantum hic operis fiat, pænitet.
Quod in opere faciendo operæ consumis tuæ,
—Si sumas in illis exercendis, plus agas.
M. Chreme, tantumne ab ræ tuâ est oīi tibi,
Aliena ut cures, ea quæ nihil ad te attinent?
C. Homo sum: humani nihil à me alienum puto.
Vel me monere hoc, vel percontari puta;
Rectum est? ego ut faciam: non est? ie ut deterream.
M. Mibi sic est usus: tibi ut opus est facta, face.*

C. A.

An quoiquam est usus homini, se ut cruciet? M. mibi.
 Si quid laboris est, nolle: sed quid istuc mali est?
 usso, quid de te tantum meruisti? M. eheu!
 Ne lacruma, atque istuc, quidquid est, fac me ut sciam.
 neice: ne verere: crede, inquam, mibi:
 u consolando, aut consilio, aut re juvero.
 Scire hoc vis? C. bac causâ equidem, quâ dixi tibi.
 Dicetur. C. at istos rastros interea tamen
 spone, ne labora. M. minime. C. quam rem agis?
 Sine me, vacivom tempus ne quod dem mibi
 toris. C. non sinam, inquam. M. ab, non æquom facis.
 Hui, tam graves hos, queso? M. sic meritum est meum.
 Nunc loquere. M. Filium unicum adolescentulum
 habeo. ah, quid dixi? babere me? imo habui, Chreme.
 sibi babeam, necne, incertum est. C. quid ita istuc? M. scies.
 si è Corinibo hic advena anus paupercula.
 Tu filiam ille amare cœpit perdiit,
 ne jam ut pro uxore haberet. hæc clam me omnia.
 Tum resciui, cœpi non humanius,
 que ut animum decuit ægrotum adolescentuli,
 saltare, sed vi & via pervolgata patrum.
 quotidie accusabam: bem: tibine hæc diutius
 speras facere, me vivo patre,
 amicam ut habeas prope jam in uxoris loco?
 mas, si id credis, & me ignoras, Clinia.
 te meum esse dici tantisper volo,
 dum, quod te dignum est, facies: sed si id non facis,
 quod me in te sit facere dignum, invenero.
 nullâ adeò ex re istuc fit, nisi ex nimio otio.
 te meum ætatis non amori operam dabam,
 sed in Asiam hinc abi proprie pauperiem, atque ibi
 simul rem & gloriam armis belli repperi.
 Postremo adeò res rediit: adolescentulus
 sepe eadem & graviter audiendo vietus est:
 putavit me & ætate & benevolentiam
 plus scire, & providere, quam seipsum sibi.
 Asiam ad regem militatum abiit, Chreme.
 Quid ait? M. clam me est profectus: menses tres abest.
 Ambò accusandi: et si illud incepit tamen

Animi est pudentis signum, & non instrenui.

*M. Ubi comperi ex iis, qui fuere ei consciis,
Domum revertor mæsus, atque animo fere
Perturbato, atque incerto præ agitudoine.*

*Adsidus: currunt servi: soccos detrahunt:
Video alios festinare, lettos sternere,*

*Cænam apparare: pro se quisque sedulò
Faciebat, quò illam mibi lenirent miseriā.*

*Ubi video hæc, cœpi cogitare; hem, tot mei
Solius solliciti sunt causæ, ut me unum expleant?*

Ancille tot me vestiant? sumtus domi

*Tantos ego solus faciam? sed gnatum unicūm,
Quem pariter uti bis decuit, aut etiam amplius,
Quod illa ætas magis ad hæc utenda idonea est,
Eum ego hinc ejeci miserum in justitiā meā.*

*Malo quidem me dignum quovis deputem,
Si id faciam. nam usque dum ille vitam colet*

Inopem, carens patriā ob meas injurias,

Interea usque illi de me supplicium dabo,

Laborans, querens, parcens, illi serviens.

Ita facio prorsus. nihil relinquo in ædibus,

Nec vas, nec vestimentum: conrasi omnia.

Ancillas, servos, nisi eos, qui opere rustico

Faciundo facile sumtum exercerent suum,

Omnes produxi ac vendidi. inscripsi illico

Ædes mercedem quasi talenta ad quindecim

Coegi: agrum hunc mercatus sum: hic me exerceo.

Decrevi, tantisper me minus injuriae,

Chreme, meo gnato facere, dum siam miser;

Nec fas esse ullâ me volupiate hic frui,

Nisi ubi ille huc salvus redierit meus particeps.

C. Ingenio te esse in liberos leni puto, &

Illum obsequentem, si quis rectè aut commode

Trastaret. verū neque tu illum sati' noveras,

Nec te ille, hoc ibi sit, ubi non verè vivitur.

Tu illum nunquam ostendisti quanti penderes,

Nec tibi ille est credere ausus quæ est aequom patri.

Quod si esset factum, hæc numquam evenissent tibi.

M. Ita res est, fateor: peccatum à me maximum est.

C. Ma

Menedeme, at porro recte spero: & illum tibi
vum affuturum esse hic confido propediem.

Uinam ita dī faxint. C. facient. nunc, si commodum est,
imisia hic sunt, hodie apud mesis volo.

Non possum. C. cur non? quæso, tandem aliquantulum
si parce: idem absens facere te hoc volti filius.

Non convenit, qui illum ad laborem impellerim,
me ipsum fugere. C. siccine est sententia?

Sic. C. bene vale. M. & tu. C. lacrumas excusit mibi,
habetque me ejus: sed, ut diei tempus est,
onere oportet me hunc vicinum Phaniam,
Cenam ut veniat. ibo, visam si domi est.

Hil opus fuit monitore: jamdudum domi
restò apud me esse aiunt: egomet convivas moror.
nadeò binc intrò. sed quid crepuerunt fores
finc à me? quisnam egreditur? hue concessero.

ACT. I. SCENA II.

Clinia domum ex Asia reversus, mirum in modum sollicitus est
de amica, quam abiens Athenis reliquerat. De Clinie in patriam
reditu, magna cum animi voluptate Clitipho nunciat patri suo Chre-
meri: Chremes filio ex Clinie vita & moribus vivendi modum præ-
scribit. Octonarij Lumbici Trochaicique inter se mixti.

Clitipho, Chremes.

Nihil adhuc est, quod vereare, Clinia: haudquaquam.
etiam cessant:

Hillam simul cum nuncio tibi hic ego affuturam
suffie, scio. proin tu solicitudinem istam falsam, que te
truciat, mittas. C. quicum loquitur filius? Cl. pater adest,
cum volui. adibo. Pater, opportune advenis.

Quid id est? Cl. hunc Menedemum nostin' nostrum vici-
num. Ch. probè. (pater:

Hui filium scis esse? Ch. audivi esse, in Asiam. Cl. non est,
quid nos est. Ch. quid ais? Cl. advenientem, è navi egre-
dientem illico

luxi ad cœnam: nam mihi magna cum eo jam inde usque
à pueritiâ

semper familiaritas. Ch. voluptatem magnam nuncias.
nam vellem Menedemum invitatum, ut nobiscum hodie
esset amplius,

banc lœtitiam nec opinanti primus objicerem ei domi!

Atque

*Atque etiam nunc tempus est. Cl. cave faxis: non opus est, patet illa
Ch. Quapropter? Cl. quia enim incertum est etiam, quid lib
faciat. modò venit:*

*Timet omnia; patrius iram, atq; animum amicæ, se erga ultiſi, & co
Eam misere amat: proprie eam hac turba atque abiitio even
C. scio.*

Cl. *Nunc servolum ad eam in urbem misit, & ego noſtrū
una à Syrum.*

C. *Quid narrat? Cl. quid ille? se miserum esse. C. miserum
quem minu' credere est?*

*Quid reliqui est, quin habeat, quæ quidem in homine dic
tur bona,*

*Parentes, patriam incolunem, amicos, genus, cognatos, dñm
Atque hac perinde sunt, ut illius animus est, qui ea posside
Qui uti scit, ei bona; illi, qui non uititur recte, mala.*

Cl. *Imo ille senex fuit importunus semper: & nunc nihil ma
Vereor, quām ne quid in illum iratus plus satis faxit, pater.*

C. *Illene? sed reprimam me: nam, in metu esse bunc,
est utile.*

Cl. *Quid rute tecum? C. dicam. ut ut erat, mansum tam
Fortasse aliquanto iniquior erat præter ejus lubidinem:
Pateretur. nam quem ferret, si parentem non ferret suum?
Huncine erat aquom ex illius more, an illum ex buju
vere? &*

*Quod illum insimulat durum, id non est. nam parentum mihi
Uniusmodi sunt ferme; paulo qui est homo tolerabilis.*

Scortari crebrò nolunt, nolunt crebrò convivaverier,

*Præbent exigue sumtum: atque hac sunt tamen ad virtutem, locum
Verum animus ubi semel se cupiditate devinxit mala,*

*Necesse est, Clitipho, consilia consequi consimilia. hoc
Scitum est, periculum ex aliis facere, tibi quod ex usu siet.*

Cl. *Ita credo. C. ego ibo hinc intro, ut videam, nobis paciam
cænæ siet.*

Tu, ut tempus est diei, vide sis, ne quò hinc abeas longius.

A C T . I . S C E N A III.

*Arg. Clitipho, ut mos est adolescentium, paterna præcepta moleste
Clitipho.*

Q *Uam iniqui sunt patres in omnes adolescentes judices: n. Cl
Qui aquom esse censerent, nos jam à pueris illico nasci sensunt.*

illarum affines esse rerum, quas fert adolescentia.
 quid libidine moderantur, nunc quæ est, non quæ olim fuit.
 si unquam filius erit, næ ille facili me utetur patre;
 & cognoscendi & ignoscendi dabitur peccati locus:
 ut meus, qui mihi per alium ostendit suam sententiam.
 is mibi, ubi adbibit plus paulo, sua quæ narrat facinora?
 ait, periculum ex aliis facito, tibi quod ex usu siet. (lam.
 us: næ ille haud scit, quām mibi nunc surdo narret fabu-
 lis nunc me amicæ dicta stimulant, Da mibi, atque, Affer
 mibi. (serior.
 quid respondeam, nihil habeo: neq; me quisquam est mi-
 hic Clinia, et si is quoque suarum rerum satagit, attamen
 et bene ac pudicè eductam, ignoram artis mereetriciae.
 est potens, procax, magnifica, sumtuosa, nobilis.
 quod dem ei, rectè est: nam nihil esse mihi, religio est
 dicere.
 ego mali non pridem inveni: neq; etiamdum scit pater.

ACT. II. SCENA I.

Clinia cessatione & morâ Antiphilæ amicæ nimium torqueatur:
 sicut enim amantis animus omnis moræ, quantumvis brevis, im-
 patientior esse. Ejusdem generis.

Clinia, Clitipho.

mibi secundæ res de amore meo essent, jamdudum, scio.
 venissent: sed vereor, ne mulier, me absente, hic corrupta sit.
 curunt multæ opiniones, qui mibi animum exangeant;
 virtus, locus, ætas, mater, cuius sub imperio est, mala;
 nihil præter premium jam dulce est. Clit. Clinia. Cl. bei-
 misero mibi!
 sicut. Etiam caves, ne videat fortè hinc te à patre aliquis exiens?
 bis quiam. sed nesi quid profectò mibi animu' præsagit mali.
 Pergin' istuc prius dijudicare, quam scis, quid veris sit?
 Si nihil mali esset, jam hic adessent. Clit. jam aderunt.
 Cl. quando istuc erit?
 Non cogitas hinc longulè esse? & nosti mores mulierum:
 moluntur, dum conantur, annus est. Cl. à Clitipho,
 Clit. respira! ecum Dromonem cum Syro; una ad-
 sciens sunt tibi.

ACT.

ACT. II. SCENA II.

Arg. Clinia ex Syro intelligit se absente, pudicè admodum vixisse
tiphilam : qua ex re ingenti gaudio perfunditur. Bacchis Clini-
nis amica ad coenam adducitur, quæ tamen interim singitur
mica Cliniae. *Othonarii Trochaici & Lambici.*

Syrus, Dromo, Clinia, Clitipho.

A In' tu? D. sic est. S. verū interea dum sermones cadim
Illæ sunt relitta. Clit. mulier tibi adeſt, audin' Clinia
Cl. Ego vero audio nunc demum, & video, & valeo, Clinia
D. Minime mirum : adeò impeditæ sunt : ancillarum genit
Ducunt secum. C. perii, unde illi sunt ancilla? Clit. men
S. Non oportuit relitta : portant quid rerum ; C. hei min
S. Aurum, vestem : & vesperascit, & non noverunt viam.
Factum à nobis stulte est. abi dum tu, Dromo, illis obvia
Propera. quid stas? C. vae misero mihi, quantâ de spe deci
Clit. Quid istuc? quæ res te sollicitat autem? C. rogitas quid
Viden' tu ancillas, aurum, vestem? quam ego cum unâ ancilla
Hic reliqui. unde esse censes? Clit. vah, nunc demum inuidi
S. Dii boni, quid turbæ est? ædes nostræ vix capient, scio.
Quid comedent? quidebent? quid sene erit nostro miserium?
Sed video, eccos, quos volebam. C. ô Jupiter, ubinam est filius
Dum ego propter te errans patriâ careo demens, tu inten
Conlocupletasti, Antiphila, te, & me in his deseruisti malo
Propter quam in summa infamia sum, & meo patri mali, ita
obsequens :

*Cujus nunc pudet me, & miseret, qui harum mores cantum
Monuisse frustra: neq; potuisse eum unquam me ab hac expellere
Quod tamen nunc faciam; tum, cum mibi gratum esse possum
nolui.*

*Nemo est miserior me. S. hic de nostris verbis errat videlicet
Quæ hic sumus locuti. Clinia, aliter tuum amore, atq; est, deas i
Nam & vita est eadem, & animus te erga idem ac fuit,
Quantum ex ipsâ re conjecturam cepimus.*

*C. Quid est obsecro? nam mibi nunc nihil rerum omnium
Quod malim, quam me hoc falso suspicarier.*

*S. Hoc primum, ut ne quid hujus rerum ignores: anus,
Quæ est dicta mater esse ei antehac, non fuit:*

*Ea obiit mortem: hæc ipsa in itinere alteræ
Dum narrat, foris audivi. C. quænam est altera?*

S. Mane, hoc, quod cœpi, primum enarrarem, Clitipho :

iſtūc veniam. C. propera. S. jam primūm omnium,
 ventum ad aedes eſt, Dromo puliat foreſ :
 cur eſt quædam prodiſ: hæc ubi aperuit oſtium,
 minuo bic ſe conjeſcit intro: ego conſequor;
 ſoribus obdit pefſulum, ad lanam redit.
 cædimiſci potuit, aut nusquam alibi, Clinia,
 Clinia ſtudio vitam ſuam te abſente exegerit:
 Clitiſ de improvifo eſt interventum mulieri.
 m gregem ē res dedit tum exiſtumandi copiam
 en' m' q'tidianæ viſe conſuetudinem;
 i' miſte, cujuſque ingenium ut ſit, declarat maxumē.
 viam, uentem telam ſtudioſe ipſam offendimus,
 obuiam diocriſter veſtitiam veſte lugubri,
 pe deciſus anuis cauſā, opinor, quæ erat mortua,
 quid uero tum ornatam, ita uti quæ ornatur ſibi,
 ancilla malā re eſſe expolitam muliebri:
 intellexi illus paſſus, prolixus, circum caput
 ſcio, illus neglegenter. pax! C. Syre mi, obſecro,
 iſeriu me in lœtitiam fruſtra conſicias. S. anus
 eſt ſi uenmen nebat: præterea una ancillula
 teret: ea teſebat unā pannis obſita,
 malitia, neglecta, immunda inluvie. Clit. ſi hæc ſunt, Clinia,
 ri mihi, ita uti credo, quis te eſt fortunatior?
 (m' tu hanc, quam dicit ſordidatam & ſordidam?
 cantum hoc quoque ſignum eſt, dominam eſſe extra noxiā,
 expellere nejus tam negleguntur internuncii:
 ſe ponim disciplina eisdem, munerarier
 illas primūm, ad dominas qui afflant viam.
 videlicet Perge, obſecro te, & cave ne falſam gratiam
 q' eſt, uideas inire. quid ait, ubi me nominas?
 it, Ubi dicimus rediſſe te, & rogarē uti
 uires ad te, mulier telam definiſ
 minuo, & lacrumis opplet os totum ſibi, ut
 ille ſcires deſiderio id fieri tuo.
 aus, Prae gaudio, ita me Dii ament, ubi ſim nescio;
 imui. Clit. at ego nibil eſſe ſciebam, Clinia.
 etum vicifim, Syre, dic quæ illa eſt aliera?
 adducimus tuam Bacchidem. Clit. bem, quid Bacchidem?
 celeſte, quò illam duciſ? S. quò ego illam? ad nos
 filicet. Clit. Ad

Clit. *Ad patremne?* S. *ad eum ipsum.* **Clit.** *& homini sum.*
pudentem audaciam!

S. *Heus tu, non sit sine periclo facinus magnum & memor!*
Clit. *Hoc vide. in meâ vitâ tu tibi laudem is quasi sum.*
Ubi si paululum modò quid te fugerit, ego perierim.
Quid illo facias? S. *at enim.* **Clit.** *quid enim?* S. *si facias.*
dicam. Clin. fine.

Clit. *Sino.* S. *ita res est hæc nunc, quasi cum —* **Clit.**
malum, ambages mihi

Narrare occipit? C. Syre, verum bie dicit: *mitte: ad*
S. Enimvero reticere nequeo. multimodis injurius,
Clitiphoe, es, neque ferri potis es. C. audiendum kerle est:
S. Vis amare: vis potiri: vis, quod des illi, effici.

Tuum esse in potiundo perielum non vis. haud stulte sapis:
Siquidem id sapere est, velle te id, quod non potest contingi.
Aut hoc cum illis sunt habenda, aut illa cum his mittenda.
Harum duarum conditionum nunc uitram malis, vide:
Etsi hoc consilium, quod cepi, rectum esse & tutum scio:
Nam tua apud patrem amica tecum sine metu ut sit, copia.
Tum illi argentum quod pollicitu' es, eadem hac inveniam.
Quod ut efficerem, orando surdas jam aures reddideras.
Quid aliud tibi vis? **Clit.** *siquidem hoc fit.* S. *siquidem?*
periundo scies.

Clit. *Age age, cedo istuc tuum consilium, quid id est.* S.
simulabimus

Tuam amicam hujus esse. **Clit.** *pulchrè. cedo, quid hic facias?*
An ea quoque dicetur hujus, si una hæc dedecori est parum?
S. Imo ad tuam matrem abducetur. **Clit.** *quid eò?* S.
gum est, Clitiphoe,
Tibi si narrem, quomobrem id faciam: vera causa est. C.
fabula:

Nibil sati' firmi video, quamobrem accipere hunc mibi? S.
diat metum.

S. *Mane, habeo aliud, si istuc metuis, quod ambo confiteam.* U.
Sine periclo esse. Cl. *hujusmodi, obsecro, aliquid reperi.* S. *maxime.* Sc.
Ibo obviām hinc: dicam, ut revertantur domum. **Clit.** *ut.* Si.
Quid dixii? S. *admetum tibi jam faxo omnem meum,* i. vet.
In aurem utramvis otiosè ut dormias. (m. Sa.)

Clit. *Quid ago nunc?* C. *iune?* *quod boni.* **Clit.** Syre,
affili

HEAUTONTIM.

82

S. age modò bodie : serò ac ne quicquam voles.
 Datur : fruare, dum licet : nam nescias,
 sit potestas posthac, an nunquam tibi.
 Syre, inquam. S. perge porro, tamen istuc ago.
 Verum hercle istuc est. Syre, Syre inquam, heus heus,
 Syre. (quid est ?)
 Conculuit. quid vis ? Clit. redi, redi. S. adsum, dic.
 hoc quoque negabis tibi placere. Clit. imo, Syre,
 me, & meum amorem, & famam permitto tibi.
 judex : ne quid accusandus sis, vide.
 Ridiculum est, te istuc me admonere, Clitipho :
 iustific minor mea res agatur, quam tua.
 si quid nobis forte advorsi evenerit,
 erunt parata verba, kuic homini verbera.
 propter hæc res neutiquam neglectui est mihi.
 istunc exora, ut suam esse adsimulet. C. scilicet
 rerum me esse ; in eum jam res rediit locum,
 ist necesse. Clit. meritò te amo, Clinia.
 Verum illa ne quid titubet. S. perdocta est probè.
 At hoc demiror, qui tam facile potueris
 suadere illi, que solet quos spernere !
 tempore ad eam veni ; quod rerum omnium est
 imum. nam quendam miserè offendì ibi militem
 noltem orantem. hæc arte trahabat virum,
 (sedum ut illius animum inopiam incenderet,
 hic falso ut esset apud te quam gratissima.
 heus tu, vide sis, ne quid imprudens ruas.
 S. tem novisti ad has res quam sit perspicax :
 ne autem novi, quam esse soleas impotens :
 Cusa verba, eversas cervices tuas,
 creatus, tussis, risus abstine.
 Laudabis. S. vide sis. Clit. tute met mirabere.
 Sed quam citò sunt consecutæ mulieres ?
 Ubi sunt ? cur reaines ? S. jam nunc hæc non est tua.
 Scio, apud patrem ; at nunc interim. S. nihil magis.
 Sine. S. non sinam, inquam. Clit. quæso, paulisper
 voto.
 Saltem salutare. S. abeas, si sapias. Clit. eo.
 Syre, iustific ? S. manebit. Cl. & hominem felicem ! S. ambula.
 V

ACT.

ACT. II. SCENA III.

Arg. Meretricia conditio per eam exprimitur, quæ meretrice
Habet deinde hæc scena jucundum Cliniae & Antiphilæ congregati
Mixti generis, ut scena superior.

Bacchis, Antiphila, Clinia, Syrus.

FDepol te, mea Antiphila, laudo & fortunatam judico,
Id cum studiisti, isti formæ ut mores consimiles forent illi p
Minimeque, ita me Dii ament, miror, si te sibi quisque exprim, ci
Nam mibi, quale ingenium haberet, fuit indicio oratio, abitu
Et cum egomet nunc mecum in animo vitam tuam considerem illi p
Omniumque adeò vostiarum, volgus quæ ab se segregant; ad fac
Et vos esse istiusmodi, & nos non esse, baud mirabile est. (nisi ut si
Nam expedit bonas esse vobis: nos, quibuscum est res, non insin
Quippe formâ impulsâ nostrâ nos amatores colunt. quoq
Hæc ubi immunita est, illi suum animum aliò conferunt. Aut e
Nisi prospectum interea aliquid nobis est, desertæ vivimus. su
Vobis cum uno semel ubi atatem agere decreatum est viro, i die
Cujus mos maxumè est consimilis vostrum; hi se ad vos ap
cant:

Hoc beneficio utrique ab utrisque vero devincimini;
Ut nunquam ulla amori vostro incidere possit calamitas. Sed ip
A. Nescio alias: me quidem semper scio fecisse sedulo, edem
Ut ex illius commodo meum compararem commodum. C. max
Ergo, mea Antiphila, tu nunc sola reducem me in patriam su
Nam, dum abs te abssum, omnes mibi labores fuere, quos a
leves, (sup) Menig
Præterquam tui carendum quod erat. S. credo. C. Syr, au
Hoccine me miserum non licere meo modo ingenium frui? Non vo
S. Imo, ut patrem tuum vidi esse habitum, diu etiam dura
B. Quisnam hic adolescens est, qui intuitur nos? A. ab ea du
tine me, obsecro. (stup) Non tu

B. Amabo, quid tibi est? A. desperii. B. perii misera! Quia p
Antiphila? A. videon' Cliniam, an non? B. quem v
C. salve anime mi.
A. O mi exspectate Clinia, salve. C. ut vales?
A. Salvom venisse gaudeo. C. teneone te,
Antiphila, maxumè animo exoptatam meo?
S. Itz inirò; nam vos jamdudum exspectat senex.

ACT. III. SCENA I.

Chremes Menedemo nunciat ex Asia rediisse filium: ex qua res
Menedemus incredibili gudio perfunditur, & filio posthac indulgeret
magis instituit, quod ei magnopere dissuadet Chremes.

Iambici senarii.

Chremes, Menedemus.

Uscit hoc jam. cesso pulsare ostium
Vicini, primum ex me ut sciat, sibi filium
forentissime? et si adolescentem hoc nolle intellego.
expiam, cum videam miserum hunc tam excruciarier
abitu, celem tam insperatum gaudium,
illi pericli nihil ex indicio fiet?

ut faciam: nam, quod potero, adjutabo senem,
ut filium meum amico atque aequali suo
non inservire, & sotium esse in negotiis.
quoque senes est aequum senibus obsequi.

Aut ego profectò ingenio egregio ad misericordias
sum, aut illud falsum est, quod volgò audio
diem adimere aegritudinem hominibus:
mibi quidem quotidie augeſcit magis

filio agritudo; & quanto diutius
magis cupio tanto, & magis desidero.

Sed ipsum foras egressum video: ibo, adloquar.
ademe, salve: nuncium apporto tibi,
maxumè te fieri participem cupis.

Numquidnam de gnato meo audisti, Chreme?
quos idet, atq; vivit. M. ubinam est, quæſo? C. apud me domi.
(ſu) Menſignatus? C. ſic eſt. M. venit? C. certè. M. Clinia
Syn, uenit? C. dixi. M. eamus, duc me ad eum, obſcro.

Si volt te ſcire ſe rediiffe etiam, & tuum
duraſtum fugitat ob peccatum. tum hoc timet,

ab, tua duritia antiqua illa etiam adaulta fit.

(ſu) Non tu ei dixisti, ut eſsem? C. non. M. quamobrem, Chreme?
era! Quia pefſumè iſtuc in te atque in illum consulis,
em uil iam leni & victo eſſe animo oſtenderis.

Non poſſum: ſatis jam, ſatis pater durus fui. C. ab,
mens in utramque partem, Menedeme, es nimis,
lalitate nimis, aut parcimoniam.
nadem fraudem ex hac re, atque ex illâ, incides.
am olim poſiūs, quam paterere filium

Commeare ad mulierculam, quæ paululo
 Tum erat contenta, cuique erant grata omnia;
 Proterruisti hinc ea coacta ingratiis
 Postilla cœpit viatum volgo querere.
 Nunc, cum sine magno intertrimento non potest
 Haberi, quidvis dare cupis. nam, ut tu scias,
 Quam ea nunc instructa pulchre ad perniciem siet;
 Primùm, jam ancillas secum adduxit plus decem,
 Oneratas veste atque auro. satrapes si siet
 Amator, nunquam sufferre ejus sumtus queat:
 Nedum tu possis. M. estne ea intus? C. si sit, rogas?
 Sensi: nam unam ei cœnam atque ejus comitibus
 Dedi. quod si iterum mibi sit danda, actum siet.
 Nam, ut alia omittam, pitissando modò mibi
 Quid vini absumis? sic hoc, dicens; asperum,
 Pater, hoc est: aliud lenius sodes vide.
 Relevi dolia omnia, omnes serias:
 Omnes habui sollicitos. atque hac una nox.
 Quid te futurum censes, quem assidue exedent?
 Sic me Dii amabunt, ut me tuarum miseritum est,
 Menedeme, fortunaram! M. faciat quod lubet:
 Sumat, consumat, perdat: decretum est pati;
 Dum illum modò babeam mecum. C. si certum est tibi
 Sic facere, illud permagni referre arbitror,
 Ut nescientem sentiat te id sibi dare.
 M. quid faciam? C. quidvis potius, quam quod cogitas:
 Per alium quemvis ut des, falli te finas
 Technis per servolum. eis subsensi id quoque,
 Illos ibi esse, id agere inter se clanculum.
 Syru' cum illo vostro consusurrat: conferunt
 Consilia adolescentes, & tibi perdere
 Talentum hoc pacto sarius est, quam illo minam.
 Non nunc pecunia agitur, sed illud, quomodo
 Minimo pericolo id demus adolescentulo.
 Nam si semel tuum animum ille intellexerit,
 Prius proditurum te tuam vitam, & prius
 Pecuniam omnem, quād abs te amittas filium; hui,
 Quantam fenestram ad nequitiam patefeceris!
 Tibi autem porro ut non sit suave vivere.

HEAUTONTIM.

91

nam detersores sumus omnes licentia.
Undeunque inciderit in mentem, volet: neque id
nabit, pravumne an rectum sit, quod petet.
rem perire, & ipsum, non poteris pati.
ne denegaris; ibit ad illud illico,
no maxumè apud te se valere senties:
niturum se abs te esse illico minabitur.
Videre verum, atque ita ut res est, dicere.
Somnum berle ego bac nocte oculis non vidi meis,
cum id quero, tibi qui filium restituerem.
Cedo dextram: porro te oro idem ut facias, Chreme.
Paratus sum. M. scin' quid nunc facere te volo?
Dic. M. quod sensisti illos me incipere fallere,
ut maturent facere. cupio illi dare,
ad volt: cupio ipsum jam videre. C. operam dabo,
nos est prebendendus atque abortandus mibi.
me nescio quis exit. concede hinc domum,
nos inter nos congruere sentiant.
alum hoc negoti mibi obstat: Simus & Crito
i nostri bic ambigunt de finibus:
cepere arbitrum. ibo, ac dicam, ut dixeram
nam daturum me, hodie non posse his dare.
ibi minù bic adero. M. Ita quæso. Dii vostram fidem?
comparatam esse hominum naturam omnium,
ena ut melius videant & dijudicent
gitas: um sua? an eo fit, quia in re nostrâ aut gaudio
mus præpediti nimio, aut ægritudine?
mibi nunc quanto plus sapit, quam egomet mibi?
Dissolvi me, otiosus operam ut tibi darem.

ACT. III. SCENA II.

Servus herum Chremetem decipit, credentem Menedemo fallaciam intendi. Et ita suâ ipsius conjecturâ & solertiâ fallitur.

Ejusdem generis.

Syrus, Chremes.

AC illat circumcursa: inveniendum est tamen
Argentum, intendenda in senem est fallacia.
Num me fecellit, hosce id struere? videlicet
Ginia servus tardiusculus est:
no buic nostro tradita est provincia.
ibi loquitur? perii, numnam bac audivit? C. Syre,
him,

G 2

C. Quid

C. Quid tu istic? S. recte equidem: sed te miror, Chremē,
Tam manē, qui berī tantum biberū. C. nihil nimis.
S. Nihil, narras? visa verò est, quod dici solet,
Aquilæ senectus. C. heia. S. mulier commoda
Faceta hæc est meretrix. C. sanè idem visa est mihi.
S. Et quidem hercle formâ luculentâ. C. sic satis.
S. Ita non ut olim, sed uī nunc, sanè bona:
Minimèque miror, Clinia hanc si deperit.
Sed habet patrem quendam avidum, miserum atque aridum
Vicinum hunc: noſtin'?. at quasi is non divitiis
Abundet, gnatus ejus profugit inopia.
Scis esse factum, ut dico? C. quid ego nesciam?
Hominem pistrino dignum! S. quem? C. istunc servolum
Dico adolescentis. S. Syre, tibi timui male.
C. Qui passus est id fieri. S. quid faceret? C. rogas?
Aliquid reperiret, fingeret fallacias,
Unde esset adolescentii, amicæ quod daret,
Atque hunc difficilem invitum servare senem.
S. Garris. C. hæc facta ab illo oportebant, Syre.
S. Ebo, quoſo, laudas qui heros fallunt? C. in loco,
Ego verò laudo. S. recte sanè. C. quippe quia
Magnarum sape id remedium agritudinum est.
Nam huic mansisset unicus gnatus domi.
S. Focone an serio illæ dicat, nescio:
Niſi mibi quidem addit animum, quò lubeat magis.
C. Et nunc quid exspectat, Syre? an dum hinc denuo
Abeat, cùm tolerare hujus sumitus non queat?
Nonne ad senem aliquam fabricam fingit? S. nō solidus est.
C. At te adjutare oportet adolescentuli
Causa. S. facile equidem facere possum; si jubes:
Etenim, quo pacto id fieri soleat, calleo.
C. Tanto hercle melior. S. non est meniri meum.
C. Fac ergo. S. at heus tu, facito dum eadem hæc memini
Si quid hujus simile fortè aliquando evenerit,
Ut sunt humana, tuus ut faciat filius.
C. Non usus veniet, spero. S. spero hercle ego quoque:
Neque èo nunc dico, quò quidquam illum senserim:
Sed si quid, ne quid — quæ sit ejus ætas, vides:
Et nō ego te, si usus veniat, magnificè, Chremē,

HEAUTONTIM.

72

brem, vultare possim. C. de istoc, cum usus venerit,
debinus quid opus sit. nunc istuc age.

Nunquam commodiis unquam herum audivi loqui,
cum malefacere crederem mi impuniis
lire. quisnam à nobis egreditur foras?

ACT. III. SCENA III.

Chremes filium objurgat, & immodestiz arguit, quem cum Bacchide ludentem viderat. Syrus hero id suader, quod maximè ad exarandum facit argentum. Iambici & Trochaici, Cataleptici & Acataleptici, senarius unus, quaternarii duo.

Chremes, Clitipho, Syrus.

Quid istuc, queso? qui istic mos est, Clitipho? itane fieri oportet? (meretrici) Quid ego feci? Ch. vidin' ego te modò manum in sinum huic ferre? S. asta hcc res est, perii. Cl. mene? Ch. bisce oculi: ne nega.

ui adeò indignè injuriam illi, qui non abstineas manum: sum ista quidem contumelia est, sum in amicum recipere ad te, atq; ejus amicam subagitare. illeris in vino quam immodestus fuisti. S. factum. Ch. quam molestus!

Quidem, Ita me Dii ament, metui quid futurum deniq; esset! Non ego amantium animum: advortunt graviter, quæ non censes.

At mibi fides apud hunc est, nihil me istius facturum, pater. Esto. at cerè concedas aliquò ab ore eorum aliquantisper. illia fert libido; ea facere probibet tua præsentia.

nde me facio conjecturam. nemo est meorum hodie, quæ expromere omnia mea occulta, Clitipho, audeam. alium prohibet dignitas: apud alium ipsius facti pudet, ineptus, ne protervus videar: quod illum facere credito. nostrum est intellegere, uicunque, atque ubicunque opus sit, obsequi.

Quid istic narrat? Cl. perii. S. Clitipho, hec ego præcipio tibi, minis frugi temperantis fundus officium. Cl. rase sodes. Recepit sane. Ch. Syre, pudet me. S. credo: neque id injuria. mihi molestum est. Cl. pergin' hercle? S. verum dico, quod videtur.

Nonne accedam ad illos? Ch. echo queso, una accedun li via est?

S. Altum est : hic prius se indicabit, quam ego argentum efficerem.
Chreme, vin' tu homini stulto mibi auscultare ? Ch. quid faciam ? S. jube hunc

Abire hinc aliquod. Cl. quod ego hinc abeam ? S. quod ? Quod lubet : da illis locum :

Abi deambulatum. Cl. deambulatum, quod ! S. vab, quasi def. Abi sane istac, istorum, quo vis. Ch. recte dicit : censeo. (locum) Cl. Di te eradicent, Syre, qui me hinc extrudas. S. at tu tibi iste Postbac comprimito manus.

Censem' verò ? quid illum porro credis facturum, Chreme, Nisi eum, quantum tibi opis Dii dant, servas, castigas, mones. Ch. Ego istuc curabo. S. atqui nunc, here, hic tibi asservandus es. Ch. Fiet. S. si sapias ; nam mibi jam minus minusq; obtemperas. Ch. Quid tu ? ecquid de illo, quod dudum tecum egi, egit Syre ? aut

Reperiisti quod placeat, an nondum etiam ? S. de fallaciâ (e) Dicis ? s. inveni quandam nuper. Ch. frugi es : cedo, quid S. Dicam : verum, ut aliud ex alio incidit, Ch. quidnam, Syre. S. Pessuma bæc est meretrix. Ch. ita videtur. S. imo si scis. Hoc vide, quod incepit facinus. Fuit quedam anus Corinthia. Hic : huic drachmarum argenti bæc mille dederat mutuum. Ch. Quid tum ? S. ea mortua est : reliquit filiam adolescentulam. Ea relicta huic arrhaboni est pro illo argento. Ch. intellego. S. Hanc secum hic adduxit, eaque est nunc ad uxorem tuam. Ch. quid tum ? S. Cliniam orat, sibi uti id nunc det : illam tamen

Post daturam. mille nummum poscit. Ch. Et poscit quidem S. bui,

Dubium ne id est ? Ch. ego sic putavi. quid nunc facere cogit S. Egone ? ad Menedemum ibo : dicam banc esse captiam è Cai

Ditem Et nobilem : si redimat, magnum in eâ esse lucrum.

C. Erras. S. quid ita ? C. pro Menedemo ego nunc tibi responde

Non emo. quid agis ? S. optata loquere. C. atqui non est op

S. Non opus est ? Ch. non hercle verò. S. quid istuc ? min

Ch. jam scies.

Mane. mene : quid est, quod tam à nobis graviter crepus fores ?

ACT. III. SCENA IV.

Hæc scena Antiphilæ continet agnitionem, unde jurgium inter virum & uxorem oritur, Chremes enim jusserat exponi partum, si nullam peperisset ipsa: quod factum non est.

Othonarii Iambici & Trochaici.

Sofrata, Chremes, Nutrix, Syrus.

*Ifi me animus fallit, hic profecto est annulus, quem ego
suspicor,*

*tibi istuc exposita est gnata. C. quid' volt sibi, Syre, bæc oratio?
Quid est? ifne tibi videtur? N. dixi equidem, ubi mibi
ostendisti, illico,
misse. S. at ut sati' contemplata modò sis, mea nutrix.*

N. satis.

*Abi nunc jam intro: atque, illa si jam laverit, mibi nuncia.
ego virum interea opperibor. Sy. ie volt: videoas, quid velit.
Quid tristis est. non temere est. metuo quid sit. C. quid
siet?*

ista hercle magno jam conatu magnas nugas dixerit.

Ehem, mi vir. C. ehem, mea uxor. So. teipsum quero.

C. loquere quid velis.

*Primum hoc te oro, ne quid credas me aduersum edictum
tuum*

(dere?

*re esse ausam. C. viu me istuc tibi, et si incredibile est, cre-
do. Sy. nescio quid peccati portat bæc purgatio.*

*Meministin' me esse gravidam, & mibi te maxumo opere
dicere,*

*nullam parerem, nolle tolli? C. scio quid feceris:
adisti. Sy. sic est factum, domina; ergo herus damno
auctus est.*

*Minime: sed erat hic Corinibia anus haud impura, ei dedi
conendam. C. ô Jupiter, tantamne esse in animo inscitiam!*

*Perii, quid ego feci? C. at rogitas? So. si peccavi, mi Chreme,
iens feci. C. id quidem ego, et si tu neges, certò scio,*

*insciensem atque imprudentem dicere ac facere omnia:
peccata in hac re ostendis. nam jam primum, si meum*

*primum exsequi voluisses, interemtam oportuit;
simulare mortem verbis, re ipsa spem vite dare.*

id omitto: misericordia, animus maternus: fino.

*um bene verò abs te prospectum est! quid voluisti? cogita:
AC: anui illi prodita abs te filia est planissimè,*

Per te vel uti quæstum faceret, vel uti veniret palam.
Credo, id cogitasti, quidvis satis est, dum vivat modò.

Quid cum illis agas, qui neque jus, neque bonum, atque aequum tuor,
Melius, pejus, proposit, obicit, nil vident, nisi quod lubet? (scimus) id ag
So. Mi Cbreme, peccavi, fateor: vincor: nunc hoc te obsecruam
Quanto tuus est animus natu gravior, ignoscens, (id)
Ut meæ stultiæ in justitiâ tuâ sit aliquid praesidi.

C. Scilicet equidem istuc factum ignoscam: verum, Softria sic op
Malè docet te mea facilitas multa. sed istuc quidquid est, (trahit)
Quâ hoc occiputum est causâ, loquere. So. ut stultæ & miseri tu
omnes sumus

Religiose; cum exponendam do illi, de digito annulum
De traho; & eum dico ut unâ cum puellâ exponeret;

Si moreretur, ne expers partis esset de nostris bonis. (la)

C. Istuc recte: conservasti te, atque illam. So. is hic est am

C. Unde babes? So. quam Bacchis secum adduxit adolescenti
tulam. Sy. hem! (deducit)

C. Quid ea narrat? So. ea lavatum dum it, sevandum mi
Animum non aduorti primùm: at postquam aspexi, illico

Cognovi: ad te exsilii. C. quid nunc suspicare, aut invenis
De illâ? So. nescio, nisi ex ipsâ quereras, unde hunc babuerit.

Si potis est reperiri. Sy. interis: plus spei video, quam volo.
Nostra est, si ita est. C. vivitne illa, cui tu dederas? So. nescio

C. Quid renunciavit olim fecisse? So. id, quod jussoram.

C. Nomen mulieris cedo quod sit, ut queratur. So. Pbilien.

Sy. Ipsa est mirum, ni illa salva est, & ego perii. C. Softria
Sequere me intro bac. So. ut præter spem evenit! que

timui male,

Ne nunc animo ita essem duro, ut olim in tollendo, Cbreme.

C. Non licet bominem esse sâpe ita ut volt, si res non finit.

Nunc ita tempus est mihi, ut cupiam filiam: olim nil minus.

ACT. IV. SCENA I.

Pest agnita Antiphilam, Syro novum queritur de invenienda pecunia
consilium.

Syrus. (nam re

Nisi me animus fallit, haud multum à me aberit infans. (dixit
Ita bac re in angustum oppidò nunc mea coguntur compellere.
Nisi aliquid video, ne esse amicum hanc gnati resciscat sensus quo

HEAUTONTIM.

97

nam quod de argento sperem, aut posse postulem me fallere,
Nihil est: triumpho, si licet me latere recto abscedere.
equum, nunc bolum tantum mibi esse ereptum tam subito è faucibus.
scium, quid agam? aut quid comminiscar? ratio de integro ineunda
obsecro, tam difficile est, quin querendo investigari possit. (est mibi.—
quid, si hoc sic nunc incipiam? nihil est. quid si sic? tantum
dem egero. (mam.
strau sic opinor: non potest: immo optumè, euge, babeo optu-
st, utram abrām berclē, opinor, ad me idem illud fugitivum argen-
tum tamen.

ACT. IV. SCENA II.

Clinia hic testatur, quam gaudeat de agnita Antiphila: & à Syro
admonetur, ut amici etiam Clitiphonis rem curet in servanda Bac-
chide. Iambicī ottōnarīi catæctici, unus senarius acatacti-
cus, reliqui trochaici ottōnarīi.

Clinia, Syrus.

Villa mibi res post bac potest jam intervenire tanta, (est.
Quæ mibi ægritudinem afferat: tanta bac lætitia oborta
de patri me nunc jam, ut frugalior sim quam volt.
Nil me fecellit: cognita est, quantum audio bujus verba.
tibi ex sententiâ tuâ obtigisse lator. (adfuerim.
O mi Syre, audistin' obsecro? S. quidni? qui usque una
Cui aquæ audisti commode quidquam evenisse? S. nulli.
Atque ita me Dii ament, ut ego nunc non tam me apte causâ
mor, quam illius; quam ego scio esse honore quovis dignam.
ha credo: sed nunc, Clinia, age, da te mibi vicissim:
amici quoque res est videnda, in tuto ut conlocetur,
quid de amicâ nunc senex. C. o Jupiter! S. quiesce.
Antiphila mea nubet mibi. S. siccine me interloquere?
quid faciam, mi Syre? gaudeo: fer me. S. fero hercle verò.
Deorum vitam adepti sumus. S. frustra operam, opinor,
sumo.

Loquere, audio. S. at jam hoc non ages. C. agam. S. vi-
dendum est, inquam,
si quoque res, Clinia, tui in tuto ut conlocetur:
si nunc à nobis abis, & Bacchidem hic relinquis,
(nunca resciscer illico esse amicam hanc Clitiphonis:
infons duxeris, celabitur itidem, ut celata adhuc est.
ur copiam enim istoc nihil est magis, Syre, meis nupiis ad vorsum:
et senex quo ore appellabo patrem? tenes, quid dicam? S. quidni?

C. Quid

C. Quid dicam? quam causam afferam? S. quid? nolo mentiar.
 Aperiè, ita ut res sese habet, narrato. C. quid ais? S. jubeo,
 Illam te amare & velle uxorem; banc esse Clitiphonis.
 C. Bonam atque justam rem oppidò imperas, & factu facilem
 Et scilicet jam me hoc voles patrem exorare, ut celest
 Senem vostrum. S. Imo ut rectâ viâ rem narret ordine om
 nem. C. hem,

Satin' sanus es aut sobrius? tu quidem illum plaxè prodis:
 Nam qui ille poterit esse in tuto, dic mibi?

S. Huic equidem consilio palmarum do: hic me magnificè effici
 Qui vim tantam in me & potestatem babeam tantæ astutia,
 Vera dicendo ut eos ambos fallam: ut cum narrat senex
 Vos ter nostro, esse istam amicam gnati, non credat tamen.

C. At enim spem istoc pacto rursus nuptiarum omnem eripi
 Nam dum amicam banc meam esse crederet, non committet filiam
 Tu fortasse, quid me fiat, parvi curas, dum illi consulias.

S. Quid, malum, me etatem censes velle id ad simularier?
 Unus est dies, dum argentum eripio: pax! nihil amplius.

C. Tantum sat babes? quid tum, queso, si hoc pater resciverit?

S. Quid si redeo ad illos, qui aiunt, Quid si nunc cœlum ruas?

C. Metuo quid agam. S. metuis? quasi non ea potestas sit tua
 Quo velis in tempore ut te exsolvas, rem facias palam.

C. Age, age, traducatur Bacchis. S. optumè. ipsa exit for

ACT. IV. SCENA III.

Arg. Bacchis irata ob decem minas nondum traditas, abituram
 assimulat: cum Syro expostulat: tandem placata suaſu ejusdem
 cum omni strepitu ac turba transit ad Menedemum, tantisper
 Chremes fallatur. Lambici ottonarii catalægici.

Bacchis, Clinia, Syrus, Dromo, Phrygia.

S. Ati' pol protervè me Syri promissa buc induxerunt,
 Decem minas quas mihi dare pollicitus est. quod si in
 Deceperit; sepe obsecrans me, ut veniam, frustra venisti.
 Aut, cum venturam dixero, & constituero; cum is certe
 Renunciārit; Clitipho cum spe pendebit animi;
 Decipiam, ac non veniam: Syrus mihi ergo penas penderet.
 C. Sati' scitè promittit tibi. S. atqui tu banc jocari credis?
 Faciet, nisi cæveo. B. dormiunt: pol ego istos commovebam
 Mea Phrygia, audistin', modo iste homo quam villam dem
 stravit

(P. memini
 Charini? P. audiri. B. proxunam esse huic fundo ad dextram

B.

articulo percurre : apud eum miles Dionysia agitat. (vari :
 quid incepit ? B. dic me hic oppidò esse invitam, atque affer-
 im aliquo pasto verba me his daturam esse, & venturam.
 hercle : Bacchus, mane, mane : quo mittis istanc, quæso?
 maneat. B. abi. S. quin est paratum argentum. B. quin
 ego hic maneo. (quid, fodes ?
 qui jam dabitur. B. ut lubet : num ego insto ? S. at scin'
 quid ? S. trunseundum nunc tibi ad Menedemum est, &
 tua pompa (gentum cudo,
 traducenda est. B. quam rem agi ?, scelus ? S. egon ? ar-
 tibi dem. B. dignam me putas, quam inludas ? S. non
 est temerè. (reddo
 Etiamne tecum hic res mihi est ? S. minimè : taum tibi
 latur. S. sequere bac. heus, Dromo. D. quis me volt.
 S. Syrus. D. quid est rei ?
 ancillas omnes Bacchidis traduce hic ad vos properè.
 Quamobrem ? S. ne queras. efferant, quæ sectum hic attule-
 bit sumtum sibi senex levatum esse barunc' abitu. (runt.
 Ille baud scit, hoc paulum lucri quantum ei damni apparet.
 nescis id quod scis, Dromo, si sapies. D. mutum dices.

ACT. IV. SCENA IV.

Per fallaciam Syrus ab hero Chremete argentum accipit. Me-
 di Chremes rursum miseretur ob traductam ad illum cum
 mi pompa sumptuosam Bacchidem, quam Clinix, non sua filii
 canicam putat.

Iambici Senarii.

Chremes, Syrus.

A me Dii amabunt, ut nunc Menedemii vicem
 Misericordia, tantum devenisse ad eum mali.
 Cunctine mulierem alere cum illâ familiâ ?
 Nescio, hosce aliquot dies non sentiet :
 magno desiderio fuit ei filius.
 ubi videbit tantos sibi sumtus domi
 milianos fieri, nec fieri modum ;
 rursum ut abeat ab se filius.
 optumè, eccum. S. cesso hunc adoriri ? C. Syre. S. bem.
 quid est ? S. te mibi ipsum jamdudum opibam dari.
 idere egisse jam nescio quid cum sene.
 illo quod dudum ? dictum ac factum reddidi.
 mân' fide ? S. bonâ, hercle. C. non possum pati,
 tibi caput demulcam. accede hic, Syre :

Faciam: boni tibi aliquid pro istâ re, ac lubens.

S. At si scias, quâm scite in mentem venerit.

C. Vah, gloriare evenisse ex sententiâ?

S. Non berle verò: verum dico. **C.** dic, quid est?

S. Tui Clitiphonis esse amicam hanc Bacchidem,

Menedemo dixit Clinia, & eâ gratiâ

Secum adduxisse, ne tu id persentisceres.

C. Probè. **S.** dic sodes. **C.** nimium, inquam. **S.** imo si

Sed porro ausculta quod supereft fallacie.

S. Sese ipse dicet tuam vidiſſe filiam:

Eius sibi complacitam formam, postquam aspicerit:

Hanc cupere uxorem. **C.** modone que inventa est? **S.** ea

Et quidem jubebit posci. **C.** quamobrem istuc, Syre?

Nam prorsum nihil intellego. **S.** hui, tardus es.

C. Fortasse. **S.** argentum dabitur ei ad nuptias,

Aurum atque vestem quâ, tenesne? **C.** comparet?

S. Id ipsum. **C.** at ego illi nec do, nec despondeo.

S. Non? quamobrem? **C.** quamobrem, me rogas? homini

S. ut lubet.

Non ego dicebam, in perpetuum illam illi ut dares;

Verum ut simulares. **C.** non mea est simulatio:

Ita tu istâc tua misceto, ne me admisceas.

Ego, cui datus non sim, ut ei despondeam?

S. Credebam. **C.** minimè. **S.** scitè poterat fieri:

Et ego hoc, quia dudum tu tantopere jusseras,

Eò cœpi. **C.** credo. **S.** cæterum equidem istuc, Chreme,

Æqui bonique facio. **C.** atqui cum maxime

Volo te dare operam ut fiat, verum aliâ viâ.

S. Fiat: queratur aliud. sed illud quod tibi

Dixi de argento, quod ista debet Bacchidi,

Id nunc reddendum est illi. neque tu scilicet

Eò nunc configues: Quid meâ? num mibi datum est?

Num jussi? num illa oppignerare filiam

Meam me invito potuit? verum illud, Chreme,

Dicunt: jus summum s.cpe summa est malitia.

C. Haud faciam. **S.** imo aliis si licet, tibi non licet.

Omnes te in lautâ & bene auctâ parte putant.

C. Quin egomet jam ad eam deferam. **S.** imo filium

Jube potius. **C.** quamobrem? **S.** quia enim in eum suscipi

Tran

lata amoris. C. quid tum? S. quia videbitur
verisimile id esse, cum hic illi dabit:
mul conficiam facilius ego, quod volo.
adeo adest; abi, effer argentum. C. effero.

ACT. IV. SCENA V.

Irascitur Clitipho, à Syro placatur, eidem præscribente, quibus
imox debeat verbis, & oratione apud patrem, pro amica ab ille
argentum accepturus. Iambici senarii.

Clitipho, Syrus.

Ulla est tam facilis res, quin difficilis siet,
Quam invitus facias, vel me hæc deambulatio,
cum non laboriosa, ad languorem dedit:

S. ean quidquam magis nunc metuo, quam ne denuo
maliquò extrudar hinc, ne accedam ad Bacchidem.
quidem omnes Dii Deæque quantum est, Syre,
tuo isto inventio, cumque incepto perduint.

modi res semper comminiscere,
me excarnufices. S. iſ tu hinc quo dignus es?
impènè tua me perdidit protervitas?
Hillem hercle factum: ita meritu? S. meritu? quo modo?
ne iſtuc prius ex te audivisse gaudeo,
argentum haberet, quod daturus jam fui.

Quid igitur dicam tibi vis? abiisti, mibi
jam adduxti, quam non liceat tangere.
jam non sum iratus: sed scin' ubi nunc sit tibi (niam.
Bacchis? C. apud nos. S. non. C. ubi ergo? S. apud Cli-
tii. S. bono animo es: jam argentum ad eam deseres,
te es pollicitus. C. garris. unde? S. à tuo patre,
quis fortasse me. S. ipsa re experibere.

Ne ego fortunatus homo sum: deamo te, Syre.
nus causâ id fiat, obsecundato in loco.

Inter egreditur. cave quidquam admiratu? sis.
Imperabit, facito: loquitor paucula.

ACT. IV. SCENA VI.

Chremes argentum adfert quod det Clitiphoni: ad postremum
queritur de sumptu faciendo filiæ causâ.

Eiusdem generis.

Chremes, Clitipho, Syrus.

BI Clitipho nunc est? S. eccluni me, inque. Cl. ecclum
hic tibi.

Ch. Quid

Ch. Quid rei esset, dixi huic? S. dixi pleraque omnia.
 Ch. Cape hoc argentum, ac defer. S. i, quid fas lapis?
 Quin accipis? Cl. cedo sancè. S. sequere hæc me oculis:
 Tu bic nos, dum eximus, interea opperibere:
 Nam nihil est illuc, quod moremur diutius.
 Ch. Minas quidem jam decem habet à me filia,
 Quas pro alimentis esse nunc duco datas.
 Hasce ornamenti consequentur alteræ.
 Porro hæc talenta dotis apposunt duo.
 Quam multa injusta ac prava fiunt moribus?
 Mibi nunc, relictis rebus, inveniendus est
 Aliquis, labore inventa mea cui dem bona.

ACT. IV. SCENA VII.

Arg. Jucundum habet errorem Chremetis, qui Menedemum fallit,
 dum ipse fallitur. Ejusdem generis.

Menedemus, Chremes.

MUltio omnium me nunc fortunatissimum
 Factum puto esse, gnate, cum te intellego
 Resipiße. C. ut errat! M. te ipsum quarebam, Chreme:
 Serva, quod in te est, filium, & me, & familiam.
 C. Cedo, quid vis faciam? M. invenisti bodie filiam.
 C. Quid tum? M. hanc uxorem sibi dari volt Clinia.
 C. Quæso, quid hominis es? M. quid? C. jamne oblitus
 Inter nos quid sit dictum de fallaciâ,
 Ut eâ viâ abs te argentum auferretur? M. scio.
 C. Ea res nunc agitur ipsa. M. quid dixi, Chreme?
 Erravi. C. & quidem hæc quæ apud te est, Clitipbonis est
 Amica. M. ita aiunt. C. & tu credis? M. omnia.
 C. Et illum aiunt velle uxorem, ut, cum desponderim,
 Des quâ aurum ac vestem, atque alia, quæ opus sunt, compari.
 M. Id est profecto: id amicæ dabitur. C. scilicet
 Daturum. M. vah, frustra sum igitur gavisus miser.
 Quidvis tamen jam malo, quam hunc amittere.
 Quid nunc renunciem abs te responsum, Chreme,
 Ne sentiat me sensisse, atque agrè ferat?
 C. Agrè? nimirum illi, Menedeme, indulges. M. sine,
 Incepsum est: perfice hoc mibi perpetuò, Chreme.
 C. Dic convenisse, egisse te de nuptiis.
 M. Dicam: quid deinde? C. me facturum esse omnia;

num placere; postremò etiam, si voles,
ansam quoque esse dico. M. hem, istuc volueram.
Santo ocius te ut poscas, & tu id, quod cupis,
am omissimè ut des. M. cupio. C. nā tu propediem,
am rem video, istius obscurabere.

hec ut ut sunt, cautim & paulatim dabis,
ies. M. faciam. C. abi intro: vide, quid postulet.
lomi ero, si quid me voles. M. sanè volo:
te scientem faciam, quidquid egero.

ACT. V. SCENA I.

Ad exitum jam properante Comœdiâ, Syri fallacia detegitur:
Clinie nubat Antiphila. Bacchidem Clitiphonis esse amicam Me-
nem ostendit. Trochaici Octonarii & Iambici senarii.

Menedemus, Chremes.

GO me non tam astutum, neq; ita perspicacem esse, id scio:
Sed hic adjutor meus, & monitor, & præmonstrator Chremes
mibi præstat. in me quidvis harum rerum convenit,
sunt dicta in stultum, caudex, stipes, osinus, plumbeus:
um nihil potest: nam exsuperat ejus stultitia hæc omnia.
ne, jam desine Deos, uxor, gratulando obtundere,
esse inventam gnatum; nisi illos ex tuo ingenio judicas, }
il credas intellegere, nisi idem dictum sit centies. }
interim quid illuc jamdudum gnatus cessat cum Syro?
Quos ais homines, Chreme, cessare? C. hem, Menedeme,
advenis?

mibi, Clinie, quæ dixi, nunciasti? M. omnia.
uid ait? M. gaudere adeò occipit, quasi qui cupiunt nuptias.
ha, ha, ha. M. quid risisti? C. servi venere in mentem Syri
titates. M. itane? C. voltus quoq; hominum singit scelus.
gnatus quod se assimulat latum, id dicis? C. id. M. iti-
compa dem istuc mihi

in mentem. C. veterator. M. magi?, si magi? noris putas
um esse. C. ain? tu? M. quin tu ausculta. C. mane:
prius hoc scire experio,
perdideris. nam ubi desponsam nunciasti filio,
nuò injecisse verba tibi Dromonem scilicet,
la vestem, aurum atque ancillas opus esse, argentum ut
lares.

Non. C. quid non? M. non, inquam. C. neque ipse gna-
tus? M. nil prorsus, Chreme.

Magis

Magis unum etiam instare, ut bodie conficerentur nuptiae.

C. Mira narras. quid Syrus meus? ne is quidem quidque
M. nikil.

C. Quamobrem? M. nescio equidem: sed te miror, qui
iam planè scias.

Sed ille tuus quoque Syrus idem mirè finxit filium,

Ut ne paulum quidem suboleat esse amicam hanc Clinia;

C. Quid ais? M. mitto jam osculari, atque amplexari:
nil puto.

C. Quid est, quod amplius simuletur? M. vab. C. quid
M. audi modò:

Est mihi in ultimis conclave cedibus quoddam retro:

Huc est intro latus lectus, vestimentis stratus est.

C. Quid postquam hoc est factum? M. dictum ac factum,
abiit Clitipho.

C. Solus? M. solus. C. timeo. M. Bacchis consecuta est illi mina;

C. Sola? M. sola. C. perii. M. ubi abiere intro, operu
ostium. C. hem.

Clinia hac fieri videbat? M. quidni? unà mecum simul.

C. Filii est amica Bacchis, Menedeme: occidi.

M. Quamobrem? C. decem dierum vix mihi est familia.

M. Quid? istuc times, quid operam amico ille dat suo?

C. Imo quodd amicæ. M. si dat. C. an dubium id tibi est?

Quenquamne animo tam comi esse, aut leni putas,

Qui se vidente amicam patiatur suam? M. ab,

Quidni? quò verba facilius dentur mibi.

C. Derides? merito mibi nunc ego succenso.

Quot res dedere, ubi possem persentiscere,

Ni essem lapū? qua vidi? ve misero mibi!

At n.e illud baud inultum, si vivo, ferent:

Nam jam — M. non tu te cobibes? non te respicias?

Non tibi ego exempli satius sum? C. præ iracundia,

Menedeme, non sum apud me. M. tene istuc loqui?

Nonne id flagitium est, te aliis consilium dare,

Foris sapere, tibi non posse te auxiliarier?

C. Quid faciam? M. id, quod me fecisse aiebas parum:

Fac te patrem esse sentiat: fac ut audeat

Tibi credere omnia, abs te potere & poscere,

Ne quam aliam querat copiam, ac te deserat.

uptia, ne abeat potius mulio quovis gentium,
 quidque hic per flagitium ad inopiam redigat patrem:
 illi pergo suppeditare sumtibus,
 qui teme, mibi illicet vere ad rastros res reddit.
 Quot incommoda tibi in hac re capies, nisi caves?
 sem ostendes te esse, & ignoscere tamen
 lid ingratum. C. ab, nescis quam doleam. M. ut lubet.
 exari: hoc, quod volo, ut illa nubat nostro? nisi quid est,
 mavis. C. imo & gener & affines placent.
 quid quid dotis dicam te dixisse filio?
 obicuisti? C. dotis? M. ita dico. C. ab. M. Chreme,
 il vereare, si minu: nil nos dos movet.
 talenta pro re nostrâ ego esse decrevi satis:
 dittu opus est, si me vis salvom esse, & rem, & filium,
 ea omnia bona doti dixisse illi. M. quam rem agis?
 est illi mirari te simulato, & illum hoc rogitato simul, (nescio.
 operu: obrem id faciam. M. quin ego verò, quam obrem id facias,
 one? ut illius animum, qui nunc luxuria & lascivia
 simul, retundam, & redigam, ut quò se voriat nesciat.
 id agis? C. mitte, sine me in hac re gerere mibi morem.
 ilia. M. fino. (paret.
 suo? vis? C. ita. M. fiat. C. ac jam, uxorem ut accersat,
 bi est, ut liberos est aequom, ditis confutabitur. (dabo,
 rum— M. quid eum? C. egone? si vivo, adeò exornatum
 lepexum, ut, dum vivat, meminerit semper mei:
 si me pro deridiculo ac delectamento putat.
 ita me Dii ament, auderet facere hæc viduæ mulieri,
 in me fecit.

ACT. V. SCENA II.

Clitiphonem filium objurgat propter amicam pater: idque aded
 us sic admonitus redeat in viam, & Bacchide reliet, uxore in du-
 Continet hæc scena & callidum Syri consilium, quo catastro-
 id est, exitum, eventumque negotii machinatur.

Trochaici & Lambici Odonarii.

Clitipho, Menedemus, Chremes, Syrus.

tandem quæso est, Menedeme, ut pater
 in brevi spatio omnem de me ejecerit animum patrius?
 nam ob facinus? quid ego tantum sceleris admisi miser?
 faciunt. M. scio tibi esse hoc gravius multo ac durius,
 verum ego haud minus ægrè patior id, qui nescio;

Nec rationem capio, nisi quod tibi bene ex animo volo; Cl. Suf
 Patrem esse aiebas? M. ecum. Ch. quid me incusas, Clitipbo?
 Quidquid ego hujus feci, tibi prospexi, Et stultiæ tua.
 Ubi te vidi animo esse omisso, Et, suavia in præsentia
 Quæ essent, prima babere, neque consulere in longitudinem;
 Cepi rationem, ut neque tu egeres, neque ut hæc posses perire.
 Ubi, cui decuit primo, tibi non licuit per te mibi dare,
 Abii ad proximos tibi qui erant, eis commisi, Et credidi.
 Ibi tuæ stultiæ semper erit præsidium, Clitipbo,
 Virtus, vestitus, quo in teclum te recepties. Cl. hei mibi!
 Ch. Satius est, quam te ipso berede hæc possidere Bacchidem.
 S. Disperii; scelestus quantas turbas concivi insciens!
 Cl. Emori cupio. Ch. prius, quæso, disce quid sit vivere;
 Ubi scies, si displicebit vita, tum istoc utitor.

S. Here, liceine? Ch. loquere. S. at tutò? Ch. loquere. S.
 ista est pravitas, (a) D Ref
 Quæve amentia est, quod peccavi ego, id obesse huic? Ch. Id
 Ne te admisce: nemo accusat, Syre, te: nec tu aram tibi.
 Neque precatorem pararis. S. quid agis? Ch. nil succen-
 Nec tibi, nec huic; nec vos est æquum, quod facio, mibi.
 S. Abiit, vah, rogaſſe vellem. Cl. quid, Syre? S. unde
 peterem cibum. (long) fa

Ita nos alienavit, tibi jam esse ad sororem intellego.
 Cl. Adeon' rem rediisse, ut periculum etiam fame mibi sit, S. C. Imo
 S. Modò liceat vivere, est spes. Cl. quæ? S. nos esuritosque S. Ob, i
 Cl. Irrides in re tantâ, neque me quidquam consilio adjun- Non p
 S. Imo Et ibi nunc sum, Et usque dudum id egi, dum logi- S. Faci
 pater: (long) ex

Et, quantum ego intellegere possum. Cl. quid? S. non ad Subditu
 Cl. Quid ergo? S. sic est: non esse borum te arbitror. Cl. Mi vir
 istuc, Syre? (juxta Egon' a
 Satis fanus es? S. ego dicam, quod mibi in mentem: n. Qui
 Dum istius fuiſſi ſolus, dum nulla alia deleſtatio,
 Quæ propior eſſet, te indulgebant, tibi dabant: nunc filii
 postquam eſt inventa vera, inventa eſt cauſa, quâ te expellere
 c. Eſt veriſimile. S. an tu ob peccatum hoc eſſe illuſt iratum per Nam i
 Cl. Non arbitror. S. nunc aliud ſpecta: matres omnes
 In peccato adjutrices, auxilio in paternâ injuriâ (S. Soli ipſ
 Solent eſſe: id non fit. Cl. verum. quid ergo nunc faci

Suspicionem istanc ex illis quare : rem profer palam.
 Non est verum, ad misericordiam ambos adduces cito, aut
 libis cuius sis. Cl. recte suades : faciam. S. sat recte hoc mibi in
 Mentem venit : namque adolescens, quam in minimâ spe fitus
 tam facilimè patris pacem in leges conficiet suas. (erit :
 etiam baud scio an uxorem ducat, ac Syro nil gratiae.
 Quid hoc autem ? senex exit foras : ego fugio. adbuc quod
 factum est, (gam :
 Miror non jussisse illico me arripi. ad Menedemum hinc per-
 tum mibi precatorem paro : seni nostro fidei nihil babeo.

ACT. V. SCENA III.

Ag. Chremes filii occasione uxorem objurgat, & mordacibus dictis
 impedit, salibusque non illepidis, & maternum animum in hac
 Scena ob oculos ponit Terentius.

Iambici octonarii, & Trochaici, Iambicus quaternarius unus.

Sostrata, Chremes.

D. Roscello, nisi caves tu homo, aliquid gnato conficies mali :
 Idque adeò miror, quomodo
 Tam ineptum quidquam tibi venire in mentem, mi vir, potuerit
 C. Oh, pergin' mulier esse ? nullamne ego rem unquam in vita
 tui, quin tu in eâ re mibi adversatrix fueris, Sostrata ? (meā
 At si rogitem jam, quid est quod peccem, aut quamobrem id
 faciam, nescias :

In quâ re nunc tam confidenter restas, stulta ! S. ego nescio ?
 C. Imo scis potius, quam quidem redeat ad integrum eadem
 uerosa. Ob, iniquos es, qui me tacere de re tantâ postules. (oratio.
 adjutor. Non postulo. jam loquere. nibilo minus ego hoc faciam tamen.
 loquor. Facies ? C. verum. S. non vides quantum mali ex eâ re
 (longa) excites ?

Subditum se suspicatur. C. subditum ! ain' tu ? S. certè sic erit,
 Cl. Mi vir. C. confitere. S. au, obsecro te, istuc inimicus siet.

Ego' confitear meum non esse filium, qui sit meus ?
 Quid metuis ? ne non, cum velis, convincas esse illum tuum ?
 Quod filia est inventa ? C. non ; sed, quo magi' credendum
 filia, quod est consimilis moribus, (siet,
 pelle) facile convinces ex te natum : nam tui similis est probè :
 Nam illi nihil vitii est relatum, quin sit C. idem tibi :
 ne illum præterea tales, nisi tu, nulla pareret filium.
 Si ipse egreditur, quam severus ! rem cum videas, censem.

ACT. V. SCENA IV.

Arg. Clitipho cum matre colloquens, suos sibi parentes commonesce. cupit: quā oratione hanc admodum reddit solicitam. Chrem. contumelios ē filium objurgat. Trochaicē octonarii.

Clitipho, Sostrata, Chremes.

Si unquam illum fuit tempus, mater, cū ego voluptatiis fac. Fuerim, dictus filius tuus iuā voluntate, obsecro. Cb. Ejus ut memineris, atque inopis nunc te miserefac mei; Quā. Quod peto & volo, parentes meos ut commonestres mibi. N. Facit. S. Obsecro, mi gnate, ne istuc in animum inducas tuum, ad ego. Alienum esse te. Cl. sum. S. miseram me! boccine questio. Ch. Ux. obsecro? Socie. **I**ta mibi atque huic sis superstes, ut ex me atque hoc natu. Et. cave posthac, si me amas, unquam istuc verbum ex te. diam. Ch. at. Dunqu. **E**go, si me metuis, mores cave in te esse istos seniam. Natu. **C**l. Quos? Ch. si scire vis, ego dicam: gerro, iners, fraus, bello. Ganeo, damnosus. crede, & nostrum te esse credito. Ch. He. **C**l. Non sunt hæc parentis dicta. Ch. non, si ex capite sis me. Natus, item ut aiunt Minervam esse ex Jove, eā causā mon. Patiar, Clitipho, flagitiis tuis me infamem fieri. (dum) **P**er. **S**. Dī istac prohibeant. Ch. Deos nescio: ego, quod potero, p. Quāris id, quod habes, parentes: quod abest, non queris, p. Quomodo obsequare, & serves quod labore invenerit. Ch. ig. **N**on mihi per fallacias adducere ante oculos? pudet. **A**l. Dicere hac præsentē verbum turpe: at te id nullo modo Facere puduit. Cl. eheu, quām nunc rotus displiceo mibi! Quām pudet! neque, quod principium incipiā ad plac. dum, scio.

ACT. V. SCENA V.

Arg. Menedemi interventu post turbationes tranquilla sunt omnia. volenti datur Clitiphoni uxor Archonidē filia: Syro à Chremes. noscitur. Iambicē, & Trochaicē octonarii.

Menedemus, Chremes, Clitipho, Sostrata.

Finimero Chremes nimis graviter cruciat adolescentulum. **N**imisque inhumanè. exeo ergo, ut pacem conciliem. optu. Ipsos video. Ch. ekem, Menedeme, cur non accersi jubes. Filiam, & quod dotis dixi, firmas? S. mi vir, te obsecro. Ne facias. Cl. pater, obsecro ut mī ignoscas. M. da veniam, Chrem. Sine te exoriantur. Ch. egen' mea bona ut dem Bacchidi dono scio.

non faciam. M. at nos non sinemus. Cl. si me vivom vis pater,
monstru. S. age, Chremes mi. M. age, queso, ne tam obfirma te,
Chremes
Chremes.
ii.

Ch. Quid istuc? video non licere, ut cœperam, hoc pertendere.
M. Facis ut te decet. Ch. eâ lege hoc adeò fasiam, si facit id,
ad ego hunc æquom censeo. Cl. pater, omnia faciam: impera.
Ch. Uxorem ut ducas. Cl. pater. Ch. nihil audio. M. ad me
recipio:

(Clitipho?

Sicut. Ch. nil etiam audio ipsum. Cl. perii. S. an dubitas,
Ch. Imo utrum vult? M. faciet omnia. S. hac, dum inci-
pias, gravia sunt,

Dumque ignores: ubi cognoris, facilia. Cl. faciam, pater.
S. Nata mi, ego pol tibi dabo illam lepidam, quam tu facile ames.
Filiam Phanocratæ nostri. Cl. rufamne illam virginem,

liram, sparsæ ore, adunco naso? non possum, pater. (dabo.

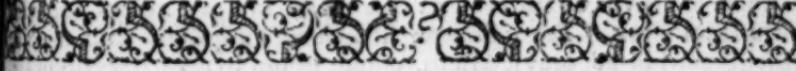
Ch. Heia, ut elegans est! credas animum ibi esse? S. aliam

Cl. Quid istic? quandoquidem ducenda est, egomet babeo
propemodum (filiam.

Quam volo. S. nunc laudo te, gnate. Cl. Arckonidi bujus

Per placet. Cl. pater, hoc nunc restat. Ch. quid? Cl. Syro.

ignoscas volo,
que me à causâ fecit. Ch. fiat. Vos valete, & plaudite.

ADELPHORUM PERSONÆ

Earumque Interpretatio.

Matio, senex, ἀπὸ τῆς μῆτρος, à mente & consilio: vel
τὸ μητρικόν, unde & μητρικόν, quod in eo omnia sint
mitia, depressa & placida.

Demea, senex, ἀπὸ τῆς Δήμητρος, antiquis homo moribus, &
popularis statu amans.

Negio, senex, ἀπὸ τῆς Ήγείδης, à ductu, seu principatu.

Echinus, adolescens, ἀπὸ τῆς Ἔχης, à pudore. Vide num
scribi debeat Echines, quomodo Græcis αὐτοῖς.

Cleopatra, adolescens, τῷ τῆς κλίστρως φῶς, patrimonii splendor.

Matrona, Campbella, puerpera.

Cantbara, nutrix, à cantharo; nomen aptum nutricibus
quæ ferē bibulæ sunt.

Syrus, servus, nomen gentile, ut etiam *Geta* à Getis, quæ
postea Gothi dicti.

Dromo, servus.

Sannio, leno, à sannis, vel potius ἀπὸ τῆς Σαρρίας, ab hafta
quæ Valere à jocantibus dicebatur.

Sequenium Personarum tantum hic mentio fit.

Babylō, vel fortè *Babyla*, βασιλεῖα, futilis videtur trapezita
nomen fuisse.

Storax, vel *Styrax*, servus olidus, per antiphrasin, cum sy-
racis odor sit longè optimus.

M. ANTONII MURETI in TERENTII ADELPHOS,

Argumentum.

Micio, & Demea, duo dissimillimo ingenio fratres fuere: ille ur-
nam vitam secutus est, hic rusticam: ille celebs vixit, hic um-
rem duxit: ille ingenio lenissimo, hic asperrimo: ille mitis etiam
alienos, hic savus etiam in suos: ille etiam in ira placidus, hic etiam
extra iram ferox. Erant Demeæ filii duo: ex quibus natu major
Æschinum sibi adoptavit Micio, cumq; secum in urbe liberalissime ad-
dulgentissimeque educavit: minorem Ctesiphonem ruri secum severè
primis ac restrictè habuit pater. Æschinus multas meretrices, panu
omnia connivente, adamayit: multa convivia celebravit: quæ deniq;
juventus fert, ea omnia non libere modò, sed etiam licenter exercebat.
Postremò usque è progressu eit, in virginem pauperculam quidem
bonam, bonis prognatam Pamphilam nomine, quam mater Sostrata
dua sanctè secum, & pudicè, ut poterat educabat, noctu temule
eum incidisset, vim ei attulit, grayidamque fecit: venit postea ad
trem illius, veniam petens, pollicensque se puellam uxorem ducturam
eà fide data, & ignotum est, & tacitum. Ctesipho cum in urbem immo-
dum ventitaret, ipse quoque citharistriæ cuiusdam amore corruptus
totam ejus rei famam, nè quæ emanaret, nè perveniret ad Demeam, i
fese Æschinus transferebat: tandem cum leno, puellæ dominus, aut
euniam sibi, quanti ei erat, veller in manum dari, aut se eam alii re-
diturum minitaretur, adductus in summam desperationem Ctesipho
jam de relinquenda patria cogitabat: cum Æschinus, re intellecta,
nullo neque pudore teneretur, neque metu, domum lenonis per vim

tricibus est, & ipsum, & familiam contudit pugnis, puellam per vim
reptam tradidit fratri. Spargitur tota urbe rumor, venit Demea
Micionem objurgat, inclamat, testatur deos atq; homines, quod dissolu-
m, quod intemperatus, quod vinosus, quod scortator, quod nullius bonae
Æschinus foret, omnem in Micione uno hædere culpam: Diis gra-
ci agere quod ille saltem quem ipse ruri haberet, frugi ac temperans
er, rei studeret, & famæ, illarum rerum nihil nè cogitaret quidem:
nrum videlicet interesse inter suam, & fratris disciplinam: placat
dominem, quantum in se est, Micio: jamque se ab eo expediverat, cum
supervenit aliud, quod majores etiam tumultus excitaret: reptam ab
Æschino citharistram, perfertur ad matrem Pamphilæ, quæ quidem
Pamphila ita erat ad pariendum vicina, ut jam è dolore laboraret.
Quid faceret misera? mutatum Æschini animum se vero filiamq; suam
reditas per summam perfidiam, ac desertas putabat. Getam, servulum,
qui pauperem familiam solus, ut poterat alebat, mittit ad Hegionem,
puele cognatum, jubetque ei rem, ut erat, exponere: interea audierat
Demea, suum quoque Cresiphonem in rapzione fuisse: jamque totus in
fermento, ut aiunt, erat; cum ei Syrus servus vaferimus, mendaciolum
adspexit: venisse quidem rure Cresiphonem, sed venisse objurgatum
Æschinum: multa ei medio foro mala dixisse, deinde rediisse rus in
prosternitam suam: lacrumare gaudio Demea, & gratulari sibi, quod
vnum saltem haberet in quo extaret paternæ severitatis exemplum:
dum rus redit, incidit in Hegionem, à quo de constuprata per vim ab
Æschino Pamphila intelligit: denuò commotus, dum fratrem, ut in
eum iram evomeret, querit, obviam habuit mercenarium à villa, ex
quo sciscitatus de filio, accipit, non esse ruri: redit ad Syrum: à quo
ei rufus novum meudacium, velut offa in os, nè latraret, objicitur:
querit, ubi fratrem reperire posset: id vero ita indicavit Syrus, ut in-
slix senex, dum illius verbis fidem habet, nequidquam omne oppidum
percepitaverat: interea Micio omnium ab Hegione certior factus, ipse-
met ad mulieres profectus, jacentes jam & afflictas erexerat, labentes
& dubias confirmaverat, tristitia ac incœro confectas recreaverat, pol-
licitus, se Æschino Pamphilam uxorem daturum: venit Demea: cla-
mor, jurgium, convicia; etiam eo præsente, servulus quidam Cresiphon-
em per istm prudentiam nominat: ille cum subito per vim in ædes eru-
pisset; quem iompridem putabat ruri fodere, aut arare, aut aliquid
terre denique, eum accubantem cum amica, & suaviter potitatem de-
prehendit: ibi vero tantâ iracundiâ incitatus est, ut arderet: fatis diu
sociferatus cum esset; tandem placidâ & compositâ Micionis oratione,
eo perducitur, ut depositâ vetere fævitâ, benignus, affabilis, lepidus
esse meditetur: itaq; ipso non permittente tantum, sed etiam jubente
puerpera domum traducitur: fiunt nuptiæ, lenoni numeratur argen-
tum; Micio ipse Solstratam ducit uxorem: Hegioni datur unce vivat.
Syrus una cum Phrygia uxore manumittitur. Cum Micio, cæterique
omnes, sed tamen præcipue Micio illam tantam, tam insperatam, tam
subitam mutationem admiraretur gravi & cordata oratione claudit fa-
bulam Demea; si omnia perfundere si in omni libidine ac nequitia
vivere, si totam rem helluationibus, scortationibus, largitionibus con-

sumere lubeat, nihilo id suā magis, aliquanto etiam minus, quo si
minus etatis supersit, quam aliorum interesse: si corrigi se in hoc
loco, & modice coerceri, atque admoneri velint, eum esse se, qui illa
præstare possit: permittuntur ei omnia, ita fabula concluditur.

C. SULPICIO APOLLINARI AUCTORE,

Duos cūm haberet Demea adolescentulos,
Dat Micioni fratri adoptandum Æschinum,
Sed Ctesiphonem retinet. hunc citharistriæ
Lepore captum, sub duro ac tristi patre,
Frater celabat Æschinus; famam quoque
Amoris in se transferebat: denique
Fidicinam lenoni eripuit. vitiaverat
Idem Æschinus civem Atticam pauperculam;
Fidemque dederat, hanc sibi uxorem fore.
Demea jurgare, & graviter ferre, mox tamen,
Ut veritas patefacta est, ducit Æschinus
Vitiatam, potitur Ctesipho citharistriam,
Exorato suo patre duro Demeā.

P. TERENTII ADELPHI.

ACTA LUDIS FUNERIBUS L. ÆMILII PAULI. QUOS FECERE Q. FABIUS MAXIMUS, P. CORNELIUS AFRICANUS, EGERE L. ATTILIUS PRÆNESTINUS, MINUCIUS PROTIMUS. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDII, TIBIUS SARRANIS. FACTA E GRÆCA MENANDRU. L. ANICIO, M. CORNELIO COSS.

PROLOGUS.

Ostquam poeta sensit scripturam suam
P Ab iniquis observari, & adversarios
Rapere in pejorem partem, quam acturi sumus;
Indicio de se ipse erit: vos eritis judices,

Laudine an vitio duci factum id oporteat.
 Synapothnes contes Diphili comœdia est :
 Nam Commorientes Plautus fecit fabulam.
 Græcâ adolescens est, qui lenoni eripit
 Meretricem, in primâ fabulâ. eum Plautus locum
 Reliquit integrum : eum hic locum sumxit sibi
 Adelphos : verbum de verbo expressum extulit.
 Nam nos acturi sumus novam : pernoscite,
 Fortunæ factum existumetis, an locum
 Reprensuum, qui præteritus neglegentia est.
 Nam quod isti dicunt malevoli, homines nobiles
 Eum adjutare, assiduèque unâ scribere :
 Quod illi maledictum vobemens esse existumant,
 Nam laudem hic dicit maxumam, cum illis placet,
 Qui vobis universis, & populo placent ;
 Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
 Sui quisque tempore usu' est sine superbia.
 Debinc ne exspectetis argumentum fabulæ :
 Senes qui primi venient, hi partem aperient :
 In agendo partem ostendent. Facite, æquanimitas
 Poëta ad scribendum augeat industriam.

ACT. I. SCENA I.

Ag. Admodum est sollicitus Micio, quod nondum à cœna redierit fi-
 lius Æschinus. Ostendit in liberis educandis lenitate, plus quam aspe-
 ritate parentes proficere. *Iambici senarii.*

Micio.

Torax. non rediit has nocte à cœna Æschinus,
 Neque servulorum quisquam, qui ad vorsum ierant ?
 Infesto hoc verè dicunt : si absis uspiam,
 Aut ibi si cesses, evenire ea satius est,
 Que in te uxor dicit, & quæ in animo cogitat
 Ista, quam illa, quæ parentes propiti.
 Uxor, si cesses, aut te amare cogitat,
 Aut tete amari, aut potare, aut animo obsequi,
 Aut tibi bene esse soli, cum sibi sit male.
 Quia non rediit filius, quæ cogito ?
 Ubi nunc sollicitor rebus ? ne aut ille alserit,
 Ut uspiam ceciderit, aut præfregerit
 Liquid. vab, quenquamne hominem in animum instituere, aut
 Parare,

Parare, quod sit carius, quam ipse est sibi!
 Atque ex me hic natus non est, sed ex fratre. is adeo
 Dissimili studio est. jam inde ab adolescentia,
 Ego hanc clementem vitam urbanam atque otium
 Secutus sum: & quod fortunatum isti putant,
 Uxorem nunquam habui. ille correra, haec omnia:
 Ruri agere vitam, semper parcer ac duriter
 Se habere: uxorem duxit: nati filii
 Duo. inde ego hunc majorem adoptavi mibi:
 Eduxi a parvulo, habui, amavi pro meo:
 In eo me oblecto: solum id est carum mibi.
 Ille ut item contra me habeat, facio sedulo:
 Do, prætermitto, non necesse habeo omnia
 Pro meo jure agere: postremo, alii clanculum
 Patres quæ faciunt, que fert adolescentia,
 Ea ne me celet, consuefeci filium:
 Nam qui meniri, aut fallere insuerit patrem, aut
 Audebit, tanto magis audebit cæteros.
 Pudore & liberalitate liberos
 Retinere, satius esse credo, quam metu.
 Hæc fratri mecum non convenient, neque placent.
 Venit ad me sepe clamitans, Quid agis, Micio?
 Cur perdis adolescentem nobis? cur amat?
 Cur potat? cur tu his rebus sumum suggeris?
 Vestitu nimio indulges: nimium ineptus es.
 Nimium ipse est durus, præter aequomque & bonum:
 Et errat longè, mea quidem sententia,
 Qui imperium credat gravius esse aut stabilius,
 Vi quod fit, quam illud, quod amicitia adjungitur.
 Mea sic est ratio, & sic animum induco meum:
 Malo coactus qui suum officium facit.
 Dum id rescitum iri credit, tantisper cavit:
 Si sperat fore clam, rursum ad ingenium redit.
 Quem beneficio adjungas, ille ex animo facit:
 Studet par referre, præsens absensque idem erit.
 Hoc patrium est, potius consuefacere filium
 Suâ sponte recte facere, quam alieno metu.
 Hoc pater, ac dominus interest. hoc qui nequit,
 Fateatur nescire imperare liberis.

ad eftne bic ipſus, de quo agebam? & certè iſ eſt.
Neſcio quid triftē video. credo jam, ut ſolet,
urgabit. Salvōm te advenire, Demea,
Gaudemus.

ACT. I. SCENA II.

Arg. Demea Aſchinum abſentem petulantia graviter accuſat, excuſat eundem Micio, plus nimio indulgens pater. Hic attende lenem Mi- cionem, aſperum Demeam induci à Terentio. Iambici ſenarii.

Demea, Micio.

Ehem, opportunè : ieipſum querito.

E M. Quid triftis es? D. rogas me, ubi nobis Aſchinus ſit, quid triftis ego ſim? M. dixin' hoc fore?

Quid fecit? D. quid ille fecerit? quem neque pudet

Quidquam, nec metuit quenquam, neque legem putat

Tenere ſe ullam. nam illa, qua antebac facta ſunt,

Omitto: modò quid designavit? M. quidnam id eſt?

D. Fores effregit, atque in aedes irruit

Aliens: iſum dominum atq; omnem familiam

Mulcavit uſq; ad mortem: eripuit mulierem,

Quam amabat. clamant omnes indignissime

Factum eſſe. hoc advenienti quo mibi, Micio,

Dixere? in ore eſt. omni populo. denique,

Si conferendum exemplum eſt, non fratrem videt

Rei dare operam, ruri eſſo parcum ac ſobrium?

Nullum bujus simile factum? hæc cum illi, Micio,

Dico, tibi dico. tu illum corrumpi finis.

M. Homine imperito nunquam quidquam injuftius,

Qui, niſi quod ipſe fecit, nihil rectum putat.

D. Quorūm iſtuc? M. quia tu, Demea, hæc male judicas.

Non eſt flagitium, mibi crede, adolescentulum

Scortari, neque potare; non eſt, neque fores

Efringere. hæc ſi neq; ego, neq; tu fecimus,

Non ſivit egestas facere nos. tu nunc tibi

Il laudi ducis, quod tum fecisti inopia.

Injurium eſt. nam ſi eſſet unde id fieret,

Eueremus: & tu illum tuum, ſi eſſes homo,

Sineras nunc facere, dum per etatem licet,

Potius quam, ubi te exspectatum ejeciſſet foras,

Alieniore etate poſt faceret tamen.

Prob Jupiter! tu homo adigis me ad insaniam.

Non

Non est flagitium facere hac adolescentulum? M. ah,
 Ausculta, ne me obtundas de hac re sapientia.
 Tuum filium dedisti adoptandum mibi:
 Is meus est factus: si quid peccat, Demea,
 Mibi peccat: ego illi maxumam partem feram.
 Opsonat? potat? olet unguenta? de meo.
 Amat? dabitur a me argentum, dum erit commodum;
 Ubi non erit, fortasse excludetur foras.
 Fores effregit? restituentur. discidit
 Vestem? resarcietur. est, Dis gratia,
 Et unde haec siant, & adhuc non molesta sunt.
 Postremò aut define, aut cedo quemvis arbitrum:
 Te plura in hac re peccare ostendam. D. hei miki?
 Pater esse disce ab illis, qui verè sciunt.
M. Naturā tu illi pater es, consiliis ego.
D. Tun' consulis quidquam? M. ah! si pergis, abiero.
D. Siccine agis? M. an ego toties de eadem re audiam?
D. Curæ est miki. M. & miki curæ est: Verūm, Demea,
 Curemus aquam uterque partem: tu alterum,
 Ego item alterum. nam ambos curare, propemodum
 Reposcere illum est, quem dedisti. D. ah, Micio!
M. Miki sic videtur. D. quid iſīc? tibi si iſtuc placet,
 Profundat, perdat, pereat, nihil ad me attinet.
 Jam si verbum unum posthac. M. rursum, Demea,
 Irascere? D. an non credis? repetor' quem dedi?
 Aegrè est. alienus non sum. si obsto: hem, desino.
 Unum vis curem: curo: & est Dis gratia,
 Quom ita, ut volo, est. iste tuus ipse sentier
 Posterius: nolo in illum gravius dicere.
M. Nec nihil, neque omnia haec sunt, quæ dicit. tamen
 Non nihil molesta haec sunt miki: sed ostendere,
 Me aegrè pati, illi nolui. nam ita est homo:
 Cum placo, advorsor sedulo, & deterreo;
 Tamen vix humanè patitur: verūm si augeam,
 Aut etiam adjutor sim ejus iracundie,
 Insaniam profecto cum illo. etsi Aeschinus
 Nonnullam in hac re nobis facit injuriam.
 Quam hic non amavit meretricem, aut cui non dedit

*Aliquid? Postremò nuper (credo jam omnium
ladebat) dixit velle uxorem ducere.*

Terabam jam defervisse adolescentiam:

Gaudebam. ecce autem de integro: nisi, quidquid est.

Solo scire, atque hominem convenire, si apud forum est.

ACT. II. SCENA I.

*Sig. Senibus omissis, describitur Æschini factum jurgantis cum lenone;
nec error est poetæ, quod hic fiant, quæ facta esse Demea dixit, qui
fortasse rumore nuntio acceperat fecisse Æschinum, quod ille se mina-
tus fuerat. Trochaici & Iambici octonarius & unus quaternarius.*

Sannio, Æschinus.

O Bsecro, populares, ferte misero atque innocentia auxilium:

Subvenite inopi. Æ. otiosè: nunc jam illico hinc consiste;

Quid respectas? nihil pericli est: nunquam, dum ego adero, hic te

tanget. S. ego istam inviti omnibus.

*E Quanquam est scelestus, non committere hodie unquam ite-
rum ut vapulet.*

Æschine, audi: ne te ignarum fuisse dicas meorum morum;

Leno ego sum. Æ. scio. S. at ita, ut usquam fuit fide quis-

quam optumâ.

*Cuquod te posterius purges, Hanc injuriam mibi nolle (quar-
tum esse; hujus non faciam. crede hoc, ego meum jus perse-
neque tu verbis solves unquam, quod re mibi maleficeris.*

*Nisi ego vestra hæc: Nolle factum: Jurandum dabitur,
te esse*

Indignum injuriâ hac; indignis cum egomet sim acceptus modis.

Abi præstrenue, ac fores aperi. S. cæterum hoc nihil facis.

In intro nunc jam. S. at enim non sinam. Æ. accede illuc,

Parmeno;

Sumum istoc abiisti: hinc propter hunc affiste. hem, sic volo.

At nunc jam oculos à meis oculis quoquam demoveas tuos,

Memor sit, si innuerim, quin pugnus continuo in malâ bærebat.

*Istuc volo ergo ipsum experiri. Æ. hem, serva. omittit mu-
lierem.*

(mibi!)

Ofaciu' indignum. Æ. geminabit, nisi caves. S. bei misero

Non innueram: verum in istam partem potius peccato tamen.

Nunc jam. S. quid hoc rei est? regnumne, Æschine, hinc tu possi-

Si possiderem, ornatus essem ex tuis virtutibus. (des?)

Quid tibi rei mecum est? Æ. nihil. S. quid? noſtin' qui

sim? Æ. non desidero.

S. Te-

S. Tetigin, tui quidquam? E. si attigisses, ferres infortunium
S. Qui tibi magis licet meam babere, pro quâ ego argentinum dedit?

Responde. E. ante aedes non fecisse erit melius hic convicium
Nam si molestus pergis esse, jam intro abripiere, atq; ibi
Usque ad necem operiere loris. S. loris liber? E. sic erit.
S. O hominem impurum! hincine libertatem aiunt esse aquam bene omnibus?

E. Si satis jam debacchatus es, leno, audi si vis nunc jam.
S. Ego debacchatus sum autem, an tu in me? E. misse ista
atque ad rem redi.

S. Quam rem? quod redeam? E. jamne me vis dicere id, quo
ad te attinet?

S. Cupio, aequi modò aliquid. E. vab, leno iniqua me non vob
loqui!

S. Leno sum, fateor, pernicies communis adolescentium,
Perjurus, pestis: tamen tibi à me nulla est orta injuria.
E. Nam hercle etiam hoc restat. S. illuc quoquo redi, quod
pisti, Aschine.

E. Minis viginti tu illam emisti, quæ res tibi vortat male:
Argenti tantum dabitur. S. quid, si ego tibi illam nolo vendere?
Coges me? E. minimè. S. namque id metui. E. neque ut
dundam censeo.

Quæ libera est: nam ego liberali illam afferro causâ manu.
Nunc vide utrum vis, argentum accipere, an causam medita
tuam.

Delibera hoc, dum ego redeo, leno. S. prob supreme Jupiter!
Minimè miror, qui insanire occipiunt ex injuriâ.

Domo me eripuit, verberavit: me invito abduxit meam.
Ob malefacta hæc tantidem emtam postulat sibi tradier.

Homini misero plus quingenios colaphos infregit mibi.
Verum enim, quando bene promeruit, fiat: suum jus postula.

Age, jam cupio, modò si argentum reddat. sed ego hæc bariolum
Ubi me dixero dare tanti, testes faciet illico,

Vendidisse me: de argento somnium: mox, Cras redi.
Id quoq; possum ferre, si modò reddat: quanquam injurium.

Verum cogito id, quod res est: quando eum quæstum occupo
Accipiunda & mussitanda injuria adolescentium est.

Sed nemo dabit; frustra egomet mecum has rationes puto.

ACT. II. SCENA II.

Sannio queritur de injuria sibi facta ab Aeschino, & Syri consiliis illuditur.
Iambici otonarii.

Syrus, Sannio.

Tace, egomet convenientiam ipsum: cupidè accipiat jam faxo,
atque etiam (dio)

Bene dicat secum esse altum. Quid istuc, Sannio, est, quod te au-
Nescio quid cum hero concertasse? S. nunquam vidi iniquius

Certationem comparatam, quam hæc bodie inter nos fuit.

Ego vapulando, ille verberando, usque ambo defessi sumus.

Sy. Tua culpa. S. quid agerem? Sy. adolescentii morem gestum
oportuit. (loquar?)

S. Qui potui melius, qui bodie usq; os præbui? Sy. age, scis quid
pecuniam in loco neglegere, maximum interdum est lucrum.
bui!

Metuisti, si nunc de tuo jure concessisses paululum,
Atq; adolescentii essem morigeratus, hominum homo stultissime;

Ne non tibi istuc feneraret? S. ego spem precio non emo.

Sy. Nunquam rem facies. abi, nesciū inescare homines, Sannio.

S. Credo istuc melius esse: verū ego nunquam adeò astutus fui,

Quin, quidquid possem, mallem auferre potius in præsentia.

Sy. Age, novi tuum animum: quasi jam usquam tibi sint vi-

ginti minæ,
Dum huic obsequare. præterea autem, te aiunt proficisci Cy-
prum. S. hem. (hoc scio,

Sy. Coemisse hinc, quæ illuc veberes, multa; navem conductam:

Animus tibi pendet: ubi illinc, spero, redieris, tamen hoc ages.

S. Nusquam pedem. perii berkle: hac illi spe hoc incepunt.

Sy. timet:
Injici scrupulum homini. S. ô scelera! illud vide,

Uin ipso articulo oppressit. emtæ mulieres

Complures, & item hinc alia, quæ porto Cyprum.

Nisi eò ad mercatum venio, damnum maximum est.

Nunc si hoc omitto, altum agam: ubi illinc rediero,

Nihil est, refrixerit res: Nunc demum venis?

Sur passus? ubi eras? ut sit satius perdere,

Quam aut bic manere tam diu, aut tum persequi.

Sy. Jamne enumerasti id quod ad te redditum putes?

S. Hocine illo dignum est? hoccine incipere Aeschinum?

Per oppressionem ut banc m̄ eripere postulet?
 Sy. Labascit. unum hoc habeo. vide si satis placet:
 Potius quām venias in periculum, Sannio,
 Servesne an perdas totum, dividuum face.
 Minas decem conradet alicunde. Sa. bei mibi!
 Etiam de sorte nunc venio in dubium miser.
 Pudet nihil: omnes dentes labefecit mihi.
 Præterea colaphis tuber est totum caput.
 Etiam insuper defrudet? nusquam abeo. Sy. ut lubet.
 Numquid vis, quin abeam? Sa. imo hercle hoc quoſo, Sy.
 Ut ut hæc sunt facta, potius, quām lites sequar,
 Meum mibi reddat, saltem quanti emia est. Syre,
 Scio te non usum antehac amicitia meā:
 Memorem me dices esse, & gratum. Sy. sedulo
 Faciam. sed Ctesiphonem video: latus est
 De amicā. Sa. quid, quod te oro? Sy. paulisper mane.

ACT. II. SCENA III.

Arg. Ctesiphon fratrem laudat & commendat, agitque gratias ab eo pro accepto beneficio. Lambici senarii.

Ctesiphon, Syrus.

A BS quivis homine, cūm est opus, beneficium accipe
 gaudeas: (bene faci
 Verūm enim vero id demum juvat, si, quem equam est faceri,
 O frater, frater, quid ego nunc te laudem? satis certò scio,
 Nunquam ita magnifice quidquam dicam, id virtus quin
 peret tua. (trah

Itaque unam hanc rem me habere præter alios præcipuam
 Fratrem homini nemini esse primarum artium magi principem
 S. O Ctesiphon. C. o Syre, Aeschbinus ubi est? S. ellum, u
 spectat domi. C. hem.

S. Quid est? C. quid sit? illius operâ, Syre, nunc vivo. fo
 rum caput!

Quin omnia sibi post putarit esse præ meo commodo. (la
 Maledicta, famam, meum amorem, & peccatum in se trans
 S. Nihil pote supra. C. quidnam fores crepuit? S. man
 mane, ipse exit foras. fores

ACT. II. SCENA IV.

Colloquuntur fratres: agitur de pecunia reddenda lenoni, & paranda cena.

Ejusdem generis.

Æschinus, Sannio, Ctesipho, Syrus. (occidi:

BI ille est sacrilegus? S. me querit. numquidnam effert?
Nil video. Æ. ebem, opportunè: te ipsum querito. quid fit, Ctesipho?

ut res omnis res. omitte vero tristitia tuam.

Ego illam hercle verò omitto, qui quidem te habeam fratrem, ô mi Æschine!

*Syn. nigermane! ab, vereor coram in os te laudare amplius.
 id assentandi magis, quam quò habeam gratum, facere existimes.*

Age inepite, quasi nunc non norimus nos inter nos, Ctesipho.

*u mihi dolet, nos penè serò scisse, & penè in eum locum
 duisse, ut, si omnes cuperent, nihil tibi possent auxiliarier.*

Pudebat. Æ. ab, stultitia est istac, non pudor: tam ob par-

volam

*(beant.)
 impene è patria! turpe dictu. Deos queso, ut istac prohibe-*

Peccavi. Æ. quid ait tandem nobis Sannio? Sy. jam mitis est.

Ego ad forum ibo, ut hunc absolvam. tu intro ad illam,

Ctesipho.

Sy. insta. Sy. eamus; namque hic properat in Cyprum.

S. ne tam quidem;

ne faci, umvis etiam maneo otiosus hic. Sy. reddetur, ne time.

*At ut omne reddat. Sy. omne reddet, rite modo, ac sequere
 bac. S. sequor.*

*Heus, heus Syre. Sy. hem, quid est? C. obsecro hercle,
 hominum istuc impurissimum*

*ampliū absolvitor, ne, si magis irritatus sit, (rim)
 incipere ad patrem hoc permanet, atque ego tum perpetuò perie-*

*Non sit: bono animo es. tu cum illâ te intus oblecta
 interim,*

titulos jube sterni nobis, & parari cætera,

jam transactâ re convortam me domum cum opsonio.

*Ha queso: quando hoc bene successit, bilarem hunc summa-
 mus diam. *Heus.**

ACT. III. SCENA I.

*Sollicitam inducit Sostratam, ob filiæ, quæ ex Æschino gravida
 vicinum partum. Iambici & Trochaici octonarii.*

Sofrata, Canthara.

Obsecro, mea nutrix, quid nunc fiet? C. quid fiat, regum.
Reste eadepol, spero. S. modò dolores, mea tu, occiput
primulūm. (peperens)

C. Jam nunc times, quasi nunquam adfueris, nunquam tu
S. Miseram me, neminem babeo, solæ sumus: Geta autem
hic non adest:

Nec quem ad obstetricem mittam, nec qui accersat Aeschinum.

C. Pol is quidem jam hic aderit: nam nunquam unum inter
mittit diem, (diuum)

Quin semper veniat. S. solus mearum misericordiarum est reme-

C. E re natâ melius sieri haud potuit, quam fastum est, beata.

Oblatum quando vitium est, quod ad illum attinet potissimum.

Talem, tali generè atque animo, natum ex tantâ familiâ.

S. Ita pol est, ut dicis. salvus nobis, Deos queso, ut sit,

ACT. III. SCENA II.

A. Arg. Geta, Sofrata servulus commotior, heræ nunciat Aeschinum

alio captum amore, puellam eripiisse lenoni.

Eiusdem generis, inserto quaternario.

Geta, Sofrata, Canthara.

Nunc illud est, quod, si omnes omnia sua consilia conseruantur.

Atque huic malo salutem querant, auxilii nihil afferant.

Quod mihique, heraque, filiaque herili est. vix misero mihi.

Tot res repente circumvallant, unde emergi non potest,

Vis, egestas, injustitia, solitudo, infamia. (impium)

Hoccine seculum! ô scelera! ô genera sacrilega! ô homini!

S. Me miseram! quidnam est, quod sic video timidum

properantem Getam? (ricor)

G. Quem neque fides, neque iurandum, neque illum inimicum.

Repressit, neque reflexit, neque quod partus instabat proprie-

Cui miserae indignè per vim vitium obtulerat. S. non intellexi.

Satis que loquatur. C. propius, obsecro, accedamus, Sofrata.

G. ah,

Me miserum, vix sum compos animi, ita ardeo iracundius.

Nibil est, quod malum, quam totam familiam dari mibi obtemperare.

Ut iram hanc in eos evomam omnem, dum agitudo ba-

recens:

Satis mihi id babeam supplicii, dum illos ulciscar modò.

Senior animam primum extinguerem ipsi, qui illud produxit.

sum autem Syrum impulsorem, vah, quibus illum lacerarem
modis ! (statuerem,
stabilitatem medium primum arriperem, & capite in terram
cerebro dispergat viam.

olescenti ipsi eriperem oculos, posthac precipitem darem.
aerem, agerem, raperem, tunderem, & prosterrem.
cesso hoc malo heram impertiri propere ? S. revoce mus. Geta.

G. hem ! (querito :
quis es, sine me. S. ego sum Sostrata. G. ubi ea est ? teipsam
exspecto. oppidò opportunè te obtulisti mi obviām,
S. quid est ? quid trepidas ? G. hei miki ! S. quid fe-
stinas, mi Geta ?

timam recipe. G. prorsus. S. quid istuc prorsus ergo est ?
G. periumus. (jam, Geta ?
Est. S. eloquere ergo, obsecro te, quid sit. G. jam. S. quid
Eschinus. S. quid is ergo ? G. alienus est ab nostrâ fami-
liâ. S. hem,

quare ? G. amare occipit aliam. S. u. miseræ miki !

Neque id oculi fert. à lenone ipsis eripuit palam.

Satin' hoc certum est ? G. certum. hisce oculus egomet vidi;
Sostrata. S. ab, (Eschinus,
miseram ! quid credas jam ? aut cui credas ? nostrumne È-
stram vitam omnium, in quo nostræ spes opesq; omnes sit e-
ant, qui sine hac jurabat se unum nunquam videturum diem,
se in sui gremio positurum puerum dicebat patris,
obsecraturum, ut liceret hanc sibi uxorem ducere !

Hera, lacrumas mitte, ac poiñs, quod ad hanc rem opus est,
porro prospice. (nusne es ? an
iamurne, an narremus cuipiam ? C. au, au mi homo, sa-
proferendum tibi videtur esse usquam ? G. miki quidem
non placet.

primum, illum alieno animo à nobis esse, res ipsa indicat.
si hoc palam proferimus, ille insicias ibit, sat scio ;
fama, & gnate vita in dubium veniet. tum si maxumè
natur, cum amet aliam, non est utile hanc illi dari.

Propter quoquo pacto tacito est opus. s. ab. minimè gentium.
faciam. G. quid ages ? S. proferam. G. hem, mea Sostra-
ta, vide quam rem agas. (est :

re res loco non potis est esse, quam in hoc, quo nunc sita

Primum indotata est : tum præterea, quæ secunda ei dōs erat,
 Perit: pro virgine dari nuptum non potest. hoc reliquom est
 Si inficias ibit, testis mecum est annulus, quem amiserat.
 Postremò, quando ego conscia mibi sum, à me culpam esse ban
 procul,

(nam; Geta
 Nec precium, neque rem ullam intercessisse illâ aut me indig
 Experiar. G. quid istic? accedo, ut melius dicas. S. tu, quan
 tum potes,

Abi, atq; Hegioni cognato hujus rem enarrato omnem ordine
 Nam is nostro Simulo fuit summus, & nos coluit maximè.

G. Nam hercle alius nemo respicit nos. S. propera tu, me
 Canihara:

Curre, obstetricem arceſſe, ut, cùm opus sit, ne in morâ nobis fieri

A C T . III . S C E N A III.

Arg. Malè est Demeæ, quod filium Ctesiphonem audiverit una adiutio
 cum eripuerit mulierem Æſchinus. Iambici senarii.

Demea.

Desperii. Ctesiphonem audivi filium
 Una fuisse in raptione cum Æſchino.
 Id misero restat mibi mali, si illum potest,
 Qui alicui rei est, etiam ad nequitiem eum abducere.
 Ubi ego illum queram? credo abductum in ganeum
 Aliquò. persuasit ille impurus, sat scio.
 Sed eccum Syrum ire video. binc scibo jam, ubi fieri.
 Atque hercle hic de grege illo est: si me senserit
 Eum queritare, nunquam dicet carnufex.
 Non ostendam id me velle.

A C T . III . S C E N A IV.

Arg. Commendatur Ctesiphon, virtuperantur Micio & Æſchinus: ca
 utrumq; Syrus facit. Demea autem narratione virtutum Ctesiph
 onis plurimum gaudet. Ejusdem generis.

Syrus, Demea.

OMnem rem modò seni,
 Quo pacto haberet, enarramus ordine.
 Nil quidquam vidi lætius. D. prob Jupiter,
 Hominis stultitiam! S. collaudavit filium:
 Mibi, qui id dedissem consilium, egit gratias.
 D. Disrumpor. S. argentum adnumeravit illico:
 Dedit præterea in sumnum dimidium minæ:
 Id distributum sanè est ex sententiâ. D. kem,

Iuc mandes, si quid recte curatum velis.
 Ebem Demea, haud aspiceram te : quid agitur ?
 Quid agatur ? vostram nequeo mirari satis
 rationem. S. est berle inepita, ne dicam dolo,
 aque absurda. Pisces cæteros purga, Dromo :
 Congrum istum maximum in aquâ finito ludere
 antisper : ubi ego rediero, exoffabitur ;
 quis nolo. D. hæcine flagitia ? S. mihi quidem non placent :
 si clamo sæpe. Salsamenta hæc, Stephanio,
 macerentur pulchrè. D. Di vostram fidem ;
 Vrum studione id sibi habet, an laudi putat
 fore, si perdiderit gnatum ? v.e misero mihi !
 Videre videor jam diem illum, cum binc egens
 Profugiet aliquò militatum. S. ò Demea,
 Ituc est sapere, non quod ante pedes modò est,
 Videre, sed etiam illa, quæ futura sunt,
 Prospicere. D. quid ? istac jam penes vos psaltria est ?
 S. Ellam intus. D. echo, an domi est habiturus ? S. credo, ut est
 Demenia. D. hæcine fieri ? S. inepita lenitas
 Patri, & facilitas prava. D. fratris me quidem
 Pudet, pigerisque. S. nimium inter vos, Demea, ac
 Non, quia ades præsens, dico hoc, pernimum interest.
 Tu, quantus quantus, nihil nisi sapientia es :
 Ille somnium. sineres verò illum tu tuum
 Exere hæc ? D. sinerem illum ? aut non sex totis mensibus
 Præs olfecisse, quam ille quidquām cœperit ?
 S. Vigilantiam tuam tu mihi narras ? D. sic sicut
 Modò, ut nunc est, quo. S. ut quisq; suum volt esse, ita est.
 D. Quid eum ? vidistin' bodie ? S. tuumne filium ?
 (Abigam hunc rus) jamdudum aliquid ruri agere arbitror.
 D. Satin' scis ibi esse ? S. ob, qui egomet produxi. D. optumè est.
 Metui, ne hæceret hinc. S. atque iratum admodum.
 D. Quid autem ? S. abortus jurgio fratrem apud forum
 De psaltria istac. D. ain' verò ? S. vah, nil reticuit :
 Nam, ut numerabatur fortè argentum, intervenit
 Homo de improviso : caput claramare ; Aeschines,
 Hæcine flagitia facere te ? hæc te admittere
 Indigna genere nostro ? D. ob, ob, lacrimo gaudio.
 S. Non iu hoc argentum perdis, sed vitam tuam.

D. *Salvus* sit, *spero*, est *similis* *majorum* *suūm*. S. *hui*.

D. *Syre*, *praeceptorum* *plenus* *istorum* *ille*. S. *phy*,
Domi *habuit*, *unde* *disceret*. D. *fit* *sedulo*:

Nil *prætermitto*: *consuefacio*: *denique*
Inspicere, *tanquam* *in speculum*, *in vitas* *omnium*
Jubeo, *atq*; *ex aliis sumere exemplum* *fibi*.

Hoc *facito*. S. *rectè* *sane*. D. *hoc* *fugito*. S. *callidè*.

D. *Hoc* *laudi* *est*. S. *istac* *res* *est*. D. *hoc* *vicio* *datur*.
S. *Probissumè*. D. *porro* *autem*. S. *non* *hercle* *oīum* *est*
Nunc *mibi* *auscultiandi*. *pisces* *ex* *sententia*

Nactus *sum*: *hi* *mibi* *ne* *corrumpantur*, *cautio* *est*.

Nam *id* *nobis* *tam* *flagitium* *est*, *quam* *illa*, *Demea*,
Non *facere* *vobis*, *qua* *modò* *dixii*: E, *quod* *queo*,
Conservius *ad* *eundem* *istunc* *præcipio* *modum*.

Hoc *falsum* *est*, *hoc* *adustum* *est*, *hoc* *lautum* *est* *par* m:

Illud *rectè*, *iterum* *sic* *memento*: *sedulo*

Moneo, *qua* *possum* *pro* *meā* *sapientiā*.

Postremo, *tanquam* *in speculum*, *in patinas*, *Demea*,
Inspicere *jubeo*, E *moneo* *quid* *fatto* *usu* *fit*.

Inepta *bac* *esse*, *nos* *qua* *facimus*, *senio*.

Verūm *quid* *facias*? *ut* *homo* *est*, *ita* *morem* *geras*.

Numquid *vū*? D. *mentem* *vobis* *meliorem* *dari*.

S. *Tu* *rus* *binc* *ilis*? D. *rectà*. S. *nam* *quid* *tu* *bīc* *agas*,
Ubi, *si* *quid* *bene* *præcipias*, *nemo* *obtemperet*?

D. *Ego* *verò* *binc* *abeo*, *quando* *is*, *quamobrem* *huc* *veneram*,
Rus *abiit*: *illum* *curo* *unum*: *ille* *ad* *me* *atiinet*.

Quando *ita* *volt* *frater*, *de* *istoc* *ipse* *viderit*.

Sed *quis* *illuc* *est*, *quem* *video* *procul*? *estne* *Hegio*
Tribulis *noster*? *si* *satis* *cerno*, *is* *hercle* *est*. *vah*.

Homo *amicus* *nobis* *jam* *inde* *à* *puero*. D. *boni*!

Ne *illiusmodi* *jam* *magna* *nobis* *civium*

Penuria *est*. *homo* *antiquā* *virtute* *ac* *fide*:

Haud *citò* *mali* *quid* *ortum* *ex* *hoc* *fit* *publicè*.

Quām *gaudeo*, *ubi* *etiam* *bujus* *generis* *reliquias*
Restare *video*! *vah*, *vivere* *etiam* *nunc* *lubet*.

Opperiar *hominem* *līc*, *ut* *saluim* E *conloquar*.

ACT. III. SCENA V.

Hegio docet Sostratæ filiam iniquè ab Æschino tractatam, ac tandem
vitiatam esse. Id factum nunc Demeæ narrat. * Eiusdem generis.

Hegio, Geta, Demea, Pamphila.

Rob! Di immortales, facinus indignum, Geia!

Quid, narras? G. sic est factum. H. ex illan' familiâ

am illiberale facinus esse ortum? ò Æschine,

pol baud paternum istuc dedisti. D. videlicet

De psaltriâ bac audivit: id illi nunc dolet

Alieno; pater is nibili pendit. hei mibi!

Vinam hic prope adessem alicubi, atque audiret h.ec.

H. Nisi facient quæ illos æquom est, baud sic auferent.

G. In te spes omnis, Hegio, nobis sita est:

Ie solum habemus: tu es patronus, tu pater:

Ille tibi moriens nos commendavit senex.

Si deseris tu, periimus. H. cave dixeris:

Nec faciam, neque me satis piè posse arbitror.

D. Adibo. salvere Hegionem plurimum

Jubeo. H. ob, te quarebam ipsum; salve, Demea.

D. Quid autem? H. major filius tuus Æschinus,

Quem fratri adoptandum de disti, neque boni,

Neque liberalis fundus officium est viri.

D. Quid istuc est? H. nostrum amicum nras Simulum,

Atque aequalem? D. quid ni? H. filiam ejus virginem

Vivavit. D. bem! H. mane, nondum audisti, Demea,

Quod est gravissimum. D. an quidquam est etiam amplius?

H. Verò amplius: nam hoc quidem ferundum aliquo modo est.

Persuasit nox, amor, vinum, adolescentia:

Humanum est. ubi scit factum, ad matrem virginis

Venit ipius ultro, lacruman, orans, obsecrans,

Edem dans, jurans se illam duxurum domum.

Ipotum est, tacitum est, creditum est. virgo ex eo

Impressu grava facta est. mens' hic decimus est:

Si bonus vir nobis psaltriam, si Dis placet,

Paravit, quicum vivat, illam deserat.

D. Pro certon' tu istæc dicis? H. mater virginis

In medio est, ipsa virgo, res ipsa: hic Geta

Interea, ut captus est servorum, non malus,

Neque iners, alit illas; solus omnem familiam

Sustentat: hunc adduce, vinci: quare rem.

G. Imò bercle extorque, nisi ita factum est, Demea.
Postremò, non negabit, coram ipsum cedo.

D. Pudet: nec, quid agam, neque quid huic respondeam,
Scio. **P.** miseram me! differor doloribus.

Juno Lucina, fer opem, serva me obsecro. **H.** hem!

Numnam illa, quæso, parturit? **G.** certè, Hegio. **H.** hem!
Illæc fidem nunc vostram implorat, Demea.

Quod vos vis cogit, id voluntate ut impetreret.

Hæc primum ut siant, Deos quæso, ut vobis decet;

Sin aliter animus voster est, ego, Demea,

Summâ vi defendam hanc, atque illum mortuum.

Cognatus mibi erat: unà à pueris parvolis

Sumus educti: unà semper militix & domi

Fuimus: paupertatem unà pertulimus gravem.

Quapropter nitar, faciam, experiar, denique

Animam relinquam potius quam illas deseram.

Quid mibi respondes? **D.** fratrem conveniam, Hegio;

Is quod mibi de hac re dederit consilium, id sequar.

H. Sed, Demea, hoc tu facito cum animo cogites,

Quam vos facillimè agitus, quam estis maxumè

Potentes, dites, fortunati, nobiles,

Tam maxumè vos æquo animo æqua noscere

Oportet, si vos volitis perhiberi probos.

D. Redito, fient, quæ fieri æquom est, omnia.

H. Decet te facere. Geta, duc me ipso ad Sostratam.

D. Non me indicente bac fiunt. utinam hoc sit modò

Defunctum. verum nimia illæc licentia

Profecto evadet in aliquod magnum malum.

Ibo, requiram fratrem, ut in eum bac evomam.

ACT. III. SCENA VI.

Arg. Hegio Sostratam consolatur, & dilemmate consilium suum concludit.

Iambici senarii.

Hegio.

BONO animo fac sis, Sostrata, & istam, quod potes,

Fac consolere. ego Micionem, si apud forum est,

Conveniam, atque, ut res gesta est, narrabo ordine.

Si est, facturus ut sit officium suum,

Faciat: sin aliter de hac re est ejus sententia;

Respondeat mihi, ut, quid agam, quamprimum sciam.

ACI

ACT. IV. SCENA I.

Ag. Probi adolescentis ingenium moresque hâc scenâ exprimuntur,
Syrus Ctesiphonem instituit, quemadmodum respondere debeat pa-
tri: initio scenæ ostendit non raro contingere, ut filii optent paren-
tum absentiam, si quando solutius vivere, & genio indulgere statue-
runt.
Lambici octonarii, & quaternarii.

Ctesiphon, Syrus.

A IN' patrem hinc abisse rus? S. jamdudum. C. dic sodes.
A. S. apud villam est. (dem,

Nunc cum maxumè operis aliquid facere credo. C. utinam qui-
Quod cum salute ejus fiat, ita se defatigari velim,
Ut triduo hoc perpetuo prorsum è lecto nequeat surgere. (diem
S. ita fiat, Et istoc si quid potis est restius. C. ita. nam bunc
Misere nimis cupio, ut cœpi, perpetuum in lxiiiiâ degere.
Et illud rus nullâ aliâ causâ tam malè odi, nisi quia propè est:
Quod si abesset longius,

Prīns nox oppressisset illuc, quam buc reverti posset iterum.

Nunc, ubi me illuc non videbit, jam buc recurret, sat scio:
Rogitabit me, ubi fuerim; quem ego hodie toto non vidi die:
Quid dicam? S. nihilne in mentem? C. nunquam quidquam.

S. tanto nequior.

Cliens, amicus, hospes, nemo est vobis? C. sunt: quid postea?
S. Hisce opera ut data sit. C. quæ non data sit? non potest
fieri. S. potest.

C. Interdiu: sed si hic pernocto, causæ quid dicam, Syre?
S. Vah, quam uellem etiam noctu amicis operam mos esset dari.
Quin tu otiosus es: ego illius sensum pulchre calleo. (modo?
Cum servit maxumè, tam placidum quam ovem redbo. C. quo—
S. Laudarier te audit libenter. facio te apud illud decum:
Virtutes narro. C. meas? S. tuas. homini illico lacrumæ cadunt,
Quasi puer, gaudio. hem tibi autem. C. quidnam est? S. lu-
pus in fabulâ.

C. Pater adest? S. ipsu'st. C. Syre, quid agimus? S. fuge
modò intrò: ego videro. (definas?

C. Si quid rogarit, nusquam tu me: audistin'? S. potin' ut

ACT. IV. SCENA II.

Ag. Queritur Deimea, quod fratrem non repererit: idem à Syro delu-
dimur, locum in quo sit frater, bitariam describente.

Trochaici octonarii.

Deimea,

Demea, Ctesiphon, Syrus.

NE ego homo sum infelix! primum fratrem nusquam
invenio gentium: Dim.
ilius bo
Nostri

Praterea autem, dum illum quero, à villâ mercenarium
Vidi: is filium negat esse ruri: nec quid agam, scio. Prater
lirus d

C. Syre. S. quid ais? C. men' querit? S. verum. C. perū ist ad he

S. quin tu animo bono es. Quoniam

D. Quid bot, malūm, infelicitatis? ne queo satis decernens: vi.
D. Id q

Nisi me credo huic esse natum rei, ferundis miseriis. D. Id q

Primus sentio mala nostra: primus rescisco omnia: senjen' l

Primus porro obnuncio. agrè solus, si quid fit, fero. dane hac

S. Rideo hunc: primum ait se scire: is solus nescit omnia. Rim' Cre

D. Nunc redeo: si foriè frater redierit, viso. C. Syre,
Obsecro, vide ne ille buc prorsus se irruat. S. etiam taces? Ad finistr

Ego cavebo. C. nunquam bercle bodie ego istuc committam tibi. Et pistr

Nam me jam in cellam aliquam cum illâ concludam. id
tissimum est. Lettu

(Syrus, Ubip.)

S. Age, tamen ego hunc amovebo. D. sed eccum sceleratum. Isanè

S. Non bercle hic quidem durare quisquam, si sic fit, potest. Ucbinu

Scire equidem volo, quot mihi sint domini. quæ hæc est miseria? Uphbo a

D. Quid ille gannit? quid volt? Quid ais, bone vir? hem, Nam jam

est frater domi? (quid tibi est? lissi

S. Quid, malūm, Bone vir, mibi narras? equidem perū. Capam,

S. Rogitas? Ctesiphon me pugnis miserum & istam psaltriam
Usque occidit. D. hem, quid narras? S. hem, vide ut discili
labrum. g. Rog
cionem
Ctesiphon

D. Quamobrem? S. me impulsore hanc emtam esse ait. D.
tu eum rus hinc modò G. O

Produxo aiebas? S. factum. verūm venit post insaniens: E Me

Nihil pepercit. non puduisse verberare hominem senem, E si me

Quem ego modò puerum iantillum in manibus gestavi meis? fieri

D. Laudo, Ctesiphon: patrissas. abi, virum te judico. ultrō

S. Laudas? ne ille continebit posthac, si sapiet, manus. (lun
D. Fortiter. s. perquam; quia miseram mulierem & me ser
Qui referire non audebam, vicit: hui, perfortiter! Ab, m

D. Non potuit melius. idem, quod ego, sensit, te esse huic
Sed estne frater intus? S. non est. D. ubi illum queram, cognoscere du

S. Scio ubi sit. verūm bodie nunquam monstrabo. D.
quid ais? S. ita. que issi
pcionis

D. D.

Diminuetur tibi quidem jam cerebrum. S. at nomen nescio
nus hominis, sed locum novi ubi sit. D. dic ergo locum.
Nostin' porticum apud macellum hanc deorsum? D. quidni
Praterito bac rectâ plateâ sursum. ubi eò veneris, (noverim?
tivus deorsum versus est, bac præcipitato: postea
st ad hanc manum facillum: ibi angiportum proprie est
D. Quoniam? S. illuc, ubi etiam caprificus magna est: D. no-
vi. S. bac pergit. (vah,
D. Id quidem angiportum non est pervium. S. verum hercle.
lens' hominem me esse? erravi. in porticum rursum redi.
Janè bac multo propius ibis & minor est erratio.
Sim' Cratini bujus ditis aedes? D. scio. S. ubi eas præterieris,
Ad sinistram bac rectâ plateâ: ubi ad Diane veneris, (cum
ad dextram: prius, quam ad portam venias, apud ipsum la-
pistilla, & exadvorsum fabrica: ibi est. D. quid ibi facit?
Lectulos in sole ilignis pedibus faciundos dedit.
Ubi poteris vos? bene Janè. sed cesso ad eum pergere:
Isanè: ego te exercebo hodie, ut dignus es, silicernium.
Ecbinus odiosè cessat: prandium corrumpitur:
Hesipho autem in amore est totus. ego jam prospiciam mibi.
jam jam adibo, atque unum quidquid, quod quidem erit bel-
lisimum,
D. upam, & cyathos sorbillans paulatim hunc producam diem.

ACT. IV. SCENA III.

M. Rogat Micionem Hegio, ut Sostratam adeat, narraturus illi suspi-
cionem alienati à Pamphila Æschini, ortam esse propter ereptam
Ctesiphoni psaltriam. Lambici ottorarii.

Micio, Hegio. (Hegio.

E GO in hac re nihil reperio, quomobrem lauder tantopere,
Meum officium facio: quod peccatum à nobis ortum est,
mei! corrigo: (tant
Si me in illo credidisti esse hominum numero, qui ita pu-
(lun si fieri injuriam, ultrò si, quam fecere ipsi, expostulanti;
e seru ultro accusant. id quia non est à me factum, agi gratias?
(cap Ab, minimè: nunquam te aliter, atque es, in animum in-
duxi meum.
coq Ad quo, ut una mecum ad matrem virginis eas, Micio;
ben que istac eadem, que mibi dixi, tute dicas mulieri;
spicione m hanc propter fratrem ejus esse & illam psaltriam.

M. Si

M. Si ita cœquom censes, aut si ita opus est facta, eamus. H. bene faciat
 Nam **Gilli** animum jam relevabis, quæ dolore ac miseriâ **Tabescit**; **G** tuo officio fueris functus. sed si aliter putas,
 Egomet narrabo quæ mibi dixii. M. imo ego ibo. H. bene faciat
 Omnes, quib' res sunt minu' secundæ, magi' sunt nescio quae
 Suspicioſi: ad contumeliam omnia accipiunt magis: (modus
 Propter suam impotentiam, se semper credunt neglegi.
 Quapropter ipsum purgare ipſi corām, placabilius est.
 M. Et recte, **G** verum dicas. H. sequere me ergo hac introitio
 M. maxime.

ACT. IV. SCENA IV.

Arg. Dolet vehementer Æſchinus in suspicionem venisse se apud **Socratam** & **Pamphilam**, quod amare psaltriam coepit, quam non sibi, sed fratri ut gratum faceret, a lenone eripuerat. Trochaicuſi Iambici octonarii, Trochaicus unus quarternarius abundans syllaba, **Æſchinus.**

Difſrucior animi. boccine de improviso mali mibi objici
 Tantum, ut neque quid me faciam, nec quid agam, certum
 Membra mea debilia sunt: animus timore obſtupuit: (ſententia
 Peccare confitere nihil consilii quit, vah,
 Quomodo me ex hac expediam turbâ?
 Tanta nunc ſuspicio de me incidit. neque ea immerito.
 Soſtrata credit mibi me psalti; iam hanc emiſſe: id anus
 Mibi indicium fecit.

Nam ut hinc forte ea ad obſteſtricem erat missa, ubi vidi
 eam, illico
 Accedo, rogo, Pamphila quid agat, jam partus adſiet;
 Eōne obſteſtricem aſcerſat. illa exclamat, abi, abi jam, Æſchinus
 Satis diu deſisti verba, ſat adhuc tua nos fruſtrata eſt fides.
 Hem, quid iſtuc obſecro, inquam, eſt? Valeas, habeas illam
 quæ placet.

Sensi illico id illas ſuſpicari: ſed me reprobendi tamen,
 Ne quid de fraire garrule illi dicerem, ac fieret palam. (v
 Nunc quid faciam? dicdm frairis eſſe hanc? quod minime
 Uſq; iam eſſerii. age, mitio: fieri potius eſt, ut ne qua executa
 Ipm id metuo ut credant: tot concurruunt veriſimilia:
 Egomet rapui: ipſe egomet ſolvi argentiū: ad me abducatur
 eſt domum.

H.ec adeo mea culpa fateor fieri. non me hanc rem patrii,
 Ut ut crat gesta, indicasse? exoraffem, ut eam ducerem.

beneſoſ
ſatum uſque adhuc eſt: nunc porro, Aſchino, expurgiſcere.
as, (ci) ne hoc priuum eſt: ad illas ibo, ut purgem me. accedam
ne faci ad fores.
ſcio qu mi, borreſco ſemper, ubi pultare haſce occipio fores miſer.
(mod us, beus: Aſchinus ego ſum: aperite aliquis altutum oſtium.
ndit nescio quis. concedam buc.

ACT. IV. SCENA V.

c intro q. Mirè faceto commento novum incutit Aſchino metum pater,
attendens alii viro nupturam Pamphilam. Tandem amoto ludo agerò
teriò incipiens, filii animum gaudio explet, futurum promittens, ut
illam ipſe duceret uxorem.

Trochaici oſtonarii, Lambici ſenarii & oſtonarii.

Micio, Aſchinus.

TA, ut dixi, Sofrata, (ſunt ſciat.
Facite: ego Aſchinum conveniam, ut quo modo alta hac
ad qui oſtium hoc pultavit? A. pater berkle eſt: perii. M.
Aſchine.

Quid huic hic negoti eſt? M. tune has pepulisti fores? ractes.

Car non ludo hunc aliquantis per? melius eſt:

Quandoquidem hoc nunquam mibi ipſe voluit credere.

Nil mibi respondes? A. non equidem iſtas, quod ſciam.

M. Ita? nam mirabar quid hic negoti eſſet tibi.

Eruuit: ſalva res eſt. A. dic ſodes, pater,

Tibi vero quid iſti eſt rei? M. nihil mibi quidem.

Amicus quidam me à foro abduxit modò

Huc advoſatum ſibi. A. quid? M. ego dicam tibi.

Habitant hic quedam mulieres pauperculæ:

Ut opinor, has non noſſe te, Certo ſcio:

Neque enim diu huc commigraunt. A. quid tum poſtea?

M. Virgo eſt cum matre. A. perge. M. hæc virgo orba eſt patre:

Hic meus amicus illi genere eſt proximus:

Huic leges cogunt nubere hanc. A. perii. M. quid eſt?

A. Nil: recte: perge. M. is venit, ut ſecum avebat?

Nam habitat Miletii. A. hem, virginem ut ſecum avebat?

M. Sic eſt. A. Miletum uſque, obſecro? M. ita. A. animo

male eſt.

Quid ipſe? quid aiunt? M. quid illas censes? nihil enim.

Commenta mater eſt: eſſe ex alio viro

Nescio quo puerum natum, neque eum nominat:

Uorem eſſe illum, non oportere huic dari.

A. Ebo,

A. Ebo, nonne hæc justa tibi videntur postea?

M. Non. **A.** obsecro, non? an illam hinc abducet, pater?

M. Quid illam ni abducat? **A.** factum à vobis duriter,
Immisericorditerque, atque etiam, si est, pater,
Dicendum magis aperte, inliberaliter.

M. Quamobrem? **A.** rogas me? quid illi tandem credimus
Fore animi misero, qui illi consuevit prior,
Qui infelix, haud scio, an illam miserè nunc amat,
Cum banc sibi videbit præsens præsentì eripi,
Abduci ab oculis? facinus indignum, pater!

M. Quâ ratione istuc? quis despöndit? quis dedit?

Cui, quando nupsit? auctor bis rebus quis est?

Cur duxit alienam? **A.** an sedere oportuit

Domi virginem tam grandem, dum cognatus hic

Illinc veniret, exspectantem? hæc, mi pater,

Te dicere æquom fuit, & id defendere.

M. Ridiculum! ad vorsum illum causam dicerem,

Cui veneram advocatus? sed quid ista, Aeschine,

Nostrâ? aut quid nobis cum illis? abeamus. quid est?

Quid lacrumas? **A.** pater, obsecro, ausulta. **M.** Aeschine, te
divi omnia,

Et scio: nam te amo: quo magis, que agis, curæ sunt mihi.

A. Ita velim me promerentem ames, dum vivas, mi pater,

Ut me hoc delictum admisisse in me, id mibi uehementer dolerem,

Et me tui pudet. **M.** credo bercele: nam ingenium novi tuum

Liberale: sed vereor ne indiligens nimikum fies.

In quâ civitate tandem te arbitrare vivere?

Virginem vitiasti, quam te jus non fuerat tangere.

Jam id peccatum primum magnum, magnum, at humanum.

Fecere alii saxe, item boni. at postquam id evenit, cedo,

Numquid circumspexi? aut numquid tute prospexti tibi,

Quid fieret, quâ fieret? si te ipsum mibi puduit dicere;

Quâ rescicerem? hæc dum dubitas, mens abierunt decem.

Prodidisti te, & illam miseram, & gnatum, quod quidem in
te fuit.

Quid? credebas dormienti hæc tibi confecturos Deos?

Ei illam sine tuâ operâ in cubiculum iri deducum domum?

Nolim ceterarum rerum te socordem eodem modo.

Bono animo es, duces uxorem hanc. **A.** bem! **M.** bono animo

es, inquam. **A.** pater,

fero, num ludis tu nunc me? M. ego te? quamobrem?

E. nescio:

iam tam miserè hoc esse cupio verum, ideo vereor magis.

Abi domum, ac Deos comprecare, ut uxorem accersas: abi.

Quid? jamne uxorem? M. jam. E. jam? M. jam, quan-

tum potest. E. Dì me, pater,

mes oderint, ni magi' te quām oculos nunc ego amo meos.

Quid? quām illam? E. aquè. M. perbenigne. E. quid?

ille ubi est Milesius?

Abiit, periit, navem ascendit. sed cur cessas? E. abi, pater:

potius Deos compresare: nam tibi eos certò scio,

vir melior multo es quām ego, obtemperaturos magis.

Ego eo intro, ut, quæ opu' sunt, parentur. tu fac, ut dixi,

si sapis.

Quid hoc negoti? hoc est patrem esse? aut hoc est filium esse?

pater aut sodalis esset, quā magi' morem gereret?

non amandus? hiccine non gestandus in sinu est? hem!

que adeo magnam mī injecit suā commoditate curam,

forte imprudens faciam, quod nolit, sciens cavebo.

cesso ire intro, ne moræ meis nupiis egomet siem.

ACT. IV. SCENA VI.

Demea ambulando fatigatus, de Syro queritur, quod non aperte
nibi. satis commonstraverit locum, ubi frater esset Micio.

Iambici senarii.

mea. **D**e fessus sum ambulando. ut, Syre, te cum tua
Monstratione magnus perdat Jupiter.

meptavi usque omne oppidum, ad portam, ad lacum,

non? nec fabrica illic ulla erat, nec fratrem homo

(me) se aiebat quisquam. nunc vero domi

num obsidere est usque donec redierit.

ACT. IV. SCENA VII.

Demea, de vitio virginis oblato, & nuptiis resciscit: is singitur
ibi. jam tumultuari, sed postea placatur. Ejusdem generis.

Micio, Demea.

Bo, illis dicam nullam esse in nobis moram.

D. Sed eccum ipsum. Te jamdudum quero, Micio.

Quidnam? D. fero alia flagitia ad te ingentia

illius adolescentis. M. ecce autem. D. nova.

italia. M. obe, jam. D. ab, nescis qui vir sit. M. scio.

anim. O studie, tu de psaltria me somnias

Agere. hoc peccatum in virginem est civem. M. scio.
 D. Ebo, scis, & patere? M. quidni patiar? D. dic mibi,
 Non clamas? non insanis? M. non. malim quidem.
 D. Puer natu' est. M. Di bene vortant. D. virgo nibil babe
 M. Audivi. D. & ducenda indotata est? M. scilicet.
 D. Quid nunc futurum est? M. id enim quod res ipsa feni:
 Illinc buc transferetur virgo. D. ô Jupiter!
 Istoccine paſto oportet? M. quid faciam amplius?
 D. Quid facias? si non ipsa re tibi istuc dolet,
 Simulare cerie est hominis. M. quin jam virginem
 Despondi: res composita est: fiant nuptiae:
 Demsi metum omnem. hac magis sunt hominis. D. ceterum
 Placet tibi factum, Micio? M. non, si queam
 Mutare: nunc, cum non quo, aequo animo fero.
 Ita vita est hominum, quasi, cum ludas tesseris;
 Si illud, quod maxime opus est jaſtu, non cadit,
 Illud, quod cecidit forte, id arte ut corrigas.
 D. Corrector! nempe tuā arte viginti minē
 Pro psaltriā periere: quae, quantum potest,
 Aliquò abſcienda est; si non precio, gratiis.
 M. Neque est, neque illam sanè ſtudeo vendere.
 D. Quid igitur facies? M. domi erit. D. prob divūm fidem! Arg
 Mererix & materfamilias unā in domo!
 M. Cur non? D. sanum te credis esse? M. equidem arbitra
 D. Ita me Di ament, ut video ego tuam ineptiam,
 Facturum credo, ut habeas quicum cantites.
 M. Cur non? D. & nova nupta eadem hac disce? M. scilicet
 D. Tu inter eas restim ductans saltabis. M. probē.
 D. Probē? M. & tu nobiscum unā, si opus sit. D. bei mili
 Non te bac pudent? M. jam verò omitte, Demea,
 Tuam iſtanc iracundiam, atque ita, uti decet,
 Hilarum ac lubentem fac te gnati in nuptiis.
 Ego hos conveniam, pōst redeo. D. ô Jupiter!
 Hancine vitam! hoscine mores! banc dementiam!
 Uxor sine dote veniet: intus psaltria est:
 Domus ſumtuosa: adoleſcens luxu perditus:
 Senex delirans: ipsa ſi cupiat Salus,
 Servare proſsus non potest banc familiam.

ACT. IV. SCENA VIII.

Servorum licentiam in hac scena Terentius ostendit. Exit egreditus Syrus, multum exultans, laute se ac opipare cœnatum esse: hunc Demea ob temulentiam impetrat, & objurgat.

Ejusdem generis.

Syrus, Demea.

Depol, Syrisce, te curasti molliter,
Latiisque munus administrasti tuum.
sed postquam intus sum omnium rerum satur,
indeambulare hic libitum est. D. illud sis vide
exemplum disciplinæ! S. ecce autem hic adest
inx noster. Quid fit? quid tu es tristis? D. ob, scelus!
Ob, jam tu verba fundis hic sapientia?
Tun? si meus esses. S. dis quidem esses, Demea,
tuam rem constabilisses. D. exemplum omnibus
ut esses. S. quamobrem? quid feci? D. rogas?
turbâ, atque in peccato maxumo,
vix sedatum fuis est, potasti, scelus,
re bene gestâ. S. sanè nollem hic exitum.

ACT. IV. SCENA IX.

Arg. Exitu Parasiti cujuspiam Ctesiphon proditur.

Ejusdem generis.

Dromo, Syrus, Demea.

H E U S Syre, rogat te Ctesiphon, ut redeas. S. abi.
De. Quid Ctesiphonem hic narrat? S. nihil. De. ebo,
carnufex,
Ctesiphon intus? S. non est. De. cur hic nominat?
Est alius quidam, parasitaster parvolus;
tum? De. jam scibo. S. quid agis? quò abis? De. mitte me.
Noli, inquam. De. non manum abstines, mastigia?
ibi jam mavis cerebrum dispergam hic? S. abit.
pol comissatorem haud sanè commodum,
insertim Ctesiphoni. quid ego nunc agam?
dum hæ filescunt turbæ, interea in angulum
quò abeam, atque edormiscam hoc villi. sic agam.

ACT. V. SCENA I.

Cognito Ctesiphonis amore Demea exclamat, & Micionem jurando adoratur, ut liberorum corruptelam: per quem placatur tandem
Aschino & Ctesiphoni.

Ejusdem generis.

K

Micio,

Micio, Demea.

Parata à nobis sunt, ita ut dixi, Sostrata,
Ubi vis. quisnam à me pepulit tam graviter fores?
D. Hei mibi, quid faciam? quid agam? quid clamem,
O cælum, ô terra, ô maria Neptuni! M. hem tibi,
Rescivit omnem rem: id nunc clamat. illicet,
Paratæ lites: succurrendum est. D. ecce, adest
Communis corrupcia nostrum liberum.
M. Tandem reprime iracundiam, atque ad te redi.
D. Repressi, redii, mitto maledicta omnia:
Rem ipsam purius. dictum hoc inter nos fuit,
Ex te adeo est ortum, ne tu curares meum,
Neve ego tuum. responde. M. factum est, non nego.
D. Cur nunc apud te potat? cur recipis meum?
Cur emis amicam, Micio? numquid minus
Mibi idem jus aequum est esse, quod tecum est tibi?
Quando ego tuum non curo, ne cura meum.
M. Non aequum dicis; non: nam vetus verbum hoc quidem
Communia esse amicorum inter se omnia.
D. Facite! nunc demum istæc nata oratio est.
M. Ausulta paucis, nisi molestum est, Demea.
Principio, si id te mordet, sumtum filii
Quem faciunt; quæso, hoc facito tecum cogites:
Tu illos duos olim pro re tollebas tuas,
Quod sati' putabas tua bona ambobus fore:
Et me tum uxorem credidisti scilicet
Ducturum. eandem illam rationem antiquam obtine:
Conserua, quære, parce, fac quamplurimum
Illi relinquas. gloriam tu istam obtine:
Mea, quæ præter spem evenere, utantur sine:
De summa nihil decedet: quod hinc accesserit,
Id de lucro putato esse omne. hec si voles
In animo verè cogitare, Demea,
Et mibi, et tibi, et illis demseris molestiam.
D. Mitto rem: consuetudinem ipsorum. M. mane:
Scio: istuc ibam. multa in homine, Demea,
Signa insunt, ex quibus conjectura facile fit,
Duo cum idem faciunt, sœpe ut possis dicere,
Hoc licet impunè facere huic, illi non licet:

A D E L P H I .

139

Sanquò dissimilis res sit, sed quò is qui facit :
que ego in illis esse video : ut confidam fore
nisi, ut volumus. video sapere, intelligere, in loco
meri, inter se amare. scire est liberum
ingenium, atque animum : quovis illos tu die
reducas. At enim metuas, ne ab re sint tamen
missiores paulo. O noster Demea,
omnia alia ætate sapimus rectius :

Si unum hoc vitium adfert senectus hominibus ;
attentiones sumus ad rem omnes, quam sat est :
quod illos sat ætas acuet. D. ne nimium modò
time tue istæ nos rationes, Micio.

Si tuus iste animus æquis subvortat. M. tace,
Non fiet. mitte jam istuc : da te hodie mihi,
Exorge frontem. D. scilicet, ita tempus fert,
Quiundum est : ceterum rus cras cum filio
In primo lucu ibo hinc. M. de nocte, censeo :
Hodie modò hilarum te fac. D. Et istam psaltriam
In illuc mecum hinc abstraham. M. pugnaveris.
Si palto prorsum illi alligâris filium :

Hoc facito, ut illam serves. D. ego istuc video.

Atque ibi favilla plena, sumi ac pollinis
Quando sit faxo, Et molendo : præter hæc,

Meridie ipso faciam ut stipulam colligat.

San excoctam reddam atque atram, quam carbo est. M. pla-
nus mihi videre sapere. atque equidem filium
Sumetiam si nolit, cogas, ut cum illâ una cubet.

D. Derides ? fortunatus, qui isto animosies.

Sentio. M. ab, pergisne ? D. jam jam desino.

Mergo intro, Et cui rei est, ei rei hunc sumamus diem:

A C T . V . S C E N A II .

¶ Demea cum videat non probari volgò severitatem in liberos
diversam institutionis viam meditatur, in qua persona Terentius
indicit mitioribus se favere patribus. seculi sui moribus hoc magis
excedens, quam quod ita faciendum esse existumeret.

Trochaici, ottonarii, cataleptici.

Demea.

Unquam ita quisquam bene subductâ ratione ad vitam fuit,
Quin res, ætas, usus semper aliquid apportet novi,
Quid moneat : ut illa, quæ te scire credas, nescias ;

. K 2

Et,

Et, que tibi putaris prima, in experiundo ut repudies.

*Quod nunc mi evenit. nam ego vitam duram, quam vixi
usque adhuc,*

Prope jam excuso spatio mitto: id quamobrem? re ipsa rep-

Facilitate nibil esse homini melius, neque clementiam.

Id esse verum, ex me, atque ex fratre, cuivis facile est noscen-

Ille suam semper egit vitam in otio, in conviviis:

Clemens, placidus, nulli laedere os, arridere omnibus:

Sibi vixit: sibi sumptum fecit: omnes benedicunt, amant.

Ego ille agrestis, saevus, tristis, parcus, truculentus, tenax,

Duxi uxorem: quam ibi miseriam vidi? nati filii,

Alia cura: heid autem, dum studio illis ut quamplurimum

Facerem, contrivi in quarundo vitam, atque etatem meam:

Nunc exadū etate hoc fructi pro labore ab iis fero,

Odium. ille alter sine labore patria potitur commoda:

Illum amant, me fugitant: illi credunt consilia omnia:

Illum diligunt: apud illum sunt ambo. ego desertus sum.

Illum, ut vivat, optant; meam autem mortem expectant

Ita eos, meo labore eductos maxumo, hic fecit suos (scilicet)

Paulo sumtu: miseriam omnem ego capio; hic potitur gaudia.

Age, age, nunc jam experiamur porro contrā, ecquid ego possem

Blande dicere, aut benignè facere, quando buc provocat.

Ego quoque à meis me amari & magni pendi postulo.

Si id sit dando atque obsequendo, non posteriores feram.

Deerit: id meā minime refert. qui sum natu maximus.

ACT. V. SCENA III.

*Arg. Demea absurde contra ingenium suum blandus esse conatur
Iambici senariz.*

Syrus, Demea.

HEUS Demea, rogat frater, ne abeas longius. (agitur)

D. Quis homo? ô Syre noster, salve: quid fit? qui

S. Redē. **D.** optume est. jam nunc hac tria primū addidit

Praeter naturam, ô noster, Quid fit? Quid agitur?

Servom haud inliberalem prabes te, ô tibi

Lubens bene faxim. **S.** gratiam habeo. **D.** atqui, Syre,

Hoc verum est, ô ipsa re experiere propediem.

ACT. V. SCENA IV.

Arg. Pergit esse commodus Demea, ut intitularat.

Ejusdem generis.

Geta, Demea.

HERA, ego hoc ad hos proviso, quām mox virginem
Accersant. sed ecum Demeam. Salvis sies.
D. Oh, qui vocare? G. Geta. D. Geta, hominem maximi
precii esse te hodie judicavi animo meo.
Nam is mibi profecto est servus spectatus satis,
Qui dominus curae est, ita uti tibi sensi, Geta:
Et tibi ob eam rem, si quid usus venerit,
Lubens bene faxim. meditor esse affabilis,
Et bene procedit. G. bonus es, cūm hac existumas.
D. Paulatim plebem primulū facio meam.

ACT. V. SCENA V.

Dg. Nuptiarum mora offenditur Æschinus; hunc Demea blande
alloquitur: & maceriam dirui jubet, quā pueraram traducat.
Eiusdem generis.

Æschinus, Demea, Syrus, Geta.

Ocidunt me, equidem: dum nimi' sanctas nuptias
Student facere, in apparando consumunt diem.
D. Quid agitur, Æschine? Æ. ehem, pater mi, tu hic eras?
D. Tuus hercle verò & animo, & naturā pater,
Quie a. nat plus quām hosce oculos. sed cur non domum
Exorem accersis? Æ. cupio: verūm hoc mībi mora est,
Tibicina, & hymænum qui cantent. D. eho.
Tu' tu huic seni auscultare? Æ. quid? D. missa h.ec face,
Hymen.eum, turbas, lampadas, tibicinas:
Auge hanc in horio maceriam jube dirui,
Quantum potest; bac transfer, unam fac domum:
Conduce & mairem & familiam omnem ad nos. Æ. placet,
Pater lepidissime. D. euge, jam lepidus vocor.
Hatri ædes fient perviae: turbam domum
Adducet, sumptum admittet: multa: quid meā?
Ego lepidus in eo gratiam. jube nunc iam
Numeret illi Babylō viginti minus.
Ire, cessas ire, ac facere? S. quid ergo? D. dirue.
Illas, abi, & traduce. G. Dii tibi, Demea,
Ne faciant, cūm te video nostræ familie
Cum ex animo factum velle. D. dignis arbitror.
Quid tu ais? Æ. sic opinor. D. multo rectius' est,
Quām illam pueraram nunc duci huc per viam

Ægrotam. *Æ.* nihil enim vidi melius, mi pater.
D. Sic soleo. sed ecum, Micio egreditur fores.

ACT. V. SCENA VI.

Arg. Micioni suadetur, ut uxorem ducat Sostratam, ac vix tandem persuadetur: & non sine risu spectantium, Demea, præter naturam facilis esse studet. *Iambici senarii & octonarii.*

Micio, Demea, Æschinus.

JUbet frater? ubi is est? tune jubes hoc, Demea?

D. Ego vero jubeo, & bac re & aliis omnibus

Quam maxime unam facere nos banc familiam;

Colere, adjuvare, adjungere. *Æ.* ita queso, pater.

M. Haud aliter censeo. **D.** imo hercle ita nobis decet.

Primum hujus uxor is est mater. **M.** quid postea?

D. Proba & modesta. **M.** ita aiunt. **D.** natu grandior.

M. Scio. **D.** parere jam diu bac per annos non potest:

Nec, qui eam respiciat, quisquam est: sola est. **M.** quam
rem agit?

D. Hanc te æquum est ducere, & Te operam, ut fiat, dare.

M. Me duce autem? **D.** te. **M.** me? **D.** te, inquam.

M. ineptis. **D.** si tu sis homo,

Hic faciat. *Æ.* mi pater. **M.** quid? tu autem huic, asne,
auscultas? **D.** nihil agis. (pater)

Fieri aliter non potest. **M.** deliras. *Æ.* sine te exorem, ni

M. In sanis? aufer. **D.** age, da veniam filio. **M.** sati' sanus

Ego novus maritus anno demum quinto & sexagesimo

Fiam, atque anum decrepitam ducam? idne estis auctores mibi?

Æ. Fac: promisi ego illis. **M.** promisti autem? de te largitor, puri,

D. Age, quid, si quid te majus oret? **M.** quasi non hoc si
maximum. (omittit)

D. Da veniam. *Æ.* ne gravere. **D.** fac, promitte. **M.** no

Æ. Non, nisi te exorem. **M.** vis est hac quidem. **D.** age pre-
lixè, Micio. (à vitâ mis

M. Etsi hoc mihi pravum, ineptum, absurdum, atque alienum

Videtur; si vos tanopere iſſuc voltis, fiat. *Æ.* bene facis:

Merito te amo. **D.** verum quid ego diliam? hoc confit quod volo

Quid nunc quod restat? Hegio his est cognatus proximus,

affinis nobis, pauper: bene nos aliquid facere illi decet.

M. Quid facere? **D.** agelli es lix sub urbe paululum, quod lo-
citas foras:

Huic demus, qui fruatur. **M.** paululum id autem? **D.** si mulus

(est, tam

qua

Dii iii

Syre,

Faciū

quiundum est: pro patre huic est, bonus est, noster est; recte datur.
Postremo, non meum illud verbum facio, quod tu, Micio,
meus sapienter dixi dudum: vitium commune omnium est,
quid nimicum ad rem in senectate attenti sumus, banc maculam
nos decet

figere. dictum est verè, & ipsa re fieri oportet.
Quid istuc? dabitur quidem, quando hic volt. & mi pater.
Nunc tu mibi es germanus pariter corpore & animo. M. gau-
deo. D. Suosibi gladio hunc jugulo.

ACT. V. SCENA VII.

Servis libertas, filiis dantur uxores. Micioni narrat Demea, cur
am repente mores mutaverit, in cuius persona Terentius nobis ridi-
cula prodigalitatis exempla proponit. Trochaici octonarii.

Syrus, Demea, Micio, & Eschinus.

Actum est, quo iusti, Demea.

D. Frugi homo es. ego edepol hodie, mea quidem sententia,
dico, Syrum fieri, esse aequum, liberum. M. istuc liberum?
utnam ob factum? D. multa. S. ô noster Demea, edepol
vir bonus es:

Asitos vobis usque à pueris curavi ambos sedulò;
nisi, monui, bene precepit semper, quæ potui, omnia.
Res apparent. & quidem porro hac; opsonare, cum fide
rum adducere, apparare de die convivium:

Ammodicris hominis hac sunt officia. S. ô lepidum caput!
Postremo, hodie in psaliria istac emunda hic adjutor fuit,
curavit: professe aequum est: alii meliores erant. (dem
nique hic volt fieri. M. vini tu hoc fieri? & cupio. M. si qui-
vis; Syre, ebo, accede hoc ad me, liber esto. S. bene facis.
nibù gratiam habeo, & seorsum tibi præterea, Demea.

Gaudeo. & & ego. S. credo. utinam hoc perpetuum fiat
gaudium,

utinam ut uxorem meam unda mecum videam liberam. (filio
opium quidem mulierem. S. & quidem tuo nepoii, hujus
die primam mammam dedit hec. D. berele vero fierio,
quidem primam dedit, haud dubium quin emitte aequum siet.
Ob eam rem? D. ob eam. postremo, à me argentum,
quanti est, sumito.

Dū ibi, Demea, omnes semper omnia optata offerant.

Syre, processisti hodie pulchre. D. si quidem moro, Micio,

Tu tuum officium facies, atque huic aliquid paululum præ manū, gio,
Dederū, unde utatur : reddit tibi citò. M. istoc vilius. vito,
Æ. Frugi homo est. S. reddam hercle : da modò. S.
ter. M. pòst consulam.

D. Faciet. S. & vir optime. Æ. ô pater mi festivissime. Dorci,
M. Quid istuc ? quæ res tam repente mores mutavit tuos ? baniu.
Quod prolubium ? quæ istac subita est largitas ? D. dicam tibi. sue
Ut id ostenderem, quòd te isti facilem & festivum putant, sue
Id non fieri ex verâ vitâ, neque adeo ex aequo & bono, sue
Sed ex assentando, indulgendo, & largiendo, Micio. sue
Nunc adeo si ob eam rem vobis mea vita invisa est, Æschine, M
Quia non justa, injusta, prorsus omnia omnino obsequor ; sue
Missa facio, effundite, emite, facite quod vobis lubet. sue
Sed si id voltis potius, quæ vos propter adolescentiam Hre
Minu' videatis, magis impense cupitis, consulitis parùm, ux
Hæc reprobendere & corrigere me, & obsecundare in loco ; sue
Ecce me, qui id faciam vobis. Æ. tibi, pater, permittimus : sue
Plus scis, quid factò opus est. sed de fratre quid fiet ? D. sim, sue
Habeat : in istac finem faciat. Æ. istuc restè. Plaudite. sue

PHORMIONIS PERSONÆ Earumque Interpretatio.

Phormio, parasitus, Φόρμιος φαεμῶν, à sarmentis, & codicibus ;
vel, ut vult Donatus, à sparteis fiscis & stramentis nauticis.

Demipho, senex, Δημίφορος, populi claritas.

Chremes, senex, vide supra Andr.

Antipho, adolescens. Eunuch.

Phædia, adolescens. Eunuch.

Geta, servus. Adelph.

Davus, servus. Andr.

Dorio, leno, à gente, unde etiam δωρεῖται.

Sophrona, nutrix. Eunuch.

Nausistrata, matrona, magnificum nomen à copiis navalibus,

quarum gloriâ populus Atheniensis aliquando floruit.

Cratinus, advocatus, à robore, quod est κρατίς.

Heges.

magio, advocatus, Adelph.
nito, advocatus, Andr.

Sequentium Personarum tantum hic mentio fit.

Dorcio, ancilla, à πόδι τῆς δορκὸς, à dama.

Phanium, adolescentula, à φαίγουμαι appareo.

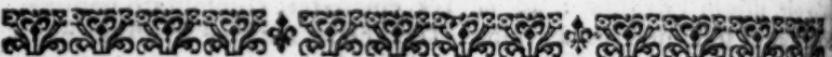
M. ANTONII MURETI IN PHORMIONEM TERENTII.

Argumentum.

Chremes & Demipho fratres Athenienses erant: Chremes Athenis uxorem divitem ac bene dotatam duxerat Nausistratam, & ex ea ceperat filium Phaedriam. Habebat Nausistrata, praeter ceteras opes, prima prædia in Lemno: ed igitur Chremes quotannis, ad ea locanda, spendosque fructus commeabat. Dum illuc resedit, pauperculæ custodiam mulieris amore correptus, eam quoque dicit uxorem & ex ea ceperit filiam Phanium: ac nè res emanaret, commutato nomine, Phiphonem se Lemni vocari juber. Detrahebat autem è fructibus prætorum uxoris Atheniensis, quantum satis esset ad illam alteram unà cum filia nutriendam: deinde Athenas reversus, aut calamitatem, aut uitatem, aut tale aliquid causabatur. Erat Demiphoni filius Antipho. Cum igitur Phanium quindecim jam haberet annos, conveniunt inter Chremes & Demipho, ut Chremes quidem & Lemniam uxorem & Phanium Athenas clanculum adduceret, Demipho vero Phanium filio suo uxorem daret: ejus rei causâ proficiscitur in Lemnum Chremes. Idem tempore accidit, ut Demiphoni quoque iter esset in Ciliciam: ibi ambo Geræ (is Demiphoni servus erat) filios committunt suos. Profectis senibus, Phaedria se statim citharistriæ cujusdam amore impicit. Sed hoc erat incommodi, quod qui à lenone emereret, quod daret, nihil habebat. Interea, uxor è Lemno, quæ, propter paupertatem, viri nullius forte quam solebat morantis adventum expectare non posset consensu navi, Athenas unà cum filia & nutrice ipsius venit, querunt Phiphonem frustra Athenas: qui quenquam eo nomine nosset, reperiatur nemo. Ibi mater (tanta eam ægritudo ceperat) moritur: ei fuisse una cum nutrice procurantem Phanium cum aspexit Antipho, habito amore illius exarsit; venit ad nutricem postridie, ut ejus sibi coquiam faceret, obsecrans: illa, se, nisi puellam uxorem duceret, factum negat. Illi, cum & quidvis facere cuperet & patrem absentem veretur

Themis

reretur parasitus Phormio hoc consilium dedit : lex erat *Athenas*, *orbas* puellas, qui eis genere proximi essent, ducerent ; aut si id nollebant, dotem eis dare cogerentur : Ego, inquit parasitus, simulabo, me patrem virginis amicum fuisse, ideoque causam illius suscipere : vocabo te in judicium tanquam illius cognatum tecumque lege agam ut eam ducas. Tu ita te defendes, ut mihi facilem victoriam præbeas ita condemnabere : sic fieri, ut & tu potiaris tuâ, & patre reverso paratam excusationem habeas. Ita fiunt omnia, ut parasitus suaferat. Confectis jam nuptiis, eodem die ambo redeunt senes : turbati uterque : ille quod filius indoratam uxorem se absente duxisset : hic quod vereretur, ne ereptâ sibi hac colloquendæ filiæ occasione, tota res fieret palam : eo ipso die, leno, citharistriæ, quam Phædria amabat, dominus, nisi sibi pro ea triginta minæ darentur venditurum se eam minitabatur : ad eas conciendas hanc fallaciam Getæ confingit : ait senibus, se cum Phormione collocutum : Phormionem vero si sibi dotis triginta minæ darentur, patrum eam uxorem accipere quam duxisset Antiphō : eam pecuniam à Chremetiæ sumtam numerat Phormioni ; is eam Phædriæ, Phædria lenoni pro amica tradit. Cum haec jam confecta essent agnoscitur Phænium. Ibi vero senes gaudere, quod quas nuptias ipsi facere moliebantur, ex ipsis absentibus atque incipientibus factæ essent : sed dolebant sibi periisse triginta minas. Eas, dum à Phormione, primo blanditiis, postea etiam per vim eripere conantur ; Phormio, qui jam de duabus Chremetis uxoribus, deque tota re intellexerat, inclamat Naufristratam ; eiq; aperit omnia. Illa, cum aliquandiu de viro conquesta esset, tandem placatur, filiique ipsius judicio omnia se permissuram pollicetur.

C. SULPICIO APOLLINARI AUCTORE.

*Chremetis frater aberat peregrinè Demipho,
Relicto Athenis Antiphone filio.*

*Chremes clam habebat Lemni uxorem, & filiam ;
Athenis aliam conjugem, & amantem unicè
Gnatum fidicinam. Mater è Lemno advenit
Athenas, moritur. Virgo sola (aberat Chremes)
Funus procurat. Ibi eam visam Antiphō
Cum amaret operâ parasiti uxorem accipit.
Pater, & Chremes reversi fremere, dein minas
Triginta dant parasito, ut illam conjugem
Haberet ipse : argento hoc emitur fidicina.
Uxorem retinet Antiphō à patruo agnitam.*

P. TERENTII PHORMIO.

TA LUDIS ROMANIS, L. POSTUMIO ALBINO, L. CORNE-
LIO MERULA ÆDIL. CUR. EGERE L. AMBIVIUS TURPIO,
L. ATTILIUS PRÆNESTINUS. MODOS FECIT FLAC-
CUS CLAUDII, TIBIIS IMPARIBUS. TOTA GRÆCA
APOLLIDORU EPIDICAZOMENOS. FACTA IV, C. FANNIO,
M. VALERIO COSS.

PROLOGUS.

Ostquam poeta vetus poetam non potest
Retrabere à studio, & transdere hominem in otium;
Maledictis detergere, ne scribat, parat:
Qui ita dicitat, quas antebac fecit fabulas,
Qui esse oratione, & scripturâ levi,
Quia nusquam insanum scriptis adolescentulum
Avem videre fugere, & sectari canes,
Ciam plorare, orare ut jubveniat sibi.
Ad si intellegereret, cum stetit olim nova,
Soris operâ magis stetisse. quam suâ:
Inu' multo audacter, quam nunc lædit, læderet.
Inu' si quis est, qui hoc dicat, aut sic cogitet,
Inu' si poeta non laceisset prior,
Nullum invenire prologum potuisset novus
Quem diceret, nisi haberet, cui malediceret:
Sibi responsum hoc habeat; in medio omnibus
Salman esse positam, qui artem tractant musicam.
Et ad famem hunc ab studio studuit rejicere:
Tu respondere voluit, non laceſſere.
Inu' si certasset, audisset bene:
Quod ab illo allatum est, sibi id esse relatum putet.
Ab illo jam finem faciam dicundi miki,
Lucandi cum ipse de se finem non facit.
Ine quid velim, animum attendite. apporto novam
Epidicazomenon quam vocant comœdiām.
Qui, Latini Phormionem nominant;

Quis

*Quia primas partes qui aget, is erit Pbormio
Parasitus, per quem res geretur maxumè.
Voluntas vostra si ad poetam accesserit,
Date operam, adeste aequo animo per silentium;
Ne simili utamur fortunâ, atque usi sumus,
Cùm per tumultum noster grec motus loco est:
Quem auctoris virtus nobis restituit locum,
Bonitasque vostra adjutans, atque aequanimitas.*

ACT. I. SCENA I.

Arg. Davus exiens dicit adferre se quam debet Geta pecuniam: illi in hæc persona extra argumentum inducitur, cui rem gestam narratur est Geta. *Iambici senarii.*

Davus. *A* Micus summus meus & popularis Geta
Herì ad me venit: erat ei de ratiuncula
Jampridem apud me reliquum pauxillulum
Nummorum: id ut conficerem. confeci: affero.
Nam berilem filium ejus duxisse audio
Uxorem: ei, credo, munus hoc conraditur.
Quàm iniquè comparatum est, ii, qui minus habent,
Ut semper aliquid addant divitioribus.
Quod ille unciatim vix de demenso suo,
Suum defraudans genium, comparsit miser,
Id illa universum abripiet, haud existumans
Quanto labore partum. porro autem Geta
Ferietur alio munere, ubi bera pepererit:
Porro autem alio, ubi erit pueru natalis dies,
Ubi initiahunt: omne hoc mater auferet:
Puer causa erit mittundi. sed videon' Getam?

ACT. I. SCENA II.

Arg. Geta narrat, quo sint profecti senes Demipho & Chremes, quæ occasione coepit amare Demiphonis filius Autipho.
Eiusdem generis.

Geta, Davus.

Si quis me queret rufus — D. præstò est, desine. G. ob:
At ego obviam conabar tibi, Dave. D. accipe, hem:
Lectum est, conveniet numerus, quantum debui.
G. Amo te, & non neglexisse habeo gratiam.
D. Præsertim ut nunc sunt mores; adeo res redit:
Si quis quid reddit, magna habenda est gratia.

quid tu es tristis? G. egone? nescis quo in metu, &
 ento in periclo simus. D. quid istus est? G. scies,
 illo ut tacere possis. D. abi sis, insciens:
 quis tu fidem in pecuniam perspexeris,
 tare ei verba credere? ubi quid mibi lucri est
 fallere? G. ergo ausulta. D. hanc operam tibi dico.
 Senis nostri, Dave, fratrem majorem Chremem
 fin? D. quidni? G. quid? ejus gnatum Phaedriam?
 Tanquam te. G. evenit, senibus ambobus simul,
 illi in Lemnum ut esset, nostro in Ciliciam
 hospitem antiquom. is senem per epistolam
 exit, modò non montes auri pollicens.
 Cui tanta erat res, & supererat? G. desinas:
 est ingenium. D. ob, regem me esse oportuit.
 Abeuntes ambo hic tum senes me filiis
 inquunt quasi magistrum. D. ô Geta, provinciam
 nisi duram. G. mihi usus venit, hoc scio.
 emini relinqui me Deo irato meo.
 aduersari primò: quid verbis opus est?
 si fidelis dum sum, scapulas perdidi.
 Venere in mentem mihi istac: namque inscitia est,
 horsum stimulum calces. G. cœpi his omnia
 cere, obsequi quæ vellent. D. scisti uti foro. You know how
 Noster mali nil quidquam primò. hic Phaedria to make the
 iniatuò quandam naftus est puellalam mort of it.
 haristram: hanc amare cœpit perditè.
 serviebat lenoni impurissimo:
 que, quod daretur, quidquam: id curarant patres
 habat aliud nibil, nisi oculos pascere,
 lari, in ludum ducere, & reducere:
 otiosi operam dabamus Phaedriæ.
 quo hac discebat ludo, exadvorsum illico
 astrina erat quadam. hic solebamus fere
 cumque eam opperiri, dum inde iret domum.
 area dum sedemus illi, intervenit *ille*
 molescens quidam lacrumanus: nos mirarier:
 agamus, quid sit. nunquam aequè, inquit, ac modò
 superitas mihi onus visum est & miserum, & grave.
 olo quandam vidi virginem hic vicinia
 Sel. Miseram,

Misera m, suam matrem lamentari mortuam.
 Ea sita erat exadvorsum: neque illi benevolens,
 Neque notus, neque cognatus, extra unam aniculam,
 Quisquam aderat, qui adjutaret funus. miseritum est.
 Virgo ipsa facie egregia. quid verbis opus est?
 Combrat omnes nos. ibi continuo Antiphon,
 Voltisne eamus visere? alius, censeo,
 Eamus, duc nos fodes. imus, venimus,
 Videmus. virgo pulchra: & quo magi' diceret,
 Nihil aderat adjumenti ad pulchritudinem.
 Capillus passus, nudus pes, ipsa horrida:
 Lacrumæ, vestitus turpis, ut, ni vis boni
 In ipsa inesset formam, hæc formam extinguerent.
 Ille, qui illam amabat fidicinam, tantummodo,
 Saïs scita, inquit: noster verò. D. jam scio:
 Amare cœpit. G. scin' quam? quod evadat, vide.
 Postridie ad anum recta pergit: obsecrat,
 Ut sibi ejus faciat copiam. illa enim se negat:
 Neque eum æquom ait facere: illam civem esse Atticam,
 Bonam, bonis prognatam: si uxorem velit,
 Lege id licere facere: sin aliter, negat.
 Noster, quid ageret, nescire. & illam ducere
 Cupiebat, & metuebat absentem patrem.
 D. Non, si redisset, ei pater veniam daret?
 G. Ille indotatam virginem atque ignobilem
 Daret illi? nunquam faceret. D. quid fit denique?
 G. Quid fiat? est parasitus quidam Phormio,
 Homo confidens: qui, illum Dii omnes perduint,
 D. Quid is fecit? G. hoc consilium, quod dicam, dedit.
 Lex est, ut orbæ, qui sint genere proximi,
 Iis nubant: & illos ducere eadem hæc lex jubet.
 Ego te cognatum dicam, & tibi scribam dicam:
 Paternum amicum me ad simulabo virginis:
 Ad judices veniemus. qui fuerit pater,
 Quæ mater, qui cognata tibi sit, omnia hæc
 Confiniam: quod erit mihi bonum atque commodum.
 Cùm tu horum nihil refelles, vincam scilicet.
 Pater aderit: mihi paratæ lites: quid mea?
 Illa quidam nostra erit. D. jocularem audaciam!

quide r n

G. To

G. Persuasum est homini : factum est : venum est : vincimur:
 Duxit. D. quid narras? G. hoc, quod audis. D. & Geta,
 quid te futurum est? G. nescio berkle. unum hoc scio :
 quod fors feret, feremus aequo animo. D. placet :
 Hem, istuc viri est officium. G. in me omnis spes mihi est.
 D. Laudo. G. ad precatorem adeam, credo, qui mihi
 sic oret: nunc amitte quæso hunc : cæterum
 Isthac si quidquam, nihil precor. tantummodo
 Non addit, ubi ego hinc abiero, vel occidito.
 D. Quid pædagogus ille, qui citharistram?
 Quid rei gerit? G. sic, tenuiter. D. non multum habet
 Quod det fortasse. G. imo nihil, nisi spem meram.
 D. Pater ejus rediit, an non? G. nondum. D. quid? senem
 Quod exspectatis vostrum? G. non certum scio :
 Ad epistolam ab eo allatam esse audivi modo, G.
 Ad portiores esse delatam: hanc petam.
 D. Numquid, Geta, aliud me vis? G. ut bene sit tibi.
 Iuer, heus. nemor' huc prodit? cape, da hoc Dorcio.

ACT. I. SCENA III.

Contendunt inter se adolescentes, uter eorum magis sit miser, unde
 tota hæc scena versatur in genere causæ demonstrativo.

Trochaici & Iambici octonarii, & quaternarius unus.

Antipho, Phædria.

A Deón' rem redisse, ut qui mihi consultum optumè velit esse,
 Phædria, patrem ut extimescam, ubi in mentem ejus ad-
 venti venit?

Quidni fuisse incogitans, ita eum exspectarem, ut par fuit.
 Quid istuc est? A. rogitas, qui tecum audacis facinoris mihi
 conscientius sis?

Quod utinam ne Phormioni id suadere in mentem incidisset,
 cum me cupidum eò impulisset, quod mihi principium est mali.
 Non potitus essem: fuisset tum illos mihi agrè aliquot dies:
 Non quotidiana cura hæc angeret animum. P. audio.

Dum exspecto quām mox veniat, qui hanc mihi adimat
 consuetudinem. (dolet.)

Aliis, quia desit quod amant, agrè est: tibi, quia superest,
 amore abundas, Antipho.

Jam tua quidem berkle certe vita hæc expertenda optandaq; est.
 Cum deo bene ament; ut mihi liceat tam diu, quod amo, frui,

Jam

Jam depecisci morte cupio. tu conjicito cetera,
 Quid ego ex hac inopia nunc capiam, & quid tu ex istac copia
 Ut ne addam, quod sine sumtu, ingenuam, liberalem natum.
 Quod babes, ita ut voluisti, uxorem sine malâ famâ : palam
 Beatus, ni unum desit, animus qui modestè istac ferat.
 Quod si tibi res sit cum eo lenone, quocum mibi est, tum sentias
 Ita pleriq; ingenio sumus omnes : nostri nosmet pœnitent.
 A. At tu mibi contrâ nunc videre fortunatus, Phædria,
 Cui de integro est potestas etiam consulendi, quid velis;
 Retinere, amare, amittere : ego in eum incidi infelix locum,
 Ut neque mibi ejus sit amittendi, nec retinendi copia.
 Sed quid hoc est ? videon' ego Getam currentem buc advenire
 Is est ipius. hei, timeo miser, quam hic nunc mihi nunciet rem.

ACT. I. SCENA IV.

Arg. Geta Antiphoni assert è Cilicia rediisse patrem: quo nuntio tantus injicitur metus male sibi conscio adolescenti, ut subducatur illici se. Octonarii Trochaici Lambicique, senarii Lambici, & unquaternarius cum senario hypercatalepticico.

Geta, Antipho, Phædria.

NUllus es, Geta, nisi jam aliquod tibi consilium celere reperis,
 Ita subito nunc imparatum tanta te impendent mala:
 Quae neque uti devitem scio, neq; quomodo me inde extraham.
 Nam non potest celari nostra diutius jam audacia:
 Quae si non astu providentur, me aut herum pessum dabunt.
 A. Quidnam ille commotus venit?
 G. Tum, temporis punctum mibi ad hanc rem est : herus adeſt.
 A. quid istuc mali est?
 G. Quod cum audierit, quod ejus remedium inveniam iracundiam sic?
 Loquarne? incendam. taceam? instigem. purgem me? loquarne istud lavem. (ciat animi te ira)
 Ebeu me miserum ! cum mihi paveo, tum Antipho me excusat. vi capio
 Ejus me miseret : ei nunc timeo : is nunc me retinet. namque
 absque eo esset, in possum
 Redde ego mibi vidissim, & senis effem ultus iracundiam: ne, in
 Aliquid convexassem, atq; hinc me conicerem protinam in pœnū com
 A. Quam hic fugam aut furtum parat ? (det. Geta)
 G. Sed ubi Antiphonem reperiam ? aut quā querere insista pleſt
 viā ?

Tenominat. A. nescio quod magnum hoc nuncio exspecto
malum.

Ab sanu' ne es? G. domum ire pergam: ibi plurimum est.

P. revocemus

aliam aliam. A. sta illico. G. bem!

uis pro imperio, quisquis es. A. Ceta. G. ipse est, quem
volui obviam.

Cedo, quid portas, obsecro? atque id, si potes, verbo expedi.

Faciam. A. eloquere. G. modo apud portum. A. meumne?
G. intellexi. A. occidi. G. bem!

Quid agam? P. quid ais? G. hau' patrem viliisse me,
patruum tuum (mis. r?

Nam quod ego huic nunc subito exitio remedium inveniam
ad si eò meae fortune redeunt, Phanum, abs te ut distraher,
illa est mibi via experenda. G. ergo istac cum ita sint, An-

tipho,
magis te advigilare aequom est. fortes fortun i adjuvat.

Non sum apud me. G. aiqui opus est nunc cum magum
ut sis, Antipho:

Si senserit te timidum pater esse, arbitrabitur (rariet.
immeruisse culpam. P. hoc verum est. A. non possum immu-

Quid faceres, si aliud quid gravius tibi nunc faciendum foret?

Cum hoc non possum, illud minu' possem. G. hoc nihil est,
Pbedria: illicet:

al conterimus operam frustra? quin abeo. P. Et quidem
ego. A. obsecro,

ad simulo? sati' est? G. garris. A. voltum coniem-

plamini, hem,

sic est? G. non. A. quid si sic? G. prope modum. A. quid

sic? G. sat est, *

ne? lo mifut serva, Et verbum verbo, par pari ut respondas,

animi iratus suis se vidicis dictis protelet. A. scio.

Vi caput te esse invitum, lege, judicio: tenes?

nam qui hic est senex, quem video in ultimâ plateâ? A. ipius est,

non possum adesse, G. ab, quid agis? quid atis, Antipho?

me, inquam. A. egomet me novi, Et peccatum meum:
in te commendo Phanum, Et vitam meam.

(det) Geta, quid nunc fiet? G. tu jam lites audies;
sistam platar pendens, nisi quid me fecellerit.

Sed quod modò hic nos Antiphonem monuimus,
Id nos metipos facere oportet, Phædria.

P. Aufer mibi Oportet: quin tu, quid faciam, impera.

G. Meministin' olim ut fuerit vostra oratio

In re incipiundâ ad defendendam noxiā?

Justam illam causam, facilem, vincibilem, optumam.

P. Memini. G. bem, nunc ipsâ eâ est opus, aut, si quid potest
Meliore, & callidiore. P. fiet sedulo.

G. Nunc prior adito tu: ego in insidiis hic ero
Succenturiatus, si quid deficies. P. age.

A C T . I . S C E N A V .

Arg. Filium Antiphonem se absente uxorem duxisse admodum
tert Demipho: à Phædria ille & Geta servo defenditur: ad post
num Demipho convenire Phormionem constituit, ut injuriam cu
eo expostulet, qui ducendæ pueræ auctor fuerit.

Iambici octonarii & senarii.

Demipho, Geta, Phædria.

ITâne tandem uxorem duxit Antiphō injussū meo? (mean
Nec meum imperium, ac mitto imperium, non simultau
Reverci saltē? non pudere? ô facinus audax! ô Geta
Monitor! G. vix tandem. D. quid mihi dicent? aut qua
causam reperient? (mibi
P. Si

Demiror. G. atqui reperi jam: aliud cura. D. an hoc dic
Invitus feci: lex coegit. audio: fateor. G. placet.

D. Verum scientem, tacitum causam tradere adversariis,
Etiamne id lex coegit? P. illud durum. G. ego expediam: si
D. Incertum est, quid agam, quia præter spem, atque incre
bile hoc mibi obtigit. (tueri
Qui sa

Ita sum irritatus, animum ut nequeam ad cogitandum insi
Quamobrem omnes, cùm secundæ res sunt maxumæ, tu
maxumæ

Meditari secum oportet, quod pacto advorsam ærumnam feru
Tua ja

Pericla, damna, exilia peregrè rediens semper cogitet,
Aut fili peccatum, aut uxoris mortem, aut morbum filie:

Communia esse hoc; fieri posse: ut ne quid animo sit novum
Quidquid præter spem eveniat, omne id deputare esse in lucta
ha eu

G. ô Phædria, incredibile est, quanto berum anteo sapientia
Meditata mibi sunt omnia mea incommoda: herus si reduri
Here,

Molendum usque in pistriño: vapulandum: babendæ compeda
Bona

opus ruri faciendum. horum nil quidquam accidet animo no-
vum:

Quidquid praeter spem eveniet, omne id deputabo esse in lucro.

Sed quid cessas hominem adire, & blandè in principio allequi?

D. Phædriam mei fratris video filium mibi ire obviandum.

P. Mi patrue, salve. D. salve. sed ubi est Antipho?

P. Salvum advenire — D. credo: hoc responde mihi.

P. Valet: hic est. sed satin' omnia ex sententiâ?

D. Vellem quidem. P. quid istuc est? D. rogitas, Phædria?

Bonus me absente hic confecisti nuptias.

P. Ebo, an id succenses nunc illi? G. artificem probum!

D. Egon' illi non succensem? ipsum gestio

Dari mi in conspectum, nunc suâ culpâ ut sciat

Lenem patrem illum factum me esse acerrimum.

P. Atqui nil fecit, patrue, quod succenses.

D. Ecce autem similia omnia: omnes congruunt: similia

Unum cognoris, omnes noris. P. haud ita est.

D. Hic in noxa est, ille ad defendendam causam adest.

Cum ille est, hic præsto est: tradunt operas mutuas.

G. Probè horum facta imprudens depinxit senex.

D. Nam ni hæc ita essent, cum illo haud stares, Phædria.

P. Si est, patrue, culpam ut Antipho in se admiserit,

Ex quâ re minus rei foret aut famæ temperans;

Non causam dico, quin, quod meritus sit, ferat.

Sed si quis forte malitiâ fatus suâ

Insidias nostræ fecit adolescentiæ,

Incredite vicit; nostran' culpa ea est, an judicum?

(tuere) Qui sepe propter invidiam adimunt diviti,

Aut propter misericordiam addunt pauperi.

G. Ni nossem causam, crederem vera hunc loquij.

D. An quisquam judex est, qui possit noscere

Ina justa, ubi tute verbum non respondeas,

Ha ut ille fecit? P. functus adolescentuli est

Offitium liberalis: postquam ad judices

Venatum est, non potuit cogitata proloqui:

lucrum ha eum tum timidum ibi obstupecxit pudor.

G. Laudo hunc: sed cesso adire quamprimum senem?

Here, salve: salvum te advenisse gaudeo. D. oh,

Bone custos, salve, columen vero familie,

Cui commendavi filium hinc abiens meum.

G. Jamdudum te omnes nos accusare audio.

Immerito, & me horunc' omnium immeritissimo.

Nam quid me in hac re facere voluisti tibi?

Servum hominem causam orare leges non sinunt:

Neque testimonii dictio est. D. mitto omnia.

Addo istuc: imprudens simuit adolescens: si no:

Tu servus, verum si cognata est maxime,

Non fuit necesse habere; sed, id quod lex jubet,

Dotem daretur; quereret alium virum.

Quâ ratione inopem potius ducebat domum?

G. Non ratio, verum argennum deerat. D. sumeret
Alicunde. G. alicunde? nihil est dicto facilius.

D. Postremo, si nullo alio pacto, senore.

G. Hui, dixi pulchre, siquidem quisquam crederet

Te vivo. D. non, non sic futurum est; non potest.

Ezzone illam cum illo ut patiar nuptiam unum diem?

Nil suave meritum est. hominem commonstrarier

Mibi istum volo, aut, ubi habitet, demonstrarier.

G. Nempe Phormionem. D. istum patronum mulieris.

G. Jam faxo hic aderit. D. Antipho ubi nunc est? P. fori.

D. Abi, Phaedria; eum require atque adduce huc. P. eo.

Rectâ viâ quidem illuc. G. nempe ad Pamphilam. D. at

Ego Deos penates hinc salutatum domum

Devortar, inde ibo ad forum, atque aliquot mibi

Amicos advocabo, ad hanc rem qui adhent,

Ut ne imparatus sim, si adveniat Phormio.

ACT. II. SCENA I.

Arg. Adducitur Phormio, ut factum defendat, qui hic se instruunt
sene litigaturus. Trochaici octonarii catullei.

Phormio, Geta.

(dum.)

I Tane patris ait conspectum veritum hinc abiisse? G. adm.

P. Phanium relictam solam? G. sic. P. & iratum senem?

G. Oppidò. P. ad te summa solum, Phormio, rerum reddit:

Tute hoc intristi, tibi omne est excedendum: occingere.

G. Obscro te. P. si rogabit. G. in te spes est. P. eccere,

Quid si reddet? G. tu impulisti. P. sic opinor. G. subveni.

P. Cedos senem: jam instructa sunt mibi in corde consilia omnia.

G. Qui

G. Quid ages? P. quid vis? nisi uti maneat Phanum, atque
ex crimine hoc
Antiphonem eripiam, atq; in me omnem iram derivem sensis?
G. O vir fortis, atque amicus. verum hoc sepè, Phormio,
Terror, ne istac fortitudo in nervum erumpat denique. P. ab,
Non ita est: factum est periculum; jam pedum visa est via.
Quo me censes homines jam deverberasse usq; ad necem
Hostiles? tum cives? quo magi' novi, tantò sepius.
Cedo dum, en unquam injuriarum audisti mihi scriptam dicam?
G. Qui istuc? P. quia non rete accipitri tenditur, neq; milio,
Qui male faciunt nobis: illis, qui nil faciunt, tenditur:
Via enim in illis fructus est, in illis opera luditur.
Aliis aliunde est periculum, unde aliquid abrodi potest:
Mibi sciunt nihil esse. Dices, ducent damnatum domum.
Alios nolunt hominem edacem: & sapiunt meā sententiā,
Pro maleficio si beneficium summum nolunt reddere.
G. Non potest sati' pro merito ab illo tibi referri gratia.
P. Imo enim nemo sati' pro merito gratiam regi refert.
Tene asymbolum venire, unlatum, atq; lautum ē balneis,
Nihil ab animo; cūm ille & curā, & sumtu absuntur,
Dum tibi sit, quod placeat; ille ringitur, tu rideas?
Prior bibas, prior decumbas; cena dubia apponitur?
G. Quid istuc verbi est? P. ubi tu dubites, quid sumas potissimum.
Hoc, cūm rationem ingas, quām sint suavia, & quām cara sint;
Et qui præbet, non tu hunc habeas planè præsentem Deum?
G. Senex adest, vide quid agas. prima coitio est acerrima:
Si eam sustinueris, postilla jam, ut lubet, ludas licet.

ACT. II. SCENA II.

Dum. dmo. nem? it: Ag. Hæc scena concertationem habet Demiphonis & parasiti. Clam
parte uxorem duxerat Antiphon: domum reversus pater illam vult
ejicere: contradicit Phormio. *Iambiri senarii.*

Demipho, Geta, Phormio.

F N unquam cuiquam contumeliosius
E. Audistis factam injuriam, quām bac est mibi?
Adeste queso. G. iratus est. P. quin tu hoc age. st.
Iam ego hunc agitabo. prob Deūm immortalium!
Negat Phanum esse hanc sibi cognatam Demipho?
Hanc Demipha negas esse cognatam? G. negat.

P. Neque ejus patrem se scire, qui fuerit? G. negat.

D. Ipsum esse opinor, de quo agebam. sequimini.

P. Nec Stilphonem ipsam scire, qui fuerit? G. negat.

P. Quia egens relata est misera, ignoratur parens,
Neglegitur ipsa. vide, avaritia quid facit.

G. Si herum insimulabis malitie, male audies.

D. O audaciam! etiamne ultro accusatum advenit?

P. Nam jam adolescens nihil est quod succenseam,

Si illum minus noras: quippe homo jam grandior,

Pauper, cui opera vita erat, ruri fere.

Se continebat: ibi agrum de nostro patre

Colendum habebat. saepe interea mibi senex

Narrabat, se hanc neglegere cognatum suum.

At quem virum? quem ego vilerim in vitâ optumum.

G. Videas te, atque illum, ut narras. P. abi in malam crucem!

Nam ni ita eum existumasse, nunquam tam graves

Ob hanc inimicitias caperem in vostram familiam,

Quam iu aspernatur nunc tam in liberaliter.

G. Pergin' bero absentii male loqui, impurissime?

P. Dignum autem hoc illo est. G. ain' tandem, carcer? D. Geta.

G. Bonorum extortor, legum contortor. D. Geta.

P. Responde. G. quis homo est? hem. D. tace. G. absenti tibi

Té indignas, séque dignas contumelias

Nunquam cessavit dicere bodie. D. ohe, desine.

Adolescens, primam abs te hoc bonâ veniâ peto,

Si tibi placere potis est, mibi ut respondeas:

Quem amicum tuum ais fuisse istum? explana mibi:

E: qui cognatum me sibi esse diceret.

P. Proinde expiscare, quasi non nosse. D. nossem? P. ita.

D. Ego me nego: tu, qui ais, rédige in memoriam.

P. Ebo, tu sobrinum tuum non noras? D. enecas:

Dic nomen. P. nomen? maxumè. D. quid nunc taces?

P. Perii hercle, nomen perdidisti. D. hem, quid ais? P. Geta,

Si meministi id quod olim dictum est, subjice. hem,

Non dico: quasi non noris, tentatum advenis.

D. Egon' autem tentò? G. Stilpho. P. atque adeo, quid med? Stilpho est. D. quem dixii? P. Stilphonem, inquam, noveram.

D. Neque ego illum noram, neque mibi cognatus fuit.

Quisquam isto nomine. P. itane? non te horum pudei?

si talentū rem reliquisset, decem,
 D. Di tibi male faciant. P. primus eses memoriter
 progeniem vostram usque ab avo atque atavo proferens.
 D. Ita ut dicis, ego tum cùm advenissem, qui mibi
 cognata ea esset, dicerem: itidem tu face.
 Cdo, qui est cognata? G. eu noster, recte. heus tu, cave.
 P. Dilucide expedivī, quibus me oportuit
 iudicibus. tum, id si falsum fuerat, filius
 tu non refellit? D. filium narras mibi?
 Cuius de stultiitā dici, ut dignum est, non potest.
 P. At tu, qui sapiens es, magistratus adi,
 iudicium de eādem causā iterum at reddant tibi:
 quandoquidem solus regnas, & soli licet
 sic de eādem causā bis iudicium adipiscier.
 D. Etsi mibi facta injuria est, verumtamen
 tuis quām lites secter, aut quām te audiam,
 idem ut cognata si sit, id quod lex jubet quod
 Datem dare, abduce banc, minas quinque accipe.
 P. Ha, ha, ha, homo suavis! D. quid est? num iniquum postulo?
 An ne hoc quidem ego adipiscar, quod jus publicum est?
 P. Itane tandem, queso, item ut mercetricem, ubi abusu sis,
 Mercedem dare lex jubet ei, atque amittere? an,
 Ut ne quid turpe civis in se admitteret
 Propter egestatem, proxumo iussa est dari,
 Ut cum uno ætatem degeret? quod tu vetas.
 D. Ita proximo quidem: at nos unde? aut quamobrem? P. obe:
 Atcum aiunt, ne agas. D. non agam? imo haud desinam,
 Donec perfecero hoc. P. ineptis. D. sine modo.
 P. Postremò tecum nihil rei nobis, Demipho, est:
 Tuus est damnatus gnatus, non tu: nam tua
 Praterierat jam ad ducendum etas. D. omnia bac
 illum putato, que ego nunc dico, dicere:
 Aut quidem cum uxore hac ipsum prohibebo domo.
 G. Iratus est. P. tute idem melius feceris.
 D. Itane es paratus facere me aduersum omnia
 Infelix? P. metuit hic nos, tameisi sedulo
 Dissimulat. G. bene habent tibi principia. P. quin, quod est
 Ferendum fers? tuis dignum factis feceris,
 Ut amici inter nos simus. D. egen' iuam expertam

Amicitiam? aut te visum, aut auditum velim?

P. Si concordabis cum illâ, babebis, quæ tuam

Seneclitem oblectet: respice etatem tuam.

D. Te oblectet: tibi habe. P. minue verò iram. D. hoc age:

Satis jam verborum est. nisi tu properas mulierem

Abducere, ego illam ejiciam: dixi, Phormio.

P. Si tu illam attigeris secus, quām dignum est liberam;

Dicam tibi impingam grāndem: dixi, Demipho.

Si quid opus fuerit, heus, domo me. G. intellego.

ACT. II. SCENA III.

Avg. Consulit Demipho advocates super filii conjugio; unus suaderet, dissuadet alter, tertius nihil dicit, qui se alterutri jungens debuit; versatur autem in deliberativo. Eiusdem generis.

Demipho, Geta, Hegio, Cratinus, Crito.

*Quanta me curâ, & solicitudine afficit
Gnatus, qui me & se hisce impedivit nupiis!
Neque mi in conspectum prodit, ut saltem sciam,
Quid de hac re dicat, quidve sit sententia.
Abi tu, viso redieritne jam, an nondum, dominum.*

G. Ego. D. videtis quo in loco res hac fiet.

*Quid ago? dic, Hegio. H. ego? Cratinum censeo,
Si tibi videtur. D. dic, Cratine. Cra. mene vis?*

*D. Te. Cra. ego, quæ in rem tuam sint, ea velim facias. mihi
Sic hoc videtur: quod te absente hic filius*

*Egit, restitui in integrum, æquom est & bonum:
Et id impetrabis. dixi. D. dic nunc, Hegio.*

*H. Ego sedulo hunc dixisse credo. verum ita est,
Quot homines, tot sententiæ: suus cuique mos.*

*Miki non videtur, quod sit factum legibus,
Rescindi posse: & turpe incepsum est. D. dic, Crito.*

Cri. Ego amplius deliberandum censeo:

*Res magna est. H. numquid nos vis? D. fecistis probè:
Incerior sum multo, quām dudum. G. negant*

Redisse. D. frater est exspectandus miki:

Is quod miki dederit de hac re consilium, id sequar.

Percontatum ibo ad portum, quoad se recipiat.

*G. At ego Antiphonem quarum, ut, que alia hic sint, sciat.
Sed eccum ipsam video in tempore huc se recipere.*

PHORMIO.

161

ACT. III. SCENA I.

Iug. Antiphō se vehementer incusat, quod ita consulto patrī se subduxerit, & causam suam aliis tutandam dederit: rem totam denique ex Geta cognoscit. *Lambici catalētici, & acatalētici oſtonarii, &c.*

Antiphō, Geta. (randus.)

F. Nemvero, Antiphō, multimodis cum istoc animo es vituperare: Itane te kinc abiisse, & vitam tuam tutandam aliis dedisse? Alios tuam rem credidisti, magis quam tete, animadversuros? Nam, ut ut erant alia, illi certe, quæ nunc tibi domi est, censule. Ne quid propter tuam fidem decepta pateretur mali: (res;) Cuius nunc miseræ spes opesque sunt in te uno omnes sitæ.

G. Et quidem, bere, nos jamdudum hic te absentem incusamus, qui abieris.

A. Te ipsum quarebam. G. sed eâ causâ nibilo magis defecimus. A. Loquere, obsecro; quoniam in loco sunt res & fortuna mea? Numquid patri subolet? G. nil etiam. A. ecquid spei porro est? G. nescio. A. ab.

G. Nisi Phædria haud cessavit pro te enī. A. nihil fecit novi.

G. Tum Phormio iidem in hac re, ut in aliis, strenuum hominem præbuit. (nem.)

A. Quid ī fecit? G. confutavit verbis admodum iratum se. A. Eu Phormio. G. ego, quod potui porro. A. mi Geta, omnes vos amo.

G. Sic habent principia sese, ut dico: adhuc tranquilla res est: Mansurisque patruum pater est; dum buc adveniat. A. quid eum? G. ut aiebat,

De ejus consilio sese velle facere, quod ad hanc rem attinet.

A. Quantus metus est mihi, venire huc salvum nunc patruum, Geta: (tiām.)

Nam per ejus unam, ut audio, aut vivam aut moriar senten. G. Phædria tibi adest. A. ubinam? G. eccum ab sua palæstra exit foras.

ACT. III. SCENA II.

Iug. Phædria lenonem orat, ut venditam militi Pamphilam non tam tñ abducendam tradat: se intra triduum nummos adnumeratum, quos pro illius redemptione sit pollicitus.

Trochaici oſtonarii & Lambici, uno addito servio.

Phædria, Dorio, Antiphō, Geta.

Dorio, audi obsecro. D. non audio. P. parumper. D. quin omittit me. (millies.)

C. Audi quod dicam. D. at enim tñdet jam audire eadem

P. At nunc dicam, quod lubenter audias. D. loquere, audio.
 P. Nequeo te exorare, ut mane ~~as~~ triduum hoc? quò nunc abis?
 D. Mirabar, si tu mihi quidquam afferres novi. { meuo.
 A. Hei, metuo lenonem, ne quid suo suat capiti. G. idem ego
 P. Non mibi credis? D. hariofare. P. sin fidem do. D. fabule.
 P. Feneratum istuc beneficium pulchre tibi dices. D. logi.
 P. Crede mibi, gaudebis facto: verum hercle hoc est. D. somnia.
 P. Experire, non est longum. D. cōtilenam eandem canis.
 P. Tu mibi cognatus, tu parens, tu amicus, tu — D. garri mod.
 P. Adeon' ingenio esse duro te atque inexorabili,
 Ut neque misericordia neque precibus molliri queas?
 D. Adeon' te esse incogitantem atque impudentem, Phædria,
 Ut phaleratis diltis ducas me, & meam dulces gratiis?
 A. Miserrimum est. P. hei, veris vincor. G. quām uterque est
 similis sui?
 P. Neque, Antipho alia cūm occupatus esset sollicitudine,
 Tum hoc esse mibi objectum malum? A. ab, quid istuc autem
 est, Phædria? (domi est; Anti.)
 P. O fortunatissime Antipho. A. egone? P. cui quod amat,
 Nec cum bujusmodi unquam usus venit ut confitentes malo.
 A. Mibin' domi'st? immo id quod aiunt, auribus teneo lupam. Vid.
 Nam neque, quōmodo à me amittam, neque uti retineam, sūc.
 D. Ipsum istuc mibi in hoc est. A. heia, ne parum leno fies.
 Numquid hic confecit? P. biccine? quod homo inhumanissimus
 Pamphilam meam vendidit. G. quid? vendidit? A. aī
 vendidit? (sūc, cūn.)
 P. Vendidit. D. quām indignum facinus, ancillam ære emtam
 P. Nequeo exorare, ut me maneat, & cum illo ut mutet fidem
 Triduum hoc, dum id, quod est promissum, ab amicis argentum
 aufero.
 Si non tum dedero, unam præterea horam ne opportus fies.
 D. Obtunde. A. haud longum est id quod orat, Dorio: exom
 sine:
 Idem hic tibi, quod bene promeritus fueris, conduplicaverit.
 D. Verba istæc sunt. A. Pamphilamine bac urbe privari fini
 Tum præterea horunc' amorem distracti poterint pati?
 D. Neq; ego, neq; tu. G. Di tibi omnes id, quod es dignus, diu
 D. Ego te complures, aduersum ingenium meum, menses in
 Pollicitanem, & nil ferentem, flentem. nunc contra, omnia
 illius ab

peri, qui det, neque lacrumet. da locum melioribus.
 Certe bercle, ego si satis commemini, tibi quidem est olim
 dies, (nego?)
 ad dares huic, præstituta. P. factum. D. num ego istuc
 jam ea præteriit? D. non, verum h.ec ei antecessit. A. non
 puden^{tia} (P. Dorio,
 minimè, dum ob rem. G. sterquilinium.
 tandem facere oportet? D. sic sum: si placeo, utere.
 Siccine hunc decipis? D. imo enimvero, Antiphō, hic me
 decipit:
 Ambie me hujusmodi esse sciebat: ego hunc esse aliter credidi.
 me fecellit: ego isti nibilo sum aliter, ac fui. (mibi
 ut ut h.ec sunt, tamē hoc faciam: cras manē argenteum
 dare se dixit: si mihi prior tu attuleris, Phaedria,
 legi utar, ut potior sit, qui prior ad dandum est. vale.

ACT. III. SCENA III.

^{invenias} Antiphō Getam moneret, ut argenteum invenias, quod detur lenoni
 Phaedria. Trochaici octonarii & unus Iambicus quaternarius.

Phaedria, Antiphō, Geta.

Vid faciam? unde ego nunc tam subito laic argenteum
 inveniam miser,
 minu' nibilo est? quod, hic si pote fuisset exorarier
 cum hoc, promissum fuerat. A. itane hunc patiemur, Geta,
 miserum; qui me dudum, ut dixi, adjuerit comiter?
 (sunt opus est, beneficium rursum ei experimur reddere?
 Sio equidem hoc esse æquom. A. age ergo, solus servare
 hunc potes. (unde, edoce.
 Quid faciam? A. invenias argenteum. G. cupio: sed, id
 Pater adest hic. G. scio: sed quid tum? A. ah, dictum
 sapienti sat est. (binc abis?
 exor hanc? A. ita. G. sane bercle pulchre suades: etiam tu
 triumpho, ex nuptiis tuis si nil nancisor mali,
 etiam nunc me hujus causā querere in malo jubeas crucem?
 Verum hic dicit. P. quid? ego vobis, Geta, alienus sum?
 G. haud puto:

parumne est, quod omnibus nunc nobis succenset senex,
 instigemus etiam, ut nullus locu' relinquatur preci?
 illius ab oculis meis illam in ignotum abducet locum? hem?
 Tum

Tum igitur, dum licet, dumque adsum, loquimini mecum.
Quo
Antipho :

Contemplamini me. A. quamobrem? aut quidnam facturus
P. Quoquò binc asportabitur terrarum, certum est persequi,
Aut perire. G. dii bene vortant, quod agas: pedetentim tamen
A. Vide, si quid opis potes adferre huic. G. si quid? quid?

A. quære, obsecro,

Ne quid plus minusve faxit, quod nos post pigrat, Geta.
G. Quæro: salvus est, ut opinor. verum enim metuo malum

A. Noli metuere: una tecum bona, mala tolerabimus.
G. Quantum opus est tibi argenti? loquere. P. sole triginta min-

G. Triginta? hui, percara est, Pb. edria. P. ist. ec verò vilis est
G. Age, age, inventas reddam. P. ò lepidum! G. aufer

bini. P. jam opus est. G. jam feres.

Sed opus est mibi Phormionem ad hanc rem adjutorem dari.
A. Praestò est: audacissime quidvis oneris impone, G. ferst:

Solus est homo amico amicus. G. eamus ergo ad eum orat.

A. Abi verò: dic, præstò ut sit domi.

A. Numquid est, quod opera mea vobis opu' sit? G. nil
verum abi domum, G.

Illam miseram, quam ego nunc intus scio esse exanimata
Consolare. cessas? A. nihil est, æquè quod faciam lubens.

P. Quâ viâ istuc facies? G. dicam in itinere: modò
binc amove.

ACT. IV. SCENA I.

Arg. Demipho & Chremes colloquuntur, ambo natu grandes: nam
hic illi, cur in Lemno diutius hæserit: fit & montio nuptiarum
Antiphonis. *Iambici senarii.*

Demipho, Chremes.

Quid? quâ profectus causâ binc es Lemnum, Chremes,
Adduxit in tecum filiam? C. non. D. quid ita non?

C. Postquam vidit me ejus mater esse hic diutius,
Simul autem non manebat ætas virginis

Meam neglegentiam, ipsam cum omni familiâ
Ad me profectam esse aiebant. D. quid illic tam diu,

Quæso, igitur commorabare, ubi id audiveras?

C. Pol me detinuit morbus. D. unde? aut qui? C. rogo
Senectus ipsa est morbus. sed venisse eas

Salvas audivi ex nautâ qui illas vexerat.

D. Q.

Quid gnato obtigerit me absente, audistin', Chremes? Quod quidem me factum consilii incertum facit; cum banc conditionem si cui tulero extraneo, in pacto, aut unde mibi sit, dicendum ordine est. mibi fidelem esse, aequem atque egomet sum mibi, ubam. ille si me alienus affinem volet, habet, dum intercedet familiaritas: spvererit me, plus, quam opus est scito, sciet: neque, ne uxor aliqua hoc resciscat mea. ad si fit, ut me excutiam, atque egrediar domo, nstat. nam ego meorum solus sum meus. Scio ita esse, & ista res solicitudini est: que defenscar usque adeo experirier, sfer rectibi id, quod pollicitus sum, effecero.

ACT. IV. SCENA II.

Tota haec scena est Geta exultantis, duos sibi senes offerri quae fallere possit. Ejusdem generis.

Geta.

60 hominem callidiorem vidi neminem, quam Phormionem. venio ad hominem, ut dicerem opus esse, & id quo pacto fieret: um dimidium dixeram, intellexerat: debat: me laudabat: quererebat senem: gratias agebat, tempus sibi dari, Phædriæ se ostenderet nibilo minus cum esse, quam Antipboni. hominem ad forum opperiri: eò me esse adducturum senem. ecum ipsum. quis est ulterior? at at Phædriæ venit. sed quid pertimui autem bellua? quia, quos fallam, pro uno duo sunt mibi dati? modius esse opinor duplici spe utier. hinc, unde à primo institui. si is dat, sat est. eo nil fieri, iam hunc adoriar hospitem.

ACT. IV. SCENA III.

Geta eudit argentum Phædriæ. Iambici dimensionis.
Antipho, Geta, Chremes, Demipho.
Xpello, quam mox recipiat sese Geta;
rogas. Sed patrum video cum patre adstantem. hei mibi,
timeo, adventus lujus quod impellat patrem!

G. A-

G. Adibo hosce. & noster Chremes ! **C.** salve, Geta.
G. Venire salvum volupe est. **C.** credo. **G.** quid agitur?
C. Multa adiventii, ut sit, nova hic compluria.
G. Ita. de Antiphone audistin' que facta? **C.** omnia.
G. Tun' dixeras huic? facinus indignum, Chreme,
Sic circumiri. **D.** id cum hoc agebam commodum.
G. Nam hercle ego quoque id agitans tecum sedulo,
Inveni, opinor, remedium huic rei. **D.** quid, Geta?
Quod remedium? **G.** ut abii abs te, sit forte obviam
Mibi Phormio. **C.** qui Phormio? **C.** is, qui istam. **C.** scio
G. Visum est mibi, ut ejus tentarem sententiam.
Prêndo hominem solum: cur non, inquam, Phormio
Vides, inter vos sic hac potius cum bonâ
Ut componantur gratiâ, quam cum malâ?
Herus liberalis est, & fugitans litium:
Nam cæteri quidem hercle amici omnes modò
Uno ore auctores fuere, ut præcipitem hanc daret.
A. Quid hic ceptat? aut quò evadet' hodie? **G.** an legibus
Daturum pœnas dices, si illam ejecerit?
Jam id exploratum est. eia, sudabis satis,
Si cum illo inceptas homine: eâ eloquentiâ est.
Verum pone esse viatum eum: at tandem tamen
Non capit is ejus res agitur, sed pecunie.
Postquam hominem his verbis sentio mollirier,
Soli sumus nunc hinc, inquam: echo, quid vis dari
Tibi in manum, ut herus his desistat litibus,
Hec hinc faceſſat, tu moleſtus ne ſies?
A. Satin' illi Dî ſunt propitii? **G.** nam ſat ſcio,
Si tu aliquam partem aquâ bonique dixeris,
Ut eſt ille bonus vir, tria non commutabitis
Verba hodie inter vos. **D.** quis te iſtae juffit loqui?
C. Imò non potuit meliſſa pervenirier
Eò, quò nos volumus. **A.** occidi. **D.** perge eloqui.
G. A primo homo insanibat. **D.** cedo, quid postulat?
G. Quid? nimium: quantum libuit. **D.** dic. **G.** ſiquis
Talentum magnum. **D.** imo malum hercle: ut nil pudeſſat
G. Quod dixi adeo ei: quæſo, quid ſi filiam
Suam unicam locaret? parvi retulit

suscepisse. inventa est, que dotem pstat.
 sed pauca redeam, ac mittam illius ineptias;
 nec denique ejus fuit postrema oratio;
 quod, inquit, jam à principio amici filiam,
 ut æquom fuerat, volui uxorem ducere:
 cum mibi veniebat in mentem ejus incommodum,
 servitutem pauperem ad ditem dari:
 mihi opus erat, ut aperiè tibi nunc fabuler,
 quantulum quæ afferret, qui dissolverem
 scio et debeo: Et etiam nunc, si volt Demipho
 me, quantum ab hac accipio, quæ sponsa est mibi,
 illam mibi malim, quam istanc, uxorem dari.
 Virum stultitiam facere ego hunc an malitiā
 tam, scientem, an imprudentem, incertu' sum.
 Quid si animam debet? G. ager oppositu' est pignori ob
 cum minas, inquit. D. age, age, jam ducat: dabo.
 Ediculae item sunt ob decem alias. D. hoc, hui
 um est. C. ne clama: petitio basce à me decem.
 Uxori emunda ancillula est: tum plusculâ
 nullatile opu' est, opus est sumtu ad nuptias.
 nebus pone sanè, inquit, decem minas.
 Sexcentas proinde scribito jam mibi dicas:
 do. impuratus me ille ut etiam irrideat?
 Queso, ego dabo, quiesce: tu modò filius
 ut illam ducat, nos quam volumus. A. bei mibi!
 occidisti me tuis fallaciis.
 Meā causā ejicitur: me hoc est æquom amittere.
 Quantum potest, me certiorem, inquit, face,
 illam dant, hanc ut mittam, ne incerius siem:
 illi mibi dotem jam constituerunt dare.
 Jam accipiat: illis repudium renunciet:
 ducat. D. que quidem illi res vorat male.
 Opportunè adeo nunc mecum argentum attuli,
 dum quem Lemni uxoris reddunt prædia:
 sumam: uxori, tibi opus esse, dixero.

ACT. IV. SCENA IV.

Arg. Objurgat Antiphō Getam, cūjus opera, se in periculum venisse
putat, si extrudatur conjux: idem ab eodem placatur.
Eiusdem generis.

Antiphō, Geta.

GEta. *G. hem.* A. quid egisti? *G. emunxi argento senes,*
Satin' est id? *G. nescio hercle:* tantum jussu' sum.
A. Ebo, verbero, aliud mibi respondes, ac rogo?
G. Quid ergo narras? A. quid ego narrem? operā tuā ad
Restim mibi quidem res redit planissime.
Ut te quidem omnes Di, Dexque, superi, inferi
Malis exemplis perdant. hem, si quid velis,
Huic mandes, quod quidem recte curatum velis.
Quid minus utibile fuit, quām hoc ulcus tangere,
Aut nominare uxorem? injecta est spes patri,
Posse illam extrudi. cedo nunq̄ porro, Phormio
Dorem si accipiet, uxor ducenda est domum:
Quid fieri? *G. non enim ducet.* A. novi: ceterū
Cum argentum repent, nostrā causā scilicet
In nervum potius ibit. *G. nihil est, Antiphō,*
Quin male narrando possit depravarier.
Tu id, quod boni est, excerptis: dicis, quod malū est.
Audi nunc contrā jam. si argentum acceperit,
Ducenda est uxor, ut ais: concedo tibi:
Spatium quidem tandem apparandis nupiis,
Vocandi, sacrificandi dabitur paululum:
Interea amici, quod polliciti sunt, dabunt;
Inde iste reddet. A. quamobrem? aut quid dicet? *G. roga*
Quorū res post illa monstra evenerunt mīhi?
Introit in aedes ater alienus canis:
Anguis per impluvium decidit de tegulis:
Gallina cecinīt: interdixit kariolus:
Aruspex vētuit ante brumam aliquid novi
Negotii incipere: quæ causa est justissima.
Hac fient. A. ut modo fiant. *G. fient: me vide.*
Pater exit. abi, dic, esse argento, Phaedriæ.

ACT. IV. SCENA V.

*Colloquuntur senes de tradendo Phormioni argento: Chremes
Demiphonem instigat, ut argentum solvere festinet.*

Iambici octonarii.

Demipho, Geta, Chremes.

*Vetus es tu, inquam: ego curabo, ne quid verborum duit,
Hoc temere nunquam amittam ego à me, quin mibi te-
stes adhibeam,*

*nam dem: G, quam ob rem dem, commemorabo. G. ut cau-
tus est, ubi nil opus est.* (manet:

*Atque ita opus est facto: at matura, dum libido eadem hæc
sum si altera illa magis instabit, forsitan nos reiciat. ejicit.*

*G. Rem ipsam putasti. D. duc me ad eum ergo. G. non mo-
ror. C, ubi hoc egeris,* (abit:

*transito ad uxorem meam, ut conveniat hanc prius, quam binc
duat eam dare nos Phormioni nuptum, ne succenseat;*

magis esse illum idoneum, qui ipsi sit familiarior;

*In nostro officio nihil egressos esse; quantum is voluerit,
datum esse dorū. D. quid tuā, malūm! id referi? C. mag-
ni, Demipho.*

D. Non sat, tuum officium fecisse, si non id fama approbat?

Volo ipsius quoque voluntate hoc fieri, ne se ejetam prædicet.

Idem ego istuc facere possum. C. mulier mulieri magi-

congruet.

Rogabo. C, ubi illas nunc ego reperire possim, cogito.

ACT. IV. SCENA VI.

*Hæc scena continet mutuam agnitionem Sophronæ nutricis &
Chremesis. Chremes ex eadem nutrice discit filiam suam Phanum
impam esse Antiphoni, quæ res ingentem ei lætitiam affert; cavit
item nè uxor hoc resciscat.*

*Sophroni iambici, catalecticci, & acatalecticci, & iambicus quater-
narius unus, mixtis aliquot trochaicis octonariis.*

Sophrona, Chremes. (cui

*Uid agam? quem mibi amicum misera inveniam? aut
Consilia hæc referam? aut unde mibi auxilium petam?
Invereor, bera ne ob meum suasum indigna injuriâ afficiatur:
patrem adolescentis facta hæc tolerare audio violenter.*

*Nam que hæc anus est exanimata, à fratre quæ egressa est
meo?*

S. Quod ut facerem, egestas me impulit; cùm scirem infirma
nuptias qui
qui
Sine
c.
E
Eu
Edu
sed

Hasce esse; ut id consulerem, interea vita ut in tuto foret.
C. Certe edepol, nisi me animus fallit, aut parum prospiciunt oculi.
Meæ nutricem gnatae video. **S.** neque ille investigatur. **C.**
quid ago?

S. Qui est pater ejus. **C.** adeon', an maneo, dum ea, quæ lo-
quitur, magis cognosco?

S. Quid si eum nunc reperire possim, nihil est, quod verear.
C. ea ipsa est.

Conloquar. **S.** quis hic loquitur? **C.** Sophrona. **S.** Et meum
nomen nominat?

C. Respice ad me. **S.** Dic, obsecro vos: estne hic Stilpho?
C. non. **S.** negas?

C. Concede hinc à foribus paululum istorum sodes, Soprona. ia
Ne me istoc posthac nomine appellassis. **S.** quid? non, obsecro, ex deci-
Quem semper te esse dicitasti? **C.** st. **S.** quid has metuis fores
C. Conclusam hic habeo uxorem sœvam. verum istoc de nomin
Eò perperam olim dixi, ne vos fortè imprudentes foris
Effutireiis, atque id porro aliquà uxor mea resciceret.
S. Istoc pol nos te hic invenire miseræ nunquam potuimus.
C. Eho, dic mihi, quid rei tibi est cum familiâ hac, unde exi
aut

Ubi illæ sunt? **S.** miseram me! **C.** hem, quid est? vivunt
S. vivit gnata.

Matrem ipsam ex agritudine miseram mors consecuta est.

C. Male factum. **S.** ego autem, quæ essem anus deseria, egen
ignota,

Ut potui, nuptum virginem locavi huic adolescenti,
Harum qui est dominus ædium. **C.** Antiphonine? **S.** hem
isti ipsi. **C.** quid?

Duasne is uxores habet? **S.** au, obsecro, unam ille quide
banc solam.

C. Quid illam alteram, quæ dicitur cognata? **S.** bac ergo
C. quid ais?

S. Composito est factum, quo modo hanc amans babere posse
Sine dote. **C.** Dii vostram fidem! quam sàpe foris tem
Eveniunt, quæ non audet optare! offendit adveniens,

PHORMIO.

171

Quicun volebam, atque ut volebam, conlocatam filiam.
Quod nos ambo opere maximo dabamus operam, ut fieret,
Sine nostrâ curâ maxumâ, suâ curâ hæc sola fecit.
S. Nunc quid opus falso sit, vide. pater adolescentis venit;
Eumque animo iniquo hoc oppidò ferre aiunt. C. nihil pericli est.
Sed per Deos atque homines, meam esse hanc, cave resciscat
quisquam.
S. Nemo ex me scibit. C. sequere me: intus cætera audies.

ACT. V. SCENA I.

Dig. Demipho seipsum accusat, quod dum avaritiae maculam studet
effugere, in stultitiae reprehensionem incideret; dolet Phormioni da-
rum esse argentum. *Iambici octonarii cataleptici.*

Demipho, Geta.

N Ostrâpte culpâ facimus, ut malis expediatur esse,
Dum nimium dici nos bonos studemus & benignos.
ha fugias, ne præter casam, quod aiunt. nonne id sat erat,
accipere ab illo injuriam? etiam argentum est ultro objectum,
ut sit qui vivat, dum aliud aliquid flagitiis conficiat. (unt.
G. Planissime. D. bis nunc premium est, qui recta prava facit
G. Verissime. D. ut stultissime quidem illi rem gesserimus.
G. Modò ut hoc consilio possiet discedi, ut istam ducat.
D. Etiamne id dubium est? G. haud scio hercle, ut homo est,
an mutet animum.
D. Hem, mutet autem? G. nescio: verum, si forte, dico.
D. ha faciam, ut frater censuit; ut uxorem ejus hoc adducam,
Cum istâ ut loquatur. tu Geta, abi: prænuncia hanc venturans.
G. Argentum inventum est Phædriæ: de jurgio filetur:
Provisum est, ne in præsentia hæc habeat: quid nunc porro?
Quid fiet? in eodem luto basitas: vorsuram solves, (scunt,
Geta: præsens quod fuerat malum, in diem abiit: plaga cre-
Nisi prospicis. nunc hinc domum ibo, ac Phanium edacebo,
Nequid vereatur Phormionem, aut ejus orationem.

ACT. V. SCENA II.

Dig. Apud Demiphonem queritur Nausistrata, suum viri Chremetis
negligentiâ minui patrimonium. *Iambici octonarii & cataleptici,*
Demipho, Nausistrata, Chremes.

A Gedum, ut soles, Nausistrata, fac illa ut placetur nobis;
Aut suâ voluntate id, quod est faciendum, faciat. N. fasiam.
D. Pariter nunc operâ me adjuvès, ac re dudum opitulata es.

M 2

N. Fastum

N. Factum volo: ac pol minu' queo viri culpa, quam me dignum est.

(genter

D. Quid autem? N. quia pol mei patris bene parta indili-

Tutatur: nam ex his prædiis talenta argenti bina

Statim capiebat. vir viro quid præstat? D. bina quo?

N. Ac rebus vilioribus multo, tamen duo talenta. D. bui!

N. Quid hæc videntur? D. scilicet. N. virum me natam vellem:

Ego ostenderem. D. certò scio. N. quo pacto — D. parce sodes,

Ut possis cum illâ; ne te adolescens mulier defetiget.

N. Faciam, ut jubes: sed meum virum abs te exire video.

C. bem, Demipho,

Jam illi datum est argentum? D. curavi illico. C. nolle

datum.

Hei, video uxorem: penè plus, quam sat erat. D. cur nolles,

Chreme?

C. Jam rectè. D. quid tu? ecquid locutus cum istâ es, quam obrem banc ducimus?

C. Transegi. D. quid ait tandem? C. abduci non potest.

• D. qui non potest?

C. Quia uterque utriusque est cordi. D. quid istuc nostrâ?

C. magni. præter hæc,

Cognatam comperi esse nobis. D. quid? deliras? C. sic erit;

Non temere dico: redi tecum in memoriam. D. sat? n

sanus es?

N. Au, obsecro, cave, ne in cognatam pecces. D. non est.

C. ne nega: patrem?

Patris nomen aliud dictum est: hoc tu errasti. D. non noras

C. Norat. D. cur aliud dixit? C. nunquamne hodie con-

cedes mibi?

Neque intellegis? D. si tu nil narras? C. perdis. N. miru

quid hoc siet.

D. Evidem hercle nescio. C. vin' scire? at ita me servet

Jupiter,

Ut propior illi, quam ego sum, ac tu, homo nemo est. D. Dü

vostram fidem!

Eamus ad ipsam unâ omnes nos: aut scire, aut nescire bu

volo. C. ab.

D. Quâ

PHORMIO.

173

D. Quid est? C. itane parum mibi fidem esse apud te? D. vin' me hoc credere?

Vin' satis quæfutum mibi istuc esse? age, fiat. quid? illâ filiâ Amici nostri quid futurum est? C. recte. D. hanc igitur mittimus?

C. Quidni? D. illa maneat? C. sic. D. ire igitur tibi licet, Nausistrata.

N. Sic pol commodius esse in omnes arbitror, quâm ut cœperas, Manere basic: nam perliberalis visa est, cùm vidi, mibi.

D. Quid istuc negoti est? C. jamne operuit ostium? D. jam. C. ò Jupiter,

Dinos respiciunt: gnatum inveni nuptam cum tuo filio. D. hem, Quo pacto id potuit? C. non satis tutus est ad narrandum hic locus.

(volo.)

D. At tu intro abi. C. heus, ne filii quidem nostri hoc resciscant,

ACT. V. SCENA III.

Arg. Antipho redemptam Phædriæ amicam gratulatur; seque involutum his malis queritur, unde expediri nequeat.

Lambici octonarii cataleptici.

Antipho. (volt.)

Etu' sum, ut ut meæ res sese habent, fratri obtigisse quod

Quam scitum est, ejusmodi parare in animo cupiditates,

Quas, cùm res adversæ sient, paulo mederi possis.

Hic simul argentum repperit, curâ sese expedivit:

Ego nullo possum remedio me evolvere ex his turbis,

Quin, si hoc celetur, in metu; sin patescit, in probro sim.

Neque me domum nunc reciparem, ni mibi effet spes ostenta

Hujuscæ habendæ. sed ubinam Getam invenire possum, ut

Regem, quod tempus conveniundi patris me capere jubeat?

ACT. V. SCENA IV.

Arg. Adnumeratam esse lenoni pecuniam narrat Phormio; & quasire bene gestâ, nunc se curaturum cuticulam dicit.

Lambici octonarii cataleptici.

Phormio, Antipho.

A Rgentum accepi, tradidi lenoni: abduxì mulierem:

A Curavi, propriâ eâ Phædria ut poteretur: nam emissa est manu.

Nunc una mihi res etiam restat, quæ est conficiunda, otium

A senibus ad potandum ut babeam: nam aliquot bos sumam dies.

A. Sed Phormio est. quid ais? **P.** quid? **A.** quidnam nunc facturus Phaedria?

*Quo pacto satietatem amoris ait se velle absumere? (rem:
P. Vicissim partes tuas alturus est. A. quas? P. ut fugiter pa-
Te suas rogavit rursum ut ageres; causam ut pro se diceres:
Nam potaturus est apud me: ego me ire senibus Sunium
Dicam ad mercatum, ancillulam emitum, dudum quam dixit
Geta;*

*Ne, cum hic non videant me, confidere credant argentum suum.
Sed ostium concrepuit abs te. A. vide, qui egrediaatur. P. Geta est.*

ACT. V. SCENA V.

*Arg. Geta Antiphoni nunciat Phanium inventam esse Chremetis filiam.
Trochaici octonarii cataleptici, & iambici senarii.*

Geta, Antipho, Phormio.

O Fortuna, ô Fors fortuna, quantis commoditatibus,
Quam subito meo bero Antiphoni ope vestra hunc one-
ratus diem? (metu?)

A. Quidnam hic sibi volt? **G.** nosque amicos ejus exonerasti
Sed ego nunc mihi cesso, qui non humerum hunc onero pallio;
Atque hominem propero invenire, ui hac, que contigerint, sciatis
A. Num tu iniellegis, hic quid narret? **P.** num tu? **A.** nil.
P. tantundem ego.

G. Ad lenonem hinc ire pergam: ibi nunc sunt. **A.** heus, Ge-
ta. **G.** kems tibi.

*Num mirum, aut novum est, revocari, cursum cum institue-
ris? A. Geta. (manes?)*

G. Pergis berkle: nunquam tu odio tuo me vinces. **A.** non
G. Vapula. **A.** id quidem tibi jam fiet, nisi resistis, verbero.

G. Familiariorem oporiet esse hunc: minitatur malum.
Sed iste est, quem quero, an non? ipse est. **P.** congregere al-
ium. **A.** quid est? (tissime?)

G. O omnium, quantum est, qui vivont, homo hominum orna-
Nam sine controversia ab Diis solus diligere, Antipho.

A. Ita velim: sed qui istuc credam ita esse, mihi dici velim.

G. Satin' est, si te delibutum gaudio reddo? **A.** enecas.

P. Quin tu hinc pollicitationes aufer, G., quod fers, cedo. **G.** ob

In quoque hic aderas, Phormio? P. aderam: sed cessas?

G. accipe, hem.

Ut modo argentum tibi dedimus apud forum, rectâ domum sumus profecti: interea mittit herus me ad uxorem tuam.

A. Quamobrem? G. omitto proloqui: nam nihil ad hanc rem est, Antipho,

Ubi in gynæcum ire occipio, puer ad me accurrit Mida: Pone apprehendit pallio, resupinat: respicio: rogo, (dere: quamobrem retineat me: ait esse vetitum intrò ad heram accesso: Soprona modò fratrem buc, inquit, senis introduxit Cbremem, sumque nunc esse intus cum illis. hoc ubi ego audivi, ad fores suspenso gradu placidè ire perrexì: accessi: astiti: (dere, Animam compressi: aurem admovi: ita animum cœpi atten- Hoc modo sermonem captans. A. eu, Geta. G. hic pulcherrimum facinus audiri: itaque penè hercle exclamavi gaudio.

P. Quod? G. quodnam arbitrare? A. nescio. G. atqui mirificissimum:

Patruus tuus est pater inventus Phanio uxori tux. A. hem, quid aii? G. cum ejus olim consuevit matre in Lemno clanculum. P. Somnium! utin' hæc ignoraret suum patrem? G. aliquid Phormio, esse causæ. sed me censem' potuisse omnia (credito, intellegere extra ostium, intus qua inter se se egerint?

P. Atque hercle ego quoque illam audivi fabulam. G. immo etiam dabo,

Quo magi' credas. patruus interea inde huc egreditur foras: Haud multo post cum patre idem recipit se intrò denuo:

Ait uterque tibi potestatem ejus habenda se dare:

Denique ego missus sum, te ut requirerem, atque adducerem.

A. Hem, quin ergo rape me: cessas? G. fecero. A. ô mi Phormio, Vale. P. vale, Antipho. Bene, ita me Dii ament, factum: gau- Tantam fortunam de improviso esse biu datam: (deo,

Summa eludendi occasio est mihi nunt senes,

Et Phædriæ curam adimere argentariam,

Ne cuiquam suorum æqualium supplex siet,

Nam idem hoc argentum, ita ut datum est ingratiss,

Ei datum erit: hoc qui cogam, re ipsa repperi.

Nunc gestus mihi voltusque est capiundus novus.

Sed hinc concedam in angiporium hunc proximum:

*Inde bisce ostendam me, ubi erunt egressi foras.
Quid me ad simularam ire ad mercatum, non eo.*

ACT. V. SCENA VI.

*Arg. Cognitâ Phanio, senes à Phormione pecuniam repetunt. Phormio negat se redditum; hinc contentio inter eos oritur.
Ejusdem generis.*

Demipho, Phormio, Chremes.

DIIS magnas meritò gratias habeo, atque ago,
Quando èvenere hæc nobis, frater, prospere.
Quantum potest, nunc conveniendus Phormio est,
Priusquam dilapidet nostras triginta minas,
Ut auferamus. **P.** Demiphonem, si domi est,
Visam: ut quod — **D.** at nos ad te ibamus, Phormio.
P. De eadem hac fortasse causâ. **D.** ita berkle. **P.** credidi.
Quid ad me ibatis? ridiculum: an veremini,
Ne non id facerem, quod recepissem semel?
Heus, quanta quanta hæc mea paupertas est, tamen
Adhuc curavi unum hoc quidem, ut mi^l esset fides.
C. Estne ea ita, ut dixi, liberalis? **D.** oppidò.
P. Itaque ad vos venio nunciatum, Demipho,
Paratum me esse: ubi voluis, uxorem date.
Nam omnes posthabui mibi res, ita uiri par fuit,
Postquam tantopere id vos velle animum ad voriteram.
D. At hic debortatus est me, ne illam tibi darem:
Nam qui erit rumor populi, inquit, si id feceris?
Olim cùm honestè potuit, tum non est data:
Nunc viduam extrudi, turpe est: ferme eadem omnia,
Que tute dudum coram me incusaveras.
P. Satis superbè in luditis me. **D.** qui? **P.** rogas?
Quia ne alteram quidem illam potero ducere.
Nam quo redibo ore ad eam, quam contemserim?
C. Tum autem Aniphonem video ab sese amittere
Invitum eam, inque. **D.** tum autem video filium
Invitum sane mulierem ab se amittere.
Sed transi sodes ad forum, atque illud miki
Argentum rursum jube rescribi, Phormio.
P. Quodne ego descripsi porro illis, quibu' debui?
D. Quid igitur fieri? **P.** si vis miki uxorem dare,

Quam

um despondisti, ducam: si est, ut velis
 unere illam apud te, dos hic maneat, Demipho:
 iam non est aequum me propter vos decipi;
 iam ego vestri honoris causâ repudium alteræ
 amiserim, quæ dotis tantumdem dabat.
 D. I in malam rem binc cum istac magnificentiâ,
 titive: etiam nunc credis te ignorarier,
 ut tua facta adeo? P. irriter. D. tune hanc duceres,
 tibi daretur? P. fac periculum. D. ut filius
 iam illâ habitet apud te, hoc vestrum consilium fuit.
 Queso, quid narras? D. quin tu mibi argentum cedo.
 Imo verò uxorem tu cedo. D. in jus ambula.
 In jus? enimvero, si porro esse odiosi pergitas;
 Quid facies? P. egone? vos me indotatis modò
 trucinari fortasse arbitramini:
 iam dotatis soleo. C. quid id nostrâ? P. nihil.
 {quandam noram, cuius vir uxorem. C. hem. D. quid est?
 Lemni habuit aliam: C. nullus sum. P. ex quâ filiam
 scepit: Eam clam educit. C. supultu' sum.
 Hec adeo ego illi jam denarrabo. C. obsecro,
 facias. P. ob, tun' is eras? D. ut ludos facit!
 Missum te facimus. P. fabulæ. C. quid vis tibi?
 Argentum quod habes, condonamus te. P. audio:
 Quid vos, malum, ergo me sic ludificamini
 vepii vostrâ puerili sententiâ?
 Volo, volo: volo, nolo rursum: cape, cedo:
 Und dictum, indictum est: quod modò erat ratum, irritum est.
 Quo pacto, aut unde hæc hic rescivit? D. nescio;
 Nisi, me dixisse nemini, certò scio.
 Monstri, ita me Dii ament, simile. P. injeci scrupulum.
 D. hem,
 Hecine ut à nobis hoc tantum urgenti auferat,
 Tam aperiè irridens? emori hercle satius est.
 Animo virili præsentique ut sis, para.
 Siæ peccatum tuum esse elatum foras,
 Neque jam id celare posse te uxorem tuam:
 Nunc quod ipsa aliis auditura sit, Chreme,
 Unosmet indicare placabilius est.

Tum hunc impuratum poterimus nostro modo
Ulcisci. P. at at. nisi mibi prospicio, bæreo:
Hi gladiatorio animo ad me affectant viam.

C. At vereor, ut placari possit. D. bono animo es:
Ego redigam vos in gatiam; hoc fatus, Chreme,
Cum è medio excessit, unde bæc suscepta est tibi.

P. Itane agitis mecum? satis astutè aggredimini.
Non hercle ex re istiu' me instigasti, Demipho.

Ain' tu? ubi quæ libitum fuerit peregrè feceris,
Neque bujus sis veritus feminae primarie,
Quin novo modo ei faceres contumeliam;

Venias nunc precibus lautum peccatum tuum?

Hisce ego illam dictis ita tibi incensam dabo,
Ut ne restinguas, lacrumis si exstillaveris.

D. Malum, quod isti Di, Deoque omnes duint.

Tantâne affectum quenquam esse hominem audaciā?

Non hoc publicius scelus hinc deportarier

In solas terras? C. in id redactus sum loci,

Ut quid agam cum illo, nesciam prorsum. D. ego scio.

In jus eamus. P. in jus? hic, si quid lubet.

D. Assequere, retine, dum hoc ego servos evoco.

C. Enim solus nequeo: accurre. P. una injuria est
Tecum. C. lege agito ergo. P. altera est tecum, Chreme.

D. Rape hunc. P. sic agitis? enimvero voce est opus.

Nausistrata, exi. C. os opprime. D. impurum vide,
Quantum valeat. P. Nausistrata, inquam. C. non taces?

P. Taceam? D. nisi sequitur, pugnos in ventrem ingere,
Vel oculum exclude. P. est ubi vos ulciscar probè.

ACT V. SCENA VII.

Arg. Phormio Chremetem prodit uxori de altera conjugie; Chremes graviter objurgatur. Phormio exultat, tam probè se ultum esse senes. Demipho pro fratre intercedit, & orat, ut huic uxor factum condonet. Ea neq; se ignoscere dicit, neq; promittere quicquam, sed filii judicio permittere omnia.

Iambici senarii & Trochaici octonarii.

Nausistrata, Chremes, Phormio, Demipho.

Q UI nominat me? D. hem. N. quid istuc turbæ est, obsecu:
Mi vir? P. hem, quid nunc obstupuisti? N. quis hic homi
est?

mibi respondest? P. biccine ut tibi respondeat?
bercle, ubi sit, nescit. C. cave isti quidquam credas.
Abi: tange: si non totus friget, me eneca.
nibil est. N. quid ergo? quid istic narrat? P. jam scies:
sculta. C. pergin' credere? N. quid ego, obseero,
ut credam, qui nil dixit? P. delirat miser
more. N. non pol temere est, quod tu tam times.
Ego timeo? P. recte sane: quando nihil times,
hoc nihil est, quod dico ego, tu narra. D. scelus,
in narret? P. ebo tu: factum est abs te sedulò
ufratre. N. mi vir, non mibi narras? C. at. N. quid a?
Non opus est dicto. P. tibi quidem: at scito huic opus.
Lemno, C. hem, quid ais? D. non taces? P. clam te, D. bei
Uxorem duxit. N. mi homo, Dii melius duint. (mibi!)
Sic factum est. N. perii misera. P. & inde filiam
cepit jam unam, dum tu dormis. C. quid agimus?
Prob Di immortales, facinus indignum & malum!
Hoc actum est. N. an quidquam bodie est factum indignius?
aimi, ubi ad uxores ventum est, tum fiunt senes.
Demipho, te appello: nam me cum hoc ipso distinet loqui.
Hecine erant itiones crebræ, & mansiones diutinae
lemini? haccine erat ea, qua nos tristis minuebat, vilitas?
D. Ego, Nausistrata, esse in hac re culpam meritum non nego,
sed ea quin sit ignoscenda. P. verba fiunt mortuo.
D. Nam neque negligentiâ tua, neque odio id fecit tuo.
Insolentus fere abhinc annos quindecim mulierculam
jam compressit unde hac nata est, neq; postilla unquam attigit.
La mortem obiit: è medio abiit: qui fuit in re hac scrupulus.
Quamobrem te oro, ut alia facta tua sunt, a quo animo hoc feras.
N. Quid ego a quo animo? cupio misera in hac re jam defungier.
sed quid sperem? aetate porro minus peccaturum putem?
jam tum erat senex, senectus si verecundos facit.
An mea forma atq; atas nunc magis experienda est, Demipho?
Quid mibi hic affers, quamobrem exspectem, aut sperem porro
non fore?
P. Exsequias Chremeti, quibus est commodum ire, hem tem-
pus est.
Sic dabo: age nunc, Thormionem, qui volet, lacefito:

Faxo,

Faxo tali cum mactatum, atque hic est. infortunio.

Redeat sane in gratiam: jam supplicii satis est mihi.

Habet hæc, ei quod, dum vivat, usque ad aurem obganniat.

N. At meo merito, credo. quid ego nunc ea commemorem
Demipho,

Singillatim, qualis ego in hunc fuerim? D. novi & que omnia
Tecum. N. merito hoc meo videtur factum? D. minimè gen-
tium:

Verum, quando jam accusando fieri infectum non potest,

Ignosce: orat, confitetur, purgat: quid vis amplius?

P. Enimvero, priusquam hæc dat veniam, mibi prospiciam
Phædrie.

Heus, Nausistrata; priusquam huic respondes temerè, audi-

N. quid est?

P. Ego minas triginta ab isto per fallaciam abstuli:

Eas dedi tuo gnato: is pro sua amicâ lenoni dedit.

C. Hem, quid ais? **N.** adeon' indignum tibi videtur, filius

Homo adolescens unam si habet amicam, tu uxores duas?

Nil pudere? quo ore illum objurgabis? responde mibi.

D. Faciet, ut voles. **N.** imo, ut meam jam scias sententiam,

Neq; ego ignosco, neq; promitto quidquam, neq; respondeo,

Priusquam gnatum video. ejus judicio permitto omnia:

Quod is jubebit, faciam. P. mulier sapiens es, Nausistrata.

N. Satin' tibi est? P. imo vero pulchre discedo, & probè,

Et præter spem. **N.** tu tuum nomen dic quod est. P. min?

Phormio,

Vestræ familie hercle amicus, & tuo summus Phædrie.

N. Phormio, at ego ecastor posthac tibi, quod potero, & quæ voles,

Faciamq; & dicam. P. benignè dicis. **N.** pol meritum est tuum,

P. Vin' primùm bodie facere, quod ego gaudeam, Nausistrata,

Et quod tuo viro oculi doleant? **N.** cupio. P. me ad cœnam voga,

N. Pol verò voco. D. eamus intrò hinc. **N.** fiat. sed ubi est?

Phædria

Judex noster? P. jam hic faxo aderit. Vos valete, & plauditis.

HECTYRÆ PERSONÆ

Earumque Interpretatio.

Anus, anus, Syriaci generis mulier.
Meretrix, *φιλοτίη* vel *Δῆμος φιλεῖν*, unde & *Philotion* fieri potest, ut sit in nomine auctum significatio.

Senex, senex. Eunuch.

Mulier, mulier. Heautont.

Adolescens, Andro.

Servus, servus. Eunuch.

Servus, servus. Andro.

Meretrix, meretrix. Heautont.

Philippus, senex, à parsimonia equestris ; ejus enim studii, ut gloria erat ingens, ita magni sumptus.

Myrtilina, mulier, matronale nomen, à myrto, quâ Magistratus quondam coronabantur.

Sequentium Personarum tantum hic mentio fit :

Amphilena, *η φιλεύθερη*, amabilis.

Lutus, *ἀπὸ τῆς σκηνῆς*, à saltatione.

M. ANTONII MURETI

IN

HECYRAM TERENTII.

Argumentum.

Amphilus, Lacheris è Solstrata uxore filius, Bacchidem meretricem deperibat. Is cum aliquando noctu ad eam teinulentus iret, in illumenum Phidippi & Myrrhinæ filiam, incidit, eamque in vita per compressit, atq; ita effugit, ut neq; ipse eam, neq; puella ipsum cogere potuerit : in illa autem lucta etiam annulum ei detraxit, eumq; Bacchidi dono dedit : paulò post pater eum, tum ut à meretricio amore deseret, tum ut præsidium suæ senectuti pararet, ad uxorem ducendam

dam perpulit. Contigit ut ea ipsa uxor ei daretur, quam ipse confi
praverat; gaudente admodum puellæ matre, quæ, quia sola conscientia e
filiam è stupro gravidam esse, quam primum eam collocare properabat
ut si forte post aliquot menses pareret, nuptiis, quemadmodum sœpe
obtigeretur stuprum. Cecidit res longè aliter ac putabatur: etenim
Pamphilus, qui invitissimus adiecerat amicum ad rem uxoriā quā
avellere se dērepente à Bacchidis amore non posset, ita dormiuit cu
uxore, ut eam ne attigeret quidem. Bacchis, quod eā vivā nunquam
uxorem dūcturum, sœpe ei promiserat Pamphilus, nonnullam sibi ab
factam injuriam putans, multò ei minus, quām solebat placida &
sequens esse cœpit. Eò factum est, ut Pamphilus ei se paulatim su
duxerit, quamq; prius spernebat uxorem, ejus mirificum quendam am
rem animo conceperit. Interea quiddam accidit, ut iter Pamphilo
Imbrum esset: profecto eo, Philumena, quæ intumescere sibi uterū
sentiret, cum aliorum, tum socrus imprimis suæ conspectum refugiebat
tandem cum in eo esset, ut celare vix posse amplius videretur, sumptu
occasione, per sacrificandi speciem ad matrem se, unam omnium rerū
consciam, confert. Post dies complusculos mittit Sostrata qui eam ad
cerserent, respondet, ægrotam esse. It, ut eam saltem viseret: non ad
mittitur, Laches accusare uxorem & dicere, hæc omnia illius culpā con
tingere. Illa contra excusare se, & culpam deprecari: nullius se re
consciam esse, cur sua consuetudo nurui odiosa esse debeat: interea re
dit Pamphilus, atq; ita fors tulit, ut quo die ipse Athenas appulit, e
ipso Philumena partu levaretur. Cum igitur, videndi cupidus (ægrot
tare enim acceperat, & ita amabant, ut qui vehementissimè) subito a
eam ingressus esset, peperisse deprehendit: ibi eum Myrrhina exequi
tem prosecuta, lacrumanst obtestari cœpit, quando ei res nihil ipsi noc
tura esset, nè reciperet quidem uxorem, si ita videretur: sed tamen
famam illius proderet; ita se facturum recipit. Cum igitur neq; velle
uxorem recipere, neq; rursum veram afferret causam, suspicati sunt se
nes, eum Bacchidis adhuc amore impeditum, ea de causa ab uxore a
horrire: accersitam itaq: Bacchidem objurgat Phidippus. Ea, cum
illi purgasset, jubetur ad mulieres ingredi, & eis quoq; illam suspici
nem adimere: ingreditur annulum habens in digito, quem olim Phil
umenæ creptum, sibi dederat Pamphilus: is annulus effecit, ut vitium
esse ab ipso Pamphilo Philumenanam, cognosceretur. Lætus Pamphilus
& uxorem & filium recipit.

C. SULPICIO APOLLINARI AUCTORE,

Uxorem duxit Pamphilus Philumenanam,
Cui quondam ignorans virginis vitium obtulit:

Ei.

se confusque per vim quem detraxit, annulum
noscia operabatur amicæ Bacchidi meretricule:
in sepe in profectus in Imbrum est : nuptam haud attigit.
eternam quae mater utero gravidam, ne id sciat socrus,
mihi cu[m] egram ad sese transfert. Revenit Pamphilus ;
inquam prehendit partum : cclat : uxorem tamen
sibi ab ipere non volt. Pater incusat Bacchidis
dam & o[ste]riam sub morem. dum se purgat Bacchis, annulum
dam amplexu vitiatae forte agnoscit Myrrhina.
uxorem recipit Pamphilus cum filio.

P. TERENTII HE CYRA.

TA LUDIS ROMANIS, SEX. JULIO CÆS. CN. CORNELIO
pulit, DOLABELLA, ÆDIL. CUR. NON EST PERACTA TOTA.
MODOS FECIT FLACCUS CLAUDII, TIBIIS PARIBUS CN.
OCTAVIO, T. MANLIO COSS. RELATA EST ITERUM LU-
DIS FUNERIBUS. RELATA EST TERTIO, Q. FULVIO, L.
MARCIO ÆDILIBUS CURULIBUS.

PROLOGUS.

HE CYRA est huic nomen fabula. Hæc cum data
Est nova, novum intervenit vitium & calamitas,
Ut neque spectari, neque cognosci potuerit :
Ita populus studio stupidus in funambulo
Animum occuparat. nunc hæc planè est pro novâ :
is, qui scripsit banc, ob eam rem noluit
num referre, ut iterum possit vendere.
ius cognostis ejus : queso, banc noscite.

ALTER PROLOGUS.

Rator ad vos venio ornatu prologi;
Sinite exorator sim, eodem ut jure uti senem
neat, quo jure sum usus adolescentior,
vias qui exaltas feci ut inveterascerent,

Ne cum poetâ scriptura evanesceret.
 In his, quas primum Cæcili didici novas,
 Partim sum earum exactus, partim vix steti.
 Quia scibam dubiam fortunam esse scenicam,
 Spe incertâ, certum mibi laborem sustuli.
 Easdem agere cœpi, ut ab eodem alias discerem
 Novas studiosè, ne illum ab studio abducerem.
 Perfeci ut spectarentur : ubi sunt cognitæ,
 Placitæ sunt. ita poetam restitui ip̄ locum,
 Prope jam remotum, injuriâ advorsariūm,
 Ab studio, atque ab labore, atque arte musicâ,
 Quod si scripturam sprevissim in præsentia, §
 In deserendo voluisse operam sumere,
 Ut in otio esset, potius quam in negotio ;
 Deterruisse facile, ne alias scribebet.

Nunc quid petam, meâ causâ, æquo animo attendite,
 Hecyram ad vos refiero, quam mibi per silentium
 Nunquam agere licitum est, ita eam oppressit calamitas.
 Eam calamitatē vostra intellegentia
 Sedabit, si erit adjurix nostræ industria.
 Cum primum eam agere cœpi, pugilum gloria,
 Funambuli eodem accessit exspectatio ;
 Comitum conventus, strepitus, clamor mulierum
 Fecere, ut ante tempus exirem foras.
 Vetere in novâ cœpi uti consuetudine,
 In experiendo ut essem. refiero denuo ;
 Primo actu placebo : cum interea rumor venit,
 Datum iri gladiatores : populus convolat :
 Tumultuantur, clamant, pugnant de loco.
 Ego interea meum non potui tutari locum.
 Nunc turba nulla est : otium, § silentium est.
 Agendi tempus mibi datum est : vobis datur
 Potestas condecorandi ludos scenicos.
 Nolite sinere per vos artem musicam
 Recidere ad paucos. facite, ut vestra auctoritas
 Meæ auctoritati fautrix adjutrixque sit.
 Si nunquam avarè precium statui arii mee,
 Et eum esse quæstum in animum induxi maximum,

um maxumè servire vostris commodis ;
vite impetrare me, qui in tutelam meam
dium suum, & se in vostram commisit fidem,
eum circumventum inique irrideant.
causâ causam accipite, & silentium date,
lubeat scribere aliis, mibique ut discere
gas expediat, postbac precio emtas meo.

ACT. I. SCENA I.

Philotis & Syra indignè ferunt Pamphilum uxorem duxisse, re-
sta quam amare videbatur Bacchide, & protatice sunt personæ :
nam extra fabulæ argumentum inducuntur, ut Parmenoni detur
occasio coimmemorandi argumentum. Lambici senari.

Philotis, Syra.

ER pol quam paucos reperias meretricibus
Fideles evenire amatores, Syra.

bic Pamphilus jurabat quoties Bacchidi,
um sanitè, ut quivis facile posset credere,
quam illâ vivâ duxurum uxorem domum :

duxit. S. ergo propterea te sedulò
moneo, & horior, ne cujusquam misereat,
ut spolies, mutiles, laceres, quemque nacta sis.

Vin' eximum neminem babeam? S. neminem :
n nemo illorum quisquam, scito, ad te venit,
in ita paret sese, abs te ut blanditiis suis
umminimo precio suam voluptatem expleat.

tine tu, amabo, non contra insidiabere ?
Tamen pol eandem injurium est esse omnibus.

Injurium autem est ulcisci adversarios ?
qua viâ te capient illi, eadem ipsos capi ?

ume miseram ! cur non aut istaec mibi
O forma est, aut tibi hac sententia ?

ACT. I. SCENA II.

Redeunti peregrè Philoti Parmeno totius narrat argumentum
nubilæ. Ejusdem generis.

Parmeno, Philotis, Syra.

Enex si quaret me, modo isse dicito modo
Ad portum percontatum adventum Pamphili.
din', quid dicam, Scirte ? si quaret me, uti

N

Tutti

Tum dicas : si non quareti, nullus dixeris ;
 Alias ut uti possim causa bac integrâ.
 Sed videoen' ego Philotium ? unde bac advenit ?
 Philotis, salve multum. Ph. & salve, Parmeno.
 S. Salve mecastor, Parmeno. Pa. Et tu edepol, Syra.
 Dic mihi, Philoti, ubi te oblectasti tam diu ?
 Ph. Minime equidem me oblectavi, quæ cum milite
 Corinithum hinc sum profecta inhumanissimo.
 Biennium ibi perpetuum misera illum tuli.
 Pa. Edepol te desiderium Aibenarum arbitror,
 Philotium, cepisse sape, Et te iuum
 Consilium contempsisse. Ph. non dici potest,
 Quam cupida eram buc redeundi, abeundi à milite,
 Vosque hic videndi, antiquâ ut consuetudine
 Agitarem inter vos liberè convivium.
 Nam illi haud licebat nisi prafinito loqui
 Quæ illi placerent. Pa. haud opinor commode
 Finem statuisse orationi militem.
 Ph. Sed quid hoc negoti est ? modò quæ narravit mibi
 Hic intus Bacchus ? quod ego nunquam credidi
 Fore, ut ille bac vivâ posset animum inducere
 Uxorem habere. Pa. habere autem ? Ph. ebo tu, an non ha
 Pa. Habet : sed firmæ hæ veror ut sint nuptiæ. *veror*
 Ph. Ita Di Deaque faxint, si in rem est Bacchidis.
 Sed qui istuc credam ita esse ? dic mihi, Parmeno.
 Pa. Non est opus prolatio : hoc percontarier
 Desiste. Ph. nempe eâ causâ, ut ne id fiat palam.
 Ita me Dii amabunt, haud properea te rogo, ut
 Hoc proferam, sed ut tacita tecum gaudeam.
 Pa. Nunquam tam dices commode, ut tergum meum
 Tuam in fidem committam. Ph. ab, noli, Parmeno :
 Quasi non tu multo malis narrare hoc mibi,
 Quam ego, quæ perconter, scire. Pa. vera hæc prædicat:
 Et illud mì vitium est maximum. Si mibi fidem
 Das te tacituram, dicam. Ph. ad ingenium redis.
 Fidem do, loquere. Pa. ausculta. Ph. istic sum. Pa.
 Bacchidem
 Amabat, ut cum maxumè, tum Pamphilus,

im pater, uxorem ut ducat, orare occipit :
 bæc, communia omnium quæ sunt patrum,
 se senem esse dicere, illum autem esse unicum t
 residuum velle se senectuti sue.

se primò negare : sed postquam acris
 uer instat, fecit animi ut incertus foret,
 dorin' anne amori obsequeretur magis.
 uidendo atque odio denique effecit senex :
 respondit ei gnatam bujus vicini proxumi.

que illud visum est Pamphilo neutiquam grave,
 nec jam in ipsis nuptiis, postquam videt
 ratas, nec moram ullam, quin ducat, dari ;
 idemum ita agrè tulit, ut ipsam Bacchidem
 adesset, credo, ibi ejus commisere setet.
 sicunque datum erat spatium solitudinis,
 conloqui mecum una posset : Parmeno,
 rii ; quid ego egi ? in quod me conjecti malum ?
 in potero hoc ferre, Parmeno : perii miser.

At te Di Deoque perdunt cum isto odio, Laches.
 Ut ad pauca redeam, uxorem deducit domum :
 te illâ primâ virginem non attigit :

non habue consecuta est nox, eam nibilo magis.

Quid ais ? cum virgine una adolescens cubuerit
 us porus, sese illâ abstinere ut potuerit ?
 in verisimile dicis : nec verum arbitrör.

Credo ita videri tibi : nam nemo ad te venit,
 scupiens tui : ille invitus illam duxerat.

Quid deinde fit ? Pa. diebus sane pauculis
 , Pamphilus me solum seducit foras,
 ut virgo ab se integra etiam tumfiet :
 que ante, quam eam uxorem duxisset domum,
 trasse eas tolerare possenuptias.

dicati quam decretim me non posse diutius
 bere, eam ludibrio baberi, Parmeno,
 in integrum itidem reddam, ut accepi à suis,
 Pa. que honestum mihi, neque utile ipsi virgini est.
 Pium ac pudicum ingenium narras Pamphili.

Hor ego proferre; incommodam mihi esse arbitrör.

*Reddi patri autem, cui tu nihil dicas viti,
Superbum est : sed illam spero, ubi hoc cognoverit,
Non posse se mecum esse, abituram denique.*

*Ph. Quid interea ? ibatne ad Bacchidem ? Pa. quotidie.
Sed, ut fit, postquam hunc alienum ab sese videt,
Maligna multo & magis procax facta illico est.*

*Ph. Non edepol mirum. Pa. atque ea res multo maxime
Disjunxit illum ab illâ, postquam & ipse se,
Et illam, & hanc, quae domi erat, cognovit satis,
Ad exemplum ambarum mores earum existumans.
Hæc, ita uti liberali esse ingenio decet,
Pudens, modesta ; incommoda atque injurias
Virî omnes ferre, & tegere contumelias.*

*Hic animus, partim uxorius misericordia
Devinctus, partim virtus hujus injuriis,
Paulatim elapsus est Bacchidi, atque hoc translulit
Amorem, postquam par ingenium natus est.*

*Interea in Imbro moritur cognatus senex
Horunc, ea ad hos rediebat lege hereditas.*

Eò amantem invitum Pampkilum extrudit pater.

*Relinquit cum matre hic uxorem : nam senex
Rus abdidit se : hic raro in urbem commeat.*

Ph. Quid adhuc habent infirmitatis nuptiae ?

Pa. Nunc audies. primùm dies complusculos

Bene conveniebat sane inter eas : interim

Miru modis odisse cœpit Sostratam :

Neque lites ullæ inter eas, postulatio

Nunquam. Ph. quid igitur ? Pa. si quando ad eam accesseret

Confabulatum, fugere è conspectu illico,

Videre nolle, denique, ubi non quit pati,

Simulat se à matre accersi ad rem divinam, abit.

Ubi illic dies est complures, accersi jubet.

Dixere causam tunc nescio quam : iterum jubet :

Nemo remisit. postquam accersunt saepius,

Ægram esse simulant mulierem. nostra illico

It visere ad eam : admisit nemo. hoc ubi senex

Rescivit, heri eâ causâ rupe hic advenit,

Passem continuò convenit Philumenus.

Die. *umē* *legerint inter se, nondum etiam scio :*
sane curae est, quorsum eventurum hoc siet.

bes omnem rem : pergam quod cœpi hoc iter.
Et quidem ego. nam constitui cum quodam hospite,
esse illum conventuram. Pa. Di vortant bene
ad agas. Ph. vale. Pa. Et tu bene vale, Philotium.

ACT. II. SCENA I.

Sostratam uxorem accusat Laches, quod nurum Philumenam,
arritie suā & morum incommoditate domo ejecerit : socrus con-
nihil à se peccatum esse contendit.
ambici octonarii, & pauci senarii admixti trochaicis octonariis.

Laches, Sostrata.

Rob Deūm atque hominum fidem, quod hoc genus est ?
quaे hæc est conjuratio ?

omnes mulieres eadem æquè studeant nolintque omnia ?
que declinatam quidquam ab aliarum ingenio ullam re-
perias :

que adeo uno animo omnes socrus oderunt nurus.
is esse aduersas æquè studium est : similis pertinacia est.
udemque omnes mibi videntur ludo doctæ ad malitiam.
ludo, si ullus est, magistram banc esse satis certò scio.
Me miseram, quaे nunc, quamobrem accuser, nescio.
Hem, tu nescis ? S. non, ita me Dii ament, mi Laches,
que unà inter nos agere etatem liceat. L. Dii mala pro-
hibeant. (L. scio.)

Meque abs te immerito esse accusatam, postmodò rescisces.
immerito? an quidquam pro istis factis dignum te dici potest,
me, & te, & familiam omnem dedecoras, filio luctum paras?
autem, ex amicis inimici ut sint nobis affines, facis;
i illum decrērunt dignum, suos cui liberos committerent.
sola exorere, quaे perturbes hæc tuā impudentiā.

Egone? L. tu, inquam, mulier, quaे me omnino lapidem,
non hominem, putas.

quia ruri crebrò esse soleo, nescire arbitramini,
quisque pacto hic vitam vostrarum exigat?
lio melius, hic quaे fiunt, quam illuc, ubi sum assidue, scio :
quia, ut vos mihi domi eritis, proinde ego ero famâ foris.
impudicum audiri cepisse odium tui Philumenam :

PUB. TERENTII

Minimeq; adeo mirum: & ni id fecisset, magis m̄trum foret.
Sed non credidi adeo, ut etiam totam hanc odisset domum.
Quod si scissim, illa hic maneret potius, tu hinc iſſes foras.
At vide, quām immetitō agritudo h̄c oritur mi abs te, Soſtrata,

Rus habitatum abii, concedens vobis, & rei serviens;
Sumitus vostros otiumque ut nostra res posset pati,
Meo labore haud parcens, pr̄ter æquom atque ætatem meam.
Non te pro his curasse rebus, ne quid ægre effet mibi?

S. Non meā operā neque pol culpā evenit. L. Imo maxumē.
Sola hic fuisti: in te omnis hæret culpa solā, Soſtrata.

Quæ hic erant, curares; cūm ego vos solvi curis ceteris.

Cum puellā anum suscepisse inimicitias non pudet?

Illiſ dices culpā factum. S. haud equidem dico, mi Laches.
L. Gaudio, ita me Dii ament, gnati causā. nam de te quidem,
Satis ſcio, peccando detrimenſii nil fieri potest.

S. Qui ſcis, an eā cauſā, mi vir, me odiffe adſimulaverit,
Ut cum matre una plus effet? L. quid aīs? non ſigni hoc ſat eſt,
Quod beri nemo voluit viſentem ad eam te intro admittere?
S. Enim lassam oppidō rūm eſſe aiebant; eò ad eam non ad-
missa ſum. (arbitror:

L. Tuos eſſe illi mores morbum magis, quām ullam aliam rem,
Et meriō adeo: nam voſtrarum nulla eſt, quin gnatum velis
Ducere uxorem; & quæ vobis placita eſt conditio, datur.
Ubi duxere impulſu voſtro, voſtro impulſu easdem exigunt.

ACT. II. SCENA II.

Arg. Laches remitti cupit nurum suam: pater Phidippus dicit non
poſſe eam perdurare apud ſocrum, abſente Pamphilo.

Iambici octonarii cataleſtici.

Phidippus, Laches, Soſtrata.

E TSI ſcio ego, Philumena, meum juſ eſſe, ut te cogam,
Quæ ego imperem, facere: ego iam en patrio animo vi-
llus faciam

Ut tibi concedam, neque tuæ libidini advorsabor. (ſiet,

L. Atque eccum Phidippum optumē video. hinc jam ſcibo, quid
Phidippus, eſi ego meis me omnibus ſcio eſſe ad prime obſequentiū
Sed non adeo, ut mea facilitas corrumpat illorum animos.

Quo

Quod tu si idem faceres, magis in rem & nostram & vestram id
nunc video in illarum potestate esse te. P. heia vero. {
Adii te heri de filia: ut veni, itidem incertum amisi.
Haud ita decet, si perpetuam vis esse affinitatem banc,
clare te iras. si quid est peccatum a nobis, profer:
Aut ea refellendo, aut purgando, vobis corrigemus,
Te judice ipso. sin ea est causa retinendi apud vos,
Quia agra est; te mihi injuriam facere arbitror, Phidippe,
Si metuis, satis ut meae domi curetur diligenter.
At, ita me Dii ament, haud tibi hoc concedo, et si illi pater es,
Et tu illam salvam magis velis, quam ego: id adeo gnat i causa,
Cum ego intellexi illam haud minus, quam seipsum, magnificare.
Quia adeo clam me est, quam esse eum graviter laturum credam,
Hoc si rescriberit. eò domum studio haec prius, quam ille ut redeat.
P. Laches, & diligentiam vestram, & benignitatem
Novi: & que dicas, omnia esse ut dicas, animum induco.
Et te hoc mibi cupio credere: illam ad vos redire studio,
Si facere possim ullo modo. L. que res te facere id prohibet?
Ebo, numquid nam accusat virum? P. minime: nam postquam
Magis, & vi cœpi cogere ut rediret, sancte adjurat. { attendi
Non posse apud vos Pamphilo se absente perdurare.
Aliud fortasse alii vitii est: ego sum animo leni natus:
Non possum aduersari meis. L. hem, Sostrata! S. beu me mi-
seram! { quid vis?
Cerumne est istuc? P. nunc quidem, ut videtur. sed num-
Nam est, quod me transire ad forum jam oportet. L. eo recum
unam.

ACT. II. SCENA III.

Arg. Sostrata queritur genus mulierum nimis esse suspectum viris.
Trochaici octonarii.

Sostr. **E** Depol ne nos sumus inique omnes invise viris,
Propter paucas; que omnes faciunt dignae ut videa- }
murus malo. { noxiā
Nam, ita me Dii ament, quod me accusat nunc vir, sum extra
Ed non facile est expurgatu: ita animum induxerunt, socrus
Omnes esse iniquas. haud pol me quidem: nam nunquam fecus
Habui illam, ac si ex me esset nata; nec, qui hoc mihi eveniat, scio.
Nisi pol filium multimodis jam expelsto, ut redeat domum.

ACT. III. SCENA I.

Arg. Pamphilus queritur se absente uxorem ad suos abiisse, reliqua
iactu. Otonarii iambici & trochaici : item iambici senarii.

Pamphilus, Parmeno, Myrrhina.

NEmini ego plura acerba credo esse ex amore homini unquam oblata,

Quam mihi beu me infelicem ! hancine ego vitam parsi perdere.
Haccine causâ ego eram tantopere cupidus redeundi domum ?

Cui quanto fuerat præstabilius, ubivis gentium agere etatem,

Quam buc redire ? atque hac ita esse miserum me resciscere ?

Nam nos omnes, quibus est alicunde aliquis objectus labos,

Omne quod est interea tempus, priusquam id rescitum est, luto

Par. At sic, citius qui te expediis bis arumnis, reperias. (est.

Si non redisses, haec iræ factæ essent multo ampliores :

Sed nunc adventum tuum ambas, Pamphile, scio reveritas.

Rem cognoscet : iram expedites : rursum in gratiam restitues.

Levia sunt, quæ tu pergravia esse in animum induxi tuum.

Pam. Quid consolare me ? an quisquam usquam gentium

aque miser ? (ditum)

Priusquam hanc uxorem duxi, habebam alibi animum amoride

Jam in hac re ut raceam, curvis facile scitu est quam fuerit

miser : (meum)

Tamen nunquam ausus sum recusare eam, quam mihi obtruit

pater. (meum)

Vix me illinc abstraxi, atque impeditum in eam expediri animus

Vixque buc contuleram ; hem, nova res orta est, porro ab ea

quæ me abstrabat. (bitu.)

Tum matrem ex eam re me aut uxorem in culpâ inventurum

Quod cum ita esse invenero, quid restat, nisi porro ut siam miser

Nam matris ferre injurias me, Parmeno, pietas jubet :

Tum uxori obnoxius sum : ita olim suo me ingenio pertulit,

Tot meas injurias quæ nunquam in ullo patet loco.

Sed magnum nescio quid necesse est evenisse, Parmeno,

Unde ira inter eas intercessit, quæ tam permanxit diu. (quod)

Par. At quidem hercle parvum : si vis vero veram rationem est

Non maximas, quæ maxima sunt interdum iræ, injurias

Faciunt : nam saxe est, quibus in rebus alius ne iratus quidam

Cum de eadem causâ est irascundus factus inimicissimus. (cum)

Pa.

Pueri

Quapro-

videm

Fortiaff

Pam.

qa

Par. Tr

Accede

Prob

M.Tac

Nullus

P

Profell

Pavita

Pam.

un

Pam.

Pam.

Pam.

Pam.

Pam.

Pam.

Pam.

Pam.

Quoniam

Nam si

Par. N

Nam in

Heri n

Si forte

Quod si

Servum

Aliqui

Capiti

Hera in

Jug. Pa

Pueri inter se se quām pro levibus noxiis iras gerunt?
 Quapropter & quia enim qui eos gubernat animus, infirmum ge-
 nū idem illæ mulieres sunt ferme, ut pueri, levi sententiâ : (runt.
 Fortasse unum aliquod verbum hanc inter eas iram conciverit.
 Pam. Abi, Parmeno, intro, ac me venisse nuncia. Par. hem,
 quid hoc est? Pam. tace.

Par. Trepidari sentio, cursari rursum prorsum. agedum, ad fores
 Accede proprius. hem, sensisti? Pam. noli fabularier.
 Prob Jupiter! clamorem audivi. Par. tute loqueris, me vetas?
 M. Tace, obsecro, me agnata. Pam. matris vox visa est Philumenæ.
 Nullus sum. Par. qui dum? Pam. perii. Par. quamobrem?

Pam. nescio quod magnum malum
 Profectò, Parmeno, me celant. Par. uxorem Philumenam
 Pavitare nescio quid, dixerant: id si forte est, nescio.
 Pam. Inserui: cur mibi id non dixii? Par. quia non poteram
 una omnia.

Pam. Quid morbi est? Par. nescio. Pam. quid? nemon' me-
 dicum adduxit? Par. nescio.

Pam. Cesso hinc ire intro, ut hoc quamprimum, quidquid est,
 certum sciam?

Quonam modo, Philumena mea, nunc te offendam affectam?
 Nam si periculum illum in te ineft, perisse me una haud dubium
 Par. Non usus factò est mihi nunc hunc intro sequi: (est.
 Nam invisos omnes nos esse illis sentio.

Heri nemo voluit Sostratam intro admittere.

Si forte morbus amplior factus siet,
 Quod sane nolim, maxumè heri causâ mei;
 Servum illico introisse dicent Sostratae:
 Aliquid tulisse comminiscetur mali,
 Capiti atque ætati illorum, morbus qui auctu' sit:
 Hera in crimen veniet, ego verò in magnum malum.

A C T . III . S C E N A II .

Arg. Pamphilus tristior egreditur à Philumena, deprehensō ejus partu,
 quem modis omnibus celare conatur, ac tegere.

Trochaici octona. ii catalcticī.

Sostrata, Parmeno, Pamphilus.

N E scio quid jamdudum audio hic tumultuari misera:
 Male metuo, ne Philumena magi' morbus adgraveſcat:
 Quod te, Aſculapi, & te, Salus, ne quid sit hujus, oro.

Nunc

Nunc ad eam visam. Par. beus, Sostrata. S. hem. Par. iterum istinc excludere.

S. Ebem Parmeno; tune hic eras? perii, quid faciam misera?

Non visam uxorem Pampibili, cum in proxumo hic sit agra?

Par. Non visas; ne mittas quidem visendi causam quenquam.

Nam qui amat cui odio ipsus est, bis facere stulte duco:

Laborem inanem ipsus capit, & illi molestiam afferit.

Tum filius tuus introiit videre, ut venit, quid agat.

S. Quid ais? an venit Pamphilus? Par. venit. S. Diis gratiam habeo.

Hem, istoc verbo animus mihi rediit, & cura ex corde excessit.

Par. Jam eā te causam maxime nunc buc introire nolo.

Nam si remittent quippam Philumena dolores,

Omnem rem narrabit, scio, continuo sola soli,

Quæ inter vos intervenit, unde ortum est initium iræ.

Atq; eccum video ipsum egredi. quam tristis est! S. omnia mignate.

Pam. Mea mater, salve. S. gaudeo venisse salvom. salvam

Philumena est? Pam. meliuscula est. S. uitnam istuc ita Dii

faxint. (mater)

Quid tu igitur lacrumas? aut quid es tam tristis? Pam. rede,

S. Quid fuit tumulti? dic mihi: an dolor repente invasit?

Pam. Ita factum est. S. quid morbi est? Pam. febris. S. quo-

tidiana? Pam. ita aiunt.

I sodes intro, consequar jam te, mea mater. S. fiat.

Pam. Tu pueris curre, Parmeno, obviam, atq; iis onera adjuta.

Par. Quid? non sciunt ipsi viam, domum quam redeant? Pam. cessas?

A C T . III . S C E N A III .

Arg. Deliberat Pamphilus, velutne uxorem recipere an repudiare.

Trochaici octenarii & iambici aliquot senarii.

Pamphilus.

Nequeo mearum rerum initium ullum invenire idoneum,

Unde exordiar narrare, qua nec opinanti ascidunt,

Partim quæ perspexi his oculis, partim quæ accepi auribus:

Qua me propter exanimatum citius eduxi foras.

Nam modò intrò me ut corripui timidus, alio suspicans

Morbo me visurum affectam, ac sensi esse, uxorem: bei mibi

Postquam me aspexere ancillæ advenisse, illico omnes simul

LXXXI

Lete exclamant, venit, id quod dereum aspexerant.
Sed continuo voltum earum sensi immutari omnium,
Quia tam incommodè illis fors obtulerat adventum meum.
In illarum interea propere præcucurrit, nuncians
Me venisse. ego ejus videndi cupidus recte consequor.
Postquam intro adveni, extemplo ejus morbum cognovi miser.
Nam neque, ut celari posset, tempus spatium ullum dabat:
Leque voce alia, ac res monebat, ipsa poterat conqueri.
Postquam aspexi; & facinus indignum, inquam: & corripui ille
Inde, lacrumans, incredibili re atq; airoci percitus. (lico
Later consequitur: jam ut limen exirem, ad genua accidit,
Lacrumans misera: miseritum est. profectò hoc sic est, ut puto,
Mnibus nobis ut res dant sese, ita magni atq; humiles sumus.
Hanc habere orationem mecum principio institui:
Mi Pamphile, abs te quamobrem hac abierit, causam vides:
Nam vitium est oblatum virginī olim ab nescio quo improbo:
Nunc buc confugit, te atque alios partum ut celaret suum.
Sed cum orata ejus reminiscor, nequeo quin lacrumem miser.
Quaque fors fortuna est, inquit, nobis quae te hodie obtulit,
Per eam te obsecramus ambæ, si jus, si fas est, usi
Advorsa ejus per te testa tacitaque apud omnes fient:
Si unquam erga te animo esse amico sensisti eam, mi Pamphile,
Sine labore hanc gratiam, te, ut sibi de's pro illâ nunc, regat.
Ierum de reducenda id facias, quod in rem sit tuam.
Arturire eam, neque gravidam esse ex te, solus conscientius.
Nam aiunt tecum post duobus concubuisse mensibus:
Cum, postquam ad te venit, mensis agriur hic jam septimus:
Quod te scire, ipsa indicat res. nunc si potis est, Pamphile,
Laxume volo doque operam, ut clam eveniat partus patrem,
Atque adeo omnes. sed si fieri id non potest, quin sentiant,
Dicam abortum esse. scio nemini aliter suspectum fore,
Quin, quod verisimile est, ex te recte eum natum putent.
Continuo exponetur. hic tibi nihil est quidquam incommodi: &
Si miseræ indigne factam injuriam contexeris.
Policitus sum, & servare in eo certum est, quod dixi, fidem.
Nam de reducenda, id vero neutiquam honestum esse arbitror:
Tu faciam: eis amor me graviter, consuetudoque ejus tenet.
Lacrumio, que posthac futura est vita, cum in mentem venit,

Soli-

Solitudoque. ò fortuna, ut nunquam perpetuò es bona !

Sed jam prior amor me ad hanc rem exercitatum reddidit,

Quem ego tum consilio missum feci. idem nunc huic operam da-

Adest Parmeno cum pueris : hunc minimè est opus (bo.

In bac re adesse : nam olim soli credidi,

Eà me abstinuisse in principio, cùm data est.

Vereor, si clamorem ejus híc crebro exaudiat,

Ne parturire intellegat. aliquò mihi est

Hinc ablegandus, dum parit Philumena.

Non po-

par. A-

Magnu-

Cadave-

Quid, J-

Pam. A-

pam. A-

Quo pa-

Sue gna-

Quod po-

Nam m-

Oportet,

Video :

ACT. III. SCENA IV.

Ag. Narrat Sosia, quæ adierit maris pericula : servus Parmeno in ar-

cem mittitur, né parere Philumenam interim audiat.

Iambici senarii.

Ag. De-

Parmeno, Sosia, Pamphilus.

A In' tu, tibi hoc incommodum evenisse iter ?

S. Non hercle verbis, Parmeno, dici potest

Tantum, quam re ipsa navigare incommodum est.

Par. Itane est ? S. ò fortunate, nescis quid mali

Præterieris, qui nunquam es ingressus mare.

Nam alias ut mittam miserias, unam banc vide :

Dies triginta, aut plus eo, in navi fui,

Cum interea semper mortem expectabam miser :

Ita usque aduersa tempestate usi sumus.

Par. Odiosum. S. haud clam me est : denique hercle aufugerim

Potius, quam redeam, si eo mi redeundum sciam.

Par. Olim quidem te causæ impellebant leves,

Quod nunc minitare facere, ut faceres, Sosia.

Sed Pampbilum ipsum video stare ante ostium.

Ita intro. ego hunc adibo, si quid me velit. et licet He-

Here, etiam nunc tu hic stas ? Pam. equidem te expedit.

Par. quid est ?

(tibi.

Pam. In arcem transcurso opus est. Par. cui homini ? Pam.

Par. In arcem ? quid èd ? Pam. Callidemidem hospitem.

Myconium, qui mecum unā advectus, conveni.

Par. Perii. vovisse hunc dicam, si salvus domum

Redisset unquam, ut me ambulando rumperet.

Pam. Quid cessas ? Par. quid vis dicam ? an convenientiam modi.

Pam. Imo, quod constitui, me hodie conventurum eum,

Ne-

D Ixt

P

Quamob-

pa. Cert

L. Ipsius

L. Gnat

Et adeo

dit

L. Adve

Consobri

Fuit, dun

Sibi vere

L. Tum

pa. Quia

Nam ill

istu

ille revir

L. Heri

Ph. Noli

Non posse, ne frustra illuc exspectet: vola.
par. At non novi hominis faciem. Pam. at faciam ut noveris:
Magnus, rubicundus, crispus, crassus, cæsus,
cadaverosâ facie. Par. Di illum perduint.

Quid, si non veniet? mane amne usque ad vesperum?
pam. Maneto: curre. Par. non queo: ita defessu' sum.
pam. Ille abiit. quid agam infelix? prorsus nescio,
Quo pacto hoc cœlem, quod me oravit Myrrina,
Sue gnatæ partum: nam me miseret mulieris.
Quod potero faciam tamen, ut pietatem colam:
Nam me parenti potius, quam amori, obsequi
Oportet. at at, eccecum Phidippum, & patrem
Video: horsum pergunt. quid dicam hinc, incertu' sum.

ACT. III. SCENA V.

Ag. De reducenda Philumena inter senes agitur: Pamphilus reductum se negat: fert eam rem indignè Phidippus.

Trochaici octonarii, & Lambici senarii.

Laches, Phidippus, Pamphilus.

Dixi' dudum, illam dixisse se exspectare filium?
Ph. Factum. L. venisse aiunt: redeat. Pa. quam causam dicam patri, (qui?)
Quamobrem non reducam, nescio. L. quem ego hic audivi lo-
pa. Certum obfirmare est viam me, quam decrevi persequi.
L. Ipsus est, de quo hoc agebam tecum. Pa. salve, mi pater.
L. Gnate mi, salve. Ph. bene factum te advenisse, Pamphile,
Et adeo quod maximum est, salvum atque validum. Pa. cre-
ditur. (nia)

L. Advenis mddo? Pa. admodum. L. cedo, quid reliquit Pha-
Consobrinus noster? Pa. sane hercle homo voluptati obsequens
fuit, dum vixit: & qui sic sunt, haud multum heredem juvant:

Sibi verò hanc laudem relinquunt: Vixit, dum vixit, bene.

L. Tum tu igitur nihil attulisti hic plus una sententia?

Pa. Quidquid est id quod reliquit, profuit. L. imo obfuit:
Nam illum vivum & salvum vellem. Ph. impunè optare
istuc licet:

Ille reviviscet jam nunquam. & tamen, utrum malis, scio.

L. Heri Philumenam ad se accersi hic iussit. dic iussisse te.

Ph. Noli fodere. iussi. L. sed eam jam remittet. Ph. si licet.

Pa. Omnem

Pa. Omnem rem scio, ut sit gesta. adveniens audivi omnia. L.
 Istos invidos Di perdant, qui hac libenter nunciant.
 Pa. Ego me scio cavisse, ne ulla meritò contumelia
 Fieri a vobis posset. idque si nunc memorare hic velim,
 Quam fideli animo & benigno in illam, & clementi fui,
 Verè possum; ni te ex ipsa hac magis velim resciscere:
 Namque eo pacto maxime apud te meo erit ingenio fides,
 Cum illa, que nunc in me iniqua est, aqua de me dixerit.
 Neque mea culpā hoc dissidium evenisse, id testor Deos.
 Sed quando sese esse indignam depuit matri mea,
 Cui concedat, cuius mores toleret suā modestiā;
 Neque alio pacto componi potest inter eas gratia;
 Segreganda aut mater a me est, Phidippe, aut Philumena.
 Nunc me pietas matris potius commodum suadet sequi.
 L. Pamphile, haud invito ad aures sermo mibi accessit tuus,
 Cum te postputasse omnes res præ parente intellego.
 Verum vide, ne impulsus irā pravè insistas, Pamphile.
 Pa. Quibus iris impulsus nunc in illam iniquū sim?
 Quæ nunquam quidquam erga me commerita est, pater.
 Quod nolle: & saepe, quod vellem, meritam scio.
 Amoque, & laudo, & vebementer desidero:
 Nam fuisse erga me miro ingenio, expertu' sum.
 Illique exopto, ut reliquā vitā exigat
Cum Cam eo viro, me qui sit fortunatior;
Quandoquidem illam à me distrabit necessitas.
 Ph. Tibi id in manu est, ne fiat. L. si sanus sis,
 Jube illam redire. Pa. non est consilium, pater:
 Matri servibo commodis. L. quò abis? mane;
 Mane, inquam: quò abis? Ph. quæ hac est pertinacia?
 L. Dixi, Phidippe, hanc rem agrè laturum esse eum?
 Quamobrem te orabam, filiam ut remitteres.
 Ph. Non credidi edepol adeo inhumanum fore:
 Ita nunc is sibi me supplicaturum putat?
 Si est, ut velit reducere uxorem, licet:
 Sin alio est animo, renumeret dotem hac, eat.
 L. Ecce autem, tu quoque protervè iracundus es.
 Ph. Percontumax redisti hic nobis, Pamphile.
 L. Deteder jam ira hac: eisī meritò iratus est.

Ph. Quia paulum vobis accessit pecuniae,
Sublati animi sunt. L. etiam mecum litigas?
Ph. Deliberet, renuncietque hodie mibi,
Velutne, an non; ut alii, si huic non sit, siet.
L. Phidippe, ades, audi paucis. abiit: quid mea?
Postremo inter se transigant ipsi, ut lubet:
Quando nec gnatus, neq; hic mihi quidquam obtemperant?
Quod dico, parvi pendunt. porto hoc iugium ad
Uxorem, cuius hac sunt consilio omnia.
Atque in eam hoc omne, quod mibi agrè est, evomam.

ACT. IV. SCENA I.

Arg. Objurgat uxorem maritus ab celatum filiae partum: hoc etiam quod resciscit de pueru Phidippus, ad tumultum augendum facit, & ut Pamphilus uxorem recipere cogatur.

Iambici octonarii cataleptici & acataleptici, & unus quaternarius, item trochaici octonarii cataleptici & acataleptici.

Myrrhina, Phidippus.

D. Erui, quid agam? quid me vortam? quid viro meo respondebo
Misera? nam audivisse vocem pueri visu' est vagientis:
Ha corripuit derepente tacitus sese ad filiam:
Quod si rescierit peperisse, id quam causâ clam me habuisse
Dicam, non edepol scio.
Sed ostium concrepuit: credo ipsum ad me exire: nulla sum.
Uxor ubi me ad filiam ire sensit, se duxit foras.
Atque eccam video. quid ait, Myrrhina? heus, tibi dicos.

M. mihi ne, mi vir? (esse?)
Vir ego tuus sum? tu virum me, aut hominem deputas adeo
Nam si utrumvis horum, mulier, unquam tibi visus forem,
Non sic ludibrio tuis factis habitus essem. M. quibus? P. at
rogitas? (æquom?)
Reperit filia? hem, taces? ex quo? M. istuc patrem rogare est
Erui: ex quo censes, nisi ex illo, cui data est nuptum, obsecro?
Credo: neque adeo arbitrari patris est aliter. sed demiror,
Quid sit, quamobrem tantopere hunc omnes nos celare volueris
Partum; præsertim cum & rete, & tempore suo pepererit.
Adeon' pervicaci esse animo, ut puerum præoptares perire,
Ex quo firmorem inter nos fore amicitiam posthac scires,
Potius, quam adyorsum animi tui lubidinem esset cum illo
nuptia? Ego

Ego etiam illorum esse hanc culpam credidi, que te est penes.
M. Misera sum. P. utinam sciam ita esse istuc. sed nunc miti
in mentem venit,

De bac re quod locuta es olim, cum illum generum cepimus:
Nam negabas nuptiam posse filiam tuam te pati
Cum eo qui meretricem amaret, qui per noctaret foris. (lo.
M. Quamvis causam bunc suspicari, quam ipsam veram, mavo
P. Mulio prius scivi, quam tu, illum babere amicam, Myrrbina.
Verum id vitium nunquam decrevi esse ego adolescentie:
Nam id omnibus innatum est. at pol jam aderit, se quoque
etiam cum oderit.

Sed ut olim te ostendisti eandem esse, nihil cessavisti usq; adhuc,
Ut filiam ab eo abduceres, neu, quod ego egisset, esset ratum.
Id, nunc res indicium haec facit, quo pacto factum vulneris.
M. Adeon' me esse pervicacem censes, cui mater siem,
Ut eo essem animo, si ex usu esset nostro hoc matrimonium?
P. Tun' prospicere, aut judicare, nostram in rem quod sit, possid
Audisti ex aliquo fortasse, qui vidisse eum diceret
Exeunte aut introeunte ad amicam. quid tum postea,
Si modestè ac raro hoc fecit? nonne ea dissimulare nos
Magis humanum est, quam dare operam id scire, qui nos oderit
Nam si is posset ab eâ sese derepente avellere,
Quicum tot consueisset annos; non eum hominem ducerem,
Nec virum sati' firmum gnata. M. mitte adolescentem, obsec
Et que me peccasse ait. abi, solum solus conveni:

Roga, velutne uxorem an non. si est, ut dicat velle se,
Redde: sin est autem, ut nolit, recte ego consului mea.
P. Siquidem ille ipse non volt, & tu sensisti in eo esse, Myrrbina
Peccatum; aderam, cuius consilio ea par fuerat prospici.
Quamobrem incendor irâ, esse ausam facere haec te injussu mei
Inierdicò, ne exiulisse extra ades puerum usquam velis.
Sed ego stultior, meis dictis parere hanc qui postulem.
Ibo intro, atque edicam servis, ne quoquam efferriri sinam.
M. Nullam pol credo multorem me miseriorem vivere.
Nam ut hic latus hoc sit, si ipsam rem, ut siet, resciverit,
Non edepol clam me est; cum hoc, quod levius est, tam animi
iracundo rulit:
Nec, quam via sententia ejus possit mutari, scio.

Hoc mihi unum ex plurimis miseriis reliquom fierat malum,
 Si, puerum ut tollam, cogit, cuius nos qui sit noscimus pater.
 Nam cum compressa est gnata, forma in tenebris nosci non quita
 est : (qui fiet,
 Neque detractum ei tum quidquam est, qui post possit nosci,
 ipse eripuit vi, in digito quem habuit, virginis abiens annulum.
 Simul vereor Pamphilum, ne orata nostra nequeat diuinihs
 Celare, cum sciet alienum puerum tolli pro suo.

ACT. IV. SCENA II.

Arg. Sostratae purgatio de Philumenæ abscessu : eadem Sostrata rus
 abituram se filio pollicetur, ne impedimento sit, quod minus redeat
 Philumena : filius contra matrem, ne id faciat, dissuadere conatur,
 Lambici ottomarii.

Sostrata, Pamphilus.

NON clam me est, gnate mihi, tibi me esse suspectam, uxori
 tuam

Propter meos mores hinc abisse : et si ea dissimulas sedulo.

Verum ita me Dii ament, itaque obtingant ex te, que exopto
 mibi, ut

Nunquam sciens commerui, merito ut caperet odium illam mei :
 Teque antequam me amare rebar, ei rei firmasti fidem.

Nam mibi intus tuus pater narravit modò, quo pauci me habueris
 Prepositam amori tuo. nunc tibi me certum est contra gratiam
 Referre, ut apud me præmium esse positum pietati scias.

Mihi Pamphile, hoc est vobis, et mea commodum famæ arbitror :
 Ego rus abituram hinc cum tuo me esse certò decrevi patre,

Ne mea præsentia obstet, nez causa ulla restet reliqua,

Quin tua Philumena ad te redeat. P. quæso, quid istuc consili est ?
 Illius stultitia vista, ex urbe tu rus habitatum migres ? (lit,

Haud facies : neque sinam, ut qui nobis, mater, maledictum ve-
 Mea periunaciæ esse dicat fastum, haud tuâ modestiâ.

Tum, tuas amicas te et cognatas deserere, et festos dies,

Mea causâ, nolo. S. nihil pol jam istac mibi res voluptatis ferunt.
 Dum etatis tempus tulit, perfuncta satis sum : satias jam tenet

Studiorum istorum : hæc mihi nunc cura est maxima, ut ne cui
 Longinquitas etatis obstet, mortemve expellet meam. (mea

Nic video me esse invisam immerit : tempus est concedere.

Sic optumè, ut ego opinor, omnes causas præcidam omnibus :

Q

Et

*Et me hac suspicione exsolvam, & illis morem gesserò.
Sine me, obsecro, hoc effugere, volgus quod male audit mulierum.
P. Quā fortunatus ceteris sum rebus, absque unā bac fore.
Hanc matrem habens tales, illam autem uxorem. S. obsecro
mi Pamphile.*

*(pati
Non tute incommadam rem, ut quicque est, in animum induces.
Si cetera ita sunt, ut tu vis, itaque ut esse ego illam existimo.
Mi gnate, da veniam banc mibi, reduc illam. P. ux misero mibi.
S. Et mihi quidem: nam hęc res non minus me male habet,
quam te, gnate mi.*

ACT IV. SCENA III.

*Arg. Reconciliantur, &c omne bellum inter se componunt vir & uxor:
monetur Pamphilus, ut uxorem reducat.*

Trochaici Lambicique octonarii, senarius unus & quaternarius unus.

Laches, Sostrata, Pamphilus.

Quem cum istoc sermonem habueris, procul hinc stans accepi
uxor.

*Istuc est sapere, qui, ubiunque opus sit, animum possis flettere:
Quod sit faciendum post fortasse, idem hoc nunc si feceris.*

S. Fors fuat pol. **L.** abi rus ergo hinc: ibi ego te, & tu me feris.
S. Spero et castor. **L.** i ergo intrō, & compone, quæ tecum simu
Ferantur. dixi. **S.** ita, ut jubes, faciam. **P.** pater.

L. Quid vis, Pamphile? **P.** hinc abire matrem? minim
L. quid ita istuc vis? (quid est)

P. Quia de uxore incertus sum etiam, quid sim facturus. L.
Quid vis facere, nisi reducere? **P.** equidem cupio, & vix continetur.
Sed non minuam meum consilium. ex usu quod est, id perseguam.
Credo eā gratiā concordes, si non reducam. fore.

L. Nescias. verū tuā refert nihil, utrum illae fecerint,
Quando hęc abierit. odiosa hęc est ætas adolescentulis:
E medio æquom excedere est. postremo nos jam fabule.
Sumus, Pamphile, senex, atque anus.
Sed video Phidippum egredi per tempus. accedamus.

ACT. IV. SCENA IV.

*Arg. Natum puerum Laches refuscit, Pamphilum ad recipiendam
uxorem ambo seres horangur: ille negat: meretricis amorem in
cusat pater.*

Lambicī senarii.

Phidippus, Laches, Pamphilus,

TI BI quoque edepol sum iratus, Philumena,

Graviter quidem. nam hercle ab te factum est turpiter :

Etsi tibi causa est de hac re : mater te impulit :

Huic vero nulla est. L. opportunè te mibi,

Phidippus, in ipso tempore ostendis. Ph. quid est ?

Pa. Quid respondebo his ? aut quo patro hoc aperiam ?

L. Dic filiae, rus concessuram hinc Sostraiam :

Ne revereatur, minus jam quod redeat domum. Ph. ab,

Nullam de his rebus culpam commeruit tua :

A. Myrrhinā hæc sunt meā uxore exorta omnia.

Mutatio sit : ea nos perturbat, Lache.

Pa. Dum ne reducam, turbent porro, quam velint.

Ph. Ego, Pamphile, esse inter nos, si fieri potest,

Affinitatem banc sane perpetuam volo :

Sin est, ut aliter tua siet sententia,

Accipias puerum. Pa. sensit peperisse : occidi.

L. Puerum ? quem puerum ? Ph. natus est nobis nepos :

Nam abducta a vobis pregnans fuerat filia ;

Neque fuisse prægnantem unquam ante hunc scivi diem.

L. Bene, ita me Dii ament, nuncias : Es gaudet

Natum illum, Es tibi illam salvam. sed quid mulieris

Uxorem habes ? aut quibus moratam moribus ?

Nosne hoc celatos tamdiu ? ne queo satis,

Quam hoc mihi videtur factum prævè, proloqui.

Ph. Non tibi illud factum minus placet, quam mibi, Laches.

Pa. Etiiamsi dudum fuerat ambiguum hoc mibi,

Nunc non est, cum eam consequitur alienus puer.

L. Nulla tibi, Pamphile, hic jam consulario est.

Pa. Perit. L. hunc videre s'ape optabamus diem,

Cum ex te esset aliquis, qui te appellaret patrem;

Evenit : habeo gratiam Dis. Pa. nullus sum.

L. Reduc uxorem, ac noli aduersari mihi.

Pa. Pater, si ex me illa liberos vellet sibi,

Aut se esse mecum nupiam, satis certò scio;

Non clam me haberet, qua cælasse intellego.

Nunc, cum ejus alienum esse à me animum sentiam,

Nec conventurum inter nos postbac arbitror,

Quamobrem reducam? L. mater quod fugit sua,
 Adolescens mulier fecit. mirandumne id est?
 Censem te posse reperire ullam mulierem,
 Quae careat culpa? an, quia non delinquent viri?
 Ph. Vos met videte jam, Lache, & tu Pamphile,
 Remissan' opu' sit vobis, redulcan' domum:
 Uxor quid faciat, in manu non est mea.
 Neutrâ in re vobis difficultas à me erit.
 Sed quid faciemus puero? L. ridiculè rogas.
 Quidquid futurum est, huic reddas, suum scilicet,
 Ut alamus nostrum. Pa. quem ipse neglexit pater,
 Ego aliam? L. quid dixii? ebo, an non alemus, Pamphile?
 Prodemos, queso, potius? quæ hæc amenia est?
 Enimvero prorsus jam tacere non queo.
 Nam cogis ea, quæ nolo, ut praesente hoc loquar.
 Ignarum censes tuarum lacrumarum esse me?
 Aut, quid sit id, quod sollicitere ad hunc modum? quo
 Primum, hanc ubi dixii causam, te propter tuam
 Matrem non posse habere hanc uxorem domi;
 Pollicita est ea, se concessuram ex ædibus.
 Nunc, postquam ademtam hanc quoque tibi causam vides;
 Puer quia clam te est natus, natus alteram es.
 Erras, tui animi si me esse ignarum putas.
 Aliquando tandem hic animum ut abducas tuum,
 Quam longum spatiū amandi amicam tibi dedi?
 Sumtus, quos fecisti in eam, quam animo æquo tuli?
 Egi atque oravi tecum, uxorem ut duceres:
 Tempus dixi esse: impulsu duxisti meo.
 Quæ tum, obsecutus mibi, fecisti ut decuerat:
 Nunc animum rursum ad mereetricem induxit tuum:
 Cui tu obsecutus, facis huic adeo injuriam.
 Nam in eandem vitam te revolutum denuo
 Video esse. Pa. mene? L. te ipsum: & facis injuriam,
 Confinis falsas causas ad discordiam,
 Ut cum illâ vivas, testem hanc cum abs te amoveris.
 Sensitque adeo uxor: nam èi causa alia quæ fuit,
 Quamobrem abs te abiret? Ph. plane hic divinat: nam id
 Pa. Dabo iusjurandum nihil esse istorum tibi. L. ab,

Red

Reduc
 Pa. Non
 In culpa
 Pa. O
 Tot me
 Abibo
 Nam pa
 Præsert
 L. Fug
 Num ti
 Puerum
 Non mi
 Amaræ
 Propter
 Il ego b
 Neque i
 Nam on
 Quic
 Ph. Qu
 emmus
 Minister
 L. Faci
 suinam
 Et te or
 Jamdu
 Manere
 Si ullo
 Sed visn
 L. Imo

No

Arg. Ba
 recipia
 retrice
 lambi

Nec pol

Reduc uxorem: aut quamobrem non opus sit, cedo.

*Pa. Non est nunc tempus. L. puerum accipias: nam iū quidem
in culpā non est. pōst de matre video.*

*Pa. Omnibus modis miser sum: nec, quid agam, scio:
Tot me nunc rebus misérum concludit pater.*

Abibo bins, præsens quando promoveo parum.

*Nam puerum iūjussi, credo, non tollet meo,
Præfertim in eā re cūm sit mihi adjuvrix socrus.*

L. Fugis? bem, nec quidquam cerii respondes mibi?

Num tibi videtur esse apud sese? sine:

Puerum, Phidippe, mihi cedo; ego aliam. Ph. maxume.

Non mirum fecit uxor mea, si hoc ægrè tulit:

Amaræ mulieres sunt, non facile hæc ferunt.

Propterea hæc ira est: nam ipsa narravit mibi:

Ego hoc præsenie tibi nolueram dicere:

Neque illi credebam primò. nunc verò palam est.

Nam omnino aborrere animum buic video nuptiis.

Quid ergo agam, Phidippe? quid das consili?

Ph. Quid agas? meretricem banc primum adeundam censeo:

namus: accusemus gravius: denique

Minitemur, si cum illo habuerit rem postea.

*L. Faciam, ut mones. Ebo puer, curre ad Bacchidem hanc
iūinam nostram: huc evoca verbis meis.*

Et te oro porro, in hac re adjutor sis mihi. Ph. ab,

Iamdudum dixi, idemque nunc dico, Lache,

Manere affinitatem hanc inter nos volo,

Sullo modo est ut possit; quod spero fore.

Sed visne adesse unā, dum istam convenis?

L. Imo verò abi: aliquam pueru nutricem para.

ACT. IV. SCENA V.

*Arg. Bacchis & Laches colloquuntur: hic illam accusat, quid ad se
recipiat filium; illa constanter negat: mitem autem senem, & me-
retricem bonam inducit, & occasio est catastrophes.*

Iambicī oītonarīi acatalepticī & catalepticī, trochaicī oītonarīi,

& unus quaternarius.

Bacchis, Laches.

*NoN hoc de nibilo est, quod Laches me nunc convertam
esse experit:*

Nec pol me multum fallit, quin, quod suspicor, sit quod velit.

L. Videndum est, ne minus proprie iram hanc impetrem, quam possem.

Aut ne quid faciam plus, quod post me minus fecisse satius sit.
Aggrediar. Bacchis, salve.

B. Salve, Laches. L. Credo edepol te nonnihil mirari, Bacchis,
Quid sit, quapropter te hoc foras puerum evocare jussi. (sim,
B. Ego pol quoque etiam timida sum, cum venit in mentem, que
Ne nomen mibi questus obsteret, nam mores facile tutor.

L. Si vera dicas, nihil tibi est a me pericli, mulier:
Nam jam etate eam sum, ut non siet peccato mibi ignosci aequom:

Quo magis omnes res cautiis, ne temere faciam, accuro.

Nam si facis, facturave es, bonas quod par est facere;

Inscitum offerre injuriam tibi, immerenti iniquom est.

B. Est magna ecclastor gratia de istac re quam tibi habeam.

Nam qui post factam injuriam se expurget, parum mibi proficit.
Sed quid istuc est? L. meum receperas filium ad te Pamphilum. B. ab.

L. Sine dicam. uxorem hanc priusquam duxit, vostrum amorem pertuli. (baben.

Mane: nondum etiam dixi id, quod volui. hic nunc uxorem Quære alium firmorem tibi, dum tempus consulendi est.

Nam neque ille hoc animo erit etatem, neque pol tu eadem istac etate. (abduxit suam.

B. Quis id ait? L. socras. B. mene? L. teipsum. (filiam

Puerumque ob eam rem clam voluit, natus qui est, extinguere.

B. Aliud si scirem, qui firmare meam apud vos possem fidem,

Santius quam jusjurandum, id polliceres tibi, Laches,

Me segregatum habuisse, uxorem ut duxit, a me Pamphilum.

L. Lepida es. sed scim, quid volo potius fodes facias? B. quid, cedo?

L. Eas ad mulieres bac intrò, atque istuc jusjurandum idem Policeare illis: exple animum its, teque hoc criminè expedi.

B. Faciam: quod pol, si esset alia ex hoc quaestu, haud faceret,

Ut de tali causa nuptæ mulieri se ostenderet. (scio;

Sed nolo esse falsa fama gnatum suspectum tuum,

Nee leviorum vobis, quibus est minimè aequom, viderier

Immerito: nam meritus de me est, quod queam, illi ut com-

modem.

L. Fq.

L. Facilem benevolumque lingua tua jam tibi me reddidit :
 Nam non sunt sola arbitratæ hæc : ego quoque etiam credidi.
 Nunc cùm ego te esse præter nostram opinionem compéri ;
 Fas eadem ut sis porro : nostrā uiere amicitia, ut voles.
 Alter si facis — reprimam me, ne agre quidquam ex me audias.
 Verum hoc te moneo unum ; qualis sim amicus, aut quid possem,
 Potius quam inimicus, periculum facias.

ACT. IV. SCENA VI.

Arg. Quæ dudum Lacheti, eadem hæc Phidippo Bacchis promittit se
 intrò abituram ad Sostratam & Myrrhinam, ut illis purgetur.
Iambici octonarii catalepticæ, & unus quaternarius catalepticus.

Phidippus, Laches, Bacchis.

Nibil apud me tibi
 Defierì patiar, quin, quod opus sit, benigne præbeatur.
 Sed cùm tu saturata atque ebria eris, puer ut satur sit, facito.
 L. Noster sacer, video, venit : paero nutricem adducit. (est.
 Phidippe, Bacchis dejerat persante. P. haecine ea est ? L. bac
 P. Nec pol istæ metuunt Deos ; neque has respicere Deos opinor.
 B. Ancillas dedo : quo lubet cruciatu per me exquire.
 Hæc res hic agitur : me facere, Iamphilo ut redeat uxor,
 Oportet : quod si perficio, non penitet me fame,
 Solam facisse i.e. quod aliae meretrices facere fugitant.
 L. Phidippe, nostras mulieres suspectas fuisse falso
 Nobis re in ipsâ invenimus. porro hanc nunc experiamur.
 Nam si compererit falso criminis tua se uxor credidisse,
 Missam iram faciet : sin autem est ob eam rem iratus gnatus,
 Quod peperit uxor clam, id leve est. citò ab eo hæc ira abscedet.
 Profectò in hac re nibil mali est, quod sit discidio dignum.
 P. Velim quidem hercle. L. exquire : adest : quod satis sit,
 faciet ipsa.
 P. Quid mihi istæ narras ? an quia non tute ipse dudum audisti,
 De hac re animus meus ut sit, Laches ? illis modò explete ani-
 mum.
 L. Quæso edepol, Bacchis, quod mihi es pollicita tute, ut serves.
 B. Ob eam rem viu ergo introeam ? L. i.e. atque exple animum
 iis, ut credant.
 B. Eo : etsi scio pol iis fore meum conspectum invisum hodie :
 Nam nupta meretrici hostis est, à viro ubi segregata est.

L. At hæ amica erunt, ubi, quamobrem adveneris, resciscens?
 P. At easdem amicas fore tibi promitto, rem ubi cogorint:
 Nam illas errore, & te simul suspicione exsolves.
 Arg. L. Quid est, quod mibi malum, quam quod huic intellego evenire,
 Ut gratiam ineat sine suo dispendio, & mibi proficit?
 Nam si est, ut hæc nunc Pamphilum verè ab se segregarit;
 Scit sibi nobilitatem ex eo, & rem natam, & gloriam esse:
 Referet gratiam ei, unâque nos sibi operâ amicos junget.

ACT. V. SCENA I.

Arg. Egre fert Parmeno se Callidemidem frustra querendo delassari.
 Trochaicè iambicique octonarii catalepsici.

Parmeno, Bacchis.

F. Depol ne meam berus esse operam deputat parvi preti,
 Qui ob rem nullam misit; frustra ubi totum desedi diem,
 Mytonium hospitem dum exspecto in arce Callidemidem.
 Itaque ineptus bodie dum illuc sedeo, ut quisque venerat,
 Accedebam: Adolescens, dic dum, quæso, es tu Myconius?
 Non sum. At Callidemides? Non. Hospitem ecquem Pam-
 philum
 (iror.)

Hic habes? omnes negabant: neque eum quenquam esse arbi-
 Denique berkle jam pudebat: abii. sed, quid Bacch idem
 Ab nostro affine exequentem video? quid huic hic est rei?
 B. Parmeno, opportunè te offers: propere curre ad Pamphilum.
 P. Quid eò? B. dic me orare, ut veniat. P. ad te? B. imo
 ad Philumenam.

P. Quid rei est? B. tuâ quod nil refert, percontari desinas.
 P. Nihil aliud dicam? B. etiam, cognosce annulum illum Myr-
 rbinam

Gnatæ suæ fuisse, quem ipsus olim mibi dederat. P. scio.
 Tantumne est? B. tantum. aderit continuò, hoc ubi ex te
 audiverit.
 (data est:
 Sed cessas? P. minime equidem: nam bodie mibi potestas baud
 Ita cursando, atque ambulando totum hunc contrivi diem.

ACT.

ACT. V. SCENA II.

Arg. Per annuli, quem Pamphilus dederat Bacchidi, cognitionem Philumena ab eo compressa ostenditur.

Bacchis.

Quanta obtuli adventu meo latitiam Pampbilo bodie?
Quot commodas res aituli? quot autem ademi curas?
Gratum ei restituo, qui penè harum ipsiusq; opera perii:
Uxorem, quam nunquam est ratus postbac se habitūrum, reddo:
Quā re suspectus suo patri, & Phidippo fuit, exsolvi.
Hic adeo his rebus annulus fuit iniūium inveniundis.

Nam memini, abhinc menses decem fere ad me nocte primā
Confugere anbelantem domum, sine comite, vini plenum,
Cum hoc annulo. extimui illico. mi Pamphile, inquam, amabo,
Quid es examinatus, obsecro? aut unde annulum istum natus?
Dic mibi. ille, alias res agere se simulare. postquam video;
Nescio quid suspicarier, magis cœpi instare, ut dieat.

Cum se fateretur vi in via nescio quam compressisse:

Sicutque fese illi annulum, dum luctat, detraxisse:
Cum bac cognovit Myrrhina in digito modo me babentem:
Agat, unde sit. narro omnia bac: inde est cognitio facta,
Philumenam esse compressam ab eo, & filium inde hunc natum.
Iec tot propter me gaudia illi contigisse lator:

Si bac meretrices alia nolunt: neq; enim est in rem nostram,
Si quisquam amator nuptiis latetur. verūm ecastor
Inquam animum questi gratiā ad malas adducam partes.
Igo, dum illo licitum est, usa sum benigno & lerido, & comi.
Commodè mibi nuptiis evenit, factum fateor.

It pol me fecisse arbitror, ne id merito mibi eveniret.
Multā ex quo fuerint commoda, ejus incommoda æquom est
Ferre.

ACT. V. SCENA III.

Arg. Pamphilus multo gaudio perfunditur, ~~Parmenonq; ex cognitione~~
annuli quem olim dederat Bacchidi: ejusdem mīrificè laudatur uxor.
Lambici ottōnarii & senarii, quaternarius unus, trochaici aliquot.

Pamphilus, Parmeno, Bacchis.

Ide, mi Parmeno, etiam sodes, ut mi bac certa & clara at-
tuleris:
Eme in breve bac conjicias tempus, gaudio bac falso frui,

Par.

Par. *Visum est.* Pam. certene? Par. certe. Pam. deus sum, si
hoc ita est. Par. verum reperies. (cies.)

Pam. *Manedum, fodes.* timeo ne aliud credam, atq; aliud nun-

Par. *Maneo.* Pam. sic te dixisse opinor, invenisse Myrrhinam,
Bacchidem annulum suum habere. Par. *factum.* Pam. cum,
quem olim ei dedi: (inquam.)

Eaque hoc te mibi nunciare jussit: itane est factum? Par. *ita,*
Pam. *Quis me est fortunatior, venustatisq; adeo plenior?*

Egon' te pro hoc nuncio quid donem? quid? quid? nescio.

Par. At ego scio. Pam. *quid?* Par. *nihil enim.* (que)

Nam neque in nuncio, neque in me ipso, tibi quid sit boni, scio.

Pam. *Egon', qui ab Orco mortuum me reducem in lucem feceris,*
Sinam sine munere à me abire? ab, nimirum ms ingratum pu-

Sed Bacchidem eccam video stare ante ostium: (tas.)

Me exspectas, credo. adibo. B. salve, Pamphile.

Pam. *O Bacchis, ò mea Bacchis, servatrix mea!*

B. *Bene factum, & volup' est.* Pam. *factis, ut credam, facis:*

Antiquamque adeo tuam venustatem obtines,

Ut voluptati obitus, sermo, adventus tuus, quocunq; advenerit,
Semper siet. B. *at tu, ecastor, morem antiquum atque inge-*
nium obtines,

Ut unus omnium homo te vivat nunquam quisquam blandior.

Pam. *Ha, ha, ha! tun' mibi istuc?* B. *recte amasti, Pam-*
phile, uxorem tuam: (vidoram.)

Nam nunquam ante hunc diem meis oculis eam, quod nossem,
Per liberalis visa est. Pam. *dic verum.* B. *ita me Dii ament,*

Pamphile.

Pam. *Dic mihi, barum rerum numquid dixii jam patri?* B. *nil,*

Pam, neque opus est

Adeo mutito: placet non fieri hoc itidem, ut in comedisiis,

Omnia omnes ubi resciscunt. hic, quos par fuerat resciscere,

Sciunt; quos non autem scire aequum est, neque resciscunt, neq;

scient.

B. *Imo etiam, qui hoc occultari facilius credas, dabo:*

Myrrhina ita Pheidippo dixit, jurijurando meo (est.)

Se fidem habuisse, & propriea te sibi purgatum. Pam. *optimum*

Speroque hanc rem esse eventuram nobis ex sententia.

Par. *Herè, licetne scire ex te, hodie quid sit quod feci boni?*

Ait quid istuc est, quod vos agitis? Pam. non licet. Par. tam
men suspicor.

Ego' bunc ab orco mortuum? quo pacto? Pam. nescis, Parmeno,
Quantum bodie profueris mibi, & ex quantâ arumâ extraxe-
ris.

Par. Imo verò scio, neque hoc imprudens feci. Pam. ego istuc
sati' scio. Par. an

Temere quidquam Parmenonem prætereat, quod facta usu' sit?
Pam. Sequere me int̄ro, Parmeno. Par. sequor. equidem plus
bodie boni

Illi imprudens, quām sciens ante bunc diem unquam. Plaudite. }

FINIS.

VOLCATII SEDIGITI de Comitis
Latinis, Iambi.

MUltos incertos certare hanc rem vidimus,
Palmam poetæ comicō cui deferant :
Hunc meo judicio errorem dissolvam tibi ;
Ut contrā si quis sentiat, nihil sentiat.

Gell.
l. 15,
c. 24.

Cecilio palmam Statio do comicō :

Nautus secundus facilē exuperat cæteros :
Dein Nævius, qui servet pretium, tertius est :

Si etit quod quarto detur, dabitur Licinio :
Post insequi Licinium facio Atilium.

Sexto consequitur loco hos Terentius :

Surpilius septimum, Trabea octavum obtinet.

Nono loco esse facilē facio Luscium.

Antiquitatis causā, decimum addo Ennium.

De

De Pus. TERENTII Vita, & ejusdem
Comœdiis ex ipsius persona, Hexasticon.

Excelsæ
Carthagin-
nis ædibus
altis.

Natus in excelsis tectis Carthaginis altæ,
Romanis ducibus bellica præda fui.
Descripti mores hominum juvenumq; senumque;
Qualiter & servi decipient dominos:
Quid meretrix, quid leno dolis confingat avarum.
Hæc quicunque leget: sic puto, cautus erit.

In laudem ejusdem Octonarius.

AOnidas quisquis Musas, Latiumque decorèm
Artibus ingenuis excoluisse cupit:
Quisquis lascivi fugisse Cupidinis arma,
Et quidquid suadet foeda libido mali:
Urbanos quisquis mores, vitamque probatam,
Aut magnum quidquam voce sonare cupit:
Huc sua convertat celeri vestigia gressu:
Huic unum è multis edidicisse juvet.
Hic posuere suos Nymphæ Libethrides hortos:
Hic resonà doctus ludit Apollo chely.
Hic est, occultas qui te transire Charybdes
Instruat, & placidas æquore reddat aquas.
Hic ille est, per quem tutò disrumpere vafros
Scortorum nisus & malefacta queas.
Ausculta monitis hujus, lenonis avari
A turpi tutus si cupis esse dolo.

JOAN. MURMELII Ruræmundensis ad
Latinitatis studiosum Hendecasyllabi.

Unâ vis operâ polire linguam,
Pulbris moribus erudire petrus?
Vis tanquam speculo videre vitam
Humanam? legit Terentianas,
Atque ediscito fabulas ad unguem.

INDEX

I N D E X Verborum veterum & raro usitatorum apud T E R E N T I U M .

Primus numerus Altum, secundus Scenam, tertius Versum indicat.

A	<i>Eligurire</i> , Eunuch. 2, 2, 4	
	<i>Absente nobis</i> , Eunu. 4, 3, 7	
	<i>Abstineo cum accusativ.</i> Heaut.	
	2, 2, 132	
	<i>Abutor cum Accusativo Prolog.</i>	
	Andr. 5	
	<i>Ad Diana</i> , Adelph. 4, 2, 43	
	<i>Adveni</i> , Phorm. 1, 3, 2	
	<i>Advorsum</i> , Andr. 1, 1, 15	
	<i>Esculapius & Salus</i> , Hec. 3, 2, 3	
	<i>Etatem</i> adverb. Eunu. 4, 5, 8	
	<i>Agellus</i> , Adelph. 5, 8, 26	
	<i>Ago me</i> , Andr. 4, 2, 25	
	<i>Am' tu</i> , Heaut. 2, 2, 1	
	<i>Altera</i> , Heaut. 2, 2, 50	
	<i>Alterco activè</i> , Andr. 4, 1, 29	
	<i>Amittere pro dimittere</i> , Heaut.	
	3, 1, 71	
	<i>Andros</i> , Andr. 5, 4, 20	
	<i>Angi portus</i> , masc. Phorm. 5, 6, 52	
	<i>Annicula</i> , Phor. 1, 2, 48	
	<i>Anuis</i> , Heaut. 4, 2, 46	
	<i>Apollinis rosponsum</i> , And. 4, 2, 15	
	<i>Appellere se</i> , Andr. 4, 6, 12	
	<i>Arrabo</i> , Heaut. 3, 3, 42	
	<i>Astu</i> , Eunuch. 5, 6, 17	
	<i>Asybolus</i> , Phor. 2, 1, 25	
	<i>Asitemperate</i> , Andr. 5, 4, 13	
B		
	<i>Babylō</i> , Adelph. 5, 7, 17	
	<i>Benevolens</i> , Phor. 1, 2, 47	
C		
	<i>Cedere sermones</i> , Heaut. 2, 2, 1	
	<i>Cepificue</i> , Adelph. 4, 2, 38	
	<i>Cero cum genitivo</i> , Heaut. 2, 3, 20	
	<i>Swia</i> , Eunuch. 1, 2, 46	
	<i>Heautont.</i> 3, 3, 47	
	<i>Cesu</i> , Aydr. 5, 2, 14	
	<i>Caudex</i> , Heautont. 5, 1, 4	
	<i>Cedo dum</i> , Phor. 2, 1, 15	
	<i>Celere</i> , Phor. 1, 4, 1	
	<i>Cerst quidem pol</i> , Eunuc. 4, 5, 5	
	<i>Cistella</i> , Eunuc. 4, 6, 16	
	<i>Clanculum cum accusat.</i> Adelph.	
	1, 1, 27	
	<i>Coitio</i> , Phor. 2, 1, 32	
	<i>Colaphus</i> , Adelph. 2, 2, 37	
	<i>Coles vitam</i> , Heaut. 1, 1, 84	
	<i>Columen</i> , Phor. 1, 5, 57	
	<i>Comeffator</i> , Adelph. 5, 2, 8	
	<i>Comeffatum</i> , Eunush. 3, 1, 52	
	<i>Commorat</i> , Phor. 1, 2, 52	
	<i>Commotus in aliqua</i> , Eun. 3, 5, 19	
	<i>Comparari ad aliquem</i> , Eunuch.	
	4, 4, 14	
	<i>Complacita est</i> , Andr. 4, 1, 21	
	<i>Complusculi</i> , Hecyr. 1, 2, 102	
	<i>Composite</i> , Phor. 5, 1, 30	
	<i>Compressus pro virio</i> , Adelph.	
	3, 5, 29	
	<i>Concorda</i> , Phor. 2, 2, 86	
	<i>Condono cum ge. accus.</i> Phorm.	
	5, 7, 54	
	<i>Congruo</i> , Heaut. 3, 1, 91	
	<i>Confit</i> , Adelph. 5, 8, 23	
	<i>Conger</i> , Adelph. 3, 4, 14	
	<i>Confusescere alicui</i> , Adelp. 4, 5, 32	
	<i>Confusescere cum aliqua</i> , Phorm.	
	5, 6, 34 Hecyr. 4, 1, 40	
	<i>Convassare</i> , Phor. 1, 4, 13	
	<i>Creduas</i> , Pher. 5, 8, 4	
	<i>Curriculo</i> , Heaut. 4, 3, 11	
	<i>Cum maxime</i> , Hecyr. 1, 2, 40	
	<i>Cyprus</i> , Adelph. 2, 2, 16 & 22	
	D	
	<i>Danze</i> , Eunuch. 3, 5, 33	
	<i>Dave</i>	

I N D E X

<i>Dare libere</i> , Andr.	3, 2, 4	<i>Fanero</i> , Adelph.	2, 2, 11
<i>Debacchatu</i> , Adelph.	2, 1, 30	<i>Fervet</i> , Adelph.	4, 1, 18
<i>Deces cum dativo</i> , Adelph.	3, 5, 45	<i>Flabellum</i> , Eunuch.	3, 5, 47
	& 5, 8, 5	<i>Fors fortuna</i> , Hecyr.	3, 3, 26
<i>De die</i> , Adelph.	5, 9, 7	<i>Foris nominat. singularis</i> Adelph.	2, 3, 11
<i>Deduce</i> , Eunuch.	3, 3, 32		2, 3, 11
<i>Deservisse</i> , Adelph.	1, 2, 72		2, 3, 11
<i>Defetiscar</i> , Phor.	4, 1, 23		2, 3, 11
<i>Delibutus</i> , Phor.	5, 6, 17		2, 3, 11
<i>Demensum</i> , Phor.	1, 1, 9		2, 3, 11
<i>Despicatu</i> , Eupuch.	2, 3, 92		2, 3, 11
<i>Diecula</i> , Andr.	4, 2, 27		2, 3, 11
<i>In Diem</i> , Eunuch.	5, 7, 19		2, 3, 11
<i>Digizulua</i> , Eunuch.	2, 2, 54		2, 3, 11
<i>Diphilu</i> , Prolog. Adelph.	6		2, 3, 11
<i>Du</i> , Adelph.	5, 1, 1		2, 3, 11
<i>Discordare</i> , Andr.	3, 3, 43		2, 3, 11
<i>Dispuder</i> , Eunuch.	5, 1, 16		2, 3, 11
<i>Distadet</i> , Phor.	5, 8, 22		2, 3, 11
<i>Diverticulum</i> , Eunu.	4, 2, 7		2, 3, 11
<i>Dividuum</i> , Adelph.	2, 2, 33		2, 3, 11
<i>Divitiores</i> , Phor.	1, 1, 8		2, 3, 11
<i>Duco</i> , Hecyr.	4, 1, 7		2, 3, 11
<i>Duint</i> , Andr. 4, 1, 43. Ph. 3, 2, 34	E		2, 3, 11
<i>Eccam ipsam</i> , Eunu.	4, 5, 12		2, 3, 11
<i>Eccere</i> , Phor.	2, 1, 5		2, 3, 11
<i>Educere</i> , Eunu.	1, 2, 37		2, 3, 11
<i>Ebodus</i> , Andr. 1, 2, 10. & 2, 1, 27	Eunu. 2, 4, 68		2, 3, 11
<i>Elephantu Indici</i> , Eunu.	3, 1, 23		2, 3, 11
<i>Emergo activè</i> , Andr.	3, 3, 30		2, 3, 11
<i>Emoriti</i> , Eunuch.	3, 1, 42		2, 3, 11
<i>Emungere</i> , Phor.	4, 4, 1		2, 3, 11
<i>Ergo</i> , Phor.	5, 1, 29		2, 3, 11
<i>Ergo propterea</i> , Hec.	1, 1, 6		2, 3, 11
<i>Ere nata</i> , Adelph.	3, 1, 8		2, 3, 11
<i>Erumpo activè</i> , Eunuch.	3, 5, 2		2, 3, 11
<i>Exaduorum</i> , Adelph. 4, 2, 45.	Phor.		2, 3, 11
	1, 2, 38		2, 3, 11
<i>Exoffare</i> , Adelph.	3, 4, 15		2, 3, 11
<i>Expurge</i> , Adelph.	3, 5, 53		2, 3, 11
F			2, 3, 11
<i>Fabrica pro fallacia</i> , Heaut.	3, 2, 34		2, 3, 11
<i>Facito dum</i> , Heaut.	3, 2, 39		2, 3, 11
<i>Falsiu animi</i> , Eunuch.	2, 2, 44		2, 3, 11
<i>Fame</i> , Heaut.	5, 2, 27		2, 3, 11
			2, 3, 11
G			2, 3, 11
<i>Gynaceum</i> , Phor.	3, 6, 23		2, 3, 11
H			2, 3, 11
<i>Hac</i> , pro ha, Eunuch.	3, 5, 34		2, 3, 11
	Heaut.		2, 3, 11
<i>Hariolor</i> , Adelph. 1, 4, 8. Phor. 3, 1, 7			2, 3, 11
<i>Hercules</i> , Eunuch.			2, 3, 11
<i>Hicce nominativus</i> , Eunu.	2, 2, 33		2, 3, 11
<i>Hilarus</i> , Adelph.			2, 3, 11
I			2, 3, 11
<i>Illi</i> , pro illic, Adelph.	3, 1, 35		2, 3, 11
	Phor.		2, 3, 11
<i>Ilignus</i> , Adelph.	4, 2, 45		2, 3, 11
<i>Illude aliquem</i> , Heaut.	4, 3, 19		2, 3, 11
	Phor. 5, 7, 22, in aliquem		2, 3, 11
	Eunuch.		2, 3, 11
<i>Imbrus</i> , Hecyr.	3, 2, 90		2, 3, 11
<i>Immisericorditer</i> , Adel.	4, 5, 23		2, 3, 11
<i>Impendere cum accus.</i> Phor.	1, 4, 2		2, 3, 11
<i>Indicente me</i> , Adel.	3, 5, 63		2, 3, 11
<i>Indulgeo cum accus.</i> Eunuch.	2, 1, 16		2, 3, 11
	16. Heaut.		2, 3, 11
<i>Inscertia</i> , Eunu.	5, 9, 44		2, 3, 11
<i>In honorem esse</i> , Eunu.	2, 2, 49		2, 3, 11
<i>Ingratius</i> , Eunu.	2, 1, 14		2, 3, 11
	Heaut.		2, 3, 11
<i>Inque</i> , Heaut.	4, 6, 1. Phor. 5, 7, 18		2, 3, 11
<i>Insisto cum accus.</i> Eunu.	2, 3, 11		2, 3, 11
<i>Intospicere</i> , Andr.	2, 2, 13		2, 3, 11
<i>Interea loci</i> , Eunuch.	1, 2, 46		2, 3, 11
	2, 2, 24. Heaut.		2, 3, 11
<i>Interloqui cum accus.</i> Heau.	4, 2, 19		2, 3, 11
<i>Irruo</i> , activè, Adelph.	4, 2, 11		2, 3, 11
<i>Justa pro iurâ</i> , Phor.	1, 5, 18		2, 3, 11
<i>Justa injusta</i> , Adel.	5, 2, 31		2, 3, 11
L			2, 3, 11
<i>Labos</i> , Hecyr.	3, 1, 11		2, 3, 11
	Lame		2, 3, 11

5, 7, 35

I N D E X.

<i>Lacere recto</i> , Heaut.	4, 1, 59	<i>Oedipus</i> , Andr.	1, 2, 30
<i>Latatum</i> , Eunuch.	3, 5, 44	<i>Olet unguenta</i> , Adelph.	1, 2, 37
<i>Lemnue</i> , Phor.	1, 2, 16	<i>Omphala</i> , Eunuch.	5, 8, 3
<i>Liberum</i> , Adelph.	5, 3, 7	<i>Ornare fugam</i> , Eunu.	4, 4, 6
<i>Licitem esse</i> , Andr.	2, 6, 12	<i>Ornati</i> , Andr. 2, 2, 28. Eunu. 2, 2, 6	
Hecyr.	5, 3, 39	<i>Ostensa</i> , Phor.	5, 4, 7
<i>Litus</i> , Eunuch.	3, 5, 53		
<i>Logi</i> , Phor.	3, 2, 8	P	
<i>Lucescit</i> , Heaut.	3, 1, 1	<i>Padagogus</i> , Phor.	1, 2, 94
<i>Laffas</i> , Hecyr.	5, 3, 31	<i>Papa</i> , Eunu. 2, 1, 23. &c 2, 2, 48	
<i>Ludere</i> , Adelph.	3, 4, 14	<i>Pascere</i> , Adel.	5, 3, 21
		<i>Parfi</i> , Hecyr.	3, 1, 2
M		<i>Patrofjo</i> , Adel.	4, 2, 25
<i>Magnificare</i> , Hecyr.	2, 2, 18	<i>Pax</i> , Heaut. 2, 2, 50. & 4, 2, 39	
<i>Mancipium</i> , Eunu.	2, 2, 43	<i>Pendeo animi</i> , Heaut.	4, 3, 5
<i>Mansum</i> , Heaut.	1, 2, 26	<i>Peniculus</i> , Eunuch.	4, 7, 7
<i>Mastigia</i> , Adelph.	5, 2, 6	<i>Penus masculinum</i> , Eunu. 2, 3, 18	
<i>Mavolo</i> , Hecyr.	4, 1, 25	<i>Percussit animum</i> , Andr. 1, 1, 98	
<i>Maximo opere</i> , Eunu.	3, 3, 26	<i>Perduint</i> , Heaut. 4, 5, 7. Phor. 1,	
<i>Mia tu</i> , Adelph.	3, 1, 2	2, 73. Hec. 1, 2, 59. & 3, 4, 27	
<i>Meditata passio</i> , Phor.	1, 5, 18	<i>Perpetuum</i> , Adelph.	4, 1, 6
<i>Mocenarius à villa</i> , Adel.	4, 2, 2	<i>Persendere</i> , Heaut.	5, 5, 9
<i>Miletum</i> , Adelph.	4, 5, 20	<i>Pessundo</i> , Phor.	1, 4, 5
<i>Misera</i> , Heaut.	5, 4, 13	<i>Phalerata ditta</i> , Phor.	3, 2, 15
<i>Misificissime</i> , Phor.	5, 6, 32	<i>Pby</i> , Adelph.	3, 4, 49
<i>Miseritum</i> , Heaut. 3, 1, 54. Phor.		<i>Pivatum</i> , Eunu. 2, 2, 59. & 3, 41	
3, 2, 16. Hecyr. 3, 3, 19		<i>Pistrella</i> , Adelph.	4, 2, 45
<i>Mift orare</i> , Eunu.	3, 3, 22	<i>Plerique omnes</i> , Andr.	1, 1, 28
<i>Modo non</i> , Phor.	1, 2, 18	Phor.	1, 3, 20
<i>Mirigera</i> , Andr.	1, 5, 60	<i>Pluscula</i> , Phor.	4, 3, 60
<i>Multave</i> , Eunu. 4, 7, 4. Adel. 1, 2, 10		<i>Post illa</i> , Eun. 1, 2, 47. Heaut. 4,	
<i>Multimodis</i> , Andr. 5, 4, 37. Heau. 2,		1, 38. Phor. 2, 1, 33. & 4, 4,	
1, 79. Phor. 3, 11. Hecyr. 2, 3, 7		14, & 5, 8, 29.	
<i>Miftare</i> , Adelph.	2, 3, 25	<i>Postremum</i> , Andr.	2, 1, 24
<i>Maire</i> , Andr. 3, 2, 15. Hecyr.		<i>Pote</i> , Eunuch.	2, 2, 32
	5, 4, 25	<i>Poteretur</i> , Phor.	5, 5, 2
N		<i>Potesse</i> , Eunuch.	4, 3, 24
<i>Nem qua</i> , Phor.	5, 1, 5	<i>Potzor cum acc.</i> Adel.	5, 4, 17
<i>Nifi</i> , Andr. 1, 5, 15. Eunu. 5, 2, 63		<i>Prater</i> , Heaut.	3, 2, 27
<i>Nsciunt</i> , Hecyr.	3, 2, 25	<i>Praut</i> , Eunuch.	2, 3, 9
<i>Nilli</i> , pro nullus, Andr.	3, 5, 2	<i>Precator</i> , Heaut.	5, 2, 23
<i>nullus</i> , Andr. 2, 2, 33. Eunu. 2, 1,		<i>Primulum</i> , Adel. 3, 1, 2. & 5, 6, 10	
10. Hecyr. 1, 2, 4		<i>Prodrambulare</i> , Adel.	5, 1, 4
O		<i>Produce</i> , Adel.	4, 2, 22
<i>Nitus</i> , Hecyr.	5, 4, 18	<i>Pralubium</i> , Adel.	5, 9, 27
<i>Nitus annis</i> , Eunuch.	2, 2, 5	<i>Promittere pro minari</i> , Heaut.	
<i>Nitus pannis</i> , Eunu.	2, 2, 5		4, 3, 7
<i>Nita pannis</i> , Heaut.	2, 2, 53	<i>Propatre</i> , Adel.	5, 8, 28

I N D E X

<i>Prorò activè</i> , Eunu.	3, 5, 51	<i>Servat domum</i> , Eunuc.	4, 7, 13
<i>Protele</i> , Phor.	1, 4, 37	<i>Servibo</i> , Hecyr.	3, 5, 45
<i>Protinam</i> , Phor.	1, 4, 13	<i>Sibi</i> abundat. Adelph.	5, 8, 35
<i>Publicitus</i> , Phor.	5, 7, 85	<i>Silicernium</i> , Adel.	4, 2, 48
<i>Pudet</i> cum gemino accusativo Adelph.	4, 7, 36	<i>Similis</i> cum genit. Eun.	3, 2, 47
<i>Pulmentum</i> , Eunuc.	3, 1, 36	<i>Socors rerum</i> , Adel.	4, 5, 51
<i>Pulso</i> , Heaut.	2, 2, 34. &c 3, 1, 1	<i>Sole</i> , pro soli, Eunuc.	5, 7, 2
<i>Puto</i> , Eunuch.	4, 2, 4	<i>Sorbillans</i> , Adelph.	4, 2, 52
<i>Pyribus</i> , Eunuch.	4, 7, 13	<i>Sperare</i> , pro timere, Andr.	2, 3, 21
Q		<i>St</i> , silentii nota, Andr.	4, 1, 59
<i>Quafiz</i> , Hec.	5, 1, 9. & 5, 3, 38	Phor.	5, 1, 7
<i>Quantus quantum</i> , Adel.	3, 4, 31	<i>Statim</i> , Phor.	5, 3, 7
<i>Quenquem</i> , Hecyr.	1, 1, 8	<i>Sterquilinium</i> , Phor.	3, 2, 4
<i>Quidem berele certe</i> , Ph.	1, 3, 12	<i>Studet se</i> , Prolog. Eunuch.	1
<i>Quisquam</i> genere scem.	Eunuch.	<i>Suffarinata</i> , Andr.	4, 5, 1
	2, 3, 82. & 4, 4, 11	<i>Subagitate</i> , Heaut.	3, 3, 6
<i>Quinta est</i> , Hecyr.	4, 1, 57	<i>Sublegmen</i> , Heaut.	2, 2, 1
<i>Quivus pro quovis</i> .	Adela 2, 3, 1	<i>Succenturiatus</i> , Phor.	1, 4, 5
R		<i>Sunium</i> , Eunu.	1, 2, 35. & 3, 3, 1
<i>Rapiò</i> , Adelph.	3, 3, 2	<i>Sycophanta</i> , Andr.	4, 6, 20
<i>Referire</i> , Adelph.	4, 2, 28	<i>Symbolum</i> , Andr.	1, 1, 6
<i>Riscu</i> , Eunuch.	4, 6, 17	de <i>Symbolis esse</i> , Eunuch.	3, 1, 2
<i>Ruo activè</i> , Heaut.	2, 2, 128	T	
S		<i>Tantidem</i> , Adelph.	2, 1, 1
<i>Salu</i> , Adel.	4, 7, 43. & 3, 2, 3	<i>Techna</i> , Eunuch.	4, 4, 1
<i>Saragis</i> , Heaut.	1, 2, 51	<i>Templa cali</i> , Eunuch.	3, 5, 4
<i>Sat'as</i> , Eunuch.	5, 6, 3	<i>Tetulit</i> , Andr.	4, 6, 1
<i>Satrapes</i> , Heaut.	3, 1, 43	<i>Traducere</i> , Adelph.	5, 7, 1
<i>Scribam</i> , Eunuc.	1, 2, 33. Heaut.	<i>Transdere</i> , Prolog. Phor.	3
	2, 2, 68	<i>Tumulti</i> , Andr.	2, 2, 28. Hec.
<i>Sciri</i> , Andr.	2, 1, 39. & 5, 4, 19		3, 2, 1
<i>Scripu</i> , Andr.	5, 4, 39	V	
<i>Sciurus</i> , Hecyr.	1, 2, 3	<i>Vesti</i> , Eunuch.	4, 7, 1
<i>Senium</i> cum accus. mas.	Eunuch.	<i>Ventulus</i> , Eunuch.	3, 5, 6
	2, 3, 10	<i>Videre somnum</i> , Heaut.	3, 1, 1
<i>Sentus</i> , Eunuch.	2, 2, 5	<i>Villum</i> , Adelph.	5, 2, 1
<i>Seria</i> , Heaut.	3, 1, 51	<i>Volupe</i> , Hecyr.	5, 4, 1
		<i>Usus</i> , pro opus, Heaut.	1, 1, 1

7, 13
5, 45
8, 35
2, 48
2, 47
5, 55
5, 7, 3
2, 52
3, 21
1, 59
1, 47
5, 3, 7
2, 41
1
5, 35
3, 3, 6
2, 52
4, 54
3, 13
6, 10
1, 6
1, 4, 2
1, 13
4, 5
5, 43
6, 13
7, 19
1
lecy
2, 17
7, 6
5, 47
1, 55
2, 11
1, 10
1, 11

I N D E X.

<i>Praecep</i> acti ^v e, Eunuc.	3, 5, 51	<i>Servat domum</i> , Eunuc.	4, 7, 13
<i>Protele</i> , Phor.	1, 4, 37	<i>Servibo</i> , Hecyr.	3, 5, 49
<i>Protinem</i> , Phor.	1, 4, 13	<i>Sibi</i> abundat. Adelph.	5, 8, 13
<i>Publicis</i> , Phor.	5, 7, 85	<i>Silicernium</i> , Adel.	4, 2, 43
<i>Iudet</i> cum gemino accusativo Adelph.	4, 7, 36	<i>Similis</i> cum genit. Eun.	3, 2, 47
<i>Pulmentum</i> , Eunuc.	3, 1, 36	<i>Socors rerum</i> , Adel.	4, 5, 51
<i>Pulso</i> , Heaut.	2, 2, 34. &c 3, 1, 1	<i>Sola</i> , pro soli, Eunuc.	5, 7, 13
<i>Paro</i> , Eunuch.	4, 2, 4	<i>Sorbillans</i> , Adelph.	4, 2, 52
<i>Euris</i> , Eunuch.	4, 7, 13	<i>Sperare</i> , pro timere, Andr.	2, 3, 13
Q		<i>St</i> , silentii nota, Andr.	4, 1, 53
<i>Quaest<i>i</i></i> , Hec.	5, 1, 9. & 5, 3, 38	<i>Phor</i> .	5, 1, 7
<i>Quantu</i> quantu <i>m</i> ,	Adel.	<i>Statim</i> , Phor.	5, 3, 7
<i>Quenquem</i> , Hecyr.	1, 1, 8	<i>Sterquilinium</i> , Phor.	3, 2, 40
<i>Quidem</i> berele cert <i>e</i> , Ph.	1, 3, 12	<i>Studet</i> sc., Prolog. Eunuch.	1
<i>Quisquam</i> genere stem.	Eunuch.	<i>Suffarcinata</i> , Andr.	4, 5, 51
	2, 3, 82. &c 4, 4, 11	<i>Subagitare</i> , Heaut.	3, 3, 6
<i>Quinta</i> eff.	Hecyr.	<i>Sublegmen</i> , Heaut.	2, 2, 52
<i>Quatu<i>r</i></i> pro quo <i>v</i> is.	Adel.	<i>Sucoenturiatum</i> , Phor.	1, 4, 54
R		<i>Sunium</i> , Eunu.	1, 2, 35. &c 3, 3, 1
<i>Raptio</i> , Adelph.	3, 3, 2	<i>Sycophanta</i> , Andr.	4, 6, 10
<i>Referire</i> , Adelph.	4, 2, 28	<i>Symbolum</i> , Andr.	3, 1, 6
<i>Risus</i> , Eunuch.	4, 6, 17	de <i>Symbolis</i> esse, Eunuch.	3, 1, 6
<i>Rus</i> acti ^v e, Heaut.	2, 2, 128	T	
S		<i>Tantidem</i> , Adelph.	2, 1, 4
<i>Salm</i> , Adel.	4, 7, 43. & 3, 2, 3	<i>Techna</i> , Eunuch.	4, 4, 5
<i>Satagit</i> , Heaut.	1, 2, 51	<i>Templa cali</i> , Eunuch.	3, 5, 4
<i>Sati<i>as</i></i> , Eunuch.	5, 6, 3	<i>Testulit</i> , Andr.	4, 6, 1
<i>Satrapes</i> , Heaut.	3, 1, 43	<i>Traducere</i> , Adelph.	5, 7, 13
<i>Scribam</i> , Eunuc.	1, 2, 33. Heaut.	<i>Transdere</i> , Prolog. Phor.	3
	2, 2, 68	<i>Tumult<i>i</i></i> , Andr.	2, 2, 28. Hecy.
<i>Sci<i>ri</i></i> , Andr.	2, 1, 39. & 5, 4, 19		3, 2, 11
<i>Scriptus</i> , Andr.	5, 4, 39	V	
<i>Sci<i>rru</i>s</i> , Hecyr.	1, 2, 3	<i>Ver<i>i</i></i> , Eunuch.	4, 7, 1
<i>Senzum</i> cum accus. mas.	Eunuch.	<i>Ventulus</i> , Eunuch.	3, 5, 4
	2, 3, 10	<i>Videre somnum</i> , Heaut.	3, 1, 1
<i>Sensu<i>r</i></i> , Eunuch.	2, 2, 5	<i>Villum</i> , Adelph.	5, 4, 1
<i>Seria</i> , Heaut.	3, 1, 51	<i>Volupt<i>e</i></i> , Hecyr.	5, 4, 1
		<i>V<i>is</i>m</i> , pro op <i>is</i> , Heaut.	1, 1, 2

B L

7, 13
5, 44
8, 35
2, 43
2, 47
5, 51
7, 3
4, 52
3, 20
1, 59
3, 7
3, 7
3, 40
3
3, 32
3, 6
2, 2
2, 24
2, 2
2, 2